

Biblioteca Municipală B.P. HASDEU

Biobibliografie

nicolae mătcaș

risipă și măsură

NICOLAE MĂTCAȘ: RISIPĂ ȘI MĂSURĂ

BIOBIBLIOGRAFIE

Colecția *Bibliographica*

Colecția *Bibliographica* a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” include cercetări bibliografice fundamentale ca monografii bibliografice, bibliografii tematice sau selective consacrate unor subiecte de interes comunitar sau cultural; de valorificare a colecțiilor BM; de prezență a unui subiect în colecțiile marilor biblioteci din RM; a subiectelor prioritare precum: *Chișinăul, dinastia Hasdeu, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”* (imagine, prezența în presa scrisă și on-line, inovație, colecții, autografe, dedicații) sau biobibliografii despre viața și activitatea unor personalități ale științei, culturii, literaturii și artei bazate pe studii și cercetări realizate de angajații-cercetători ai BM.

Pentru o sistematizare a aparițiilor editoriale, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a constituit și alte colecții prin care se vor pune la dispoziție elaborări, sinteze, descoperiri inteligente și esențiale pentru bibliotecari, precum: *Professional, Chișinăuiana, Exegeze literare, BiblioEseu, Antologii*.

Biblioteca Municipală B.P. HASDEU

calea ta spre cunoaștere!

NICOLAE MĂTCAȘ:

Risipă și măsură

BIOBIBLIOGRAFIE

Chișinău

2020

CZU 016:[81/82.09+929(478)]
N 61

Volumul reflectă activitatea dlui prof. Nicolae Mățaș – distins pedagog, cercetător, lingvist, publicist, redactor, poet, traducător, om de stat, militant înflăcărat pentru renașterea națională a românilor basarabeni – cu prilejul celor 80 de ani de la naștere.

Elaborat în cadrul Secției studii și cercetări a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”.

Autori-alcătuitori: dr. hab. Elena Ungureanu, Maria Cudlenco

Ediție îngrijită de dr. Mariana Harjevschi

Coordonator: conf. univ. dr. Lidia Kulikovski

Redactare bibliografică: Claudia Tricolici

Lectori: Vlad Pohilă, Genoveva Scobioală

Copertă: Valeriu Herța

Tehnoredactare: Ion Vârlan

DESCRIEREA CIP a CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

Nicolae Mățaș: Risipă și măsură : Biobibliografie / Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” ; autori-alcătuitori: Elena Ungureanu, Maria Cudlenco ; coordonator: Lidia Kulikovski ; ediție îngrijită de Mariana Harjevschi ; redactare bibliografică: Claudia Tricolici. – Chișinău : Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, 2020 (Tipogr. „Garomont Studio”). – 400 p. : fot. + An. (DVD-Rom). – (Colecția „Bibliographica”, ISBN 978-9975-134-81-1).

100 ex.

ISBN 978-9975-3358-8-1. – ISBN 978-9975-3479-0-7 (PDF). – ISBN 978-9975-3358-9-8 (DVD-Rom)

016:[81/82.09+929(478)]

N 61

Prezentul studiu este pus la dispoziție prin Licența Atribuire – Necomercial – Distribuie în Condiții Identice 4.0 Internațional (CC BY-NC-SA 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.ro>

DOI: [10.5281/zenodo.4034031](https://doi.org/10.5281/zenodo.4034031) (PDF).

DOI: [10.5281/zenodo.4046473](https://doi.org/10.5281/zenodo.4046473) (DVD-Rom).

„E-o rísipă și o măsură-n toate.”

m. ulăteanu

CUPRINS

Notă asupra ediției	9
Tabel cronologic	13
NICOLAE MĂTCAȘ – TRIBUN ȘI ESTET	15
Nicolae Mătcăș: „Ce-i viața mea, la drept, decât o carte” (<i>Elena Ungureanu</i>)	16
Nasc și la Crihana oameni (<i>Maria Cudlenco</i>)	29
Nicolae Mătcăș: „În sec Bugeac mi-i dor de România, la București de setea din Bugeac îmi este dor” (<i>Interviu realizat de Alina Chiriac-Ivașcu și Elena Ungureanu</i>)	32
„NUMAI ÎN MIEZUL LIMBII” (studii semnate de prof. Nicolae Mătcăș)	51
O limbă – o națiune	63
Legislația lingvistică și identitatea națională a basarabenilor	67
Scrisoare deschisă către conducerea republicii	79
Ion Dumeniuk, căzut în marea bătălie pentru limba română din Basarabia	82
„MICROFONUL 3” sau UNUL ÎNTRE MULȚI (studii dedicate omagiatului)	131
Incoruptibilul (<i>Constantin Tănase</i>)	132
Străjer la demnitatea și frumusețea verbului românesc (<i>Vlad Pohilă</i>)	135
Un român ancestral (Nicolae Mătcăș – acest mare necunoscut) (<i>Ion Ungureanu</i>)	141
Un învățător al națiunii (<i>Nicolae Dabija</i>)	147
Promotor consecvent al cauzei naționale (<i>Alexandru Bantoș</i>)	149
Ilustrul Nicolae Mătcăș (Un ministru luptător) (<i>Petru Soltan</i>)	156
Ultima noastră redută (<i>Vlad Pâslaru</i>)	159
Profesor al profesorilor, luminător al neamului (<i>Dionis Lica</i>)	163
Contribuția lui Nicolae Mătcăș la cultivarea limbii române (<i>Ion Ciocanu</i>)	166
De dragul lui Nicolae Mătcăș (<i>Valentina Butnaru</i>)	171

„DRAGOSTEA E ARDERE DEPLINĂ” (versuri semnate de Nicolae Mățaș)	175
În limba română	176
O Țară am	177
Român mi-i neamul, românesc mi-i graiul	178
Parcurg drum greu, cu hopuri, opintele	179
Dar sunt convins că-n ceasul de apoi	179
Un mod firesc de viață, nu un chin e.	180
Te iubesc de departe.	180
Căci dragostea e ardere deplină	181
Ne strigă, din scripetul vieții, o mare chemare.	181
O salcie pletoasă-s sub veșnic firmament	182
Sublim regal slăvit la timp trecut	182
Pe ceruri stea, sidef pe fund de mare (Coroană de sonete)	183
„PRELAT AL LIMBII” (studii dedicate poeziei omagiatului)	191
Un lingvist în republica poezilor (<i>Veronica Bâtcă</i>)	192
Un remarcabil savant-poet: Nicolae Mățaș (<i>Tudor Opreș</i>)	196
Un profesor – purtător de lumină și de adevăr (<i>Constantin Șchiopu</i>)	200
Îmblânzitorul de cuvinte (<i>Ana Bantoș</i>)	203
Nicolae Mățaș – model al implicării (<i>Theodor Răpan</i>)	208
A fi totdeauna în iubire (<i>Maria Diana Popescu</i>)	211
Nicolae Mățaș: „Râvnesc infinitul ca nava un port” (<i>Elena Ungureanu</i>)	216
BIBLIOGRAFIE	227
Nicolae Mățaș – profesor universitar, lingvist	228
Cărți (manuale, cursuri universitare, programe, alte lucrări didactice)	228
Articole în enciclopedii, culegeri și ediții periodice	234
Recenzent și cronicar de carte.	244
Redactor și traducător	248
Nicolae Mățaș – publicist, om de știință, om politic, demnitar (<i>File din marea băătălie pentru limbă</i>)	251
Cărți	251
Articole în culegeri și ediții periodice	258
Nicolae Mățaș – poet.	279
Cărți	279
Versuri în culegeri, antologii și ediții periodice	281
Nicolae Mățaș despre personalități notorii.	318
Studii și referințe la activitatea lui Nicolae Mățaș	326
Cărți	326

Articole din culegeri, publicații periodice, dicționare și enciclopedii	327
Versuri dedicate lui Nicolae Mătcăș.	347
Documente audio-video.	349
INDEXURI	354
Index de nume	354
Index de publicații periodice	358
Index de resurse electronice	362
„ULTIMUL LAOCOON” (aprecieri ale contemporanilor)	367
ENGRAME (răvașe pentru prof. Nicolae Mătcăș)	381
Recunoscător pentru lecțiile devenirii (<i>Ion Condrea</i>)	382
Cu dragoste și recunoștință (<i>Zinaida Condrea</i>)	383
Neuitată lumină... (<i>Rodica Sârghi-Gavriliță</i>)	383
Un profesor vrednic de admirație (<i>Sergiu Onofrei</i>)	384
„Ce mare te-ai făcut, Emil, ce mare...” (<i>Aliona Zgardan-Crudu</i>) ...	385
„Cum viața asta-i apă curgătoare...” (<i>Elena Zgârcibabă-Bogdan</i>) ...	386
Intellectualul înzestrat cu harul de apostol (<i>Marcela Vâlcu-Șchiopu</i>)	387
Arta dăruirii și arderii (<i>Ludmila Armașu-Canțâr</i>)	388
Un orfeu cântând din liră (<i>Constantin Șchiopu</i>)	389
Discret ecou de recunoștință (<i>Maria Munteanu-Hadârcă</i>)	390
Un „cuceritor” de cursă lungă (<i>Nadejda Sobol-Pruteanu</i>)	391
Profesorul care m-a învățat să gândesc (<i>Ion Bărbuță</i>)	393
Modus vivendi – cuvântul (<i>Veronica Bâtcă</i>)	394
Un remarcabil profesor (<i>Elena și Ion Gancea</i>)	396
* * * (<i>Mihai Ungureanu</i>) (1962-2019)	397
ADAGIO (<i>Elena Dumeniuk</i>)	398
Mulțumiri	400

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Prezenta lucrare se înscrie organic în colecția „Bibliographica” a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Volumul constituie un omagiu adus domnului Nicolae Mătcaș – profesor universitar, filolog, publicist, om de stat, poet, personalitate marcantă în lumea universitară și științifică și în viața social-politică și culturală din Republica Moldova și din România – cu ocazia jubileului de 80 de ani.

Având la bază biobibliografia editată anterior cu ocazia aniversării a 70-a a omagiatului, alcătuită de către dna Maria Cudlenco, inimoasa directoare a Bibliotecii publice din satul de baștină al acestuia – Crihana Veche, Cahul, prezenta ediție a fost completată cu mai bine de 500 de surse apărute de sub pana scriitorului pe parcursul ultimului deceniu (2010-2020).

Capitolul inaugural „NICOLAE MĂTCAȘ – TRIBUN ȘI ESTET” cuprinde două studii biografice, urmate de un interviu de ultimă oră realizat cu protagonistul cărții. Pentru a putea fi util unui public mai larg și din nevoia de a readuce în actualitate „problema problemelor” discutată neconținut în spațiul dintre Nistru și Prut – statutul limbii populației băștinașe –, volumul a fost completat cu capitolul intitulat „NUMAI ÎN MIEZUL LIMBII”, alcătuit din câteva studii de referință, semnate de omagiat. Studiul *O limbă – o națiune* reprezintă o comunicare la prestigioasa Conferință științifică „Limba română este numele corect al limbii noastre”, desfășurată la Chișinău, la 20-21 iulie 1995, a cărui vârstă de 25 de ani doar i-a sporit valoarea. Trei articole sunt de dată mai recentă. Astfel, *Legislația lingvistică și identitatea națională a basarabenilor și Scrisoarea deschisă adresată conducerii republicii*, publicate la distanță de un sfert de veac de la Marea Adunare Națională din 31 August 1989, când a fost adoptată legislația lingvistică, constituie meditații ale profesorului omagiat asupra rolului pe care l-au avut documentele respective în procesul de afirmare a limbii române ca atribut esențial al statalității Republicii Moldova. În același capitol reproducem

în întregime un tulburător omagiu cu titlul *Ion Dumeniuk, căzut în marea bătălie pentru limba română din Basarabia*, mesaj care readuce în actualitate evenimentele de cotitură din istoria contemporană a acestei palme de pământ.

Capitolul intitulat „MICROFONUL 3” sau UNUL ÎNTRE MULȚI e o selecție alcătuită din cele mai importante articole privind activitatea de apărător consecvent al cetății și al limbii române din Basarabia, ca un monument scris ridicat de contemporani, unii dintre ei plecați spre veșnicie. Toate sunt apărute în ultimul deceniu (excepție fac câteva studii, printre care și excelentul eseu *Incoruptibilul*, semnat de regretatul Constantin Tănase, scăpat din vedere de-a lungul timpului de alte volume omagiale). Alte câteva studii sunt dedicate poeziei scriitorului, reunite în capitolul „PRELAT AL LIMBII”.

Pentru un tablou care să contureze imaginea distinsului profesor, ediția a rezervat loc și unui **corolar de versuri** emblematice ale autorului, cu titlul „DRAGOSTEA E ARDERE DEPLINĂ”, versuri apărute în volume de autor și pe paginile mai multor reviste literare din întreg spațiul românesc și de peste hotarele lui.

Capitolul BIBLIOGRAFIE, cel mai amplu din întreg volumul, reprezintă un bilanț al activității științifice, didactice, publicistice și poetice a omagiatului. Conține peste 900 de surse bibliografice și este structurat în următoarele paragrafe: *Nicolae Mățcaș – profesor universitar, lingvist*, care include manuale, materiale didactice în volume de autor și coautor, lucrări lingvistice, filologice, de cultivare a limbii, articole, indicații metodice și lecții de învățare a limbii, cărți redactate, recenzii, eseuri în culegeri și în ediții periodice; *Nicolae Mățcaș – publicist, om de știință, om politic, demnitar*, care conține materiale de sociolingvistică, publicistică, interviuri, dialoguri, dezbateri, polemici, scrisori etc. – toate sub genericul *File din marea bătălie pentru limbă și alfabet*; *Nicolae Mățcaș – poet*, care listează versuri ale autorului, publicate în antologii, cărți aparte și în periodice; *Nicolae Mățcaș despre personalități notorii; Studii și referințe la activitatea lui Nicolae Mățcaș*.

Un subcapitol inedit e cel intitulat: *Documente audio-video*, care prezintă pentru prima dată o listă cu înregistrări audio din fonoteca Radio Moldova (1987-1996) și cu înregistrări video din arhiva TV Moldova 1 (1989-1995) vizând activitatea distinsului profesor și ministru. Aceste materiale au fost oferite cu multă bunăvoință de cele două instituții media, cărora le aducem mulțumiri și pe această cale. În speranța că vor avea viață mai lungă, am decis înregistrarea lor pe un DVD, care însoțește prezentul volum.

Bibliografia se încheie cu *Index de nume*, *Index de publicații periodice* și *Index de resurse electronice*, valoroase pentru navigare pe hârtie, dar mai ales pentru versiunea electronică a cărții, pusă în acces deschis.

Materialul informativ a fost selectat din publicațiile bibliografice: *Cărțile Moldovei Sovietice* (1960-1985), *Cronica presei* (1960-1998), *Bibliografia Națională a Moldovei* (1999-2019), *Calendar Național* (1990, 2000, 2005, 2015, 2020), din cărțile semnate de autor, din presa periodică, precum și din arhiva personală a omagiatului. În procesul de elaborare a bibliografiei, au fost utilizate sursele din arhiva Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, a Bibliotecii Științifice Centrale „Andrei Lupan”, a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din Chișinău.

Bibliografia tradițională este completată cu toate sursele identificate de pe Internet și cele care există exclusiv în format electronic, atașate fiecărei surse existente și în format tipărit, fapt care permite utilizatorului să accedă instantaneu la sursă. Adresele (linkurile) versiunilor electronice ale celor cca 400 de surse bibliografice sunt preluate din repozitorii naționale, de pe site-urile publicațiilor periodice, de pe bloguri, din alte surse online.

Criteriul de aranjare a materialului este strict cronologic, iar în cadrul anului descrierile sunt sistematizate în ordine alfabetică. Publicațiile apărute în limbi străine sunt aranjate la sfârșitul fiecărui subcapitol, la început fiind plasate articolele cu caractere latine, urmate de articolele cu caractere chirilice. Articolele cu același titlu și conținut indicate în mai multe surse sunt enumerate după punct și virgulă în ordinea cronologică a apariției lor.

Recenziile, referințele la cărțile autorului sunt trecute imediat după cartea respectivă, fiind aranjate în ordine alfabetică.

Lucrările apărute în limba română, cu caractere chirilice (până la 1989), au fost transcrise cu caractere latine.

Descrierea bibliografică este realizată în baza STAS-ului 7.1.-2003 *Înregistrarea bibliografică. Descrierea bibliografică. Cerințe și reguli generale de alcătuire*. Abrevierile cuvintelor s-au făcut conform SM SR ISO 832 : 2005 *Reguli pentru abrevierea termenilor bibliografici*. Limitele cronologice ale biobibliografiei au cuprins anii 1961-2020. Selectarea materialului s-a încheiat în luna iunie 2020. Toate materialele au fost consultate *de visu*.

În capitolul „ULTIMUL LAOCOON” au fost inserate aprecieri ale contemporanilor (fragmente din studiile și articolele dedicate prof. Nicolae Mățaș), selectate din varii surse apărute de-a lungul timpului. Nu ne-am putut lipsi și de un capitol special, pe care l-am intitulat

ENGRAME, în care mai mulți discipoli au lăsat câte o amintire și un răvaș de felicitare pentru domnul profesor, cu ocazia acestei venerabile vârste. Florilegiul are și un ADAGIO, ce poartă semnătura soției regretatului prof. Ion Dumeniuk – Elena, profund emoționată și marcată de tot ce a însemnat prietenie între cei doi mari luptători pentru limba română în spațiul basarabean (la sugestia dumneaei, volumul a fost completat cu fotografii de familie).

Prezentul volum omagial este destinat cercetătorilor, universitarilor, studenților, precum și tuturor celor interesați de istoria luptei pentru limba română din Basarabia de la sfârșitul secolului trecut până în prezent. Avem ferma convingere că volumul va contribui la readucerea în spațiul public a imaginii învățătorului nostru Nicolae Mătcaș și a întregii dumisale activități, dar și la promovarea limbii române, căci lupta continuă!

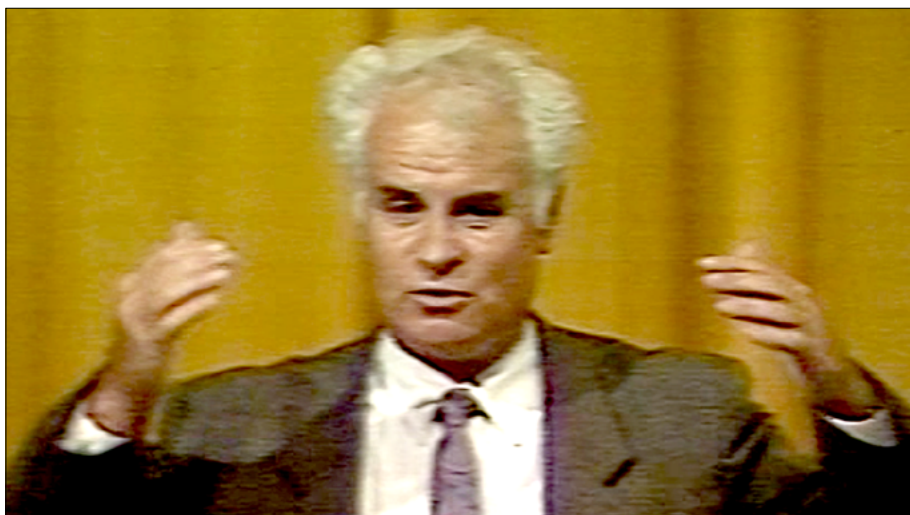
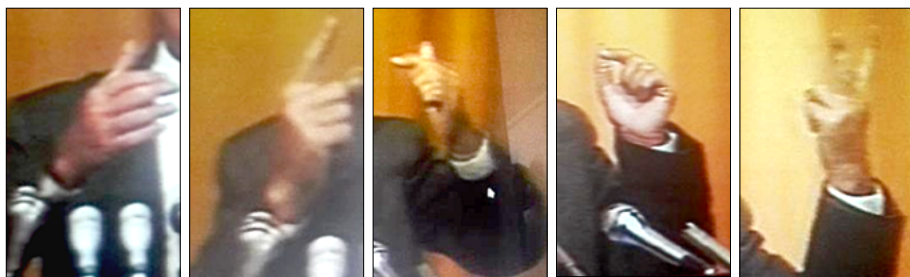
TABEL CRONOLOGIC

- 1940** – La 27 aprilie 1940, în comuna Crihana Veche, jud. Cahul, într-o familie de țărani, s-a născut Nicolae Mătcaș, viitor filolog, lingvist, profesor universitar, poet, publicist, traducător, om de stat.
- 1947-1957** – Elev la Școala de cultură generală din com. Crihana Veche, raionul Cahul, pe care o absolveste în 1957 cu medalie de aur. În 1956 debutează ca elev cu versuri în ziarul raional.
- 1957-1962** – Student la Universitatea de Stat din Chișinău, Facultatea de Istorie și Litere, specializarea „Limba și literatura română”, pe care o absolveste în 1962 cu diplomă de merit.
- 1962-1964** – Lector la Catedra de limba română a Universității de Stat din Moldova.
- 1964-1967** – Doctorand la Universitatea de Stat din Sankt-Petersburg, specializarea „Lingvistică matematică, structurală și aplicată”, sub conducerea reputatului romanist și specialist în lingvostatică, profesorul Rajmund Piotrowski. Între anii 1964 și 1967 lucrează la un dicționar de frecvență a cuvintelor din presa periodică moldovenească, pe care nu a reușit să-l publice. În anul 1967 susține teza de doctor în filologie – „Lexicul și morfologia publicisticii moldovenești în comparație cu lexicul și morfologia celorlalte stiluri funcționale dacoromâne”.
- 1967-1972** – Conferențiar, decan, până în 1970, al Facultății de Litere de la Institutul Pedagogic (actuala Universitate Pedagogică de Stat) „Ion Creangă” din Chișinău.
- 1972-1987** – Docent (profesor universitar) (1972-1990). În 1980 este numit prin ordin, ulterior ales, șef al Catedrei de limba și literatură română, post ce-l deține până în anul 1987, preluându-l pe cel de șef al noii Catedre de limba română, deținut până în 1993. O vreme, deține, prin cumul, funcția de colaborator științific la Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a Moldovei. Pe baze obștești, lucrează ca redactor-șef al publicației universitare *Tânărul învățător* (1980-1990). Publică manuale

pentru învățământul preuniversitar și universitar, apărute în mai multe ediții.

- 1988-1990** – Secretar al Comisiei interdepartamentale pentru problemele istoriei și perspectivele dezvoltării limbii moldovenești, comisie care a recunoscut statutul de limbă de stat al limbii materne, unitatea de limbă moldo-română și a votat pentru necesitatea revenirii la grafia latină. În perioada anilor 1988-1989, scrie numeroase studii și articole în reviste și ziare, urmărind să fixeze definitiv în conștiința tuturor categoriilor sociale ideea limbii romanice unice în această parte a Europei – limba română.
- 1990-1994** – Ministru al științei și învățământului al Republicii Moldova în guvernele Druc, Muravschi, Sangheli. Neremunerat, exercită și funcția de șef de catedră la Institutul Pedagogic „Ion Creangă”.
- 1994-1995** – Redactor la revista *Limba Română* din Chișinău.
- 1995-2007** – În 1995 este nevoit să se exileze în România. Lucrează în calitate de expert în probleme de relații internaționale la Camera Deputaților și consilier la R.A. „Monitorul Oficial” al României. În 1996 Liviu Maior (care exercita pe atunci funcția de ministru al educației naționale din România) îl angajează ca expert superior la Direcția României de Pretutindeni, funcție pe care o deține până la finele anului 2007. La Chișinău și la București, îi apar câteva volume importante, dedicate luptei pentru limba română și mai multe volume de versuri.
- 2010** – Cu ocazia celor 70 de ani, este sărbătorit la Chișinău, de conducerea de vârf a republicii.
- 2011** – Apare de sub tipar volumul *Calvarul limbii române din Basarabia*, îngrijit de Alexandru Bantoș, redactor-șef al revistei *Limba Română*, constituind o selecție a celor mai importante studii, articole și comunicări semnate de Nicolae Mătcaș de-a lungul timpului.
- Titluri onorifice:** Eminent al învățământului public din Republica Moldova (1976). Eminent al învățământului superior din U.R.S.S. (1981). Doctor honoris causa al Universității „Al.I. Cuza” din Iași (1993). Professor honoris causa al Universității din București (1994). Cetățean de onoare al comunei Crihana Veche (2010).
- Distincții:** Ordinul „Gloria muncii” (1996); Ordinul Republicii (2010); Ordinul Național „Serviciul Credincios” în grad de Mare Ofițer (2014).
- 2020, 27 aprilie** – distinsul profesor împlinește frumoasa vârstă octogenară, ocazie cu care îi aducem acest omagiu – o CARTE.

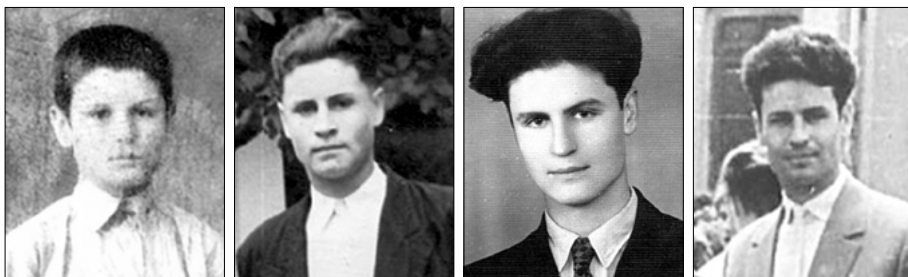
NICOLAE MĂTCAȘ – TRIBUN ȘI ESTET

1989. Discurs istoric al prof. Nicolae Mățaș,
presurat cu gesturi-LITERE, în favoarea denumirii corecte a limbii basarabenilor –
limba română – și a veșmântului firesc al acesteia – grafia latină

NICOLAE MĂTCAȘ: „CE-I VIAȚA MEA, LA DREPT, DECÂT O CARTE”

Famiiliile de țărani se revoltă din când în când și, după ani de muncă istovitoare a mâinilor și spatelor, anunță în plămada lor câte un spirit răzvrătit, cu largi deschideri spre cărturărie. Spirite care fac un transfer metonimic dinspre un creier odihnit spre unul care conștientizează puterea autoinstruirii, responsabilității și a corectitudinii, dar și riscurile la care se expun dacă aleg să și le asume. Unul dintre aceste spirite,

Nicolae Mățaș, filolog, lingvist, profesor universitar, poet, publicist, demnitar, om de cultură, vedea lumina zilei în îndepărtatul an 1940, care avea să devină imediat un an al rupturii dintre cele două maluri românești, într-o zi de primăvară, în comuna Crihana Veche, județul Cahul. O copilărie dramatică marcată de pierderea timpurie a mamei îl sensibilizează pentru totdeauna, dar, încurajat de un frate deștept și înțelegător, se mobilizează exemplar și absolvește cu mențiune în 1957 școala generală din localitate, iar cinci ani mai târziu – Facultatea de Istorie și Litere a unicei pe atunci universități chișinăuene. Scrisul și lectura aveau să devină prietenii săi devotați, pe care nu îndrăznește să-i trădeze nici până în prezent.

Ordinea și exactitatea care traversează scrisul lui Nicolae Mățaș își trag seva din rigoarea și gustul autorului nu doar pentru științele umaniste, ci și pentru științele exacte, încă din perioada când își lua, în 1967, doctoratul, cu o specializare pe care rar tânăr din republică și-o închipuia la vremea ceea: „Lingvistică matematică, structurală și aplicată”. Intră deci în școala doctorală (cu adevărat școală!) a reputatului romanist și

specialist în lingvostatică prof. Rajmund Piotrowski, care îi dezvăluie misterele unei științe riguroase, dar fascinante, cu legități ce funcționează în limbaj mai ceva ca în alte discipline. „Școlirea” o face în centrul cultural al lumii slave – Leningradul de altădată, Sankt-Petersburgul de azi, cu o temă care viza limbile romanice! Susține acolo cu brio o serioasă teză de doctor în filologie cu aplicarea metodelor matematice la studierea faptelor de limbă. Anume din afara romanității providența lucra la curajul tânărului de a lupta pentru romanitatea limbii române, atitudine promovată cu toată seriozitatea de dascălul său de origine slavă. Și tot atunci, cu siguranță, se puneau bazele viitoarelor pârgii ale unui nou spațiu, virtual de astă dată, înțesat cu biți și pixeli, care este internetul prezentului, spațiu în care statisticile debordează, însoțind tot ce mișcă pe întreg întinsul webului. Văzut ca o construcție dinamică, fabuloasă și dementă, haotică și ordonată, webul e tehnologie, instrument și poezie. Dar pe atunci încă nu avea să se știe.

Școala de învățământ superior, sărăcuță în mijloace și materiale didactice, își aștepta răbdătoare tinerii trimiși la studii. Un pod virtual de scrisori de dragoste (poate le încredințează cuiva dl profesor până la urmă, pentru editare?) creștea între El, studiosul, și Ea, tânăra lui soție, cu un copil mic în brațe, rămasă acasă, într-un cămin studentesc. Depărtarea, cel mai bun leac al dragostei. Întors la baștină, ajunge, în scurt timp, decan al Facultății de Litere a Institutului Pedagogic (actuala Universitate Pedagogică de Stat) „Ion Creangă” din Chișinău. Primele experiențe au fost cele de elaborare, cu multe elemente de noutate, a manualului de limba maternă pentru clasa a 6-a, semnat împreună cu bălțeanul Ilarion Matcovschi, manual care a cunoscut peste 10 ediții.

Penuria de materiale didactice pentru institute și universități îl determină, pe el și pe colegii săi de breaslă, să scrie primele cursuri de Fonetica, Lexicologie, Morfologie și Sintaxă, primele dicționare care preluau experiența lexicografiei românești, și cu ele au fost dăscălite câteva generații de filologi. Adăugăm acestor cursuri universitare alte două volume de căpătâi pentru formarea simțului limbii: *Probleme dificile*

de analiză gramaticală (1978) și Școală a gândului. Teoreme lingvistice (1982). Apetitul său interdisciplinar pentru lingvistică și matematică avea să dea roade mai cu seamă în elaborarea unor cursuri temeinice pentru formarea filologilor: *Introducere în lingvistică* (1980) și *Lingvistica generală* (1985) (pe care am avut bucuria și onoarea să le ascult prin anii 1984-1988), scrise împreună cu acum regretații profesori Ion Dumeniuk și Silviu Berejan. Acestea două, de un curaj și o ținută nemaiîntâlnite pe atunci (da, pot fi criticate azi anumite accente ideologizate ale vremii, dar câte alte accente – cu ecouri pe termen lung – au fost puse atunci în acele izbucniri intelectuale!), sunt parte a patrimoniului filologic autohton.

Peste ani, când se va dedica definitiv poeziei, își va rosti cuvântul rotunjit în forme exacte precum sonetul, specie spre care l-a împins formația sa lingvistică îngemănată cu matematica. O conjugare fericită stă la temelia scrisului său științific, publicistic, eseistic și poetic, însemnând nu doar talent nativ, ci și muncă de plugar al limbii. Intelectualul cu sânge de țaran asemuiește ceea ce era în genele sale cu ceea ce l-au învățat acestea: *Țăranul ce-i? Un aprig sonetist./ Se-ntrece-n trebi cu neamul de albine./ Din urmă-i curg catrene și terține/ Și rime-ncinse-n scoarță și batist.// Un mod firesc de viață, nu un chin e/ Sisifica-ndârjire de-alpinist./ (...)/ Compune rânduie, pe îndelete.// În toamnă-și umple podul cu sonete./ Le spulcuie-n canafuri și brocarte./ Postându-le pe socluri într-o carte* (B, 2, p. 246) (citatele se dau din volumele din colecția „Opera Omnia” a autorului, apărute în 2016).

Comunitatea științifică și-l apropiază, apreciindu-i sânguința și dedicația. Munca în echipă, conștiincioasă și pedantă, la elaborarea dicționarilor i-au înțesat memoria cu neologisme, arhaisme, cuvinte livrești, cuvinte rare, argotice și regionale, pe care, mai târziu, le va risipi peste tot în poezia sa. Se știe că, bunăoară, DELM-ul din 1985, volumul II, la care a pus umărul împreună cu elita filologică a vremii, a făcut o mică revoluție în spațiul nostru. Sunt și ele dovada acelei exactități matematice de care are nevoie orice lexicograf (prietenul său, acad. Silviu Berejan, spunea că nu există nimic mai dificil decât munca asupra dicționarilor, când autorul este de-a dreptul „torturat de conștiința imperfecțiunii”). Or, perfecțiunea se asociază cu ordinea, repetiția, rânduirea, rostul.

Opera sa lingvistică a beneficiat de prețuirea tuturor colegilor de breaslă de la Chișinău, de la catedră sau de la academie: Silviu Berejan, Anatol Ciobanu, Olimpiada Medvețcaia, Elena Belinschi, Gheorghe Popa, Vasile Bahnaru, Ion Melniciuc, Gheorghe Rusnac, Ion Ciornâi,

Petru Butuc, Maria Cosniceanu, Teodor Cotelnic, Anatol Eremia, Vitalie Marin, Vlad Pâslaru, Vlad Pohilă.

1989. Se apropia cea mai intensă și mai solicitantă perioadă din viața celui care urma să devină un tribun – perioada de renaștere națională a basarabenilor intrați de mai multe decenii în somnul letargic. Contrastul flagrant dintre vorba miezoasă a clasicilor și vorba schingiuită din stradă și din instituții alimentau în inima lui revolta pentru nedreptatea care se făcea limbii materne și pe care chiar el, profesorul de la catedră, era obligat să o cultive studenților. Publicase deja primele atitudini față de soarta limbii basarabenilor în presa vremii. Buna reputație și competența Domniei sale îi aduc în anul de glorie al LIMBII ROMÂNE DIN BASARABIA o funcție nesperată la acea vreme pentru un dascăl de la facultate – cea de Secretar al unei (importante) Comisii interdepartamentale pentru problemele istoriei și perspectivele dezvoltării limbii, numite la acea oră – moldovenești –, comisie care a făcut istorie. Ce departament sau comisie ar mai putea face azi un serviciu la fel de important limbii române?

Abia după ce, în anul de grație 1989, limba română/moldovenească obținuse statutul de limbă de stat, începea adevărata și dificila luptă pentru ÎNVĂȚAREA acesteia, pentru însușirea regulilor de vorbire și de scriere a limbii române standard. Cetățeanului de rând multe lucruri îi rămâneau neclare, de aceea a fost nevoie să i se explice limpede și argumentat ce înseamnă: statutul de limbă de stat al limbii materne, unitatea de limbă moldo-română și necesitatea revenirii la grafia latină. În acest scop semnează, inclusiv împreună cu lingvistul și profesorul Ion Dumeniuk, om de rară onestitate și patriot cu alese virtuți, zeci de studii și articole, îmbinând sau alternând cu abilitate caracterul profund științific cu caracterul didactic și cognitiv, urmărind să fixeze definitiv în conștiința tuturor categoriilor sociale ideea limbii romanice unice în această parte a Europei – *limba română*. Acest adevăr științific, stabilit de multă vreme în lingvistica romanică, era respins cu vehemență de către adepții „moldovenismului primitiv” agresiv, cu care s-a dus o luptă „pe viață și pe moarte”, fapt ce-l determină pe Nicolae Mățcaș să publice, de unul singur sau împreună cu colegii de breaslă, mai multe salvatoare îndrumare de fonetică, ortoepie, ortografie și de punctuație, numeroase articole publicistice, inclusiv în limba rusă, care azi pot fi catalogate drept *File din marea bătaie pentru limbă*. Prezintă în presa scrisă, dar și la radio și televiziune, cu dedicație și competență rar întâlnite, o serie de lecții/conferințe/dialoguri destinate băștinașilor, pentru a le înlesni învățarea scrisului cu litere latine, dar și cu scopul integrării populației

alogene în noua situație sociolingvistică de după 1989 (relevant este, de exemplu, ciclul de emisiuni „Cine le paște, le cunoaște”). Editează, în colaborare cu Ion Dumeniuk, un foarte bun manual de limba română pentru autodidacții alolingvi (1989). Ca o sinteză a activității desfășurate pe parcursul acelei perioade înfierbântate la maximum, în anul 1990 apare de sub tipar volumul semnat în coautorat cu Ion Dumeniuk *Coloana infinită a graiului matern*, ca material didactic pentru școala națională.

Cine știe unde s-ar fi oprit parcursul său profesional, dacă ar fi rămas doar la catedră? Între anii 1990 și 1994 ajunge în scaunul de ministru al științei și învățământului al Republicii Moldova, în trei guverne succesive – Druc, Muravschi, Sangheli, funcție în care și-a pus toate speranțele și cunoștințele și în care a trăit toată gama de sentimente, fiind aplaudat și invidiat, împiedicat și urmărit, suportând tertipurii, înfruntând neîncredere. A fost o perioadă de grele și nemaîntâlnite încercări, dar ministrul, hotărât să promoveze viziunea românească a educației, nu a cedat nimic din principialitatea și modestia Domniei sale. Meritul uriaș al lui Nicolae Mățaș (nici un ministru nu a mai avut merite de aceeași înălțime în acest domeniu) și pe care istoria e obligată să-l rețină e următorul: a reformat din temelii structura învățământului, a restabilit învățământul liceal, a introdus studierea cursului integral de literatură română și a celui de istorie a românilor, a deschis instituții noi de învățământ, a renunțat la școlile mixte, a renunțat la caracterul obligatoriu de studiere a limbii ruse, a creat posibilitatea instruirii grupurilor etnice majoritare în limba lor maternă, paralel cu învățarea limbii de stat și a unei limbi străine, a unificat programele și planurile de studii, a creat colective comune de autori din România și Republica Moldova, a pus calificarea profesorilor pe bază de probe pentru ocuparea diverselor grade didactice, a inițiat procesul de racordare a învățământului la sistemul educațional românesc și, prin acesta, la cel european etc. (Straniu, dar la distanța de trei decenii, insuficient informată, tânăra generație crede că așa ar fi fost dintotdeauna!) Cum era de așteptat, nu a găsit susținere printre rusofoni și rusofili, în primul rând, dar și printre destui moldoveni rătăciți, care erau majoritari în parlament la acea oră, și, astfel, o parte din eforturile de afirmare a învățământului național i-au fost zădărnicate. Dar bazele fuseseră puse, iar istoria nu mai avea cum să se întoarcă înapoi. Faptele aureolate de demnitatea pedagogului și ministrului (numit de unii cu multă mândrie: *ministrul meu/nostru*) au constituit prilej de apreciere publică în repetate rânduri, printre cei care nu au ezitat să o facă numărându-se: Nicolae Dabija, Ion Dediu, Ion Borșevici, Ion Ungureanu, Alexandru Bantoș, Ion Buga, Virgil Mândăcanu, Petru Soltan, Vlad

Pâslaru, Vasile Bahnaru, Ion Iachim, Tudor Rusu, Dionis Lica, Constantin Șchiopu, Valentina Butnaru, Galina Martea ș.a.

Între timp, i se recunosc meritele peste Prut, prin acordarea unor prestigioase titluri precum doctor honoris causa al Universității „Al.I. Cuza” din Iași (1993) și professor honoris causa al Universității din București (1994). Credem că anume această recunoaștere în Țară l-a ajutat să decidă unde și cum va suporta mai ușor capriciile destinului. Ostracizat de către forțele românofobe, care au venit la putere în februarie 1994, pentru „românizarea” învățământului și pentru „reetnizarea” tinerei generații de moldoveni, Nicolae Mătcaș a știut că nu se poate opri aici.

Rămas fără loc de muncă, fără șansa de a mai reveni la catedră, află refugiu la revista de știință și cultură *Limba Română*, unica în întreaga istorie a Basarabiei având în titulatură numele corect al limbii noastre. Publicația (să reținem acest „detaliu”!) a fost instituită printr-un ordin chiar de ministrul Nicolae Mătcaș, pe 4 aprilie 1991, redactor-șef fiind numit regretatul profesor Ion Dumeniuk (decedat pe 3 noiembrie 1992), iar în calitate de redactor-șef adjunct jurnalistul Alexandru Bantoș (din 1994 și până în prezent – redactor-șef). În prefața volumului omagial Alexandru Bantoș notează despre ministrul ajuns volens-nolens jurnalist: „...În împrejurări mai puțin faste (1994-1995), Nicolae Mătcaș, unul dintre ctitorii publicației, devine și unul dintre distinșii angajați ai revistei. Tandru, modest, emanând voie bună și echilibru sufletesc, de parcă nici nu trăia cea mai crudă dramă a existenței sale, disciplinat ca un neamț, urca în biroul de la etajul cinci al Casei Presei, unde era sediul revistei, la oră fixă, rămânând îndelung față în față cu manuscrisele autorilor. Avea răbdarea și priceperea de a lucra cu tenacitate, migălos textele, înnegrind paginile și copiindu-le de iznoavă, dacă era cazul, pentru dactilografieri. Era atent cu toată lumea, gesturile sale exprimând respect și generozitate, demnitate și responsabilitate, optimism și speranță că lucrurile se vor schimba spre bine. Atunci, în acele zile de tihnă, banală și prozaică muncă asupra verbului, cred că în sufletul lui Nicolae Mătcaș s-a redeșteptat poetul hotărât să recucerească splendorile vieții și optimismul de a trăi, învingând zilele negre și nopțile albe ale omului trecut în lista indezirabililor (*Calvarul...*, 2011, p. 15-16).

Copilul său de suflet, revista *Limba Română*, a rămas mereu în centrul atenției Domniei sale. S-a bucurat când a fost calificată drept cea mai cotate revistă de știință și cultură în tot spațiul românesc, s-a întristat când asupra revistei atârna sabia lui Damocle, când revistei, pe nedrept, anumite instanțe pretins academice i-au contestat calitatea de publicație științifică (deși în revistă publică cei mai buni lingviști ai

momentului din Republica Moldova, România și din alte țări), l-a durut când revista nu s-a mai bucurat de susținere financiară... Anume de aceea a informat publicul devotat despre tot ce s-a întâmplat din deceniu în deceniu, pentru a nu se așterne praful uitării pe filele istoriei zămislite ÎMPREUNĂ cu toți cei care, de-a lungul anilor, au contribuit la propășirea și promovarea verbului matern. Dintre acestea se desprind două articole scrise cu prilej aniversar, purtând special același titlu pentru a sublinia temeritatea și perseverența publicației: *20 de ani de luptă și rezistență* // *Limba Română*, 2011, nr. 3-6, p. 55-68, și *25 de ani de luptă și rezistență* // *Limba Română*, 2015, nr. 5-6, p. 85-97, în care, pe bună dreptate, identifică „destinul limbii cu destinul revistei” (*Limba Română*, 2013, nr. 9-12, p. 7-10). Anume de la această tribună a adevărului științific și-au rostit pledoariile reputați lingviști, precum Nicolae Corlăteanu, Rajmund Piotrowski, Silviu Berejan, Mircea Borcilă, Gheorghe Chivu, Anatol Ciobanu, Dumitru Irimia, Stelian Dumistrăcel, Nicolae Saramandu, Gheorghe Mihăilă, Marius Sala, Nicolae Felecan, Eugen Beltechi, Anatol Eremia, Valeriu Rusu, Eugeniu Coșeriu ș.a. Având în vedere impactul pe care l-a avut și pe care indubitabil îl va avea în continuare Eugeniu Coșeriu în știința filologică, ținem să menționăm că nici o altă revistă cu profil umanist nu a valorizat atât de bine opera coșeriană precum a făcut-o revista ctitorită acum trei decenii de Nicolae Mățaș, Ion Dumeniuk și Alexandru Bantoș.

Autoexilarea în România (în 1995) l-a salvat, l-a tămăduit, după care, în noua sa calitate, cea de expert superior la Direcția României de Preututindeni a Ministerului Educației de la București, l-a călit, oferindu-i, printre miile de hârtii și demersuri, bucuria aducerii în Țară, la studii, a miilor de tineri basarabeni dornici de carte.

Plecat „din Țară în Țară”, Nicolae Mățaș nu a renunțat nici pentru o clipă la misiunea sa în lupta pentru dreptate și adevăr. A continuat migăloasa muncă de cultivare a limbii prin publicarea de articole și editarea unor volume importante (*De la grotesc la sublim*, 1995, probă de acuratețe și exactitate în gândire, cu numeroase tablete de cultivare a limbii, care ar merita și azi să stea în fața unui public nu doar de pe Facebook sau Instagram, ci și în școala de toate gradele, inclusiv școala online. Chiar ar merita o nouă formulă de prezentare, căci argumentul lor stă și acum în picioare. Este de ajuns să ne amintim doar una dintre ele: *De-ale parlamentului* (p. 96-123), alcătuită din 101 expresii utilizate greșit de către clasa politică din Republica Moldova).

Trei ani mai târziu îi apare volumul *Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul*, 1998, o antologie de autor ce demonstrează cu argumente

de ordin cultural, istoric și lingvistic unitatea națională a tuturor românilor, indiferent de spațiul geografic și de frontierele politice de moment. O prețioasă recunoaștere în Țară a profesionalismului lingvistului o constituie apariția în 2000 a volumului *Româna corectă* (în colaborare cu Elisabeta Șoșa, coord. Flora Șuteu). Tot în această perioadă, sprijină și coordonează, împreună cu profesorii Silviu Berejan și Anatol Ciobanu, apariția volumului *Limba română este patria mea. Studii. Comunicări. Documente*, 1996, selecție și prefată de Alexandru Bantoș. Ediția I este dedicată ilustrului lingvist al contemporaneității Eugeniu Coșeriu, originar din Mihăileni, Bălți. Cea de-a II-a ediție, revăzută și adăugită, apare în 2008 la „Casa Limbii Române” din Chișinău, în memoria ilustrilor lingviști basarabeni: Eugeniu Coșeriu (27.07.1921–07.09.2002), Nicolae Corlăteanu (14.05.1915–21.10.2005) și Silviu Berejan (30.07.1927–10.11.2007). Antologia include texte publicate în revista „Limba Română” și reconstituie cronica dezavuării falsei teorii a „limbii moldovenești”, impusă abuziv în partea stângă a Prutului de către regimurile țarist și sovietic, argumentează necesitatea imperioasă de a reveni la adevărul științific și istoric privind identitatea etnolingvistică a românilor basarabeni.

Un veritabil eveniment științific și cultural l-a constituit editarea în 2011 a antologiei ce-i poartă semnătura *Calvarul limbii române din Basarabia*, „Casa Limbii Române”, Chișinău, 2011, selecție, coordonare și prefată de Alexandru Bantoș. Cel mai reprezentativ volum al profesorului Nicolae Mățaș a repus în circuit o bună parte din textele semnate în anii 1987-2010. Cartea cuprinde și o primă bibliografie a lingvistului, elaborată de către Maria Cudlenco, bibliotecară în satul de baștină al protagonistului, la împlinirea a 70 de ani ai acestuia. De altfel, un capitol important al prezentului volum omagial completează substanțial acea bibliografie (numărul publicațiilor ajungând la peste 900, deci practic dublându-se), în special cu cele apărute în ultimul deceniu, având o structură nouă, raportată la cerințele bibliografice actuale.

Grija permanentă față de viitorul celei mai importante reviste filologice autohtone, pe care a ctitorit-o, cu suferință și speranță, avea să și-o exprime din nou, în 2015, într-o *Scrisoare deschisă* adresată guvernanților. Nici un semn de atenție însă dinspre Chișinău, unde partidele de la putere, respectiv, guvernele și miniștrii, se schimbă cu viteze mai mari decât timpul necesar pentru a citi scrisorile înaintașilor. În 2019, către 31 august, așteptam un text cu ocazia celor trei decenii de luptă pentru românism în Basarabia, dar textul acela s-o fi rătăcit prin sertarele, pardon, mapele computerului domnului profesor, căci nu am găsit nici un

articol publicat, care să-i poarte semnătura și care trebuia să fie una specială. O fi renunțat să mai creadă în izbândă? ne-am întrebat. 31 august 2019 a fost, din păcate, o zi aproape banală. Golul acela însă iată că este acoperit de o amplă mărturie testamentară, pe care autorul o publică la finele lunii martie a acestui an în revista *Observatorul* din Toronto (Canada) și în revista *Limba Română*, 2020, nr. 1, p. 28-76, invocând a nu știu câta oară imaginea prietenului său cel mai devotat – *Ion Dumeniuk, căzut în marea bătălie pentru limba română din Basarabia*. Ar fi fost nedrept să nu inserăm acest strigăt, acest imn, această odă, acest recviem în prezentul volum.

Plecarea din Chișinău la București i-a acutizat tînga după idealul unirii: *La Chișinău mi-i dor de România/ La București de Basarabia mi-i dor*, zice autorul. Când valul luptei pentru limbă și alfabet s-a mai potolit, lui Nicolae Mătcăș i-a surâs Gioconda: dînsul și-a căutat pana și penița de poet, pe care le purtase în buzunar și în suflet pe vremea tinereții, și, nestingherit de nimeni și nimic, i-a închinat în nopțile de nesomn și veghe nenumărate poeme și sonete. Cu fiecare nou volum și-a făcut drum tot mai sigur în rîndurile poezilor: *Surîsul Giocondei* (1997), *Trenul cu un singur pasager* (1998), *Azur* (2002), *Câte-s visele, multe...* (2003), *Coloana infinitului* (2003), *De-a alba-neagra* (2006), *Roată de olar* (2008), *Vernale ploi* (2009), *Un câmp minat, urcușul* (2010), *101 poeme* (2011), *Sonete* (vol. 1: *Altarul arderii de sine* (2012), vol. 2: *Ca un Ôcnus, damnat* (2013), vol. 3: *Socluri statuare* (2013), vol. 4: *Orfan de chipul meu* (2014), vol. 5: *Frunză prinsă-n gren* (2014)), *505 sonete* (2016), *Bolnav de Țară* [în 2 vol.] (2016), *Iar când cu miei va ninge prin ponoare...* [în 2 vol.] (2016).

Pe lângă cele 20 de cărți de poezie, a împrăștiat versurile sale, făcând o adevărată risipă, prin mai toate revistele românești, care încă respiră aerul poeziei. S-a impus ca adept al unor poetici situate pe baricade diferite, cea a tribunului și cea a estetului. Celei dintâi azi i se contestă frecvent valoarea artistică, dar, la vremea dangătului de clopote, din anii '90 ai secolului trecut, acea poezie a ridicat lumea din case, ceea ce înseamnă că a jucat un rol covârșitor în procesul de deșteptare națională a neamului. Poezii pe care mulțimea le rostea și le cânta într-un glas în Piața Marii Adunări Naționale – loc unde se vibra la unison, ca la un cenaclu de pe vremuri. Piață care azi nu mai adună, de la un timp, decât tineri fără idealuri, la concerte dubioase, în urma cărora se strâng mii de sticle goale. (Faptul acesta nu trebuie ignorat, mai ales că noii politicieni tulbură frecvent apele, amintind periodic unui public cam uituc că „problema limbii” nu s-a consumat definitiv.) Azi patosul lor s-a cam

volatilizat, dar a le recunoaște meritul în trezirea noastră ca (bucată de) neam e datoria generațiilor de azi și de mâine, care pot vorbi nestingherit în limba lor maternă. Sonetele cu tematică patriotică, adunate în cele două volume din colecția „Opera Omnia” cu titlul *Bolnav de Țară* (Iași, 2016), sunt parte a unui *manifest de românitățe al scriitorilor basarabeni*, laolaltă cu toate manualele, dicționarele, discursurile publice în ultimul soviet suprem și în primul parlament independent al Republicii Moldova, volumele de autor cu articole dedicate limbii române... Mai mult, din el face parte întreaga sa creație poetică. Una din poezii, devenită antologică – *În limba română* (1995) – e un apogeu al acelui manifest. Manualele de istorie și de limba română contemporană ar trebui să rețină pe paginile lor manifestul basarabenimii revoltate de la finele secolului trecut, iar printre numele de referință este și cel al ministrului cu suflet de poet Nicolae Mățcaș.

În 2016, în aceeași colecție au fost editate încă două volume de poezie, de astă dată lirică, cu titlul *Iar când cu miei va ninge prin ponoare...* (2016), o selecție de versuri apărute în cele peste două decenii de la debut – multe dintre ele de pus în ramă, de citit și recitit.

Pentru poet, *sonetul* a devenit un fel de „agheasmatar” (*Antologia poeziei românești cu formă fixă*. Ediție îngrijită, notă asupra ediției, concepte și bibliografie de Nicolae Leahu și Raisa Leahu. Prefață de Nicolae Leahu, Chișinău, Știința, 2015, p. 20). Fascinația pentru sonet vine din constrângerile pe care le impune poetica acestei specii. Forma rigidă este confruntată cu condiția unei izbucniri gramaticale, care poate veni doar dintr-o cunoaștere profundă a posibilităților latente ale limbii. Determinarea de a scrie sonete și, în special, de a exersa migala, creând coroane de sonete, este, de fapt, „o superfină replică la proliferarea unui verslibrism tot mai trăncănitor, dar și un răspuns inteligent la provocările hedoniste ale postmodernității” (*Idem*, p. 21). Cum spuneam, mai cu seamă în sonete vedem în efortul poetului acel „elan original către *ordine*” sau rânduială, pe care o întâlneam anterior în *Școală a gândului* sub formă de teoreme riguros construite și explicate. Altfel zis, „deși canoanele nu sanctifică, vizibilitatea lor disciplinează, impunând un minim respect față de meserie, față de regulile cele mai generale ale breslei” (*Idem*, p. 20). Deși inegală, poezia lui Nicolae Mățcaș scapără în multe locuri, lăsând cititorul vrăjit de frumusețea fulgerătoare care îi străbate lirica. Scriind sonete, poetul se află chiar în miezul limbii. Acest stil flamboiant, definit prin complicarea și rafinarea expresiei, este una din trăsăturile poeticii sale. Cum, pentru spiritele elevate, cu imaginația aprinsă, matematica și informatica (da, și webul de pe tot întinsul

internetului) sunt arhitecturi poetice, tot așa, cercetătorul a lucrat cu arme lingvistice pentru a sculpta forme matematice. Poezia l-a făcut fericit, cu siguranță, căci, așa cum mărturisește într-un interviu recent distinsul cărturar, „M-a furat lingvistica, dar m-a ținut în brațe poezia” (2016). În urzeala textelor poetice ale lui Nicolae Mătcăș întâlnim topitura pânzelor din antici și am crede că chiar textul (textuarea) e un fel de risipă, căci, zice poetul: *E-o risipă, dar și-o măsură-n toate,/ Cum nu există viață fără moarte* (I, 2, p. 222).

Autorul vede CARTEA ca pe un rafinat produs intelectual, care înseamnă tot o formă fixă, riguroasă, deci ordine, măsură. Tot ce-și dorește e să i se recunoască truda și râvna: *Simt cum sinistru vârstă mă-nvăluie cu-ncetul/ Și, chiar de nu sunt clasic, cum glăsuie poetul,/ Aș vrea, la cap de cale, să-mi văd finit Sonetul* (B, 1, p. 146).

Motivul creației (ars poetica), cel mai frecvent, derivă în altele, precum cel al călătoriei, cunoașterii, suferinței, căutării, mântuirii etc. Nu există altă armă de luptă, dar nici de convingere, decât limbajul, puterea lui fiind incomensurabilă: *Un rege pe destine, stăpân pe-ntreg pământul,/ Te suie, te coboară, încoronat, cuvântul* (B, 1, p. 383). Suflul volumelor sale de poezie se hrănește din toate marile subiecte și teme ale literaturii: nemărginita dragoste de țară, limba mamei, așteptarea, rezistența, credința, despărțirea, trecerea timpului, înstrăinarea, pierderea valorilor, senescența, dragostea, eternitatea, deșertăciunea, singurătatea, suferința, moartea... Ca și la marile modele poetice, frecvent intertextualizate (Shakespeare, Petrarca, Eminescu, Voiculescu etc.), și pentru Nicolae Mătcăș iubirea, iar, prin intermediul ei, ființa celui care o cântă, este pusă mereu în relație cu timpul, cu eternitatea, cu gloria, dar și cu boala. Toate se acutizează, atunci când intervine *ruptură* (*raptul*), pe care o/îl adâncește și mai mult, azi, pentru noi toți, boala și frica globală. Alături de libertatea de care avem nevoie ca de aer, rigoarea și disciplina vor fi la mare căutare.

Creația poetică a lui Nicolae Mătcăș a intrat în atenția criticii literare. Astfel, mai multe studii au luat în discuție bogăția de procedee și motive care i-au inundat opera. Printre semnatarii lor se numără: Mihai Cimpoi, Adrian Dinu Rachieru, Aurel Sasu, Tudor Opriș, Ioan Mazilu-Crânghășu, Victor Crăciun, George Chirilă, Theodor Răpan, Ionel Marin, Ion Ciocanu, Mihail Dolgan, Anatol Ciocanu, Ana Bantoș, Maria Diana Popescu, Veronica Bâtcă, Elena Tamazlăcaru, Ion Iachim, Ionela Mengher, Galina Martea, Mihai Vicol ș.a.

În ultima perioadă, își dedică timpul unei specii mai lejere – *catrenul*, cu tematici desprinse din experiența vieții: *Lucrurilor le află cheia /*

Omul, Dumnezeu păzească-l./ Vremea-nvață și pe-aceia/ Care n-au în viață dascăl („Dascălul tuturor”). Pe lângă catrene și strigături, scriitorului nu-i este străină o specie din alt registru: *epigrama*, pe nedrept neglijată în spațiul nostru, dar care își așteaptă cititorii și, evident, cercetătorii. Bibliografia autorului face o primă încercare de recuperare a seminelor ironice, caustice, satirice, sfichiind lumea virusată în care trăim. Pentru cei care știu să le guste, sunt cu adevărat delicii epigram(at)ice!

Cronicar neostoit, a considerat de bun-simț să omagieze izbânzile confrăților, ale unora dintre cei mai valoroși oameni de cultură și știință din republică și de peste hotarele ei, cu mulți dintre care a mâncat aceeași pâine și sare, precum Rajmund Piotrowski, Eugeniu Coșeriu, Ion Ungureanu, Silviu Berejan, Petru Soltan, Gheorghe Ghidirim, Ion Buga, Vlad Pâslaru, Alexandru Bantoș, Vitalie Marin, Timofei Melnic, Virgil Mândăcanu, Ion Goian, Sergiu Miron, Valeriu Dulgheru, apoi, tot pentru mulți dintre ei, a scăpat o lacrimă când au plecat spre nemurire. Astfel, din inimă a scris cuvinte întru amintirea lui Nicolae Corlăteanu, Ion Dumeniuk, Valentin Mândăcanu, Eugeniu Coșeriu, Grigore Vieru, Ion Ungureanu, Silviu Berejan, Gavril Istrate, Dumitru Irimia, Nichita Chiricenco, Ion Berghia, Victor Ciutac, Dionis Lica ș.a.

Într-un interviu realizat recent la București, profesorul Nicolae Mătcăș ne-a șoptit că în această viață valoarea primordială revine familiei și prietenilor devotați: „Prietenii, ocrotiți-vă familia, fără ea n-am putea trăi!” „Vă împărtășesc bucuria de a fi avut în viață parte de câțiva prieteni adevărați: marele om de cultură, actor și regizor Ion Ungureanu, prieten de crez și suferință în «exilul» nostru bucureștean; temerarul luptător de pe baricadele luptei pentru limba română și revenirea la alfabetul latin în Basarabia, camaradul meu ucrainean de luptă și crez național, prof. univ. Ion Dumeniuk, și scriitorul bucureștean, popularizator al științei, personalitate de cultură enciclopedică și rară modestie și cumsecădenie, Tudor Opreș. Încurajarea și susținerea reciprocă ne-a ajutat să rezistăm nu numai obstacolelor vremii în aparență de netrecut, ci și să ne aducem contribuția modestă la revigorarea conștiinței etnolingvistice și naționale a semenilor noștri basarabeni. Mă bucur în prezent de fericirea de a avea și câțiva prieteni în sensul adevărat al cuvântului mult mai tineri și mai inteligenți decât noi la vârsta lor.”

Între normă (restricție) și libertate, între inovație și clișeu, între reverență și protest, între imitație și transgresiune, opera ce poartă semnătura lui Nicolae Mătcăș face acum parte din patrimoniul literar românesc. Forma fixă e, de fapt, un act de autodisciplinare a gândirii și, am zice,

chiar a simțirii, care au un rol covârșitor în procesul hedonist al lecturii: țin atenția cititorului trează. Mai mult. Întreaga sa operă, de orice natură ar fi, poate fi asemuită unui sonet. Iar scrisul și discursul, ca risipă de semne și ca măsură a lor, sunt sisteme metrice care fac din omul de cultură omul care împrăștie, prin sacrificiu și râvnă, cu disperare și îngăduință, prin rugă și trudă, semințele cunoașterii. Care, cine știe, în timpurile care vin, poate că ne vor salva.

La mulți ani, dragul nostru dascăl! La mulți ani, limba română din Basarabia!

Referințe bibliografice

MĂTCAȘ, Nicolae. *Calvarul limbii române din Basarabia: Studii. Articole. Comunicări*. Chișinău : „Limba Română”, 2011. ISBN 978-9975-9937-1-5.

MĂTCAȘ, Nicolae. *Bolnav de Țară*. Vol. 1. Iași: TipoMoldova, 2016. 562 p. (= B, 1). ISBN 978-606-676-922-8.

MĂTCAȘ, Nicolae. *Bolnav de Țară*. Vol. 2. Iași: TipoMoldova, 2016. 484 p. (= B, 2). ISBN 978-606-676-923-5.

MĂTCAȘ, Nicolae. *Iar când cu miei va ninge prin ponoare....* Vol. 1. Iași: TipoMoldova, 2016. 380 p. (= I, 1). ISBN 978-606-676-891-7.

MĂTCAȘ, Nicolae. *Iar când cu miei va ninge prin ponoare....* Vol. 2. Iași: TipoMoldova, 2016. 444 p. (= I, 2). ISBN 978-606-676-892-4.

Elena UNGUREANU,
discipolă
27 aprilie 2020

NASC ȘI LA CRIHANA OAMENI

Încă fiind copil, auzeam vorbindu-se în familia noastră numai de bine despre Nicolae Mătcaș și părinții dumnealui. Nenea Ghiță și lelea Anica, cum îi numea mama, erau oameni vrednici, gospodari la casa lor. Își lucrau singuri cele vreo cinci ha de pământ, inclusiv via de lângă casă și cea de peste râpa de la Chilatu. Nu angajau oameni cu ziua, cum făceau alții. Lucrau pe câmp de cu zori și până la asfințitul soarelui. Când a mai crescut badea Vasile, fiul lor, fratele mai mare al sărbătoritului nostru, îl lua și pe acesta în ajutor. În 1940, când s-a născut Nicolae, fratele avea deja 11 ani. A venit războiul, tata fusese concentrat, mama rămăsese cu cei doi copii. Nicolae era cuminte și înțelept. Mama Anica îl iubea tare. Deși măricel, îi plăcea să-l poarte în brațe. La 22 mai 1945, pe când se întorceau de pe câmp de la prășit cu sapele în spinare, un trăsnet a lovit-o în cap, celelalte surate căzând și ele la pământ, mai mult de frică decât de efectele descărcării electrice din preajmă. Când s-au dezmeticit și au văzut că sunt vii, și-au dat seama că numai Anica nu mai era în viață. Multă lume a plâns-o la înmormântare, căci era femeie bună la inimă, harnică foc și cu credință în Dumnezeu. Băieții au plâns-o încă mult timp după aceea. Întrucât tatăl nu fusese demobilizat, căci mai plana pericolul războiului cu Japonia, singurul gospodar în familie, tată și mamă pentru micul Nicolae (de cinci ani) a devenit badea Vasile (la 16 ani neîmpliniți). Cel mai greu era să-i ogoiască plânsul după mama. Serile, ca să-l adoarmă, îi spunea povești, îi recita poezii (pe care le știa „de la români”), îi cânta cântece de dor și jale.

Toamna târziu, s-a întors teafăr din război tatăl, moș Ghiță. Cum dormeau încă afară în polog, bădița Vasile auzi cum cobora cineva din deal la vale prin vie parcă plângând, parcă vorbind cu sine, se trezi și ascultă cu atenție: ce să fie? Își dădu seama de abia când tata cobora dinspre harman spre casă, îi ieși înainte, se îmbrățișară ca doi bărbați care trebuiau să fie tari, să nu plângă. „Colișor, scoală, puișor, că a venit tata!”, îl trezi el cu grijă pe mezin. Tata l-a luat în brațe, l-a sărutat pe obraz, tot încercând, cu neîndemânare, să-și șteargă șirul de lacrimi

1927. Doi tineri îndrăgostiți din alte vremuri,
viitorii părinți ai lui Nicolae Mățaș (Ana Boghean și Ghiță Mățaș)

1950. De la stânga la dreapta: Colișor la 10 ani, de mână cu tatăl,

Ghiță Mățaș, cumnata Tasia, mama vitregă (Vera)

1957. La Crihana, cu familia: jos, de la stânga la dreapta: fratele Vasile cu fiica sa
Lenuța în brațe, tata (Ghiță Mățaș) și mama (Vera); în rândul doi, în picioare:
cumnata Tasia (Mățaș) și Nicolae Mățaș (elev în clasa a X-a)

care îl năboiau. Noroc că era noapte, iar lumina lunii nu le lăsa la vedere. Au purces, apoi, cu toții, la organizarea vieții lor familiale fără pricepere, dibăcia, răbdarea și spiritul înăscut de gospodină a casei. În zori tatăl pleca în câmp, după ce se întorcea, spăla, călca, făcea de mâncare, apoi iar revenea la treburile de bărbat. La un an și ceva, după ce se tot sfătuiseră cu băiatul cel mare, cerându-i consimțământul, se căsătoriră cu o vădană din Vadul lui Isac, căreia îi murise soțul în război. Cică Nicolae mult timp nu i se putu adresa cu apelativul „mamă”, fapt care o îndurera mult și pe mama Vera.

Cu timpul, rana micuțului s-a mai domolit, iar atitudinea plină de grijă din partea noii mame și buna lui creștere i-au permis să-și calce pe inimă. Prin ani, i-a purtat tot respectul. Întrucât se trăgea la carte, părinții nu l-au prea ocupat cu munca fizică, aveau să facă tot posibilul să-l dea la școală și să-i încurajeze eforturile (privilegiu de care nu beneficiaseră fratele Vasile, un băiat extrem de capabil și deștept). Nicolae le îndreptățea așteptările. Învăța bine și era lăudat de toți. Principial, cu un acut simț al responsabilității, dar și al dreptății și echității sociale, nu-i plăcea să sufere vreo presiune de sus. Nici când venea vreo inspecție de la raion sau de la minister și, ca elev fruntaș, era cam întotdeauna scos la tablă, nu-i plăcea. De câte ori era pornit să-și exprime nemulțumirea prin a declara că nu era pregătit, dar o forță din interior îi șoptea că nu e bine să spună minciuni. A fost printre puținii copii ai satului care a terminat pe vremea aceea zece clase. A absolvit studiile liceale cu mențiuni (1957). În același an a plecat să-și continue studiile la Chișinău. S-a înscris la Facultatea de Istorie și Filologie. Când venea prin sat cu vreo ocazie sau în vacanță, parcă era sărbătoare. Lumea îl întreba de una, de alta. Pentru fiecare găsea timp și vorbe bune și înțelepte. Toate acestea

Mâini părintești

Ionel Mățaș,
fratele mai mic, la 18 ani

le-am auzit de la mama mea, Maria Brașoveanu, născută în anul 1927, cu doi ani mai în etate decât nenea Vasile, fratele lui Nicolae. Personal, mi-a fost dat să mă întâlnesc pentru prima dată cu domnul Nicolae Mățaș nu acasă, în sat, ci tocmai la București. Mi-a vorbit, fără să mă cunoască, amabil, cu glasul său dumnezeiesc de blajin. La plecare i-am spus că suntem consăteni și că lucrez bibliotecară la Crihana Veche. M-a rugat să aștept puțin, imediat a revenit din birou cu câteva volume de versuri pentru biblioteca din localitate, pe care o consideră prima sa universitate. Știam că este un ilustru profesor universitar, luptător neînfricat pentru deșteptarea conștiinței naționale, pentru revenirea la scrișul latin, om de știință competent și apreciat. Atunci am aflat că distinsul lingvist este și poet. Au urmat și alte donații de carte pentru cititorii de acasă. Și noi, crihănenii, sorbim cu nesaț din versul dulce, românesc, izvorât din inima neobositului apărător al limbii. Suntem mândri că îl avem pe Nicolae Mățaș, acest copil al satului nostru devenit simbol al graiului matern, model al onestității, cumsecădeniei și omeniei. La acest moment aniversar, adresăm omagiatului urările noastre de viață lungă și sănătate.

Să ne trăiți ani mulți, plini de succese, noroc și numai bine, maestre!

Nicolae Mățaș: Biobibliografie. Aut.-alc. Maria CUDLENCO.
Chișinău, 2010, p. 32-34. ISBN 978-9975-4093-2-2.

**NICOLAE MĂTCAȘ:
„ÎN SEC BUGEAC MI-I DOR DE ROMÂNIA,
LA BUCUREȘTI DE SETEA DIN BUGEAC
ÎMI ESTE DOR”**

AC: Dragul nostru dascăl, pentru noi, învățăceii Domniei voastre, sunteți omul fără de vârstă, omul de litere cu o operă care rămâne în picioare, omul vertical în pofida tuturor vicisitudinilor vieții. De la înălțimea vârstei pe care ați atins-o, e adevărată formula „tinerețe fără bătrânețe”?

NM: Aș vrea eu să fie adevărată această formulă... Este adevărată pentru basm, pentru că așa, în condițiile în care conviețuim, mai ales, este imposibil să nu te doară un șold, o coastă și mai știu ce, este imposibil să nu simți că anii se adaugă cu trecerea timpului și rămâi tânăr numai cu spiritul, rămâi tânăr numai în suflet. Sufletul pentru noi este veșnic tânăr. Și există o categorie de oameni care rămân mereu tineri, frumoși, anume datorită faptului că au un suflet frumos.

AC: Foarte frumos spuneți, fără îndoială. Întorcându-vă privirea înapoi, unde vi se oprește ea, în primul rând, la care ani, poate?

NM: Dragă doamnă Alina, se oprește la Crihana mea natală. Acolo, la vârsta de cinci anișori, cineva mi-a spus: mergi acasă, că maică-ta a murit... Noi, băieții, cum să credem că mama a murit? De fapt, o lovise trăsnetul, veneau de la deal cu sapa în spinare și a lovit-o trăsnetul, dar nu credeam... Am venit cu bulucul de copii și, când am văzut în curte o

Bugeac, Crihana Veche.

Un drum de fier care l-a dus pe Nicolae Mătcăș de acasă spre acasă

Peisaj de poveste. Carpați. România. București

mulțime de oameni, am înțeles că era adevărat, m-am dus după casă și am răbufnit în plâns. Mama avea 38 de ani...

AC: Ați conștientizat atunci tragedia, la acea vârstă?

NM: Daaa, extraordinar... plângeam acolo de mă cutremuram, și cineva i-a spus fratelui, care era cu 11 ani mai în vârstă decât mine (noi doi eram acasă atunci, tata era mobilizat, războiul iminent cu Japonia din Extremul Orient l-a mai reținut până-n toamna lui 1945, mama, după cum vă spuneam...). Parcă-l aud pe bădița Vasile, care acum tot nu mai este, fie-i țărâna ușoară: „Colișor, ia hai să vezi cum doarme mama...”. Asta m-a emoționat și mi-a rămas în amintire pentru toată viața. Crihana Veche e satul meu de baștină, locul unde trăiesc în pământ părinții, frații, bunicii și celelalte rude.

AC: Perioada de profesorat la Facultatea de Litere a Universității „Ion Creangă” este una fundamentală în formarea Dvs., după doctoratul luat la Sankt-Petersburg. Lupta pentru limba română și alfabet v-a prins anume în postura când instruiți viitorii dascăli de limba română. Pot fi comparate studiile de azi cu studiile din acea perioadă?

NM: Limba română mi-a intrat în suflet cred că de atunci când am rămas singur cu fratele și, ca să uit de marea pierdere și durere pe care o aveam, serile îmi spunea povești, recita poezii, pasaje întregi din scriitorii clasici români. Fratele a fost cel mai bun învățător care mi-a insuflat această dragoste față de limbă și literatură, de aia ne contram cu verișorul venit din deportare, după '56, care și unde se va duce după absolvirea

Mama (Ana Mățaș) la 21 de ani. Tot la vârsta tinereții, feciorul Nicolae

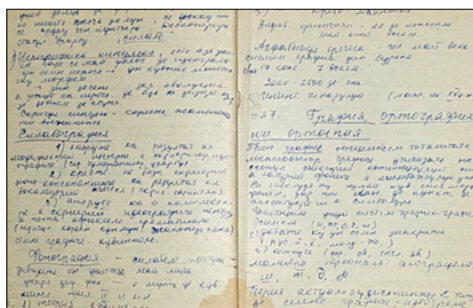
școlii. Atunci era la modă chimia, fizica nucleară, tentația de căpitan de cursă lungă... Eu însă m-am decis: „Mă duc la limba și literatura maternă”.

Iar în ceea ce privește profesoratul la „Creangă”, ca și anterior profesoratul la Universitatea de Stat, pe care am absolvit-o, acolo cred că mi-am lăsat o parte din sufletul meu, mi-am lăsat-o studenților cu care respiram același aer, împărtășeam aceleași idealuri, chiar dacă n-aveam voie să numim limba – căreia acum îi spunem curajoși *limba română* –, chiar dacă nu aveam dreptul să spunem că suntem români, chiar dacă trebuia scriitorii clasici să-i numim moldo-români și nu puteam explica de ce, cum pot fi în același timp și una, și alta, cum poți vorbi în același timp în două limbi, cred totuși că prin aluziile pe care le făceam, prin modul esopic pe care îl aplicam – cred că studenții înțelegeau mult prea bine despre ce este vorba și de ce literatura noastră e comună cu literatura de peste Prut, și de ce scriitorii erau numiți moldo-români. Erau moldo-români, fiindcă pe timpurile când am absolvit eu școala medie, aproape că nu se studiau scriitorii care se născuseră și activaseră în cealaltă parte de Prut.

Ulterior savanții, metodiștii noștri au recurs la niște procedee de care azi râdem. L-au convins pe Brejnev (pe atunci prim-secretar în comitetul central al partidului comunist al Moldovei) că Vasile Alecsandri, deși (mare) boier, „cântase faptele de glorie ale ostașilor ruși și români-moldoveni în lupta împotriva turcilor”. Deci ar fi bine ca și noi să-l studiem pe Vasile Alecsandri, cu atât mai mult că s-a născut tot în Moldova (de dincolo de Prut). – *Harașo, budem izuciati!* Pe urmă – tot așa și pe Creangă: „Leonid Ilici, mai este un scriitor, drept că a fost și popă, dar răspopit din cauza comportamentului său nepreoteșc, însă și el a proslăvit curajul, optimismul ostașului rus prin chipul bengosului Ivan Turbincă”. – „*V takom sluciaie beriom i popa!*”, cade de acord Brejnev. Cam

1958. Cu colegii de grupă, la Facultatea de Filologie și Istorie a USM, anul I
1958. Cu colegul de clasă Ionel Popa (primarul satului Crihana Veche în anii 1982-1990)

1984-1988. Promoția care a prins începutul luptei de renaștere națională, avându-i ca profesori pe Ion Borșevici, Nicolae Pecec, Vasile Cravenco, Timofei Roșca, Maria Hadârcă, Nicolae Mățcaș ș.a.

1984. Pagină de conspect de la cursul de „Introducere în lingvistică” al prof. Nicolae Mățcaș

așa s-a întâmplat și cu Eminescu: „Eminescu a vorbit despre proletariat..., a chemat la distrugerea societății capitaliste: *Zdrobiți orânduiala cea crudă și nedreaptă ce lumea o împarte în mizeri și bogați*!”. – „*Mala-deț, pareni! Îl luăm și pe dânsul!*” Așa au fost aduși scriitorii moldo-români de cealaltă parte a Prutului în manualele noastre școlare, despre care și noi, elevi în clasa a 9-a, am auzit câte ceva. Numai profesoara de literatură avea câteva cărți editate la noi în limba moldovenească, cu alfabet rusesc, firește. La „Creangă”, tot n-aveam voie să le spunem români, moldo-români și gata. Studenții ne mai puneau întrebări frontal, noi transpiram explicându-le ce-i cu moldo-românismul scriitorilor respectivi. Cred că studenții conștientizau ce era cu apartenența clasicilor la două limbi și popoare diferite. La „Creangă” am crescut, ca profesor, decan, șef de catedră, împreună cu studenții. Vreau să spun că studentul mi-a fost cel mai apropiat și mai de nădejde sprijin în activitatea mea, eu respectând orice student, indiferent dacă învăța mai bine sau mai puțin bine. Pentru că sunt convins că în fiecare ființă tânără zace o personalitate în devenire.

AC: Domnule Mățcaș, adineauri ați pomenit de manualele școlare. Cum credeți, poate fi făcută o comparație între manualele de azi și manualele de pe timpuri?

NM: Depinde la ce timp vă referiți. Eu însumi, împreună cu Ilarion Matcovschi de la Bălți, am fost autor al manualului de limba maternă pentru clasa a 6-a (ulterior, cu schimbarea programelor, a devenit manual pentru clasa a 7-a, primul (în spațiul nostru – *n.n.*) cu caractere latine). Doamna Natalia Suruc de la Editura „Lumina” mă sună prin vara lui '90 (eram deja ministru): „Domn' ministru, veniți și semnați, a apărut semnalul manualului de limbă pentru clasa a 6-a”. Când mă duc,

pe copertă scrie: *Limba moldovenească*! Eu, care până acum, împreună cu Dumeniuk, mi-am dat și sufletul pentru limba română, pe care am introdus-o în școală prin voință proprie și cu susținerea regretatului azi acad. Petru Soltan, care era președintele comisiei pentru știință și învățământ din parlament, care am dat dispoziție în scris tuturor inspectoratelor școlare să folosească glotonimul *limba română* și etnonimul *popor român* cu referire la cel din Basarabia – și dvs. îmi puneți pe manual (titlul – *n.n.*) *Limba moldovenească*, iar eu trebuie să semnez? „Am cheltuit bani, am făcut ceea... Nu mai putem...” Zic: „Nuuuu semnez!” Au fost nevoiți să anuleze tirajul respectiv și să-l reediteze cu titlul *Limba română*. Manualul pe care l-am făcut cu Ilarion Matcovschi chiar pentru timpurile acelea avea pretenția să-i învețe pe copii ce înseamnă limba română și care sunt resursele ei expresive, de aceea chiar în formulările condițiilor noi foloseam diverse sinonime, antonime, frazeologisme, încât recenzenții acestui manual la discuție l-au respins pe motiv că ar fi foarte dificil pentru elevi. Dificil în sensul că foloseam toate sinonimele din șirul sinonimic respectiv și sigur că erau și neologisme, dar erau reluate pe parcurs, repetate; deci dacă a auzit cuvântul și l-a înșușit o dată, îl repetă, îl reia a treia, a patra oară, până la urmă îl înșușește.

Numai în felul ăsta putem să-l învățăm, să-i sporim cunoștințele, nu să-l ținem la nivelul moșionismelor, al vorbirii de-acasă, al unui lexic limitat, pe care îl foloseau ei în manualele lor. Iar azi sigur că s-au schimbat programele, s-au schimbat cerințele, s-au schimbat exigențele, s-a schimbat terminologia științifică, azi elevii vorbesc despre... *barem*, *item*, ceea ce nu era pe timpul acela, așa că astăzi sigur că înșușesc alte lucruri decât învățau la timpul respectiv. Zic, manualele de astăzi se deosebesc de celelalte, fiindcă a progresat știința, a progresat viziunea cercetătorilor asupra modului în care trebuie studiate limba,

1982. Cu dl prof. Mihail Ignat (al treilea din dreapta) și studenți de la Institutul Pedagogic „Ion Creangă”

1988. Într-o comisie de examinare a absolvenților promoției 1988, de la stânga la dreapta: Nicolae Mătcăș, Maria Hadârcă, Sofia Pereva, Anton Borș, Eliza Botezatu

1980. Citind manuscrise la redacția ziarului *Tânărul învățător* al Institutului Pedagogic „Ion Creangă”. În dreapta dlui profesor Nicolae Mătcăș – jurnalistul Mihai Cucereavii

1987. Proaspeți absolvenți de la Litere – viitori învățători împărșiți prin toată republica

literatura. Negreșit, ceea ce am vrut noi, în '90, la nivelul ministerului – am vrut să unificăm manualele de acolo cu cele de dincoace de Prut, am vrut să le unificăm și prima etapă a fost preluarea aceluiași manuale din România și în școlile din Republica Moldova. În câți ani am fost noi la minister, s-a reușit lucrul acesta. În fiecare an ministerul de aici avea comandă de la noi pentru toate manualele de limbă, de literatură nu mai vorbesc, dar și la alte științe: matematică, fizică, astronomie... Iar după ce am plecat noi, agrarienii spuneau că am „românizat” învățământul moldovenesc, am reetnizat tânără generație de copii și adolescenți din Basarabia. Și, într-adevăr, limba am „românizat-o”, în înțelegerea lor, pentru că am dat dispoziții inspectoratelor să folosească glotonimul corect *limba română* și etnonimul adecvat *popor român*, pentru că am introdus *istoria românilor* în locul *istoriei R.S.S. Moldovenești*, pentru că am introdus materia *limba română* în toate școlile, de toate gradele, și pentru că am mărit numărul de ore la limba și literatura maternă, ore de care înainte beneficia limba și literatura rusă, iar limba rusă am declarat-o *limbă opțională*, deci studentul și elevul avea voie să-și aleagă ca limbă străină și limba rusă, dar nu ca limbă de comunicare și înțelegere reciprocă, cum fusese numită în legislația lingvistică și cum a fost calificată după plecarea noastră în '94 de la minister.

AC: În calitate de ministru al științei și învățământului, în perioada 1990-1994, în guvernul condus de Mircea Druc, ulterior de Valeriu Muravschi, apoi de Sangheli, ați depus eforturi considerabile pentru sincronizarea sistemului de educație, existent la acea oră în tânărul stat, cu sistemul de educație românesc și cel european, printr-un șir de reforme radicale. În ce a constat acea „revoluție” în învățământ și în știință?

NM: „Revoluție”, luăm între ghilimele cuvântul acesta, dar vreau să vă spun că într-adevăr a fost revoluție întâi de toate în mentalitatea noastră. Nu eram deprinși cu termenii respectivi, nu știam de ce trebuie studiată *istoria românilor*. Am numit-o astfel, făcând trimitere la istoria armenilor care locuiesc nu numai în Armenia, dar și în Turcia și în toate țările vecine. Lucru pe care nu-l acceptau chiar și unii profesori de-ai noștri. Nu mai zic de altele, pe care, de asemenea, cu atâta anevoie le-au acceptat întâi de toate profesorii, cu dânsii era cel mai greu. La ședințele zonale, unde trebuia să explicăm toate aceste schimbări, a fost depusă o muncă enormă, efectuată cu profesorii. Nu mai vorbesc de modul în care am fost primiți în Transnistria – era imposibil să stai în fața lor și să le explici de ce sunt necesare aceste schimbări. Era vorba de schimbarea de mentalitate, de opțiunea pentru termenii la care mă refeream mai sus, de acceptarea manualelor din România, pe care le-am adus pe băncile elevilor și ale școlilor din Republica Moldova. Era nevoie să explicăm de ce am purces la schimbarea sistemului de apreciere a cunoștințelor, trecând la sistemul decimal, lucru cu care nu erau de acord nici ai noștri, necum cei din Transnistria. Era foarte greu de elaborat orice document care privea învățământul de la noi, începând cu *Legea învățământului*. Am publicat în presa periodică *Legea învățământului*, varianta de lege a noastră, care sigur că se orienta spre legea învățământului din România, odată ce noi voiam să ne sincronizăm cu învățământul de acolo, și... am fost acuzați că e o lege românească, și nu o lege locală. N-au acceptat să trecem la învățământul secundar de opt clase, de exemplu, cum era în România, ci au ținut numaidecât să se deosebească și parlamentul a acceptat învățământul secundar de 9 clase. De aia, când am trimis copiii la studii în România, aici urmau să preia studiile în clasa a noua, deci un an îl pierdeau numai de aceea că s-au încăpățânat parlamentarii noștri, n-au acceptat propunerea noastră inițială.

Când am purces la introducerea calificării cadrelor didactice, a gradelor didactice I, II, III, așa cum erau ele în România, parlamentarii noștri iarăși s-au opus, ba că nu erau de acord cu terminologia, ba că la ce bun să mai facem o schimbare ca aceasta. Nici profesorii nu voiau să audă în genere de introducerea acestui sistem de obținere a gradelor didactice, chipurile, e o nouă reexaminare. Lor, care au făcut facultatea, acum li se mai organizează un nou examen, li se mai cere o teză de doctorat pentru obținerea gradului didactic I, de exemplu (la noi a fost numit superior, iară ca să se deosebească de cel românesc). În cele din urmă, cu mare greu, sistemul de calificare a fost adoptat.

A fost necesară o muncă enormă de explicare, după cum vă spuneam. Țineam conferințe zonale și explicam cadrelor didactice de la noi

că obținerea gradului didactic înseamnă un beneficiu pentru dânsle în primul rând la nivelul salarizării: salarizare diferită în funcție de gradul deținut. Dacă tu vrei gradul didactic II, gradul didactic I cu salarizarea maximă, să zicem, exista cerința de a scrie și susține o lucrare științifico-metodică în fața unei comisii de examinare, iar profesorii ripostau – că au trecut o dată examenul, au scris și susținut teza de licență la facultate..., la ce să mai scrie încă o lucrare acum? Da, replicam noi, toată viața trebuie să învățăm... Asta e sarcina noastră și, la urma urmei, gradul didactic superior nu e obligatoriu. Numai cine vrea îl susține și noi am vrut să evidențiem cadrele didactice care meritau acest grad, gradul didactic I tot n-ai să-l iei din primul an, al doilea, al treilea, dar ai timp să tinzi, să te pregătești...

Au fost multe elemente de adevărată reformă, reformă în sensul revenirii la învățământul tradițional românesc din perioada interbelică, când existau cele trei structuri nete: învățământul primar, secundar (gimnazial) și învățământul liceal. Atunci am reușit să înființăm peste 50 de licee, astfel ca fiecare raion din republică să aibă cel puțin un liceu în care pot să fie atrași toți doritorii din localitățile raionului respectiv, deși din cele rurale condiția era să existe în centrul raional neapărat cămin pentru acești elevi care vor studia la liceu.

AC: Ați exercitat timp de mai bine de un deceniu (din 1996 până în 2007) funcția de Expert I (NM: Se numea ba Expert I, ba Expert superior... ca și la academie) la Serviciul României de Pretutindeni al Direcției Generale pentru Integrarea Europeană și Relații Internaționale din cadrul Ministerului Educației și Cercetării din România. Problema expertizei, a evaluării, a calității de expert este una extrem de complexă. Cum credeți că pot fi selectați mai corect experții în orice domeniu?

NM: Aici expertul a fost într-adevăr expert, fiindcă era vorba de un fost ministru șomer acolo (în Republica Moldova – *n.n.*) și care de nevoie se autoexilase în Țară la Ministerul Educației, cum se numea aici. Dl Liviu Maior, ministrul învățământului din România de atunci, îmi propusese să devin consilierul lui. Ca să nu-l irităm pe fostul deținător al postului, l-am rugat să fiu repartizat la Serviciul României de Pretutindeni, Direcția Generală Integrare Europeană și Relații Internaționale. Așadar, aici expertul într-un fel s-a pomenit la locul lui, fiindcă știa ce înseamnă învățământ, care sunt problemele învățământului, spre ce specializări și centre universitare se orientează mai mult candidații din Republica Moldova etc. În rest, ce să vă spun? Experții nu sunt pregătiți în mod expres nicăieri, experții se aleg dintre cei care cunosc mai

bine situația, zic, nu se pregătesc expres să devină experți. În cazul meu, pregătirea subsemnatului a coincis cu sarcinile care i-au revenit, fiindcă eu, de exemplu, responsabil de studenții și elevii care veneau masiv la studii în România, cunoșteam bine problema. Se știe că, începând cu anul 1990, când am trimis primele generații de elevi și studenți la studii în România, cred că vreo 2500-3000 de persoane (inclusiv tineri români din Ucraina), și până în 1994, am condus ani la rând selectarea acestora. Iar prima Convenție și ulterioarele Acorduri de colaborare cu ministerul de la București privind deschiderea largă de posibilități de studii în România pe bursele oferite gratis și generos de statul român fuseseră întocmite și semnate chiar de viitorul expert...

AC: Asta se întâmpla în 1990...

NM: Asta se întâmpla chiar în 1990, în primul an de ministeriat al meu. Timp de patru ani am trimis la studii anual numai formal câte 2000 (1000 de elevi și 1000 de studenți), dar, de fapt, trimiteam mult mai mult, fiindcă la Ministerul din România exista înțelegerea aceasta, a necesității de a trimite la studii și de a-i primi în țară pe frații pe care ani de zile îi „uitaseră”. După mine a venit la ministerul de la Chișinău un ministru care imediat a redus numărul de bursieri ai statului român: la elevi – 450 anual și, respectiv, la studenți, sub 900. Zic, au fost câțiva ani la rând când la Chișinău s-a redus unilateral numărul. Ca expert, îi explicam domnului ministru și altor responsabili de învățământ de la București care e situația din Republica Moldova, care e atitudinea conducătorilor față de relațiile cu România și că numeroșii tineri doritori care vor să vină la studii în România nu poartă nicio vină, iar cineva le interzice. Odată ce guvernul României a deschis larg ecluzele pentru învățământ în limba română la toate unitățile de învățământ de toate nivelele, în 1990, n-ar fi păcat ca același guvern să înceapă a reduce numărul de burse oferit tinerilor din Republica Moldova doritori de a studia în România, indiferent de poziția pe care au adoptat-o conducerea, guvernele și miniștrii care au venit ulterior la putere? Așa că atunci când nu s-au mai putut la nivel oficial întreține relațiile normale de colaborare între Ministerul învățământului din Chișinău și cel de aici, de la București, am luat o decizie radicală: doritorii din Republica Moldova, întrucât nu se mai putea merge acolo și face selecția (nu era de acord conducerea!), cei care vor să vină la studii în România pe bursele statului român să depună cererile și dosarele în trei centre universitare din Țară mai apropiate de Republica Moldova: Iași, Galați, Suceava. Atunci când nu s-a mai putut pe cale amiabilă, repet, noi, partea română, am deschis supapa aicea și le-am permis elevilor și studenților basarabeni să vină la selecție în aceste

centre și să fie repartizați conform dorințelor lor. S-a susținut setea basarabenilor de studii în Țară. Dacă luăm din '90 până acum, vă dați seama câți copii și tineri din Republica Moldova au avut fericirea să studieze aici – și la facultate, și în învățământul preuniversitar, și la masterat, rezidențiat, doctorat, perfecționare...

2020. Alina Chiriac-Ivașcu în dialog cu Nicolae Mățaș

AC: Acum un deceniu declara-

serați, și afirmația rămâne valabilă și în 2020: „Straniu este că după 1991 nu s-a mai apropiat nimeni de legislația veche cu privire la limba de stat” – (Publika MD). Cine se mai poate apropia azi de acea legislație? Nu ar trebui să se mobilizeze mai mult factorii de decizie pentru a mișca, în sfârșit, carul din loc? Ce se poate face azi pentru a abroga nefericitul articol 13 din Constituția Republicii Moldova?

NM: Dragă Alina, nu se poate face nimic câtă vreme legiuitorii nu vor. Uitați-vă la componența actuală a parlamentului – cine e preponderent acolo și care e atitudinea lui față de denumirea **limba română**. Ei doar nu recunosc denumirea de limba română – e limba moldovenească, spun ei, începând cu Dodon, continuând cu Bătrânca, care a rupt harta României Mari. De aceea este imposibil. Doar știți și dvs., la inițiativa dnei Ana Guțu, care făcea parte din fracțiunea Partidului Liberal, s-a făcut demersul în vederea încetățenirii glotonimului **limba română** și, respectiv, a transunerii lui în Constituția Republicii Moldova, care menține odiosul art. 13 cu limba moldovenească. Curtea Constituțională a Republicii Moldova a acceptat și a fundamentat juridic necesitatea introducerii acestei denumiri corecte a limbii noastre, a scris doar că numele corect al limbii noastre este *limba română*. Curtea Constituțională a Republicii Moldova, instituție supremă, a spus că, în sensul acesta, Declarația de independență, care folosea aceste nume – *limba română, popor român* –, e mai presus decât Constituția! Ca document, adică, e mai presus; prin urmare, și în Constituție trebuie introdusă această modificare. Totuna n-a fost introdusă, fiindcă n-au acceptat parlamentarii.

AC: Cum credeți, mai e nevoie astăzi în parlament de o Comisie interdepartamentală pentru studierea istoriei și problemelor dezvoltării limbii ca aceea din 1988?

NM: Nu mai este nevoie. Atunci comisia la care vă referiți a apărut ca reacție la nemulțumirile vorbitorilor de limba „moldovenească”, limbă care, sub presiunea celei ruse, aproape că nu mai funcționa în instituțiile noastre de învățământ, în alte domenii, începând cu sfera de deservire și terminând cu celelalte sfere ale comunicării oficiale în limba statului, atunci a fost necesară o asemenea comisie și ea, de fapt, a fost constituită la cererea maselor, pentru a stăvili puțin nemulțumirea acestora – uite, avem o comisie, ea o să studieze... Nu știau, de fapt, că această comisie, pe care unii o priveau cu suspiciune: ce-au mai făcut?, încă o comisie, cine face parte din ea?... Și într-adevăr, la început, erau acolo vreo treizeci de oameni aleși pe sprânceană, numai din cei pe care nu-i prea durea de limba moldovenească. Ulterior, la insistența scriitorilor, a intelectualității moldovenești, hai să-i zicem așa, deși ea tot românească e, componența comisiei pentru elaborarea legislației lingvistice a suferit schimbări în sensul completării cu persoane care cunoșteau bine istoria, știau situația reală în care se afla limba și care sunt necesitățile și măsurile de eradicare a tuturor relelor din calea dezvoltării limbii materne. Atunci Comisia, zic, a avut menirea ei și nu știau conducătorii că, de fapt, și-au pus sub jilțuri o bombă cu efect imediat, fiindcă rezultatele la care a ajuns Comisia aceasta au fost decisive pentru ceea ce a urmat ulterior. În ajun de an nou, literalmente, stăteam cu dl Silviu Berejan în sediul Prezidiului Sovietului Suprem și redactam, eu în calitate de secretar al comisiei respective, d-lui în calitate de director al Institutului de Filologie, deciziile Comisiei și comunicatul pentru presă. Atunci Comisia a luat decizia istorică că limba republicii trebuie să devină limbă de stat, dacă statul vrea să aibă grijă ca această limbă să funcționeze real. Tot atunci s-a luat decizia că este necesară revenirea la grafia noastră tradițională latină. În proiectul de Lege cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul republicii, am introdus, împreună cu Dumeniuk, noțiunea de *identitate lingvistică moldo-română*, referindu-ne la conaționalii noștri din Nordul Bucovinei și din Transcarpatia, care se numesc *români*, dar care studiau după manualele noastre, ale celor care ne zicem *moldoveni*. I-am zis *identitate lingvistică moldo-română*, deși mai exact ar fi fost termenul *unitate lingvistică moldo-română*, ceea ce însemna foarte mult pentru situația din '90, când exista încă U.R.S.S.. Să vorbești de *unitate de limbă*, de *identitate*, cum i-am zis, ceea ce era același lucru, însemna să recunoști că româna și moldoveneasca, poporul român din România și poporul român/mol-dovenesc din Basarabia, Nordul Bucovinei, Maramureșul istoric sunt noțiuni identice. Extrem de riscant pentru vremurile acelea! Anume în

această privință Comisia a avut un rol deosebit și rolul ei a fost enorm, nu degeaba cineva a supranumit-o „Comisie de salvare a limbii”. Comisia a salvat limba atunci, a salvat-o în sensul ridicării prestigiului ei ca limbă de stat. Dar ea a salvat și adevărul istoric: suntem o limbă și o națiune, unul și același popor! Și am mai câștigat ceva: revenirea la grafia latină. Subsemnatul cu Ion Dumeniuk, făcând parte din grupurile de lucru, dumnealui la grafie, unde m-a luat și pe mine în componența grupului, dincoace, la celelalte grupuri de lucru privind funcționarea limbilor, l-am luat eu pe dânsul și cei care am făcut parte din grupurile acestea au efectuat o muncă enormă de explicare de ce trebuie să revenim la grafia latină. Nu mai zic de sumedenia de articole pe care le-am publicat împreună cu Dumeniuk în presa periodică. La Comisie, Dumeniuk a insistat să folosim termenul REVENIRE la grafia latină, nu TRECERE, cum i-au zis parlamentarii ulterior. Nu de comisie e vorba azi, e vorba de majoritate parlamentară, care ar înțelege lucrurile. Noi nu avem o asemenea majoritate parlamentară și până nu o vom avea, nu va fi schimbat nici articolul 13 din Constituție. Cu părere de rău, la fel cum nu va fi abordată nici problema re-unirii...

AC: Chiar voiam să vă întreb... Afirmăți, într-un interviu de acum 15 ani, că Basarabia devine, pe zi ce trece, o *fata morgana* a României (mi se pune un nod în gât)... Ce speranțe mai pot avea basarabenii? Fiecare an care trece ne depărtează tot mai mult de acest vis, al întregirii cu Țara-mamă?

NM: Daaa. Sunt momente de tristețe când faci declarații de felul acestora, depinde în ce dispoziție te afli, într-adevăr. Dacă te uiți așa, problema Basarabiei nu-i interesează nici pe cei din Republica Moldova, nici pe cei din România. Mă refer la oficialități, reprezentanții acestora, nu la oamenii simpli. Nu-i interesează deloc, sunt alte probleme la ordinea zilei. O spun cu tristețe, am spus-o de atâtea ori, au constatat-o nu o dată și regretații nea Grig, bădița Ion Ungureanu ș.a. Guvernul de aici, așa cum n-a spus-o nici în '90, atunci când, cu puțin curaj și cu mare hotărâre, se putea spune, dat fiind că majoritatea parlamentului de la Chișinău avea altă compoziție și altă vrere, iar masele fremătânde împânziseră bulevardele și piețele Chișinăului, guvernul de la București considera că... încă n-a sosit momentul. Colosul de la răsărit, pe cale de a se prăbuși, dezmembra, la București încă mai insufla teamă, o teamă mai mare decât la Chișinău, cu Armata a 14-a pe propriul teritoriu. S-a pierdut o ocazie rarisimă în istorie. Acum ni se spune iară că apropierea celor două maluri de Prut se va face prin aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană, unde ne vom reîntâlni cu toții. Oricum, în timp, cu

vrerea poporului, reîntregirea neamului se va face, pentru că e un proces legitim firesc. Numai că am fi vrut să ajungem și noi la acea oră astrală!..

AC: Ne vom întâlni în UE...

NM: Cu părere de rău pentru ocazia ratată din 1990-1991 și cu părere de bine pentru situația de azi, cel mai intens în prezent propagă unirea și militează în vorbe pentru unire fostul președinte Traian Băsescu și Partidul Mișcarea Populară. Salutabil, firește, și îi suntem recunoscători, dar ne întrebăm cu același regret: când era președinte, de ce nu a luptat cu aceeași îndârjire cu care luptă acum?...

AC: Îmi promiteți că data viitoare, când vin la București, continuăm acest dialog?

NM: Cu mare plăcere!

30 ianuarie 2020

CONTINUARE (interviul a fost încheiat prin e-mail – *n.n.*)

EU: Spuneai, într-un interviu anterior: „Eu și în preajma literaturii mă simt bine”, o confesiune sinceră și modestă, care ar face față și celui mai reputat poet. Cât ne ajută poezia pe noi, muritorii, într-un secol nebun, care se mișcă spre o lume tot mai tehnologizată?

NM: Mă simt bine pentru că la lizieră este mai mult loc, mai mult soare, nu te sufoci, poți respira mai ușor. Niciodată în activitatea mea de orice natură nu mi-am făcut loc cu coatele, n-am fost propulsat mai în față de nimeni, nu i-am împins pe alții ca să ajung eu în epicentru sau în vârf, unde, se știe, e mai multă ambiție, mai mult orgoliu, dar și mai multă și mai mare invidie. Care te roade ca un vierme la rădăcină, îți ia din sevă, din vigoare, te erodează. Puținul ce l-am creat e din muncă și sudoare cinstită.

Poezia, literatura, ca și arta în genere, dacă nu ți-ai pierdut cu totul simțurile, te emoționează, te sensibilizează, te purifică, te duce în altă lume, frumoasă, captivantă, celestă, o lume la momentul respectiv numai a ta, în care zbori, plutești, levitezi. Ești numai simțire, numai stare de plutire. Când te afli într-o asemenea stare, căreia i-am zis într-o recenzie *stare de poezie*, când rezonezi cu ea, când nici nu te mai gândești la autorul poemului și îți pare că autorul ești tu însuși, starea de beatitudine în care te afli te duce într-o lume mirifică, înălțătoare, iar poezia sună ca o muzică a sferelor. Poezia, cea lirică îndeosebi, n-a fost de când există un apanaj al mulțimii, al tuturor. Numai persoane extrem de sensibile, aflate într-o dispoziție sau stare anume și care percep mai mult cu simțurile decât cu cugetul deosebirile razante dintre urât și frumos, sublim și josnic, au o stringentă nevoie de poezie ca hrană

spirituală. Nu neapărat din rândul persoanelor intelectuale, cultivate, cu lecturi și cunoștințe temeinice. Poți întâlni (rarisim, ce-i drept), spre bucuria creatorilor de frumos, și oameni simpli, care, la lumina slabă a unui bec opac din grinda unei case de la țară, în lungile seri de iarnă, stau aplecați asupra unei cărți de poezii de Eminescu, Goga, Militaru, Esenin, Minulescu...

Da, în secolul nebun al IT-ului ne fură din ce în ce mai mult internetul. Smartphone-ul a luat locul cărții tipărite, lumea adolescentină aproape că nu mai citește decât pe internet, însă nu poezie, beletristică (pentru așa ceva nu are timp), nici chiar literatură de specialitate în sensul studierii ei cu migală. Ea navighează pe internet în căutare de poze sexy, cancanuri, senzații picante, care să-i satisfacă atavismul, simțurile de bestie, instinctul.

Prin '64-67, pe când îmi făceam studiile de doctorat la Universitatea de Stat din Leningrad, mă frapa faptul că, în transportul în comun (troleibuz, autobuz, metrou, tren electric), foarte multă lume citea, și nu numai literatură de consum (detective, romane siropoase de dragoste ieftină etc.). Leningradul era un oraș al lecturilor. Nu cunosc care e situația de astăzi. În metroul bucureștean de azi toți, de la mic la mare, stau cu nasul în smartphone-uri. Nu mai ai cui să-i admiri privirea, pe cine să-l întrebi cum ajungi la Străulești, nu mai vorbesc despre faptul că nu mai ai (dacă ești pensionar) cu cine să schimbi o vorbă. Dar, spre surprinderea mea, din când în când mai vezi câte o tânără cu o carte în mână (care, tocmai din această cauză, pare și mai frumoasă). Nu e vreun

1978. Familia – cea mai importantă avere:
soția Eugenia, fiica Rodica și fiul Doru

manual de management al întreprinderilor, de marketing sau program de digitalizare, e o carte de beletristică. Ura! Înseamnă că literatura, poezia n-au murit încă! Cât mai există măcar un singur nebun „consumator” de poezie pe lumea aceasta, Măria sa Poezia trăiește! Vivat!

EU: Ce înseamnă, în această viață și în această lume, familia, prietenii, cărțile? Ce poate fi cu adevărat salvator într-o existență omenească?

NM: Enorm de mult. Totul. Păcat că ne convine să dăm vina pe lipsă de timp, stres, urgențe, decât să acordăm mai multă atenție, interes, sprijin familiei. Dragoste, încredere reciprocă, respect, tandrețe, complimente, încurajare. Nu realizăm acest lucru decât în situații extreme, anormale, când fie că suntem nevoiți să ne aflăm pentru o perioadă de timp departe de familie, fie când, dezolant, un membru al familiei se îmbolnăvește iremediabil, este ținut la pat sau, Doamne ferește, sfâșietor de dureros, ne părăsește pentru totdeauna. Cu plecarea lui pleacă o parte din inimile celor care rămân.

Pe când studiam la Leningrad, iar soția – la Universitatea din Chișinău, locuind cu mama și cu Rodica, o găgâlice care creștea ca voinicul

1969. Bunelul Ghiță cu nepoțica Rodica
Mâini împletite – gesturi transmise din generație în generație

2011. Cu nepotul Dănuț, soția Eugenia și ginerele Liviu la monumentul lui Eminescu din Montreal (Canada)

din poveste, într-un cămin studențesc, nu a existat zi în care să nu ne scriem măcar câte o singură scrisoare. De dor, de dragoste, de inimă albastră. Sfășietor, dorul de casă, de familie, de ai tăi!

Altădată, prin 2002, când fică-mea Rodica împreună cu soțul și nepotul Dănuț primiseră o viză de intrare pentru a munci în Canada, la despărțire la aerogara din Otopeni îmi părea că îmi fuge pământul de sub picioare, iar în suflet sângera o rană de neoprit. Noroc de marile performanțe ale tehnologiei informației, care au făcut posibil să ne vedem (!) și să comunicăm în fiecare (sic!) zi. N-a fost vară în tot acest răstimp în care să nu ne reîntâlnim fie la Montreal, Ottawa, Quebec, fie (în ultimul timp) la București sau Chișinău. Prieteni, ocrotiți-vă familia, fără ea n-am putea trăi!

Prietenii, spre deosebire de părinți, frați, surori, bunici, rude apropiate sau mai depărtate, nu-ți sunt dați de la natură. Ți-i faci de-a lungul vieții în funcție de contiguitate, comunitate de interese, opinii. Îi ai atâția câți dorești, cât se mențin interesele comune, cât îți permite timpul, lucrul, familia. Țin să precizez că nu de interese meschine este vorba. Imediat ce acestea apar, prietenia se destramă, dispare. Nu trebuie să-i ceri prietenului nimic, fii sincer cu el în ceea ce ține de activitățile și interesele comune. La cea mai mică, în aparență, lipsă de sinceritate, în relațiile prietenești care se înfiripaseră dezinteresat se produce o fisură de neîncredere, răceală, iar în timp – îndepărtare, ruptură.

În această lume bezmetică de falsitate, ipocrizie, goană nesăbuită după căpățuire, invidie, bârfe, ură este greu să trăiești fără prieteni,

2009. Doru Mățcaș cu soția Karina

dar și mai anevoie să ți-i faci. O prietenie reală, sinceră, adevărată nu se face la moment. Prietenii adevărate se construiesc reciproc de-a lungul vremii prin interese comune, sinceritate în privința intereselor, respectarea înțelegerilor. Nu-i cere prietenului intervenții, favoruri, împrumuturi, dacă nu vrei să strici prietenia. Oferă-i tu posibilitatea de a-l asculta, de a-i împărtăși opiniile tale în chestiunea abordată. Nu te linguși, relevă-i calitățile, aptitudinile și dexteritățile, dar nu-i cânta osanale.

Simt că alunec pe un teren povățuitor, moralizator – boală profesională, de care nu mă pot lecu, așa că mă voi limita la cele spuse. Nu înainte însă de a vă împărtăși bucuria de a fi avut în viață parte de câțiva prieteni adevărați: marele om de cultură, actor și regizor Ion Ungureanu, prieten de crez și suferință în „exilul” nostru bucureștean; temerarul luptător de pe baricadele luptei pentru limba română și revenirea la alfabetul latin în Basarabia, camaradul meu ucrainean de luptă și crez național, prof. univ. Ion Dumeniuk, și, în cele din urmă, scriitorul bucureștean, popularizator al științei, personalitate de cultură enciclopedică și rară modestie, Tudor Opriș. Încurajarea și susținerea reciprocă ne-a ajutat să rezistăm nu numai obstacolelor vremii în aparență de netrecut, ci și să ne aducem contribuția modestă la revigorarea conștiinței etnolingvistice și naționale a semenilor noștri basarabeni. Mă bucur în prezent de fericirea de a avea și câțiva prieteni în sensul adevărat al cuvântului mult mai tineri și mai inteligenți decât noi la vârsta lor.

Importanța extraordinară pe care i-o acord cărții în această viață și lume bezmetică, cărții „vii”, la paginile căreia poți reveni ori de câte ori simți nevoia să o faci, cred că rezultă suficient de clar și din cele spuse la penultima întrebare adresată de dvs. Nu există mai mare delectare (o mai „dulce zăbavă”, cum ar spune cronicarul) decât aceea de a pipăi cu mâinile proprii căldura foilor îngălbenite de trecerea timpului sau

2018. Rodica Tcaciuc cu feciorul Dan, absolvent al Universității din Montreal

mirosul îmbătător de vopsea tipografică al literelor cărții care-ți dezvăluie farmecul unei lumi miraculoase necunoscute, din a cărei frumusețe devii și tu mai frumos, mai înțelegător, mai bun, mai bogat sufletește.

Dacă e să-l parafrazăm nițel pe înțeleptul F.M. Dostoievski, anume CARTEA, literatura, poezia, arta – într-un cuvânt, frumosul, sublimul va salva omenirea.

Vă mulțumesc pentru plăcuta ocazie ce mi-ați oferit-o de a vă răspunde la delicatele, judicioasele și provocatoare de interminabile discuții întrebări.

EU: Cu drag de Dumneavoastră.

16 februarie 2020

(Interviu realizat de Alina CHIRIAC-IVAȘCU
și Elena UNGUREANU)

„NUMAI ÎN MIEZUL LIMBII” (studii semnate de prof. Nicolae Mătcăș)

„Îndemnul înaintașilor de a munci în miezul limbii mi-a insuflat tărie și elan. Dacă de la sublim la grotesc și de la sacru la profan nu e decât un singur pas, de la grotesc până la sublim și de la profan până la sacru trebuie să facem sute, mii de pași. Și să-i facem împreună, cu răbdare, zi de zi. Pentru că limba română fără noi a existat și există, noi fără limba română – niciodată!”

Nicolae Mătcăș
Numai în miezul limbii, 1994

1994. Conferirea titlului de doctor honoris causa prof. Nicolae Mățaș la Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași. Discursuri: Ioan Toderășcu, rectorul universității ieșene, Laudatio: prof. Dumitru Irimia. În sală: Eugeniu Coșeriu (foto 2), prof. Stelian Dumistrăcel, Vladimir Zagaevski, Ion Melniciuc ș.a. (foto 9)

O LIMBĂ – O NAȚIUNE

Sarcina care îmi revine este, pe de o parte, cât se poate de ușoară, iar pe de alta – extrem de dificilă. Este ușoară atunci când mă adresez specialiștilor în materie – savanților filologi, istorici, filozofi, juriști neimplicați în bătațiile ideologice dintre partidele politice, dat fiind că acești specialiști cunosc de mult timp adevărul despre unitatea de limbă și de neam a românilor de pretutindeni, deci și a celor din Republica Moldova, și numai împrejurările sociopolitice nefavorabile nu le-au permis să-l spună lumii întotdeauna deschis și răspicat. Chiar și acei care au fost siliți de regimurile totalitare să spună neadevăruri (academicienii Al. Graur, Ion Coteanu, V.F. Șişmariov, R.A. Budagov ș.a.) fie că s-au exprimat nebulos sau dubios, fie că – la prima ocazie de acces la libera exprimare – și-au recunoscut greșeala. Astfel, academicianul Al. Graur, care în renumitele sale *Studii de lingvistică generală* (Editura Academiei Române, București, 1960, p. 311) afirmase că în R.S.S.M. s-ar fi format o nouă limbă romanică orientală, limba moldovenească, având o orientare deosebită față de română, a reușit să-și ia păcatul de pe suflet în timpul vieții: într-un interviu din 2.10.1985, acordat profesorului Petrache Dima de la Liceul „Unirea” din Focșani, la întrebarea dacă se poate vorbi de existența unei limbi moldovenești, a răspuns prompt: „Bineînțeles, nu; moldoveneasca este un dialect (sau subdialect) al limbii române (sau dacoromâne)” (a se vedea: „Revista noastră”, anul XIV, nr. 113-115, oct.-dec. 1985, p. 215-216). Acad. Ion Coteanu, pe timpuri (1957) adept a patru limbi romanice orientale (numai meglenoromâna fiind considerată un dialect al aromânei), în cuvântul de deschidere la Congresul al V-lea al Filologilor Români (Iași – Chișinău, 6-9 iunie 1994) se referă direct la substratul politic al declarațiilor făcute de adepții unei „limbi moldovenești”, detașându-se net de aceștia: „...datorită restructurărilor geopolitice din Europa, unele concepte care privesc profesiunea noastră sunt utilizate cu scopul de a justifica o anumită atitudine cu vizibil substrat politic, fiindcă ce altceva poate fi afirmația mai mult ori mai puțin insistentă a unora după care modul în care vorbesc moldovenii din

stânga Prutului nu e limba română, ci limba moldovenească, altă limbă așadar decât cea vorbită și scrisă în dreapta Prutului. Din două una: sau cei care fac asemenea afirmații nu știu ce-i aceea limbă în accepția obișnuită a termenului – lucru greu de crezut –, sau știu, dar se tem să-i zică română, ca nu cumva România sau chiar moldovenii localnici să aibă pretenții teritoriale.

Poziția statului român este însă foarte limpede. Statul român nu obligă în nici un chip pe moldovenii din stânga Prutului să se alipească în calitate de stat sau în alt mod la România. Aceasta nu înseamnă că filologii sunt așa de naivi sau de ignoranți (încât) să declare că limba română vorbită în stânga Prutului este alta decât aceea din dreapta Prutului” (*Limba Română*, Chișinău, nr. 3, 1994, p. 8). Mai clar nici că poate fi spus: România nu atentează la statalitatea și independența Republicii Moldova. Și nici românii din Republica Moldova nu atentează la independența propriei țări. Ei doar susțin că avem o singură limbă. Dacă și-au recunoscut sincer păcatele din timpul dominației regimului totalitar savanți ca Al. Graur și I. Coteanu, cu atât mai mult era de datoră noastră, a savanților romaniști din fosta U.R.S.S., să facem lucrul acesta, ceea ce s-a și întâmplat la noi după proclamarea independenței republicii și orientarea spre construirea unui stat de drept. A spus-o explicit și academicianul N. Corlăteanu (cu numele căruia speculează „moldoveniștii”): avem o singură limbă și ea se numește *limba română*. Au spus-o răspicat Ion Ețcu și Alexandru Dârul, a căror onestitate era invocată de P.P. Moldovan și C°. S-a speculat cu numele lui Rajmund Piotrowski, dar iată-l pe savantul rus chiar aici, printre noi, afirmând de la înalta tribună a Parlamentului moldav că în cele două state românești există o singură limbă și numele ei corect trebuie să fie *limba română*. Prin urmare, a face azi trimiteri la lucrările savanților filologi și istorici din perioada de tristă amintire, atunci când se știe că ei au fost siliți să spună neadevăruri (lucru pe care l-au recunoscut ei înșiși în perioada de renaștere națională și de revenire la valorile sacre), a le scoate ochii că atunci au spus una, iar acum alta, așa cum procedează unii ideologi de astăzi, este incorect, speculativ și amoral. Lumea nu mai trebuie derutată în continuare. Trebuie să le spunem oamenilor simpli adevărul așa cum este el: vorbim o singură limbă – și ea se numește la nivel literar și general național *română* – și, indiferent dacă ne numim după locul de origine moldoveni, munteni, ardeleni, bucovineni ș.a.m.d., facem parte, vorba lui A. Mateevici, din unul și același trunchi, adică din unul și același neam al românilor – descendenți direcți din strămoșii noștri daco-romani.

Este grea sarcina pe care mi-o asum, pentru că trebuie să vorbesc și în fața nespecialiștilor, căroră, ca și nouă, filologilor, li s-a spus timp de decenii că limba lor nu ar fi română, ci moldovenească, și că ei ar fi cu totul alții decât români, și aceasta le-au spus-o nu numai străinii, ci chiar și noi înșine, în condițiile în care știința și politica erau dirijate de politicienii din capitala imperiului și de servii lor de pe loc. Este greu și din cauză că – specialiștii cunosc bine lucrul acesta – la nivelul omului de rând nu se fac delimitări stricte între noțiunile „limbă”, „dialect”, „grai”, „națiune”, „popor”, „cetățeni ai statului”, politica de deznaționalizare promovată de asimilatori sau de separatiști mizând tocmai pe această nediferențiere și speculând cu așa-zisa conștiință de sine a oamenilor de rând, a poporului. Așa s-a întâmplat, după cum știți, cu interpretarea sociologizantă vulgară, de dată recentă, a capodoperei naționale a neamului românesc *Miorița*, în care numai un răuvoitor ar putea întrezări cu ochii lui injectați de venin un conflict interetnic între reprezentantul, chipurile, al poporului moldovenesc și reprezentanții altor popoare. În cele ce urmează aș vrea să încerc a explica încă o dată, alături de multele încercări pe care le-au întreprins colegii mei filologi de bună-credință din țară și savanți romaniști onești din străinătate, chiar numai de la 1985 încoace, de ce limba literară din Republica Moldova este una și aceeași cu limba literară din România și de pretutindeni unde este întrebuințată și de ce numele ei corect este totuși *limba română*, și nu *limba moldovenească*, indiferent de statele în care se vorbește (România, Republica Moldova, Ucraina, Serbia ș.a.m.d.) și indiferent de originea celor care o vorbesc (căci o pot vorbi – și pe alocuri chiar o vorbesc – și ucrainenii, și bulgarii, și rușii, și găgăuzii, și evreii ș.a.m.d.). Mă voi referi tangențial și la numele celor care o vorbesc – pentru că abordarea temei enunțate este imposibilă fără a te referi la purtătorii limbii – în speranța că o tratare exhaustivă ar putea-o face mult mai bine, și poate chiar și mai competent decât mine, colegii mei istorici care s-au înscris cu referate la conferința noastră.

Așadar, cu îngăduința domniilor voastre, voi lua în dezbatere câteva aspecte ale problemei: de unde se ia numele poporului și al limbii noastre, care este diferența dintre limba literară și limba (sau vorbirea) neliterară (regională, locală), în ce măsură au contribuit la formarea limbii române literare intelectualii din cele două țări românești – muntenii și moldovenii, cine și din ce rațiuni a fost și este interesat în promovarea teoriei despre două limbi și două națiuni romanice orientale și cum apărem noi în fața Europei prin perseverarea într-o eroare premeditată. O fac dintr-un sentiment de datorie a omului de știință de a spune

adevărul și numai adevărul, de datorie față de memoria celor care n-au mai apucat aceste zile de descătușare mintală, când nu te mai temi că vei fi pus la zid pentru convingerile tale științifice, dar și dintr-un îndemn fratern către colegii mei filologi și istorici, care mai țin morțiș, mai mult din ambiție decât din convingere fermă, la opiniile perimate: dragii mei, politica e una, iar știința e alta; ocupați-vă, dacă vă place, de politică, însă nu simulați argumentul științific; s-au făcut multe tentative de a compromite știința și oamenii de știință, deși, până la urmă, cu sacrificii enorme, adevărul a răzbătut la suprafață; avem prea multe păcate în trecutul apropiat ca să ne putem permite a mai comite în continuare altele. Nu e prea multă risipă inutilă de forțe în discuții puerile într-o problemă inventată, atunci când această energie ar putea fi canalizată spre soluționarea unor adevărate probleme?

Să trecem la subiect. Toată lumea știe că noi, romanicii orientali, suntem descendenții direcți ai dacoromanilor, iar limba pe care o vorbim este rezultatul evoluției de veacuri a limbii latine vorbite pe care au adus-o la nord și la sud de Dunăre cuceritorii romani. Străinii ne-au zis *valahi*, însă noi, descendenții romanilor, pentru a menține conștiința originii și a legăturii cu Roma („de la Râm ne tragem”, vorba cronicarului), ne-am zis în permanență *români*. Cuvântul *români* nu este împrumutat, ci moștenit din limba latină a strămoșilor, de aceea el a suferit toate modificările fonetice prin care au trecut cuvintele limbii latine populare vorbite pe teritoriul vechii provincii Dacia ocupate de romani și pe alte teritorii unde locuiau permanent sau unde au migrat purtătorii ei. Prin urmare, când cineva (de ex., P.P. Moldovan) încearcă a spune că lexemul *moldovean* ar fi mai vechi decât cuvântul *român*, el comite o greșală științifică flagrantă, deoarece cuvântul *roman* a dăinuit pe meleagurile noastre de la începutul erei; cuvântul *român*, vreau să spun, este evoluția firească a cuvântului latin *romanus*, care e la fel de vechi ca și *Roma* și *romanii*. Când același cineva încearcă să spună că statul moldovenesc e mai vechi decât cel românesc, el iarăși comite o fraudă, pentru că statul feudal Țara Românească (numit și Muntenia, iar de străini – Valahia) există din 1324, iar statul feudal Moldova – din 1359. Când un P.P. Moldovan (*Moldovenii în istorie*, Poligraf-Service, Chișinău, 1993, p. 78) afirmă că „în epoca medievală până în veacul XIX termenul *rumân* însemna „țăran asuprit, șerb”; termenul *român* apărut în secolul XVI, cu conținut etnopolitic, a început să fie răspândit cu perseverență pe cale ideologică în jumătatea a doua a secolului al XIX-lea”, el susține un neadevăr. Termenul *român* (cunoscut și în varianta *rumân*) a denumit dintotdeauna populația de pe plaiurile noastre

ca descendentă a romanilor și numai în temeiul acestui fapt și-a putut dezvolta și celălalt sens – adevăr pe care îl cunoaște orice semasiolog. Este culmea aberației a declara, cum o fac unii neinițiați, că etnonimul *român* ar fi apărut abia la 1859, odată cu unirea Moldovei cu Țara Românească (Muntenia). *Român* este numele cel mai vechi al descendenților romanilor pe pământul Daciei și în teritoriile învecinate populate de ei, nume care le-a ținut trează conștiința de apartenență la o viță nobilă – la *romani*, adevăr afirmat la tot pasul de cronicari, de învățați Școlii Ardelene, de preclasici și clasici, de lumea științifică. Astfel, Miron Costin, cronicar moldovean, care scrie *Letopisețul Țării Moldovei, De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor*, nu pregetă să sublinieze chiar în scrierea consacrată în mod expres moldovenilor că aceștia, ca și muntenii, ca și transilvănenii, se numesc cu un nume vechi și drept, *români*. Citez: „Și acum mulți ne zic nouă, țării noastre și Țării Muntenesti, streinii, Dația, însă norodul, neamul lăcuiitorilor, nu și-au schimbatu numele său, ci tot *romanus* (subl. lui M. Costin – N.M.), apoi cu vreme și îndelungate vacuri *romani* (subl. n. – N.M.), apoi *rumâni* (subl. n. – N.M.) până astăzi” (Miron Costin, *Letopisețul Țării Moldovei*, Editura Minerva, București, 1979, lucrarea *De neamul moldovenilor*, p. 211); „...și el (împăratul Traian – N.M.) au discălicat neamul, seminția care trăiește până acum în Moldova și în Țara Muntenescă și cât norod ieste în Ardeal cu acestu nume: *român* (subl. n. – N.M.)” (op. cit., p. 214); „Așa și neamul acesta, de carele scriem, al țărilor acestora, numele vechiu și mai dreptu ieste *rumân*, adecă *râmlean* (subl. n. – N.M.), de la Roma” (op. cit., p. 218); „Măcară dară că și la istorii și la graiul și streinilor și îndesine, cu vreme, cu vacuri, cu primenele au și dobândescu și alte numere (nume – N.M.), iară acela carile ieste vechiu nume stă întemeiat și înrădăcinat: *rumân*” (op. cit., p. 218).

Dimitrie Cantemir, domnitor al Moldovei, savant cu reputație europeană, nu putea să nu releve adevărul că moldovenii sunt și ei români și că vorbesc nu moldovenește, ci *românește*. Citez: „...întregul nostru neam *românesc* (aici și în continuare subl. n. – N.M.) se vedește, printr-o tradiție veșnică parcă, a-și trage începutul din cetățeni *romani* – și se poate dovedi ca atare și păstrează chiar și astăzi cu tărie vechiul nume al *romanilor*, chiar dacă alte neamuri le-au schimbat numele, așa cum am arătat mai sus. Înainte de toate, chiar dacă acest neam a fost împărțit în trei ținuturi de căpetenie (despre care se va vorbi mai apoi), totuși toți se cheamă cu același nume de *români*, disprețuind adică și dând de o parte numele de *valahi*, care le-a fost dat de către popoarele barbare. Căci *românii* care trăiesc și astăzi în Transilvania, deasupra fluviului Olt,

în ținutul numit Maramureș, nu-și dau numele de *valahi*, ci de *români* (martori îmi sunt toți locuitorii tuturor națiilor din Transilvania). Cei din Valahia (pe care grecii din vremuri apropiate îi numesc *ungrovlahi*, iar noi, moldovenii, îi numim *munteni*, căci au luat în stăpânire mai multe locuri muntoase) își dau și ei la fel numele de *români*, iar țării lor de Țara Românească, adică în latinește: *Terra Romana*. Noi, moldovenii, la fel ne spunem *români*, iar limbii noastre nu dăcică, nici moldovenească (dat fiind că numele Moldovei și al moldovenilor este acordat foarte de curând, cum vom spune mai apoi), ci *românească*, astfel că, dacă vrem să-l întrebăm pe un străin dacă știe limba noastră, nu-l întrebăm: «Scis moldavice?» («Știi moldovenește?»), ci «**Știi românește?**», adică «în latinește»: «Scis romanice?» (Dimitrie Cantemir, *Opere complete*, IX, t. 1, București, 1983, p. 63-65). Domnitorul Moldovei Dimitrie Cantemir nu putea să nu cunoască numele țării sale – *Moldova* – și al poporului ei – *moldovenii*, dar tot el zice că ne numim *români* și că limbii noastre îi spunem *limba română*, nu moldovenească! Prin urmare, românii din diferite ținuturi își mai pot spune – după cum o și fac – și *munteni*, și *transilvăneni*, și *olteni*, și – vom continua noi – *dobrogeni*, *bănățeni*, *bucovineni*, *basarabeni*, *transnistreni* ș.a.m.d., însă termenul generic care îi acoperă pe toți este acela de *români*. Acest adevăr l-au relevat toți scriitorii și oamenii de știință din secolele trecute și din secolul nostru, atât cei din țările române, cât și cei din afară.

Mihai Eminescu (în privința faptului că el este cel mai mare și mai reputat poet al nostru cred că nu se îndoiesc nici ideologii „moldovenismului”) este cel care declara irevocabil: „**Suntem români** și punctum”. Marii moldoveni care au fost Vasile Alecsandri, Mihail Kogălniceanu, Alecu Russo, Ion Creangă, Mihail Sadoveanu, Alexei Mateevici ș.a. au menționat în repetate rânduri că suntem români. Reproduc din fiecare numai câte un citat. V. Alecsandri: „**Sunt român! Și tot român/** Eu în veci **vreau să rămân**”; M. Kogălniceanu: „Această nemulțumire... nu vine din pricina că noi, **românii din Moldavia**, înțelegem și prețuim mai puțin decât frații noștri de dincolo de Milcov ce este bun și frumos” (M. Kogălniceanu, *Profesie de credință*, art. „[A. Demidoff în Banat, Valahia și Moldavia – Introducere]”, Editura Tineretului, București, 1962, p. 115); A. Russo: „Pentru noi, **românii**, studia antichității este o studiu de neapărată nevoie...”; Ion Creangă: „Eu **sunt de națiune română** pentru că și **părinții mei sunt români...**” (*Abecedarul copiilor*); Mihail Sadoveanu: „Mihai vodă Viteazul... a izbutit la un moment dat (1600) să aibă sub sceptrul său **tustrele provinciile locuite de români**: Valahia, Ardealul și Moldova...”; A. Mateevici: „**Sunt român din Basarabia**,

studentesc la Academie din 1910... M-a atras totdeauna (cu) o putere deosebită folclorul **românilor noștri**...; cuvântul «român» la noi nici nu se întrebuințează; rușii cred că «români» și «moldoveni» sunt două vițe cu totul osebite”.

Faptul că suntem români, descendenți din romani, l-au menționat și străinii. Astfel, K. Marx, F. Engels, V.I. Lenin niciodată n-au vorbit despre moldovenii din Basarabia, ci numai despre românii din Basarabia ocupată de ruși. Citați la tot pasul pe vremuri de citatomanii de la noi, astăzi aceiași ideologi le contestă printr-o trăsătură de condei caracterul de autorități în problemă – chipurile, n-ar fi specialiști. Dar iată ce spun specialiștii. Academicianul rus L.S. Berg: „Молдаване – это румыны, населяющие Молдавию, Бессарабию и соседние с Бессарабией части губерний Подольской и Херсонской; в небольшом числе живут они также в Екатеринославской губернии” (*Бессарабия*, Chișinău, Universitas, 1993, p. 79). Academicianul rus N.M. Durnovo: „Atunci am înțeles eu păcatul acela imens care se face în Rusia privind pe **românul basarabean**. Am studiat geografia și istoria acestei țări și am ajuns la convingerile mele de astăzi. Acum, când îmi amintesc de băiețelul acela, mă așez la masă și scriu pentru a mia și una oară că **Basarabia trebuie să fie românească**” (apud LA din 15.09.1994, p. 7). F.F. Wiegel, fost viceguvernator rus al Basarabiei între 1823 și 1826: „...**Basarabienii sunt români** sau romani, cum își spun ei...” (LA, 15.09.1994, p. 7). A.N. Kuropatkin, general rus, scriitor: „**Poporul român din Basarabia**, anexată acum o sută de ani, trăiește și astăzi (1910) izolat, la distanță de populația rusă” (LA, 15.09.1994). P.N. Batiuşkov, istoric rus: „După naționalitate, **românii sunt cei care dețin majoritatea numerică în Basarabia**...” (LA, 15.09.1994).

F.A. Brockhaus, L.A. Efron, editori: „În prezent românii trăiesc în România regală, în **Basarabia rusească, într-o bună parte a Bucovinei, într-o parte a Transilvaniei, în Macedonia, Istria și Dalmația**... Toți românii, care sunt împărțiți, teritorial și politic, de trei state, constituie sub aspectul limbii **un tot întreg**” (LA, 15.09.1994, p. 7). Opinia privind moldovenii ca altă națiune decât românii a fost promovată de Rusia țaristă pentru a duce la ștergerea memoriei despre raptul Basarabiei din 1812 și a fost susținută insistent ca teorie în perioada sovietică din aceleași considerente. Cât privește limba vorbită de români ca descendenți ai daco-romanilor, firește că ea trebuie să fie numită *limba română*, așa cum procedează toți cărturarii și specialiștii onești independenți de influența politicii, începând cu cronicarul Miron Costin, eruditul savant de formație enciclopedică Dimitrie Cantemir, continuând cu clasicii

literaturii noastre Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Constantin Negruzzi, Mihail Kogălniceanu ș.a. și terminând cu savanții și scriitorii contemporani. Câteva citate. Miron Costin: „Cum vedem, măcară că ne răspundem acum moldoveni, iară nu întrebăm, „știi moldovenește?”, ce „știi românește?”, adică râmlenește, puțin nu zicem: scis romanice? pre limba latinească” (op. cit., p. 218- 219). Dimitrie Cantemir (a se vedea și citatul reproduș mai sus) își intitulează o lucrare *Hronicul vechimei a Romano-Moldo-Vlahilor întâi pre limba Latinească izvodit, iar acmu pre limba Românească scos cu truda și osteneala lui Dimitrie Cantemir Voievodul și de moșie Domn al Moldovei și Svintei Rosiesții împărății cneaz în Sankt-Petersburg*. Cazania lui Varlaam din 1643 se numește *Carte românească de învățătură duminicele preste an și la praznicile împărătești și la sfinți mari*. Pravila domnitorului moldovean Vasile Lupu de la 1646 se numește *Carte românească de învățătură de la pravilele împărătești și de la alte giudeațe*. Mitropolitul Dosoftei scoate la 1673 o *Psaltire în versuri pre limba românească*; tot el scrie în *Domnii Țării Moldovei*: „Descălecat-au țara domnul Dragoș-Vodă,/ Fericită, buiacă, cu tot felii de rodă,/ Când au adus într-însa românească limbă,/ De bun neam și ferită de la calea strâmbă”. Toți scriitorii clasici au numit limba noastră *limbă română*. Termenul „limba moldovenească” desemnează, la nivelul uzului cotidian, graiul moldovenesc, în această accepție el se opune celui muntenesc, bănațean, crișean, maramureșean și este subordonat termenului „limba română”, ilustrând raportul noțiune – specie, noțiune – gen sau general – particular.

Îmbinările de cuvinte „vorbiți moldovenește”, „limba moldovenilor”, chiar „limba moldovenească” au menirea de a desemna tipul de vorbire neîngrijită, neliterară, regională, locală din Moldova (în accepția istorică a acestui termen), adică graiul moldovenesc (în opoziție cu cel muntenesc, bănațean, crișean, maramureșean) al dialectului dacoromân. Limba sau, mai precis, graiul moldovenilor nu constituie o limbă aparte, deosebită de română, după cum nu constituie limbi aparte nici graiurile muntenesc, maramureșean, bănațean, crișean etc. Ni se aruncă, de multe ori provocator, întrebarea: „Dar cine era și în ce limbă vorbea Ștefan cel Mare?”. Trebuie să fii un străin sau un rătăcit ca Jacob Bromberg, emigrat din Basarabia în S.U.A., care în 1936 declara că „principatul lui Dragoș era slav, rusesc chiar, nicidecum românesc”, că „e imposibil de dovedit că Ștefan cel Mare vorbea românește”, în schimb e neîndoielnic că el „vorbea rusește” (LR, nr. 3, 1994, p. 75). Răspundem: Ștefan cel Mare se autointitula de multe ori „domn al Țării Românești a Moldovei”. Într-o scrisoare de la 1478 adresată venețienilor, Ștefan cel Mare

numea Muntenia sau Țara Românească, cunoscută în lume cu numele de Valahia, „l'altra Vlachia”, „o altă Vlahie”, adică „o altă Țară Românească” (fiindcă acesta este echivalentul lui „Vlachia”), ceea ce înseamnă că, în înțelegerea lui, și Moldova sa era o „Vlahie”, adică tot o țară românească, o țară populată de vlahi, adică de români. Ștefan cel Mare vorbea moldovenește, adică în graiul local din țara pe care o conducea. O limbă literară, normată, supradialectală, unică pentru toți românii, adică o română literară, în timpul acela, încă nu exista. Dar „a vorbi moldovenește” înseamnă tot „a vorbi românește”, pentru că limba națională include toate tipurile de vorbire. Deci Ștefan cel Mare vorbea românește, dar întocmea și semna actele oficiale în limba oficială a statului, care nu se numea nici moldovenească, nici românească, ci slavonă. Când se invocă legenda cu descălecatul voievodului Dragoș din Maramureș și cu Molda, care ar fi dat denumire apei Moldovei, ni se spune că Dragoș ar fi descălecat țara cu moldoveni din Țara Ungurească. Să avem iertare, dar cei care l-au însoțit pe Dragoș erau români din Maramureș. Cum s-au transformat ei într-o clipă, prin bagheta unor iluzionisti de la noi, în moldoveni? Specialiștii știu că o limbă națională nu se confundă cu graiurile și dialectele, ca parte componentă a ei, după cum acestea din urmă nu trebuie confundate nici cu limba literară, ca aspectul cel mai îngrijit, perfecționat, normat al limbii naționale.

Vorbind de varietățile locale ale limbii române și recunoscând specificul lor (deci și al graiului moldovenesc, și al celui muntenesc, și al celui bănățean etc.), specialiștii remarcă uimitoarea lor unitate și subordonare față de limba română literară normată, ce are caracter supradialectal. Trebuie subliniat faptul că la constituirea și desăvârșirea normelor limbii române literare și-au dat obolul nu numai românii munteni și transilvăneni sau ardeleni, ci și românii moldoveni. Când zicem „românii moldoveni”, ne gândim în primul rând la Gh. Asachi, C. Negruzzi, V. Alecsandri, M. Eminescu, I. Creangă, A. Russo, M. Kogălniceanu, B.P. Hasdeu, care, alături de I. Heliade Rădulescu, G. Barițiu, G. Coșbuc, Al. Vlahuță, I.L. Caragiale, D. Bolintineanu ș.a., au cizelat mijloacele de expresie ale limbii române comune, ridicând-o la rang de limbă sublimată.

O limbă literară moldovenească în Basarabia ocupată de Rusia țaristă n-a putut lua naștere din simplul motiv că ea nu funcționa în sferele vitale (învățământ, administrație, știință, literatură, biserică) și nu a avut respectiv nici scriitori și nici oameni de știință care s-o facă limbă literară deosebită de română. Aici, în Basarabia, a existat graiul moldovenesc al limbii române, iar în 1918 s-a revenit la limba română literară unică.

Încercarea de a declara în 1924 în R.A.S.S.M. graiul împănăt cu rusisme drept limbă literară moldovenească a avut cele mai nefaste consecințe asupra construcției culturale de aici. Repetăm: în Basarabia ocupată de Rusia țaristă și în Basarabia ocupată de Rusia sovietică n-a putut lua naștere o limbă romanică nouă – moldovenească – diferită de română, așa cum nu s-a putut constitui o națiune romanică răsăriteană nouă – mai întâi burgheză moldovenească, iar apoi socialistă moldovenească, pentru aceasta neexistând condițiile necesare (teritoriu propriu integral, clasă muncitoare proprie, structură psihică proprie, independență, autonomie statală ș.a.). De altfel, nici rușii, bulgarii sau ucrainenii din Moldova nu s-au separat în națiuni distincte de cele din care s-au desprins și nu și-au format alte limbi. Și nici românii care s-au pomenit în afara hotarelor statale ale României sau ale Moldovei (cei din Banatul sârbesc, din Nordul Bucovinei și ținutul Herța, din sudul Basarabiei etc.) nu au constituit națiuni diferite și nu și-au creat limbi diferite. În istorie se cunosc zeci și sute de cazuri când una și aceeași populație poartă nume diferite după locul de trai sau formațiunea statală din care face parte (a se compara rușii pomori, rușii kerjaci, rușii kamcedali, rușii cazaci, rușii moscoviți din cnezatul Moscovei, rușii volâno-halicieni din cnezatul cu același nume etc.), ceea ce nu înseamnă că ei formează tot atunci și națiuni diferite și, cu atât mai mult, vorbesc limbi diferite. Prin urmare, trebuie să recunoaștem un adevăr incontestabil: noi, moldovenii din Republica Moldova, suntem o limbă și un popor cu românii din România.

În legătură cu aceasta țin să atrag atenția asupra unei greșeli flagrante ce se comite la tot pasul, de multe ori cu buna știință a politicianilor care vor să-i inducă în eroare pe cei neinstruiți. La noi, când se vorbește azi de moldoveni, acest cuvânt vrea să-i înglobeze pe toți locuitorii Republicii Moldova, indiferent de naționalitatea lor, adică pe cetățenii Republicii Moldova (din care fac parte și ucrainenii, și rușii, și găgăuzii, și bulgarii, și evreii etc. de aici), tot așa cum atunci când Boris Elțin vorbește de „rosieni” (россияне), el îi are în vedere pe toți locuitorii Federației Ruse, indiferent de naționalitate. Însă o națiune „rosiană” nu există. Nu există nici națiune moldovenească, există cetățeni ai Republicii Moldova de origine română (români), ce constituie majoritatea, populația de bază a republicii, ei fac parte din poporul român; respectiv – de origine ucraineană (ucraineni), rusă (ruși), găgăuză (găgăuzi), bulgară (bulgari), evreiască (evrei), țigănească (țigani), armeană (armeni) etc. Nu există nici limbă moldovenească (ci româna, ca limbă de stat, limba românilor din Republica Moldova, care constituie majoritatea populației băștinașe), așa cum în Federația Rusă nu există limbă

rosienească (ci rusă, ca limbă de stat pe întreg teritoriul, și unele limbi cu funcții mai restrânse pe anumite teritorii). Am arătat mai sus cine a avut în permanență interesul să le inoculeze moldovenilor din stânga Prutului și a Nistrului ideea fixă că ei nu ar fi români și că ar vorbi o altă limbă decât româna. Trebuie să recunoaștem – și acest lucru l-am făcut de la 1985 încolo – că și oamenii de știință au fost obligați să promoveze minciuna. Recitiți lucrarea acad. V.F. Șîșmariov *Limbile romanice din sud-estul Europei și limba națională a R.S.S. Moldovenești*, la baza căreia a stat raportul savantului prezentat la faimoasa Sesiune științifică din 1951 în problemele lingvisticii moldovenești, sau lucrările Sesiunii științifice de la Chișinău din 1972 în problema variativității limbilor, pentru a vă convinge cât de sufocantă era atmosfera de dispută științifică și cât de greu le era savanților onești să execute dispoziția de sus privind argumentarea existenței unei noi limbi romanice orientale – a așa-zisei limbi moldovenești. Dar cine, decât unii politicaștri sau ratați, mai poate persevera și astăzi, în prag de mileniu trei, într-o greșeală diabolică? Cine îndrăznește să sfideze rațiunea și bunul-simț? O lume științifică întreagă, de la cele mai înalte reuniuni științifice (simpozioane, congrese, conferințe), demonstrează că există o singură limbă romanică orientală și că numele ei corect este *limba română*. Forul științific suprem din republică, Academia, care în toate țările e respectată și consultată în problemele-cheie, conchide, la solicitarea Parlamentului, că numele corect al limbii noastre este *limba română*, o lume neștiințifică întreagă acceptă acest adevăr, Președintele republicii (Mircea Snegur – *n.n.*) e convins de justetea acestui adevăr și roagă să fie recunoscut și numai niște ambițioși în ale politicii continuă a tensiona relațiile din societate, a scoate poporul în stradă, a-l sustrage de la activitatea de făurire a unui trai decent, împingându-l din ce în ce mai adânc în mizerie și antrenându-l în discuții interminabile. Ei recurg la cele mai odioase speculații; prin mutilare de citate folosesc numele lui Creangă, Russo, Mateevici, Sadoveanu ș.a., pentru a induce lumea în eroare.

O somitate lingvistică de talie mondială precum e acad. R.A. Buda-gov declară răspicat cine a fost interesat în crearea acestei tensiuni și care e poziția savanților de bună-credință: „...când spun «adevăr științific», mă gândesc, în primul rând, la unitatea limbii pe care o vorbesc muntenii, moldovenii, bucovinenii, oltenii, bănaștenii etc. – **limba română**. Acest adevăr *sine qua non* a fost călcat în picioare până nu demult de promotorii stalinismului, care, în pofida adevărului, au inventat teoria celor două limbi est-romanice diferite: limba română și cea moldovenească. Dar specialiștii de seamă și de bună-credință în

romanistică n-au recunoscut niciodată aceste invenții pretins științifice, aberante, care au dus, în ultimă instanță, la degradarea limbii vorbite în Transnistria și Basarabia...”. O altă somitate de talie mondială, Eugeniu Coșeriu, compatriotul cu care ne mândrim, venea de la Tübingen cu cele mai frumoase intenții să ne prevină a nu comite o eroare fatală și a ne face de rușine în fața istoriei și a urmașilor: „S-a întrebat, se pare, cineva și la Congresul al V-lea al Filologilor Români dacă noi, filologii și lingviștii care ne ocupăm de limba română în toate formele ei, deci și de graiul moldovenesc ca atare, avem dreptul să impunem Parlamentului unui stat independent numele pe care trebuie să-l dea limbii acestui stat. Într-adevăr, nu avem dreptul, avem datoria. Nu să-i «impunem» ceva, ci să-i arătăm care este adevărul științific și istoric și să-l avertizăm cu privire la orice uneltire împotriva acestui adevăr, ca nu cumva să facă o greșală care ar putea avea urmări extrem de grave. Cine, cu bună știință, nu protestează și permite să se facă o astfel de greșală, acela se face și el vinovat, ba chiar mai vinovat decât cine comite greșeala din neștiință. Tocmai dacă respectăm acest Parlament, suntem datori să-l considerăm de bună-credință, doritor de a stabili și a promova adevărul și doritor de a respecta identitatea etnică și culturală a poporului băștinaș și majoritar din republică, cel puțin în măsura în care respectă identitatea etnică și culturală a populațiilor minoritare conlocuitoare, și avem datoria să-l ferim de riscul de a se acoperi de ridicol și de ocară în fața istoriei”.

Cu regret, în convulsiile ideologice din iulie 1994, glasul cumpătat al marelui filozof al limbajului nu s-a făcut auzit. A fost auzit aproape un an mai târziu de Președintele republicii, care, prin mesajul prezentat Parlamentului, încearcă să ne ajute a ne spăla de rușinea despre care vorbea ilustrul lingvist. Ne vom pătrunde noi toți de fiorul răspunderii ce ne revine în fața adevărului, în fața lumii, cel puțin a celei europene, măcar acum, când am fost primiți în Consiliul Europei, ale cărui lucrări se traduc oficial, după câte știți, și în limba română (anume cu numele său corect este întrebuințată limba română acolo)? Sau vom flutura o nouă aberație – flamura referendumului în privința denumirii corecte a limbii? Un referendum se face într-o problemă în care toată lumea este inițiată. A supune astăzi unui referendum problema denumirii corecte a limbii ignorând adevărul științific înseamnă a-l pune pe omul neinițiat să răspundă dacă este adevărat că circumferința are 380°, iar triumphiul – patru unghiuri...

Am găsit de cuviință să repet unele lucruri pentru unii mai mult, pentru alții poate mai puțin cunoscute numai din considerentele pe care le invocă Eugeniu Coșeriu: prea mult am tolerat greșeala și minciuna în

trecut ca să le mai putem răbda și, cu atât mai mult, să le mai promovăm în continuare, acum, când aspirăm să ne cunoască drept oameni cumsecade o Europă și o lume întreagă. Himera unionismului a devenit un cal de bătaie al herostraților neamului și al celor care s-au împotrivit pe timpuri proclamării suveranității și independenței, iar acum – independenței reale a republicii, și care ar vrea să ne vadă din nou în brațele fostei Uniuni.

În fața argumentului științific chiar și oponentii inveterați de cândva au fost nevoiți să recunoască public unitatea limbii vorbite în Republica Moldova și în România. Astăzi e cazul, în fața aceluiași argument științific, să recunoaștem că numele corect al limbii noastre este acela de *limbă română*, iar numele generic al nostru, al moldovenilor, este acela de *români*.

Credem că reformularea articolului 13 din Constituție în varianta solicitată de lumea științifică și de intelectualitatea de creație de la noi și prezentată Parlamentului de către dl Președinte al republicii în mesajul

27 martie 2002. Împreună cu Ion Ungureanu la un eveniment de comemorare a actului unirii Basarabiei cu Țara-mamă

său din 27 aprilie a.c., precum și examinarea altor pasaje din Legea fundamentală în lumina propunerilor făcute în presă și în cadrul actualei Conferințe privind numele corect al purtătorilor limbii române ar pune capăt tensionării special provocate a maselor largi, ar duce la stabilizarea situației în republică și ne-ar mobiliza la soluționarea unor probleme cu adevărat stringente și vitale pentru asigurarea unui trai demn de libertatea și independența pe care le-am proclamat. E timpul deci să ajungem la o bună înțelegere și în privința denumirii corecte a limbii noastre și a etnonimului nostru și să nu continuăm la nesfârșit discuțiile inutile de pe la toate răscrucile, făcându-ne de rușine în fața opiniei științifice internaționale.

Comunicare prezentată la Conferința științifică „Limba română este numele corect al limbii noastre”, Chișinău, 20-21 iulie 1995.

În: MĂTCAȘ, Nicolae. *Calvarul limbii române din Basarabia*. Chișinău: „Limba Română”, 2011, p. 186-197. ISBN 978-9975-9937-1-5.

LEGISLAȚIA LINGVISTICĂ ȘI IDENTITATEA NAȚIONALĂ A BASARABENILOR

La 31 august curent (2014 – n.n.) se împlinesc 25 de ani de la adoptarea Legislației lingvistice. Unul dintre autorii și promotorii legilor despre limba română, profesorul universitar Nicolae Mătcaș, reprezentant marcant al mișcării de eliberare națională, meditează asupra rolului pe care l-au avut documentele respective în procesul de afirmare a limbii române ca atribut esențial al statalității Republicii Moldova.

Limba exprimă sufletul unei națiuni, din care cauză, observa Bogdan Petriceicu Hasdeu, ea se identifică, la drept vorbind, cu etnia, cu națiunea care o vorbește, cu naționalitatea. Dacă moare limba (în sensul că purtătorii renunță la ea, cu de-a sila sau benevol, în virtutea anumitor circumstanțe), „mor” și vorbitorii ei ca reprezentanți ai unei etnii sau națiuni concrete, se dizolvă în comunitatea al cărei mijloc de comunicare l-au acceptat. Nu în zadar și clasicii marxismului au considerat limba, alături de particularitățile psihice și morale, drept una din trăsăturile constitutive ale națiunii.

Imperiile, marile puteri acaparatoare de teritorii și asimilatoare de națiuni, întotdeauna au urmărit scopul de a estorca bogății, de a obliga la muncă în propriul folos, dezinteresate cel puțin de supraviețuirea

Nicolae Mătcaș la microfonul 1. Discurs în ultimul parlament sovietizat:
marea ruptură

populațiilor cucerite, de dezvoltarea limbilor naționale, a culturii și civilizației lor. Statele dominante se deosebesc prin gradul și mijloacele de exploatare, de amestec direct sau indirect în menținerea ființei naționale a celor aserviți. Pentru coloniștii albi din Africa, negrii erau pur și simplu robi, forță de muncă neplătită sau ieftină, cotropitorii fiind interesați, întâi de toate, de bogății și profit, nu de asimilarea propriu-zisă a băștinașilor, de nimicirea limbilor și obiceiurilor patriarhale. Otomanii au stors timp de trei sute de ani bogățiile Țărilor Române, mulțumindu-se cu sporirea anuală a dijmelor, fără a se amesteca însă în chestiunile de limbă, cultură spirituală și civilizație românească. Imperiul țarist rus însă, pe lângă ferocitățile sau șiretlicurile prin care a cucerit teritoriile și popoarele neruse (războaiele crâncene pentru acapararea Crimeii, Caucazului; înșelarea prin diverse momeli a indigenilor din Siberia; apelul la creștinismul comun și apărarea acestuia de pericolul osmanlău în cazul popoarelor din Europa Răsăriteană etc.), odată ce le-a supus, a purces prin cele mai brutale și machiavelice metode la deznaționalizarea lor în masă, la rusificarea intensivă în scopul unei asimilări totale. Rusia sovietică, în calitate de urmaș nemijlocit al imperiului, ulterior Uniunea R.S.S., pretinsă federație a unor state care s-ar fi unit și s-ar putea desprinde oricând ar dori benevol, nu a renunțat la metodele menționate, ba dimpotrivă, le-a multiplicat și desăvârșit în ceea ce privește „tehnica” de camuflare a intențiilor de cucerire, asimilare, creare a unui om și popor nou (*homo sovieticus*, *populus sovieticus*), decretând (deci impunând) limba rusă drept limbă de comunicare și înțelegere între națiuni și drept „limbă maternă” a reprezentanților națiunilor și poporațiilor neruse. Astfel, în cazurile de rapt (Basarabia, Nordul Bucovinei, Ținutul Herța, Karelia), în pofida denaturării crase a adevărului istoric și științific, ca să se șteargă orice urmă de apartenență la un anumit stat încă existent, la o anumită națiune și limbă afirmată, au fost schimbate etnonimul popoarelor [pentru a se crea iluzia că e vorba de o altă națiune (*moldoveni* în loc de *români basarabeni*, *români bucovineni*, *români herțeni*; *kareli* în loc de *finlandezi*)] și glotonimul [limba *moldovenească* în loc de limba română, limba *karelă* în Republica Autonomă Karelo-Fină în loc de limba finlandeză, limba *tadjikă* în Tadjikistan în loc de limba persană nouă sau *farsi* (pentru a infiltra în conștiința vorbitorilor și a li se inocula necunoscătorilor minciuna că ar fi vorba de o altă limbă)].

Istoria vitregă și zbuciumată de peste 200 de ani a mult pătimatei blânde Basarabii și a dulcii Bucovine de Nord a zdruncinat din temelie conștiința identitară a băștinașilor de origine română. Aceștia, cu mici excepții, din neștiință sau indiferență, din încăpățănare sau ambiție

ținută, dar, cel mai mult, din teama de consecințe pentru destinul lor, al copiilor și nepoților, nu au recunoscut că sunt români (unii având peste Prut frați, surori, nepoți, rude de diverse grade) sau au renunțat, mutându-se cu locul de muncă și de trai în Republica Moldova, la naționalitatea română din pașaportul ucrainean, declarând că sunt moldoveni și că nu vorbesc românește. Aceștia afirmă că sunt moldoveni și că vorbesc moldovenește. Bieții de ei! Pentru dâșii sunt români numai cei de peste Prut, iar limba română ar vorbi-o tot numai românii de peste Prut!... Dacă ar putea să-și izgonească frica din sânge fără a trișa, ar conștientiza că a fi moldovean (după locul de naștere, locul de trai și ca cetățenie) nu înseamnă a nu fi român (de etnie, naționalitate), iar a vorbi moldovenește (adică românește cu particularități locale, „moldovenești”) nu înseamnă a vorbi altă limbă decât românul, ci aceeași limbă cu el, româna. Dacă strămoșii, străbunii, bunicii, părinții ți-au fost români (de la lat. *romanus* „roman”, cu trecerea lui „a” latin în „â”; poporul român, prin păstrarea acestui nume, este singurul popor romanic care își demonstrează latinitatea, legătura sa cu patria latinilor, Roma!), nu poți fi prin sânge decât român și numai apoi, după locul de naștere sau de trai, moldovean sau transnistrian, bucovinean, oltean, maramureșean, ardelean, bănățean etc. Dacă predecesorii au vorbit româna, moștenind de la ei vorbirea, tot limba română o vorbești, chiar dacă nu-i cunoști toate subtilitățile lexicale, stilistice, chiar dacă, să admitem, nu-i cunoști toate normele literare, o vorbești cu particularități locale (moldovenești pentru moldovean, ardelenesti pentru ardelean, bănățene pentru bănățean etc.), totuna limba pe care o vorbești este o varietate teritorială a românei unice, tot limbă română este, în definitiv.

Cronicarii moldoveni au observat pe bună dreptate că, deși după locul de trai ne numim moldoveni, munteni, maramureșeni, sub un nume generic suntem toți români. Cantemir, domnitorul, de asemenea știa că noi, românii, de oriunde am fi, suntem romano-moldo-vlahi, urmașii daco-romanilor. În *Regulamentul Organic al Țării Românești* (1831) și în cel al Moldovei (1832), ținându-se cont de fiecare dintre cele două principate românești pentru care au fost create și întrucât nu era vorba încă de existența unui (altminteri, iminent) stat românesc unitar, locuitorii Munteniei erau numiți *munteni* (boieri munteni, de exemplu), iar cei ai Moldovei – *moldoveni*, prin urmare, după locul de trai. Totuși, în *Regulamentul Moldovei* a fost strecurată, „parcă inofensiv”, sintagma „limba moldovenească” (unde se aflau alde C. Conachi, Gh. Asachi, care făceau parte din comisia de elaborare a Regulamentului și știau bine ce limbă vorbesc?), deși art. 371 din *Regulamentul Țării Românești* și art. 425 din

Regulamentul Moldovei, în virtutea comunității de limbă, religie, obiceiuri și interese, proclama „nedespărțita lor unire” ca pe o necesitate „mântuitoare”. Până și Marx, Engels, Lenin recunoșteau că Basarabia ocupată de țarismul rus era populată de români. Urmașii fideli ai învățăturii acestora au tăinuit sub șapte lacăte adevărul sacru pentru noi. După ce, în 1924, în componența R.S.S. Ucrainene, fusese creată R.A.S.S.M., cu perspectiva de revendicare a dreptului bolșevicilor asupra Basarabiei, o perioadă s-a mizat pe faptul ca, într-un viitor nu prea îndepărtat, Basarabia să fie anexată la U.R.S.S. și ca Moldova de peste Prut și apoi întreaga Românie să devină „o republică sovietică”, astfel încât, într-o apropiere a visului dorit, conducătorii sovietici acceptaseră, pentru moment, revigorarea limbii prin deschiderea ecluzelor către româna literară și utilizarea alfabetului latin (românesc). Să fi fost aceasta doar o cursă diabolică întinsă intelectualilor din R.A.S.S.M., care, imediat, prin 1937-1938, au fost acuzați de românizarea limbii „moldovenești”, de inaccesibilitatea acesteia pentru masele largi ca urmare a utilizării grafiei românești și a unui vocabular „burghez” neînțeles, de zădărnicierea măsurilor de învățare și implementare a limbii ruse în practica de construire a socialismului și, în consecință, puși literalmente la zid? Anume atunci, prin „contribuția” unor savanți ruși și autohtoni de tristă amintire, în laboratoarele sovietice de denaturare a adevărului istoric și științific și de inducere în eroare a opiniei publice, au fost puse bazele (dialectale transnistrene) ale așa-zisei limbi moldovenești și ale poporului moldovenesc, ambele deosebite de limba română și poporul român. Acest proces a continuat și după anexarea Basarabiei și proclamarea, în 1940, a R.S.S. Moldovenești. Cuvintele „român”, „română” erau utilizate numai în scopul înfierării regimului burghezo-moșieresc român, în rest, pentru realitatea din R.S.S.M., s-a insistat asupra scoaterii lor din uz și din conștiință. Oricine ar fi îndrăznit să le folosească era ostracizat, sancționat drastic, era împușcat sau își găsea sfârșitul în gropile cu var, ori, în cel mai bun (!) caz, era trimis la urșii polari. Limba română literară a fost pocită într-atât de mult prin fonetisme, vocabule, expresii locale, calchieri și împrumuturi cu ghiotura din limbile ucraineană și rusă, prin eliminarea unor cuvinte și expresii considerate „burghezo-moșierești române”, prin expulzarea alfabetului latin și introducerea alfabetului rus, încât cu anii aproape „și-a însușit” calificativul de „moldovenească”. Termenul „s-a afirmat” după apariția, în 1951, a lucrării lui Stalin *Marxismul și unele probleme de lingvistică*, în care acesta vorbea de „poporul moldovenesc” și de „limba moldovenească”. Ce-i drept, pentru a demonstra modul în care a luat naștere populația

moldovenilor, cum s-a constituit aceasta în națiune, cum s-a format națiunea burgheză, iar apoi – cea socialistă moldovenească, diferită de cea română, unor savanți făcuți ad-hoc pentru aceasta, gen N. Mohov, A. Lazarev, V. Berezneakov & Co, le-au trebuit ani buni ca să „dovedească” prin ce se deosebește națiunea moldovenească de cea română. Pe la anul II de facultate, când, la cursul de istorie a Moldovei, decanul nostru, M. Muntean, un profesor transnistrian, modest ca valoare, dar de o cumsecădenie de om de la țară, cu frică de păcat în fața lui Dumnezeu, moldovean care numai de pro-românism nu putea fi acuzat și care totuși, când dăduse, în gazeta „Sovietskaija Moldavia”, de un articol prezentând „teoria” școlii lui Mohov despre constituirea moldovenilor ca populație și deosebirea lor de români, schiță un zâmbet involuntar a îndoială îmbinată cu mirare față de iscusința savantului-iluzionist de a crea ceva inexistent. Pe la începutul deceniului 6 al secolului trecut, marile romancier Mihail Sadoveanu se adresase academicianului rus V.V. Vinogradov, cunoscut prin relațiile sale cu oficialitățile de la Moscova, cu rugămintea de a stopa deruta opiniei publice internaționale privind existența a două limbi diferite, română și moldovenească, iar vestea că la Chișinău îi fusese „tradus în moldovenește” romanul *Mitrea Cocor* l-a determinat să rostească indignat: „Audz, mișăii? Sî mă traducî pe mini în limba me!”. În 1940-’41 și după 1944 s-a întetit teroarea contra românilor și a pro-românilor; orice pâră a manifestării de pro-românism (ascultarea posturilor de radio Iași sau București, procurarea, citirea și difuzarea de cărți și presă românească, interpretarea de cântece românești, întâlnirile sau corespondența cu cetățeni din România, comentariile favorabile la adresa României, utilizarea de dicționare explicative românești etc.) trezea suspiciuni și, confirmată, era aspru sancționată prin exterminări, deportări, ani grei de închisoare, supraveghere permanentă din partea organelor de securitate, anchetări, înscenări de situații conflictuale publice, intentări de procese, discutări și înfierări la locul de muncă, concediere și neangajare în funcția solicitată, respingere la așa-zisul concurs pentru ocuparea unui post de muncă etc. Virusul neîncrederii, suspiciunii, suspectării continue, teama de oricine, inclusiv de prieteni, cunoscuți, colegi, intrase în sângele basarabeanului, de la țaran la intelectual, de la dereticătoare la ministru. Spre deosebire de conducătorii de partid și de stat din republicile caucaziene sau baltice, care țineau la neamul și cultura lor, la limba lor maternă, nomenclaturistii moldoveni de partid și de stat, din întreprinderi și instituții, carieriști și „internaționaliști” până în măduva oaselor, înstrăinați de neamul lor până la renegarea originii proprii și a părinților, nu cutezau să scoată o

vorbă în apărarea intereselor și sufletului propriului popor (câțiva, numărați pe degete, pentru manifestări, chipurile, de naționalism, au plătit cu funcțiile, cariera, autoexilul la Moscova sau în alte centre). Relațiile dintre reprezentanții diferitor etnii au devenit un fapt comun; ele n-ar fi constituit, în principiu, nicio inconveniență dacă membrii familiilor mixte ar fi manifestat respect elementar, ca să nu mai vorbim de dragoste față de limba, literatura, istoria, creația populară orală, obiceiurile pământului pe care trăiesc, prosperă, pentru faptele lor nedemne vor regreta cu timpul. Fiecare dintre noi avem fie în familie, fie în familiile copiilor și nepoților, ale rudelor, colegilor, cunoscuților, fie la locul de muncă sau la petrecerile comune, relații cu reprezentanții altor națiuni care au ales să trăiască în casa noastră comună Republica Moldova. Nu că ar fi rău, dimpotrivă, dar cu o singură condiție: ca aceștia să respecte legea casei ospitaliere, legea găzduirii, să-și dea silința să cunoască limba, istoria, obiceiurile poporului primitor. Întrucât majoritatea rușilor care au fost trimiși, aduși sau au venit de bunăvoie pe pământul nostru, cu mentalitatea imperială de „eliberatori” sau de „frați mai mari”, n-au găsit de cuviință să învețe limba gazdei, ba și-au impus limba și altor reprezentanți ai minorităților naționale, pe care i-au rusificat și înstrăinat de limba și istoria proprie până la mankurtizare deplină, făcându-i acoliți în tendința de îngenunchere, subjugare, nimicire a sentimentelor și esenței naționale a poporului băștinaș, consecințele nefaste ale acestei realități dăunătoare le resimțim dureros și după un sfert de veac de la adoptarea legislației lingvistice în republică, de la proclamarea suveranității statale și a independenței republicii de imperiul sovietic (cum a fost gândită independența la vremea ei).

Slăbirea pentru moment de către conducerea centrală a organelor sovietice de partid și de stat a măsurilor de reprimare aplicate contra celor care evidențiau carențele politicii naționale în domeniul relațiilor dintre națiuni, „perestroika” și publicitatea, anunțate de Gorbaciov încă din 1985, au creat iluzia că problemele stringente ale națiunilor titulare din republicile unionale, în speță cele referitoare la apărarea limbilor materne, extinderea sferelor de comunicare ale acestora măcar la nivelul bunului-simț, ar putea fi soluționate. Ca persoană implicată în vâltoarea evenimentelor înălțătoare prin revendicările înaintate și prin grandoearea acțiunilor întreprinse, prin participarea activă la ele a oamenilor muncii de la sate și orașe, de la intelectual până la agricultor, precum și ca secretar al Comisiei interdepartamentale a Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.S. Moldovenești pentru studierea istoriei și problemelor dezvoltării limbii moldovenești, create, în

1988, de către conducerea comunistă mai mult de nevoie, decât din grijă față de problemele băștinașilor; ca autor și coautor al proiectelor celor trei legi cu privire la limbi, îmi revendic dreptul moral de a face câteva constatări privind contextul în care s-au desfășurat evenimentele și importanța de moment și ulterioară a prevederilor de soluționare, pentru început, a problemelor limbii. Lumea prinsese la curaj, mass-media republicană, pe unde îndrăzneț, pe unde mai timid, pe unde cu frică, contrar instinctului de autoconservare și impulsurilor de reținere prin existența în sânge a (auto)cenzurării (cu excepția celor două publicații care sfidau prin curaj și nesupunere cerințele înaintate de partid: *Literatura și Arta*, redactor-șef N. Dabija, și *Învățământul public*, redactor-șef A. Grăjdieru), fusese nevoită să semnaleze aceste probleme: presa de limbă maternă pronunțându-se pentru justa lor soluționare, presa republicană de limbă rusă, cu o excepție-două, împotrivindu-se și ațâțându-i pe compatrioții ruși și rusofoni contra solicitărilor legitime ale românilor basarabeni. Semnificativă în această ordine de idei este *Scrisoarea deschisă a celor 66 de intelectuali* basarabeni, de la finele lui august 1988, adresată Comisiei interdepartamentale, act prin care se dădea alarma în privința situației catastrofale în care se pomenise limba română din Republica Moldova și se lansau câteva cerințe esențiale pentru ameliorarea stării de lucruri. Rușii și rusofonii, cu părere de rău, nu numai că s-au opus, ci literalmente au luptat (provocând, la sugestia și cu susținerea militară a Moscovei, prin armata a 14-a, dislocată în republică, războiul de pe Nistru, din 1992) contra revendicărilor firești ale poporului moldovenesc (cum i se spunea atunci): limbă de stat, revenirea la grafia latină, recunoașterea unității de neam și de limbă, a literaturii, istoriei, culturii românilor din Republica Moldova și a celor din România, iar ulterior – suveranitate, libertate, stemă, drapel tricolor, imn de stat etc. Merită menționate intervențiile publicistice din anii de foc ale unor reputeate personalități din Republica Moldova, cum ar fi Gr. Vieru, D. Matcovschi, I. Dumeniuk, A. Ciobanu, M. Cimpoi, L. Lari, I. Ciocanu, V. Mândăcanu, I. Buga, V. Pohilă, C. Tănase, V. Bahnaru, I. Conțescu ș.a.; prezența intelectualilor din Frontul Popular (încep enumerarea, fără a o putea epuiza, din motive cunoscute, cu scuzele de rigoare: Gh. Ghimpu, I. Hadârcă, D. Matcovschi, A. Șalaru, N. Costin, P. Burburuz, I. Dediu, P. Soltan, V. Beșleagă, I. Vatamanu, A. Moșanu, A. Reniță, L. Istrati, D. Tanasoglu ș.a.) la acțiunile de revendicare a drepturilor naționale și masele de oameni din toate colțurile republicii i-au insuflat mișcării vigoare și încredere în izbândă.

Nu a fost o exagerare faptul că poporul băștinaș din R.S.S.M., la fel ca și celelalte națiuni titulare din fostele republici ale U.R.S.S., și-a pretins niște drepturi firești: dreptul de a avea propria formațiune statală, independentă de un imperiu, care nu numai că îl lipsise de independență și simbolică statală, dar îi mutilase conștiința, îi limitase sfera de întrebuințare a limbii materne, îi furase scrisul latin strămoșesc, îi negase orice relații cu malul drept al Prutului, dreptul de identificare cu poporul român, îl privase de istoria lui milenară. În baza unei realități social-istorice existente la acel moment, înțelegător față de necesitățile firești ale concetățenilor săi de altă etnie, poporul băștinaș nu și-a cerut numai propriile drepturi în detrimentul acestora; dimpotrivă, a manifestat atenție și grijă deosebită și față de alte etnii, acordându-le maximum de drepturi în condiții de democrație reală a unui stat care se pretinde de drept. În cazul de față am putea face referire la legislația lingvistică, adoptată la 31 august 1989, la sesiunea a XIII-a a fostului Soviet Suprem al R.S.S. Moldovenești, anume Legea cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul R.S.S. Moldovenești. Când se discută azi textul, formulările, prevederile legii, exactitatea și așa-numitele concesi sau chiar lacune ale ei, lucrul trebuie făcut de pe pozițiile de atunci, cu referire la situația de până la căderea U.R.S.S.-ului și de până la proclamarea independenței republicii. Cititorul de astăzi, așadar, nu trebuie să uite (cu părere de rău, tocmai aceasta se întâmplă uneori, din care cauză obiecțiile la adresa prevederilor legii pentru situația de atunci sunt nejustificate) de realitatea concret-istorică, în care au fost elaborate, dezbătute, aprobate proiectele de legi.

Trei momente esențiale din sus-numita lege, dintre care unul reclamând o modificare în Constituție, cu consecințe favorabile pentru evoluția ulterioară a evenimentelor, trebuie considerate o victorie redutabilă în lupta cu cerberii vechiului regim, pentru promovarea adevărului istoric și științific:

1. Recunoașterea unității de limbă moldo-română realmente existentă (preambulul la lege).

2. Recunoașterea faptului că limba „moldovenească”, odată cu conferirea statutului de limbă de stat, devine și mijloc de comunicare la nivel oficial între reprezentanții de diferite naționalități de pe teritoriul republicii (art. 1);

3. Limba de stat funcționează în baza grafiei latine (art. 1).

Recunoașterea unității de limbă moldo-române conținea implicit și recunoașterea unității de neam. Se făcea referire la cetățenii de naționalitate „moldovenească” și la cei de naționalitate română din Ucraina

(subînțelegându-se regiunile Cernăuți, Odesa, Transcarpatia), care vorbeau una și aceeași limbă ca și moldovenii din R.S.S.M., ba, într-un timp, la școală se învăța din manuale editate în R.S.S.M.

Accentuarea faptului că limba de stat funcționează în baza grafiei latine este o „șopârlă” pe care am strecurat-o, împreună cu Ion Dumeniuk, în această lege (având certitudinea că va fi adoptată) pentru a ne asigura de reintroducerea alfabetului latin în cazul în care Legea „Cu privire la revenirea scrisului moldovenesc la grafia latină” va fi respinsă de parlament. Grafia era singura deosebire dintre așa-zisa limbă „moldovenească” și limba română. Revenirea (asupra acestui titlu a insistat Dumeniuk, pentru că puterea cerea atenuarea sa, scriind „trecerea”; a se vedea chiar textul propriu-zis din Lege, unde se vorbește de „trecere”) la grafia latină demonstra că regele care susține existența a două limbi diferite este gol; nu există absolut nicio deosebire între un text scris cu litere rusești și același text reprodus cu litere latine!

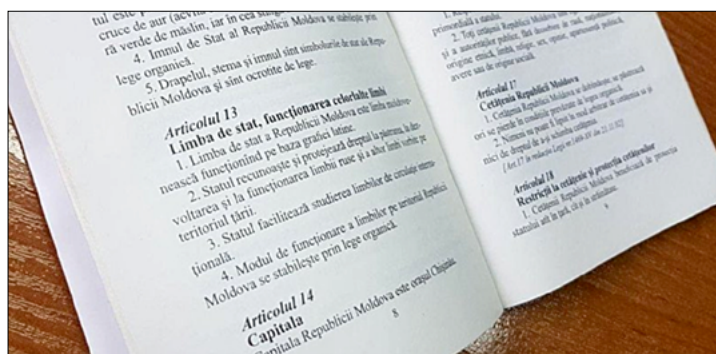
Limba oficială – de stat, pe care urmează să o cunoască și să o utilizeze în comunicarea oficială toți vorbitorii din republică, indiferent de originea lor etnică, devine, pe teritoriul republicii, și limbă de comunicare, formulare, contra căreia s-a opus categoric M. Gorbaciov pe tot parcursul dezbaterilor parlamentare din 30 august 1989 și care le-a deranjat somnul multor diriguitori din republică, fără a mai vorbi de șefi și șefuleți, care îi provocau și îi ațâțau contra limbii de stat pe oamenii simpli de pe șantiere și de la întreprinderi.

Limba rusă, deși nu era (și nici nu era cazul!) decretată drept limbă de stat, de facto, își exercita acest statut nu numai în Federația Rusă, ci în întreaga U.R.S.S., ca limbă de comunicare interetnică. Este de la sine înțeles că își menținea acest statut și în R.S.S.M., cât timp republica făcea parte din U.R.S.S. Astfel se explică faptul că în Lege, la fiecare articol care stipulează folosirea limbii de stat, era indicată și obligativitatea traducerii în limba rusă. În fond, prin revendicarea statutului de limbă de stat, băștinașii voiau ca limba lor în declin și agonie, cu sfere reduse de întrebuințare oficială (practic, în parte, numai în învățământ, în presă, în literatura artistică locală), să fie luată sub protecția statului, să-i fie asigurată utilizarea oficială la nivel republican.

În ceea ce-i privește pe reprezentanții altor etnii conlocuitoare, legea le-a asigurat folosirea limbii materne în toate domeniile: de la instruire și educație (lucru, evident, exagerat, mai ales în învățământul liceal și superior, căci pregătim specialiști pentru Republica Moldova, unde limbă de stat este limba română, nu specialiști pentru Ucraina, Rusia sau Comrat, Taraclia) până la efectuarea proceselor de judecată în limba maternă.

Fusese elaborat, cu termene suficient de labile (5, 10 ani), un Program complex de aplicare a prevederilor legislației lingvistice, de implementare a limbii de stat în lucrările de secretariat și în domeniul oficial de comunicare. Fusese constituit un Departament de stat al limbilor cu sarcini riguroase de implementare a limbilor și de aplicare a sancțiunilor contra eventualelor ignoranți ai legii. Venirea la putere a PDAM în 1994 și a comuniștilor în 2001 a demonstrat nu numai nedorința, ci și tergiversarea la infinit, ca să nu spunem sabotarea, de către conducere, a legilor, măsurilor de aplicare, a termenelor prevăzute. A fost lichidat Departamentul de stat al limbilor, înlocuit cu altul care era preocupat de interesele minorităților, au fost întrerupte multe dintre inițiativele ce vizau studierea limbii de stat, care începuseră a-și demonstra eficiența.

La inițiativa și prin „contribuția” vechilor comuniști deghezați abil în democrat-agrarieni, în Constituție s-a introdus denumirea de limbă „moldovenească”, contrar 1) demersului Congresului II al Frontului Popular din Moldova către parlament, cu propunerea de a fi repuse în drepturi, prin lege, etnonimul „popor român” și glotonimul „limba română”; 2) documentului final al Marii Adunări Naționale din 27.08.1989 „Despre suveranitatea statală și despre dreptul nostru viitor”, în care se cerea să fie respectate numele de „român” al poporului, purtat de-a lungul veacurilor, și denumirea de „limbă română” pentru limba noastră; 3) aceluiași adevăruri din „Declarația de independență” (27.08.1991) și sfidând argumentele științifice ale Academiei de Științe a Moldovei (din 1994 și, ulterior, din 1996), concluziile unor savanți notorii de peste hotare (italieni, nemți, ruși, francezi etc.) că limba de stat a Republicii Moldova este limba română. Democrat-agrarienii chiar recunoscuseră într-un moment că ei ar accepta în Constituție denumirea corectă de „limba română” (fiind conștienți deci că mint cu obrăznicie din considerente de ordin politic, ceea ce face și V. Stati cu dicționarul său de lamentabilă faimă!) dacă ar primi garanții solide că în viitor nu se va solicita reunirea fostei Basarabii cu România. Iată care-i problema! Agrarienii, comuniști deghezați, dar și comuniștii lui Voronin, socialiștii lui Dodon, vădit antiromâni, alte partide moldovenești fardate cu intenții pro-europene, dar gata oricând să sară în barca moldovenismului, o armată întreagă de ideologi ai „moldovenismului primitiv”, progenituri ale foștilor nomenclaturiști sovietici, urmași fideli ai tatucului Stalin, nostalgici după defuncta U.R.S.S. sunt porniți să întoarcă mortul de la groapă prin aderarea la așa-numita (și inexistentă, după o recentă declarație a lui Voronin însuși!) Uniune Vamală Euro-Asiatică, numai să nu ne asociem în vederea ulterioarei integrări în Uniunea Europeană, unde

Neclintitul articol 13 din Constituția Republicii Moldova

te pomenești că trebuie să stai la o masă cu românii din România sau îți vine în gând să arunci sârma ghimpată de pe Prut, pentru ca așchia de pământ milenar românesc, rășluită la 1812 de imperiul țarist, să revină la sânul patriei-mame...

Ne-a îndreptățit legislația lingvistică, adoptată acum 25 de ani, așteptările? Parțial da, în sensul că astăzi, de bine-de rău, limba statului este folosită nu numai la bucatărie, ci și în societate. Avem câteva generații de tineri crescuți și educați în condițiile în care limba de stat nu mai e cenușăreasă. Altceva este idealul de exprimare corectă generalizată, așa cum e în România, de exemplu, la care mai avem de aspirat și de muncit. Statul moldovenesc, spre deosebire de statul francez, bunăoară, nu a făcut o prioritate din protejarea, învățarea, studierea, posedarea la perfecție a limbii materne, din ocrotirea ei cu grijă de influențe nefaste străine, de poluare lingvistică. Nu a elaborat și nu a promovat o politică de ecologie a limbii. Limba română literară (normată) trebuie respectată, vorbită corect și protejată de către orice vorbitor al ei, de la vlădică până la opincă.

Strigătul din stradă

Legislația lingvistică privind relațiile dintre limbi, practic, nu există la ora actuală. Legea cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul R.S.S. Moldovenești (chiar dacă, la schimbarea denumirii republicii, numele propriu a fost înlocuit cu sintagma „Republica Moldova”) a fost elaborată în condițiile existenței U.R.S.S.-ului și pentru situația lingvistică din R.S.S.M. ca parte a U.R.S.S. De îndată ce a fost proclamată independența republicii, iar U.R.S.S.-ul s-a destrămat, ea a devenit caducă. Trebuia (astăzi este destul de târziu, dar realitatea concretă din Republica Moldova ne ilustrează că o asemenea lege rămâne a fi încă absolut necesară) imediat adoptată o lege nouă, care să corespundă realității actuale, în care limba rusă nu mai poate avea vechiul statut de limbă mai favorizată decât oricare din fostele limbi naționale. Statul ar trebui să intervină, prin pârgheii de control și sancțiuni legale, în privința cunoașterii și utilizării limbii de stat, inclusiv în cazul întreprinderilor private. Limba de stat este o chestiune de stat, nicidecum una privată, atât timp cât instituția privată funcționează pe teritoriul statului. În condițiile avalanșei informaționale fără precedent, statul ar trebui să reglementeze și să verifice strict proporția întrebuințării limbii de stat și a altor limbi (în cazul Republicii Moldova, a limbii ruse) în spațiul public și privat de emisie. În definitiv, chestiunea apărării limbii statului este și o problemă de siguranță de stat. Conducătorii de orice rang trebuie să cunoască în mod obligatoriu limba statului și să vegheze la libera și corecta ei întrebuințare de către orice vorbitor. Numai așa vom face dovada unui stat modern civilizată, aspirant la un loc îndreptățit în marea familie de popoare (fiecare cu limba și cultura sa) a Europei unite, în structurile căreia limba română ocupă un loc egal printre celelalte limbi ale membrilor săi, în timp ce pretinsa limbă „moldovenească” a „moldoveniștilor” nu există. Iar românii basarabeni și transnistreni, se înțelege de la sine, sunt moldoveni ca cetățeni ai statului Republica Moldova, dar români ca descendenți ai dacilor și romanilor. Ceea ce o calamitate a distrus timp de două secole nu poate fi restabilit într-un sfert de veac.

Limba Română. 2014, nr. 4, p. 7-18. ISSN 0235-9111.

SCRISOARE DESCHISĂ către conducerea republicii

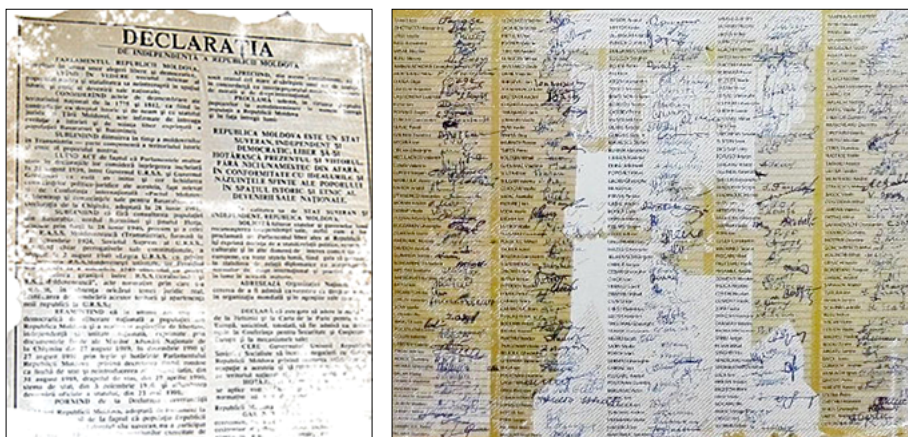
Către domnii

**Nicolae TIMOFTI, președinte al Republicii Moldova,
Andrian CANDU, președinte al Parlamentului Republicii Moldova,
Valeriu STRELEȚ, prim-ministru al Republicii Moldova,
Corina FUSU, ministru al educației din Republica Moldova**

Stimați conducători ai republicii,

Ziua de 31 august a devenit o sărbătoare națională ca semn de profundă admirație și respect din partea poporului nostru față de importantul și miraculosul mijloc de comunicare, definitoriu în păstrarea identității sale autentice de-a lungul zbuciumatei istorii. În ziua de 31 August 1989, la istorica sesiune a XIII-a a fostului Soviet Suprem al R.S.S.M., limba noastră a revenit la scrisul său latin, haina cea mai firească pentru redarea specificului ei de limbă romanică, și și-a câștigat dreptul de a fi luată sub protecția statului în condițiile de atunci ale unui iminent pericol de dispariție ca limbă națională sub influența limbii ruse. Odată cu Declarația de Suveranitate (1990) și cea de Independență (1991) ale Republicii Moldova, limba română, ca limbă oficială a unui stat suveran și independent, și-a recăpătat dreptul la numele său științific corect, având șansa de a-și extinde, totodată, sferele de utilizare, în calitate de mijloc de comunicare oficial real pe teritoriul Republicii Moldova.

Ca persoană implicată direct în Mișcarea de eliberare națională din anii 1985-1989 (în calitate de secretar al Comisiei interdepartamentale pentru problemele istoriei și perspectivele dezvoltării limbii moldovenești de pe lângă fostul Prezidiu al Sovietului Suprem al R.S.S.M. [1988-1989]), am participat, în cadrul celor două grupuri de lucru – pentru elaborarea proiectului privind revenirea la grafia latină și, respectiv, a proiectelor privind statutul de limbă de stat și relațiile dintre limba de stat, limba rusă și alte limbi vorbite pe teritoriul republicii – ale Comisiei pentru știință și învățământ a Sovietului Suprem, la elaborarea legislației lingvistice, precum și, ca expert, alături de Ion Dumeniuk, la sesiunea a

Declarația de Independență a Republicii Moldova și semnăturile deputaților din primul parlament democratic

XIII-a a a Sovietului Suprem, iar după adoptarea acesteia – la elaborarea Programului complex de măsuri ale guvernului pentru implementarea prevederilor legislației lingvistice) și care, în perioada iunie 1990 – aprilie 1994, ca ministru al științei și învățământului, a întreprins tot ce s-a putut atunci pentru dezrădăcinarea sistemului de învățământ sovietic anchilozat și reorganizarea lui pe principiile sănătoase ale tradiției școlii naționale interbelice și ale didacticii moderne, cu tot entuziasmul și micile-mari bucurii ale revenirii la normalitate, trebuie să constat, deși îmi e nespus de greu, că totuși, în diverse domenii, în cazul nostru, în cel al funcționării limbii de stat, nu există încă prilej de sărbătorire, cu atât mai mult de jubilar.

Astfel, deși ne considerăm stat suveran și independent, numai de independență și suveranitate reală nu poate fi vorba. Avem părți din teritoriu care, manifestând tendințe separatiste și ostile, de ani de zile își promovează autonomia, nu se subordonează legilor statului, nu pot fi administrate oficial de stat. Avem armament și trupe străine rusești pe teritoriul republicii, care nu se supun deciziilor forurilor internaționale de a-l elibera. Și astăzi unii conducători de diferite ranguri, factori de influență și de decizie, membri ai diferitor partide și orientări politice, parlamentari ș.a. se opun politicii oficiale a statului, orientării clare a majorității populației spre vectorul european. Limba română nu a devenit nici pe departe mijloc de comunicare oficial în toate instituțiile statului. După desființarea fără niciun temei a Departamentului de Stat al Limbilor cu prerogative de supraveghere, control și sancțiuni privind nerespectarea legislației în domeniul limbilor, nu s-a mai revenit la reînființarea lui. Nimeni nu mai răspunde și nu se ocupă serios de punerea

în aplicare a Programului complex de realizare a legislației lingvistice. Contrar opiniei savanților, deciziilor Prezidiului AȘM, hotărârii Curții Constituționale din 05.12.2013 privind numele corect al limbii noastre, art. 13 din Constituție continuă să ne discrediteze în fața lumii.

Stimați conducători ai republicii, activiști de stat și de partide, membri ai Parlamentului! Dacă în anii '90 ai secolului trecut pentru a promova limba română a fost nevoie de mult curaj și chiar de sacrificii, acum pentru a repune în drepturi limba oficială a statului cred că este nevoie numai de voință, mai exact, de bunăvoință. În condițiile când avem o fragilă majoritate și unitate în coaliția guvernamentală și în parlament, nu e, oare, momentul, în numele viitorului poporului pe care-l păstoriți, să tăiați nodul gordian cel puțin aici, dacă celelalte probleme, cu adevărat spinoase, vă împovărează atât de greu? Adică să puneți de acord Legea fundamentală a statului cu prevederile actului de proclamare a independenței acestui stat, conformându-vă deciziei Curții Constituționale. Să reînființați arhinecesarul Departament de Stat al Limbilor cu statutul lui inițial. Să înaintați de urgență pe ordinea de zi a parlamentului chestiunea modificării legislației lingvistice din 1989, adoptată în cadrul unui stat azi inexistent și în condiții istorice și lingvistice diferite de cele actuale, legislație conformă cu condițiile de funcționare a limbilor într-un stat suveran și independent. Să solicitați, imediat sau concomitent cu aprobarea, reactualizarea și punerea în aplicare măcar în cel de-al n-lea ceas a Programului complex de măsuri ale guvernului privind implementarea de facto a legislației lingvistice. Adică, în sfârșit, să creați climatul și condițiile necesare ca renumita cerință de cunoaștere a limbii oficiale să devină normă pentru orice pretendent la un portofoliu de conducere în stat, pentru orice lucrător din sfera deservirii populației; în definitiv, să devină normă de respect și bună conduită pentru orice cetățean, indiferent de etnie, rasă, culoare, sex, confesiune etc., care și-a ales ca loc de muncă și trai Republica Moldova. Numai după realizarea unor asemenea sarcini am fi îndreptățiți să sărbătorim, la 31 august a fiecărui an, toți cetățenii republicii, nu ziua „Limba noastră”, ci sfânta Zi a Limbii Române. (...)

30 august 2015

Limba Română. 2015, nr. 5-6, p. 19-24. ISSN 0235-9111.

ION DUMENIUK, CĂZUT ÎN MAREA BĂTĂLIE PENTRU LIMBA ROMÂNĂ DIN BASARABIA

Prin 1957, când, în mare, tineretul studios din fosta U.R.S.S., fascinat de aportul în știință al unor nume „grele” din lumea universitară și academică gen Olga Lepeșinskaja, Pavel Aleksandrov, Aleksandr Aleksandrov, Igor Kurceatov, Aleksandr Nesmejanov, compatriotul nostru Nicolae Dîmo etc., era atras mai mult de biologie, matematică, fizică, chimie, geologie decât de umanioare, considerate o preferință a genului simpatîc, iată că la filologia și istoria de la Universitatea de Stat din Chișinău băieții cumînți și romantici din lumea lui Eminescu, Esenin, Ahmatova, Vâsoțki, Evtușenko, Okudjava, Rojdestvenski concureau pe picior de egalitate cu simpaticele domnișoare, ba chiar, pe ici, pe colo, în loc să le cedeze galant locurile, le mai și furau, urmare a notelor obținute la admitere, câte un loc-două din pretinsa egalitate de gen. În grupa noastră academică, ajunsă la finele anului I drept cea mai bună grupă („grupa celor temerari și solidari”) și premiată cu o (promisă, dar nerealizată) excursie la Odesa, eram, de exemplu, 12 flăcăi (Petru Rabei și Ion F. Roșca deja căsătoriți) și 13 domnișoare. Cam aceeași era situația și la celelalte cursuri. Că i-am pierdut pe parcursul anilor pe câțiva dintre ei (Ion Dumeniuk și Gheorghe Mazilu își luaseră câte un an concediu academic pentru a se mai „înțoli”, vorba profesorului nostru de literatură clasică Ion Osadcenco; Mircea Druc, venit prin transfer de la Pedagogicul „Ion Creangă”, în curând se transferă, în plin agiotaj castrist și cheguevarist, la Limbi romanice de la Leningrad; Victor Bacinschi, proaspăt demobilizat și cu patalama de felcer, îndrăgostit până-n urechi de olimpiana Filomena Hlib, dispăru și el la un moment dat ca o navă în Triunghiul Bermudelor) este un tribut plătit selecției naturale.

Venit ceva mai târziu la facultate din Crihana Cahulului din cauza unui conflict cu fostul director de școală (fapt relatat de mine într-un interviu mai vechi cu poetul Florin Grigoriu), mi-a atras de la început atenția prin vorbirea molcomă și firea calculată, prin seriozitatea cu care-și lua notele de lectură, subliniind în culori atenționante cu

meticulozitate de pedant rândurile din conspecte care-i păreau lui esențiale, un băiat aparent taciturn și, din această cauză, oarecum ursuz de la nordul republicii, ceva mai în vârstă decât mine, dar care tocmai prin caracterul său calculat mă și impresionase, pre nume Ion Dumeniuk.

Nu locuiam în același cămin (eu cu studenți de la alte facultăți în căminul 3, el cu o ceată de colegi de grupă în fostul „ungheraș roșu” din căminul 4 de pe aceeași stradă Pirogov (actuala Kogălniceanu), având chiar în față (azi) fostul stadion republican). Ne întâlneam la cursuri; după, când găseam locuri disponibile, la sala de lectură a Bibliotecii universitare, rareori – la ședințele cercului lingvistic, iar în timpul sesiunii de vară, împreună cu alți câțiva colegi, rupând conspectele de lectură și pierzându-ne vocile de atâta reproducere a materiei, în Cimitirul Central de pe strada Armenească. Reușisem, într-un fel, să ne apropiem, având aceleași interese, aspirații, pasiune față de limba maternă, setea de a asculta cum discută probleme de limbă colegii de la alte cursuri. Aflai, surprins, că până la 7 ani nu ne vorbea limba, născut din părinți ucraineni, trăitor într-un sătișor (Socii Noi) din raionul Fălești cu populație majoritar ucraineană, care populație nu vorbea „moldovenește” (în terminologia sovietică a vremii) și nici ucrainește (decât în familie și, sporadic, între unii consăteni), ci în rusește, cum era „moda” (a se citi: obligația) timpului, limba rusă fiind considerată, după cum se știe, pentru neruși, „a doua limbă maternă”. La aflarea veștii că e ucrainean, îl întrerupsei și începui să-i fredonez în limba ucraineană imnul Ucrainei pe versurile sciitorului clasic ucrainean Taras Șevcenko (directorul școlii mele din Crihana Veche, bulgarul Piotr Sergheievici Alexandrovici, profesorul nostru de rusă și de „moldovenească”, terminase Școala Normală (pedagogică, în nomenclatorul de atunci) din orașelul Balta, fosta capitală a Republicii Autonome Socialiste Sovietice Moldovenești în componența R.S.S. Ucrainene, și cunoștea bine limba ucraineană, iar ca internaționalist ce era, ne învățase la cor să cântăm, cu vocile noastre pițigăiate de copii, impetuosul, dar extrem de liric imn: *Revé ta stóh-ne Dnîpr shirókyj, / Serdítâi víter zavivá*” (*Mugește, geme Nîprul falnic, / Vuiește vântul, supărat*). Dumeniuk, deloc surprins, reia versul al treilea și unde nu-i tragem un duet în continuare: *Dodóliu vérbi hne vysóki, / Horámi chvýlju pidíymá* (*Îndoaie sălciile jalnic, / Din valuri face Ararat* – trad. subsemnatului), de se uita lumea ca la doi tineri săriți de pe fix.

Ceea ce mă mai surprinse (plăcut) în relatarea colegului era faptul că, în timp ce mulți copii moldoveni din naștere și din familii în care se vorbea românește, care aveau posibilitatea să-și facă studiile medii în limba maternă, erau orientați de către părinți și „binevoitorii” rusofoni,

în vederea unei cariere viitoare mai reușite, spre învățământul preuniversitar în limba rusă, copilul acesta ucrainean get-beget (îndărătnic, încăpățânat ca tot natul de hahóli) insistă să meargă la studii în școala moldovenească de șapte ani din comuna Călugăr, după care studiile medii complete să le încheie de asemenea în limba „moldovenească” (așa era numită limba română din Basarabia în perioada sovietică, precum astfel o mai numesc cu încăpățănare unii „stataliști” moldoveniști și în timpul de față) la Bălți, în „capitala de nord” a republicii. Mai mult decât atât, a insistat să se facă specialist în materie de limba și literatura română, depunând actele și luând cu brio examenele de admitere la Universitatea de Stat din Chișinău în acum memorabilul an 1957 (atențiune: ca să arate că nu și-a uitat rădăcinile, deși s-a consacrat apărării drepturilor legitime ale românilor basarabeni, insistă ca numele său ucrainean să fie scris cu „k” (kappa), nu cu „c” (ce)!).

Nu puteam să nu-l întreb care a fost mobilul. N-a rămas deloc mirat. „Știi, Nicolae, nici dumneata (ca să vezi, ucraineanul: nu putea să-mi zică „tu”!) n-o să mă crezi. Mulți mă întreabă la fel. Chiar dintre consăteni. Pentru că în sătișorul nostru locuiau și moldoveni, iar copiii acestora, când veneau să se joace cu noi, copii ucraineni, care vorbeam liber rusește, de-abia dacă închegau o propoziție ca lumea în limba rusă, ai noștri se amuzau pe seama lor („Cito tî tam kumekaieși?” – „Ce bolmojești tu acolo?”), de multe ori chiar îi ofensau („Da govori tî na celoveceskom iazâke!” – „Da vorbește odată într-o limbă ca lumea!”; exact cum își permiteau rusofonii să le spună moldovenilor până la 1989: să vorbească într-o limbă „umană”, adică rusește; pentru ei, limbile naționalităților conlocuitoare din U.R.S.S. nu erau... umane!), iar mie nu-mi venea bine pentru exprimarea ofensatoare a etnicilor mei. Cum adică, îi apostrofam: moldovenii, acasă la dâșșii, în satul lor în care s-au născut alături de noi, strămoșii noștri venind și așezându-se aici de pe alte meleaguri, și să nu poată vorbi în limba lor și să fie înțeleși de către conaționali de altă etnie?! Ceva nu e în regulă. Este o nedreptate crasă față de băștinașii de aici. Dar conaționali mei, copiii lor – ce, nu ascultă radioul, nu aud ce cântece și ce limbă melodioasă au moldovenii? Nu aud cum sună un vers din folclor sau din clasică română? Pe mine, sincer, m-a fascinat. Așa că, dacă e să conchid, am decis să învăț românește, cum să-ți explic: și din jale, și din empatie, și din plăcere, și din revolta că se comitea o nedreptate față de adevărații stăpâni ai acestui pământ. S-o învăț, s-o cunosc, s-o studiez atât de bine, încât să-i pot învăța și pe ucrainenii mei, dar și pe alți alolingvi conclocuitori cu moldovenii să-i simtă frumusețile și subtilitățile ei, să-i respecte pe cei care i-au primit

pe pământul lor și cu care au de trăit o viață împreună. D’aia am hotărât să mă fac filolog, comparativist, romanist și românist”. Suna cam patetic răspunsul colegului, dar plauzibil, credibil, argumentat, și a demonstrat-o elocvent pe parcursul anilor. Nu cred că inventez acum ceva, reamintindu-mi convorbirea (de altfel, o confirmă peste ani și soția d-sale, Elena Dumeniuk-Clapon, într-un interviu acordat corespondentei *Ziarului de Gardă* Aneta Grosu, nr. 95 din 31 august 2006). Anume așa mi-a motivat viitorul filolog alegerea profesiei. Și mi-a devenit și mai drag, și mai apropiat. Ulterior – un prieten în înțelesul primar al cuvântului. Numai că îndată după terminarea anului I de studii, Ion, care se întreținea, ca și mine, numai din bursă, decide să-și întrerupă studiile, să-și ia concediu academic pentru un an și să se angajeze învățător. Pe el, care știa să cânte la instrumentele cu coarde, îl apucase o dorință nestăvilită să învețe a cânta și la acordeon sau baian (ce să te miri dacă melodiile ucrainene sunt extrem de melodioase, duioase, impetuoase, ca și năvalnicul Nipru!)!...

După un an de întrerupere își reia studiile, de astă dată într-un costum șic și cu un acordeon de toată admirația. Sub un acompaniament splendid continuăm în același duet mărețul imn pe care-l interpretasem la prima noastră întâlnire de acum un an: *I blídij mísjați na tu póru,/ Iz hmáry de-de vidgljadáv,/ Nenáce cióven v sínim móry/ To virináv,/ to potopáv (În timpul asta luna pală,/ Ce se ițește dintre nori,/ Aci-n lac valurile-o spală,/ Aci la fund o trag cu sfori)*. Un an de studii ratat, acum nu ne vedeam decât în pauze, la cercul lingvistic, la sala de lectură. La un an de zile după ce absolvisem facultatea (1963) și lucram deja ca lector la catedra de limbă maternă, susține teza de diplomă și Ion. Studiile asidue, activitatea de inițiere în cercetare în cadrul cercului lingvistic (subsemnatul, ca student, ajunsese să fie desemnat conducător al cercului, Ion și alți colegi de grupă sau de curs: Gheorghe Rusnac, Elena Pânzaru, Mihail Purice, Vladimir Zagaevski, Petru Tolocenco ș.a. – membri activi) își spusese cuvântul decisiv la repartizare, ne apropiaseră destinele profesionale.

1969. La Litere, cu prietenii din studenție. De la stânga la dreapta: Petru Tolocenco, prof. Grigore Grinco, Mihail Purice, Larisa și Timofei Melnic, Nicolae Mătcăș, Vladimir Zagaevski

În calitate de absolvent cu diplomă de merit, i se oferiseră și d-sale, ca și mie un an înainte, două variante de repartizare de stat: fie la Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a Moldovei, fie la catedra de limbă maternă a universității. N-avu când să stea pe gânduri: acceptă pe loc să rămână la catedră, mai ales că eram și eu. Prietenia noastră se cimentă prin faptul că devenisem tovarăși de drum, cum s-ar spune, croiam multe planuri împreună. Întâi și-ntâi, grija pregătirii cursurilor de bază. Apoi: ce urmează în perspectivă, unde ne facem doctoratul (in-discutabil, la zi), la ce teme de cercetare să ne oprim, cine ne va fi conducătorul. Dumnealui nu avea nici o problemă: putea continua tema tezei de diplomă (Terminologia agricolă), un articol la temă fiindu-i publicat încă din anii de studenție într-o prestigioasă revistă academică locală. Mai rău de mine (și eu, ca student, cu câteva debuturi în presa periodică locală) că acceptasem să urmez o specialitate nouă în lingvistică și catedra solicitase încă în ultimul meu an de studii la facultate (anul V) un loc pentru specializare pentru studii de doctorat la Universitatea din „Veneția nordică” a Rusiei. La începutul anului de studii 1964/65 îmi vine de la Moscova mult așteptata aprobare pentru studii postuniversitare de doctorat la Universitatea de Stat din Leningrad, specialitatea nouă țintită de catedra noastră: „Lingvistică matematică, structuralistă și aplicată”. Eu – cu o situație familială nouă: căsătorit, soția – studentă, locuiam într-un cămin studențesc, ni se născuse primul copil. „Ce-i de făcut, Ioane? (îl întreb după nunta de poveste din prag de toamnă a lui 1964 de la Șoldănești a frumoșilor miri Ion Dumeniuk și Elena Clapon, la care eu cu soția și cu fiica Rodica de un an am jucat hora miresei). Nu mă mai pot duce. Să refuz?” „În nici un caz, Nicolae”, mă ia cu repede-nainte colegul. „D-ta nu-ți dai seama ce înseamnă să obții un loc cu bursă și cămin la Leningrad?! Vorbiți la Colonița cu mama soției, aranjați cumva cu copilul; pe Eugenia, la urma urmei, faci ce faci și o transferi la Limbi romanice la Leningrad, dar locul la doctorat n-ai voie să-l pierzi. Nu e numai interesul d-tale, e și obrazul catedrei la mijloc...”

1984. O ședință a catedrei de limba și literatura română a Facultății de filologie a UPS „Ion Creangă”

Tinerii însurăței Ion și Elena Dumeniuk

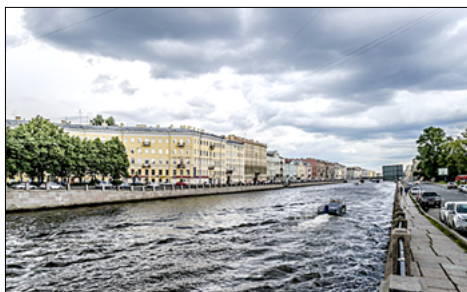
Familia Dumeniuk

L-am ascultat. Avea dreptate. Dar și eu aveam obligații față de familie. Mama-soacră cade de acord să vină la Chișinău la cămin s-o ajute pe tânăra mămică studentă; soția insistă să merg, asigurându-mă că ne vom descurca, conducerea catedrei și rectoratul sunt de acord să ne păstreze odaia în căminul studentesc. Plec, sunt nevoit să trec pe ne-pusă masă examenul de admitere (deși aveam susținute așa-numitele minimumuri de candidat la specialitate, filozofie și limba străină, care îți permiteau să fii admis numai în baza unei convorbiri la specialitate, în principiu asupra viitoarei teme de explorare), vreau să-i anunț la oficiul poștal pe cei de acasă despre rezultat printr-o telegramă succintă („Veni, vidi, vici”), un mic scandal cu recepționerele din cauza mesajului criptic... („E scris într-o limbă necunoscută. Nu se acceptă. Ce înseamnă aceasta?”, se strofolește recepționera. Chem șeful oficiului poștal. Acela, om instruit, îi explică semnificația dictonului. N-are ce face. Dar îmi aruncă printre dinți: „Podumaieși: pobedil... Vas pobedili!” – „Ca să vezi: am învins... Pe d-ta te-au învins!” Nu acceptă rusoaica să mai iasă și altcineva învingător). Urmează apoi o stagiatură de trei ani lungă cât o viață de pustnic, naveta zilnică tur-retur, de la cămin spre locul de studii, Peterhoful Vechi – Leningrad, mirosul acru de pâine de secară de să-ți ardă duodenul și stomacul de la bufetul din subsolul Bibliotecii „Saltâkov-Șcedrin”, pantofii veșnic uzi de ploile de toamnă dezlănțuite de curenții din Golful Finic și de pe Fontanka și Neva, demiul meu chișinăuian pus la grea încercare de pătrunzătoarea ca razele roentgen umiditate leningrădeană, împărțirea frățească a bursei mele cu „fetele” de-acasă de la Chișinău și câte cel puțin o scrisoare pe zi de dor și inimă albastră pentru aceleași „domnișoare”...

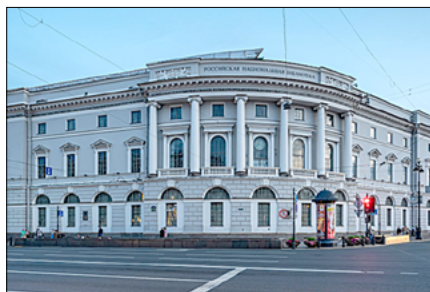
Un jurământ sacru numai de mine știut ce mi-l dasem (ori fac teza, ori mă arunc în Neva, dar nu mă întorc fără teză definitivată acasă) m-a ajutat să-mi mențin ritmul de lucru și să prezint teza spre dezbatere la

catedra de romanistică în mai 1967, cu jumătate de an înainte de termen (spre uimirea conducătorului, care, cu o mândrie oarecum ascunsă pentru discipolul său, la o „sfințire” de după susținerea tezei, nu ezitase a mă pișca precum că o altă jumătate de an, la început de studii, bătușem câmpii prin Leningrad – aluzie la ezitarea mea timp de șase luni în alegerea temei de cercetare).

În cei trei ani de doctorat corespondam rar cu Ion, el având de elaborat o serie de cursuri noi, apoi intrând la doctorat la alma mater și prins și el în vârtoarea cercetărilor, eu înhămat la munca epuizantă de statistică a frecvenței cuvintelor în presa periodică moldovenească și de alcătuire a așa-numitului dicționar de frecvență cu toate analizele probabilităților. Ne mai indignam din când în când în scrisori de restrângerea sferei de întrebuintare a limbii materne în relațiile oficiale, de necunoașterea și nefolosirea acesteia în activitatea conducătorilor statului, a diferiților conducători și instituții ale statului, de starea de poluare și degradare a limbii, de indiferența vorbitorilor, care făceau din ea un sabir româno-rusesc, de focul de artificii al propagandei oficiale despre declarata dezvoltare fără precedent a limbii moldovenești sub influența binefăcătoare a limbii ruse, despre așa-zisul bilingvism armonios ruso-național, despre efectul aproape zero al improvizatelor emisiuni radiofonice sau articolașe în presă în probleme de cultivare a limbii ș.a.m.d. Mocnea în sufletele noastre, ale intelectualității naționale din întreg imperiul, o nemulțumire tacită privind politica lingvistică a centrului de rusificare a naționalităților conlocuitoare sub pretextul constituirii unui nou tip de comunitate socială și a unui om de tip nou: omul sovietic (*Moi adres ne dom i ne ulița,/ moi adres Sovetskij Sojuz – Nici casă, nici masă, nici nume de stradă,/ Mi-i Țara sovietică Patria mea*, după cum se spunea într-un șlagăr rusesc al timpului promovat insistent pe canalele oficiale unionale). Țin minte până astăzi scrisul lui Ion răbduriu și apăsător, dar ușor descifrabil, de mână (pe atunci mașina de scris

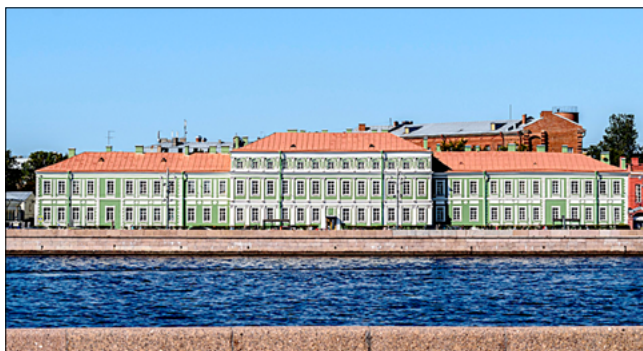
Sankt-Petersburg. Râul Fontanka, vedere dinspre Podul Obuhov de pe râul Neva

Clădirea Bibliotecii „Saltâkov-Șcedrin” (Prospectul Nevski colț cu str. Sadovaia)

Profesorul Rajmund
Piotrowski

Clădirea Universității de Stat din Sankt-Petersburg, unde se
află Facultatea de Filologie

Palatul și grădinile Peterhof din Sankt-Petersburg

era o raritate, comunicare prin internet nu exista), răspunsurile exacte la micile-mari solicitări din partea-mi (d.e., meticulozitatea cu care întocmise lista propriilor lucrări publicate la temă și anumite fragmente reproduse cu indicarea paginii în eventualitatea citării lor în teza mea sau a completării bibliografiei la zi etc.).

Întors „cu scutul” (1967) la Chișinău după o îndelungată absență, nu reușesc bine să-mi reiau atribuțiile de la catedra universitară, să-mi restabilesc relațiile cu colegii, când o întâmplare neprevăzută ca o avalanșă mă instalează decan la litere și lector superior la catedra de limba și literatură maternă de la renăscutul din cenușă Institut Pedagogic „Ion Creangă”. Ion se afla în ultimul an de studii postdoctorale, în febra

definitivării tezei și, deși lucrurile se desfășurau pe făgașul lor normal, mai urma o serie nesfârșită de formalități birocratice (discutarea tezei la catedră, trimiterea pentru recenzare la o instituție similară din republică, găsirea unor eventuali recenzenți care să accepte ingrata funcție, traducerea în limba rusă a autoreferatului și a conținutului de bază al tezei de doctor, completarea diferitor formulare și acte însoțitoare pentru susținerea tezei și expedierea acestora și a deciziei Senatului universității către Comisia Superioară de Atestare de la Moscova etc.). Finiș greu de doctorat pentru Ion, început nou, ocupații noi, cursuri noi (sintaxă,

introducere în lingvistică, probleme dificile de analiză gramaticală etc.), studenți noi, cerințe de „pedagogizare” noi, alte griji multe și noi pentru subsemnatul ca administrator și pedagog... După susținerea cu brio a tezei, proaspătul doctor (în terminologia sovietică a timpului – candidat) în științe filologice Ion Dumeniuk, lector universitar, bun cunoscător al limbii române, dar și al celei ruse, abil mănuiitor al analizei contrastive a limbilor, virtuos redactor și subtil stilist, traducător notoriu și profesor exigent întâi de toate față de sine, își răsuflecă mânecile și se apucă de elaborat o serie de cursuri universitare și opționale în mare parte noi (avea de predat, pe lângă grupele de specialitate, și la secția de limbă rusă, la facultățile de limbi străine, jurnalistică ș. a.): introducere în știința limbii, lingvistică generală, istoria concepțiilor lingvistice, limbă și societate, lexicologie, istoria limbii, introducere în studiul contrastiv al limbilor, morfologia contrastivă a limbilor rusă și română, teoria și practica traducerii, redactare literară. Timp de aproape un deceniu nu reușeam să comunicăm decât la telefon, să ne citim articolașele științifico-metodice sau de cultivare a limbii în presa periodică, să ne vedem sporadic la rarissimele evenimente culturale și științifice de anvergură, la unele – rare – reuniuni familiale, deși nutream planuri mari: în perspectivă apropiată elaborarea de programe și materiale metodice pentru cursurile comune, în una mai îndepărtată – o aventură mai temerară: elaborarea pentru prima oară la noi a unor cursuri universitare de introducere în știința limbii și de lingvistică generală, a unui manual de limba română pentru alolingvi. La renăscutul „Ion Creangă” subsemnatul era prins în iureșul

„pedagogizării” cu orice preț: elaborare și recenzare de programe și manuale școlare, legătură stabilă dintre catedră și școală prin colaborarea cu școala medie din Cojușna, raionul Strășeni, încadrarea în elaborarea de programe și manuale la limba contemporană pentru școală și facultăți: în colaborare cu I. Matcovschi de la Bălți a manualului de limba „moldovenească” pentru clasa a 6-a (prima ediție în 1973; au urmat vreo 16 ediții, unele revăzute), tot împreună cu el, în ajutorul profesorilor de limba maternă, a lucrării științifico-metodice *Elemente de morfologie în clasa a 6-a* (1983); în colaborare cu șefa catedrei, S. Pereva, și cu colegul literat

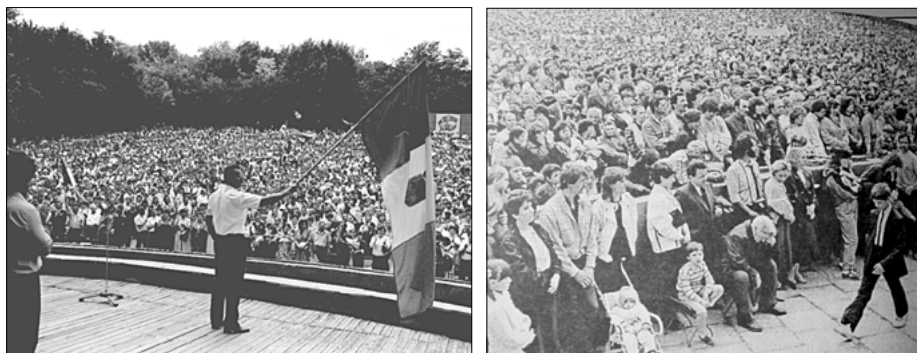

T. Melnic – a programei la limba română pentru specialitatea „Limba și literatura rusă” din cadrul instituțiilor de învățământ superior din republică (1976, 1977); manualul colectiv de sintaxă pentru facultățile de filologie (1981, 1987), de limbă contemporană pentru facultățile de profil pedagogic cu Z. Tărăță și N. Iavorschi de la Bălți (1986, 1987) ș.a.

Noile preocupări și antrenarea zilnică într-o serie de activități, mai ales cunoscându-i caracterul extrem de organizat și de insistent al lui Ion Dumeniuk, nu ne-a făcut să ne dezicem nici de preconizata colaborare cu dl profesor: în 1974 am editat programa cursului *Introducere în lingvistică*, în 1976 – materialul didactic pentru numitul curs *Fonetica și fonologia. Triplul aspect al sunetului articulat*. Ca să nu incităm spiritele invidioase și recalcitrante, lucram în taină mai întâi la manualul *Introducere în lingvistică* (prima ediție – 1980, a doua – 1987), după aceea – la cursul *Lingvistică generală* (apărut în 1985), la capitolul despre lingvistica moldovenească cooptându-l spre sfârșit și pe dl acad. Silviu Berejan. Invidia ne-am atras-o de unde ne așteptam mai puțin: aflând despre punerea în discuție la catedră a manuscrisului, dl profesor Andrei T. Borșci, chiar șeful catedrei de limba „moldovenească”, îmi zice mie confidențial (uitând că eu însumi, mai tânăr decât Dumeniuk, eram coautor!) că „Dumeniuk este **prea tânăr** (la 44 de ani! – *n.a.*) ca să scrie un asemenea curs”. „Da **de ce tânăr, Andrei Timofeevici** (adresare conform canoanelor sovietice – *n.n.*)? Doar și alți autori au scris asemenea cursuri la vârste și mai tinere?!”, îndrăznesc să mă opun. Greu, cu observații pizmătărețe, cu propuneri năstrușnice de neacceptat din partea

altor colegi de breaslă, până la urmă manualul a trecut prin furcile caudine ale recenzărilor la catedrele de limbă și literatură de la instituțiile de profil din republică, iar apariția pentru prima oară a unui manual de o asemenea calitate în republică a fost imediat semnalată și mult apreciată de specialiști credibili. La fel ca și cel de-al doilea manual, *Lingvistica generală* (1985).

Timpul trecea, de independență economică a republicilor unionale nu putea fi vorba, de slăbirea chingilor ideologice și eliberarea gândirii creatoare a intelectualității de creație cu atât mai puțin, atârna ca sabia lui Damocle deasupra capului unor națiuni întregi pericolul pierderii oricărui specific național, exceptând coloritul formal lipsit de orice semnificație al costumelor naționale și al dansului într-un picior la așa-numitele săptămâni și decade ale culturilor naționale de pe scenele ilustre ale Moscovei; poluarea conștiinței și a demnității naționale devenise mai catastrofală pentru existența fiecărei națiuni decât poluarea fizică propriu-zisă, iar limbile naționale își restrânseseră inimaginabil domeniile de funcționare, trâmbițatul bilingvism armonios trimițându-le numai la bucătărie, în comunicarea personală și, cu chiu-cu vai, în clasele primare (în grădinițele mixte erau strâmtorate grupele în limba națională) și în învățământul preuniversitar, iar în cel superior – numai la specialitățile cu profil pedagogic, care pregăteau institutori și profesori de liceu (școală medie de 10 ani). Cerberii locali ai rusificării și ai deznaționalizării totale, atât veneticii, cât și mancurții locali, excelau chiar în raport cu politica oficială oarecum mai deghizată privind relațiile dintre națiuni promovată de la centru. De aceea dezghețul gorbaciovist cu începere din aprilie 1985 ca urmare a promovării principiului restructurării („perestroika”), democratizării și a unei cât mai largi transparențe („glasnosti”) a servit ca o gură de oxigen pentru intelectualitatea și reprezentanții de frunte ai naționalităților conlocuitoare din sufocantul de mare imperiu sovietic, care își dădeau duhul sub vălătugul deznaționalizării și stârpirii cu cruzime a oricărui spirit de demnitate și de dragoste pentru istoria, cultura, datinile, obiceiurile, faptele de vitejie, limba, neamul, pământul strămoșilor. Numai astfel se explică apariția literalmente în toate republicile a unor mișcări naționale democratice pentru susținerea restructurării, fie că erau numite chiar așa, fie că purtau un titlu mai belicos sau înspăimântător pentru unii slabi de fire, înstrăinați de neam sau chiar ostili oricăror manifestări de trezire a conștiinței naționale, cum ar fi Frontul popular, Frontul popular creștin-democrat, fie că erau organizații culturale pașnice gen cenaclul „Alexei Mateevici” de la Chișinău etc.

Teatrul de Vară – locul unde s-a adunat și s-a trezit conștiința națională a basarabenilor (1987-1989)

Dat fiind că limba, ca mijloc de exprimare a ideilor, stărilor, sufletului unei națiuni, se identifică, figurat vorbind, cu însăși națiunea, că, în perioada sovietică de deznăționalizare pe toate căile și de rusificare forțată a popoarelor și grupurilor etnice neruse, anume limbile naționale suferiseră cele mai dure lovituri cauzatoare de moarte, nu trebuie să ne mire că revendicarea luării limbilor naționale sub protecția statului, atribuirii acestora a statutului de limbă de stat în formațiunea statală concretă, repunerea lor în funcțiile vitale de funcționare au fost printre primele cerințe pe care le înaintau reprezentanții de frunte ai națiunilor respective către conducerea republicilor și dirijorul de la Moscova. Plenary ale scriitorilor, reuniuni ale oamenilor de creație în genere, ședințe publice ale unor cenacluri literare, marșuri și mitinguri ale băștinașilor amar de vreme oprimați și nedreptățiți pe străzile și bulevardele marilor orașe și în inima capitalei, care, la Chișinău, au culminat cu Marile Adunări Naționale – toate, la început, nu cereau decât limbă de stat și, ca element nou specific românilor basarabeni, revenirea la scrisul tradițional al limbii noastre, alfabetul latin. De aici sloganul: „Limbă (de stat)! Alfabet (latin)!” Oameni simpli de la orașe și sate, muncitori cu studii medii sau neinstruiți, intelectuali de toate profesiile și specializările ieșeau cu zecile și sutele de mii la întrunirile de la cenaclul „Mateevici” din Grădina Publică „Ștefan cel Mare”, ulterior transferate de către conducerea republicii cât mai departe de ochii lumii: la estrada „Lumina” din parcul de la Lacul Morilor, la marile adunări de la Teatrul de Vară, la epocalele Mari Adunări Naționale din Piața Victoriei (ulterior – a Marii Adunări Naționale) din Chișinău, să asculte conferințele instructive ale unor reputați specialiști literați, lingviști, istorici, filozofi, juriști etc. despre literatura română, limba română, istoria și evoluția limbii, alfabet, istoria și peripețiile scrisului nostru, despre unitatea de

limbă, de istorie, de cultură și neam a românilor moldoveni (basarabeni) cu românii munteni, ardeleni, cu românii din Crișana, Banat și Maramureș, mai larg – cu aromânii (macedoromânii), istororomânii, meglenoromânii. Așadar, treptat, învățând, înțelegând, prinzând la curaj ca urmare a deșteptării naționale a unor mase enorme de oameni, simțind umărul și forța lor colectivă, izgonind, cum spunea A.P. Cehov, sclavul din sine, s-a ajuns la conștientizarea și sonorizarea unor lucruri neștiute, mai puțin știute, uitate sau interzise/tabuizate ani de-a rândul sub amenințarea pistolului, a gropilor cu var, a deportărilor în Gulag și la urșii polari, cum ar fi: unitatea de limbă și de neam a românilor din România, din fosta Basarabie, din Nordul Bucovinei și Ținutul Herța și de pretutindeni unde aceștia există; numele corect al limbii noastre – *română* – și al poporului nostru – *român* sunt identice cu cele ale tuturor românilor, oriunde s-ar afla (*moldovenească*, *moldovenesc* fiind niște termeni cu referire locală paraleli cu *munteni*, *olteni*, *maramureșeni*, *ardeleni* etc. și subordonați – toți – termenului generic *român*); avem unul și același drapel – Tricolorul, unul și același imn comun cu toți românii: „Deșteaptă-te, române!”; prin odiosul pact secret dintre Hitler și Stalin (Ribbentrop-Molotov) din 1939 a fost ruptă o halcă de pământ – Basarabia – din trupul țării-mamă România, iar în urma celui de-al doilea război mondial, U.R.S.S. și-a mai înșfăcat (chipurile, drept despăgubire de război) o halcă: Nordul Bucovinei și Ținutul Herța; raptul de către U.R.S.S. al Basarabiei și al Nordului Bucovinei a fost ilegal, iar schimbarea hărții și a situației politice de după 1991 nu poate echivala în nici un caz cu renunțarea la înfăptuirea unui drept istoric inalienabil al poporului român nedreptățit; evenimentul epocal de Unire a Basarabiei și Bucovinei cu Țara de la 1 Decembrie 1918 nu trebuie uitat, prin urmare, nici lupta pentru reunirea Basarabiei (și a Bucovinei) cu Țara nu trebuie nicicând părăsită (în sensul necesității „luminării”, adică explicării populației neinițiate a situației reale), proclamarea suveranității și a independenței republicii față de fosta U.R.S.S.; războiul de pe Nistru din 1992 dintre armata sovietică și patrioții moldoveni a fost provocat de ruși; contingentul de ocupanți din regiunea transnistriană care se ascunde sub termenul seducător de contingent pentru menținerea păcii este, în realitate, o armată de ocupație străină pe teritoriul unui stat autoproclamat suveran și independent; neutralitatea Republicii Moldova este un neadevăr câtă vreme pe teritoriul ei există trupe de ocupație ale altei țări ș.a.m.d.

Dar toate acestea și încă multe altele aveau să urmeze după 1989-1991; în anii proclamatei restructurări gorbacioviste (1985-1989) totul

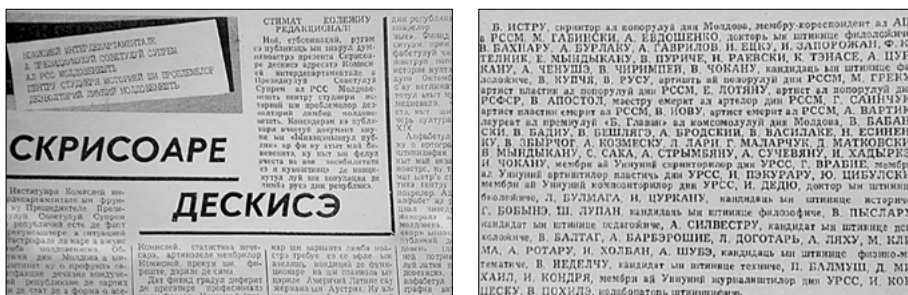
1984. Cu fiul Doru în brațe la o serată a Leonidei Lari
de la Uniunea Scriitorilor. Chișinău

concentrându-se în lupta pe viață și pe moarte pentru statutul de limbă de stat al limbii române din Republica Moldova, pe recunoașterea unității realmente existente de limbă și de neam moldo-române și deci a denumirii corecte a limbii de stat (română) și a poporului majoritar (români din Republica Moldova), a necesității revenirii la alfabetul latin al limbii române din Republica Moldova. De ce luptă pe viață și pe moarte? Fiindcă nemoldovenii și mancurții moldoveni, cărora nu le păsa de destinele limbii noastre, de starea dezolantă în care se afla, care nu voiau să învețe și nici să vorbească această limbă („țărănească”, „pășărească”, „neomenească” și alte calificative ofensatoare similare), ce le provoca scârbă, greață, repulsie, porniseră o adevărată luptă împotriva revendicării românilor moldoveni ca statul să ia sub protecție limba locuitorilor majoritari ai statului; neacceptând o atare idee sau sperând, în condiția atribuirii unui atare statut, că totuna nu o vor vorbi, ei cereau să-i fie atribuit un statut similar și limbii ruse pe teritoriul R.S.S.M. (de parcă limba rusă, prin întrebuintarea ei generalizată și obligatorie, mai avea nevoie de un asemenea calificativ!). Luaseră naștere pe dată, ca la comandă (de fapt, o atare comandă de la centru se simțea în toate republicile unionale care revendicau pentru limba lor statutul de limbă de stat), o mulțime de asociații agresive gen Interfront, Interdvijenie, Gagauz halkî, Edinstvo (Frontul internaționalist, Mișcarea internaționalistă, Poporul găgăuz, Unitate) ș.a., care au pornit un atac furibund, cu scorniri și denaturări dintre cele mai mârșave privind istoria, trecutul, cultura, limba, calificarea românilor din statul socialist român drept ocupanți ai Basarabiei în perioada interbelică și fasciști în timpul celui de-al doilea război mondial și acuzându-i pe locuitorii autohtoni ai Basarabiei de simpatie față de românii de peste Prut (când ei, basarabenii, nu erau, de fapt, decât o așchie din poporul român, care, împreună cu Țara, erau parte integrantă din pactul de la Varșovia, din care făcea parte și U.R.S.S.!). O opoziție acerbă manifestau neprietenii noștri alogeni și mancurții naționali față

de revendicarea revenirii limbii din Basarabia la alfabetul latin, ei conștientizând foarte bine că revenirea le va demonstra pe viu că regele e gol, adică ceea ce ei numeau o limbă romanică aparte, moldoveneasca, deosebita de română (alfabetul rusesc le mai susținea această iluzie), devenea, odată cu revenirea la alfabetul latin, ceea ce ea era cu adevărat: aceeași limbă română, identică până la ultimul sunet și ultima literă! Când i-a ajuns la culmile răbdării impertinența alogenilor, protestatarii moldoveni n-au mai putut răbda minciunile, umilințele și nemulțumirile neîntemeiate și, alături de sloganele revenidicative („Limbă!”, „Alfabet latin!”, „Stemă!”, „Tricolor!”, imn „Deșteaptă-te, române!”), au lansat unul înspăimântător: „Cemodan, vokzal, Rossiia!” („Uite gara! Sus valiza! Hă! Rusia!”). Vă dați seama ce se producea în sufletele noastre, al meu și al lui Dumeniuk? Epicentrul Mișcării Naționale de Eliberare Națională se afla la Uniunea Scriitorilor, cei care au formulat mai răspicat și au pornit cu un anume curaj civic revendicările au fost, trebuie să recunoaștem, o parte considerabilă din scriitori, aceste revendicări fiind susținute, mai întâi, de deputații moldoveni în Sovietul Suprem al U.R.S.S. Ion Druță, Gheorghe Ghidirim, Petru Buburuz, Mihai Cimpoi, Nicolae Dabija, Constantin Oboroc ș.a., apoi – de cei din Sovietul Suprem (Parlamentul) Republicii Moldova: Petru Soltan, Lidia Istrati, Ion Vatamanu, Ion Ungureanu, Pavel Gusac, Nicolae Costin, Alexandru Moșanu, Ion Dediu, Ion Hadârcă, Leonida Lari, Vasile Nedelciuc, Valeriu Matei, Vasile Șoimaru, Valentin Mândăcanu ș.a. Republica clocotea, fierbea, vuia. În weekend zeci, sute, mii de oameni din toate colțurile republicii porneau cu mijloace de transport personale, în comun sau de ocazie spre Chișinău, la Teatrul de Vară de la Valea Morilor sau la estrada „Lumina” din același parc de cultură și odihnă pentru a asculta luările de cuvânt pline de năduf ale oratorilor, care relateau despre faptele abominabile ale răuvoitorilor și dușmanilor fățiși ai românilor moldoveni, strivindu-le cu forța argumentului științific și istoric argumentul forței și amenințărilor din partea acestora. După care, la finele oricărei întâlniri de duminică, contrar interdicțiilor din partea oficialităților și a forțelor de ordine, marea armată de protestatari pornea în marș pe bulevardul din centrul capitalei spre Piața Victoriei, scandând memorabilele slogane: „Limbă!”, „Alfabet latin!”, „Unire, moldoveni!”. În această luptă inegală dintre protestatarii pașnici și suficient de organizați și reținuți până la o vreme, pe de o parte, și forțele de ordine, care aveau sarcina de a împiedica orice demonstrații, mulți dintre luptătorii basarabeni pentru drepturile naționale legitime cădeau pradă forțelor de ordine, care trebuiau să-i deceleze pe așa-presupuși organizatori ai nemulțumirilor,

să-i extragă din mulțime, să-i înfunde la comisariatele de poliție, unde le mai trăgeau câte o nemeritată mamă de bătaie, să-i aresteze și să-i interogheze. Fruntașii Mișcării de Eliberare Națională Gheorghe Ghimpu, Grigore Vieru, Leonida Lari, Nicolae Dabija, Dumitru Matcovschi, Mihai Cimpoi, Nicolae Costin, preotul Petru Buburuz, actorul Andrei Vartic ș.a., aflați în linia întâi de luptă, „pe baricade”, cum spuneam noi atunci, băteau pe la porțile oficialilor, cerând sprijin pentru eliberarea celor arestați, povățuindu-i să nu întârâte mulțimile nemulțumite, să nu provoace, prin ieșiri sau exprimări nepotrivite ori prin tergiversări nesfârșite, indignarea sau protestele acestora. Protestele, deloc spontane, căci se desfășurau fie la inițiativa membrilor cenaclului „Mateevici”, la început, sub diriguirea medicului Anatol Șalaru, fie la îndemnul Ligii democrat-creștine a femeilor din Moldova, condusă de „Ioana d’Arc a Moldovei”, cum era supranumită cu drag pentru curajul ei bărbătesc frenetica Leonida Lari, fie sub bagheta Frontului popular creștin-democrat, la conducerea căruia s-au perindat mai multe personalități (Ion Hadârcă, Mircea Druc, Iurie Roșca). Cu toate suspiciunile întemeiate despre o mână forte centrală care ar fi pus la cale organizarea unor asemenea mișcări, cu toată neîncrederea acordată unor conducători unanim aleși sau unor infiltrați speciali în conducere cu sarcina zădărnicii acțiunilor întreprinse, trebuie menționat că, cel puțin la început, ele au avut un rol evident în mobilizarea maselor întru revendicarea și apărarea unor idealuri naționale, zăzaniile, ciorovăielile interne, lupta pentru putere sau pentru distrugerea mișcării nesensizate inițial de forțele populare declanșate, rămase dezamăgite și dezorientate în cazul în care erau descoperiți turnătorii și secesioniștii.

Întrucât bătălia începuse de la necesitatea apărării veșmântului ființei noastre, adică al limbii materne, ar fi fost de așteptat ca, pe parcursul anilor de foc 1987-1989, în această bătaie, alături, desigur, de portdrapelul mișcării, scriitorii, ar fi trebuit să ne așteptăm, reiau firul gândului, să se arunce primii în luptă ziariștii, lingviștii, literații, traducătorii, istoricii, filozofii, și încă nu necunoscuții, începătorii, ci specialiștii notorii, reputați, „cu barbă”, cei de la Academie, de la catedrele universitare de pe lângă facultățile de litere, istorie, filozofie, de la Institutul de Cercetări în domeniul Pedagogiei sau de Perfecționare a cadrelor didactice. Spre cinstea lor, mulți ziariști s-au aflat în linia I a frontului, în tranșee. Zicând „să se arunce primii”, avem în vedere să ia atitudine fermă și oficială în apărarea limbii, să facă demersuri către conducerea republicii pentru soluționarea problemelor acute, stringente, care nu suferă târăgănare. Nu au făcut-o, cu părere de rău, cei care aveau în mâinile lor „pâinea”. De

17 septembrie 1988. Scrisoarea deschisă a celor 66 de intelectuali publicată în ziarul *Învățământul public*

frică, din lășitate, de teama „cuțitului”, care era în mâinile altora, a conducătorilor atotputernici, a C.C. al P.C.M.? A „cuțitului”, care îți putea tăia la prima mișcare țeava de la balonul cu oxigen? Care, dacă și nu te putea pune la zdup, te putea totuși scoate din pâine? De teama conducătorilor zeloși să execute orbește indicațiile de sus? Am tot temeiul să cred că da. Uitându-ne, de exemplu, cu atenție la *Scrisoarea celor 66 de intelectuali* din septembrie 1988, unul din cele mai importante evenimente din istoria Mișcării de Eliberare Națională din Republica Moldova (publicată pentru prima oară în ziarul *Învățământul public* din 17 septembrie 1988), care semnala situația dezastruoasă în care ajunsese limba noastră prin restrângerea domeniilor de întrebuițare, degradarea ei inadmisibilă și care propunea drept căi de ieșire din situație adoptarea de urgență a trei măsuri radicale: proclamarea drept limbă de stat, revenirea la scrisul latin, recunoașterea unității limbii vorbite în Republica Moldova și în România socialistă de atunci. Temerarul memorandum, adresat Comisiei interdepartamentale pentru studierea istoriei și problemelor limbii moldovenești de pe lângă Sovietul Suprem al R.S.S.M., se încheia cu speranța că „prin activitatea Comisiei se va pune capăt unui capitol rușinos al lingvisticii conjuncturiste din republică – teoria celor două limbi romane din nordul Dunării. Ne-am convins cu toții că această poziție compromisă s-a soldat cu un singur efect sinistru – degradarea pe toate căile a limbii materne vorbite de băștinașii din Moldova Sovietică, mutilarea conștiinței și gândirii lor”. Printre semnarii memorandumului azi istoric, epocal, îi aflăm, spre cinstea lor, în primul rând, pe curajoșii scriitori și alți oameni de știință și de creație, care au pornit o luptă deschisă riscantă, inegală ca forță cu sistemul care se credea atotputernic, personalități rebele, care, vorba lui Marx, nu aveau ce pierde decât brațele proprii de muncă (pictorii Mihail Grecu, Gleb Sainciuc, Gheorghe Vrabie, regizorii Emil Loteanu, Valeriu Cupcea, compozitorii Eugen Doga, Iulia Țăbulschi, Ion Păcuraru, naistul Vasile Iovu, actorii Vitalie

Rusu, Veniamin Apostol, Andrei Vartic, biologul Ion Dediu, medicul Ion Ababii, inginerul inventator Ion Bostan, istoricii Andrei Eșanu, Ion Țurcanu, Ion Conțescu, filozoful Gheorghe Bobâna, matematicienii și fizicienii Ion Holban, Arcadie Barbăroșie, Anatol Rotaru, Mihai Clima, lingviștii și, mai larg, filologii Ion Ciocanu, Valentin și Emil Mândăcanu, Constantin Tănase, Vasile Bahnaru, Vlad Pohilă, Nicolae Raevschi, Tudor Cotelnic, Ion Ețcu, Marcu Gabinschi, Arcadie Evdoșenco, Victor Cirimpei, Andrei Țurcanu, Anatol Gavriloș (ș.a.), însă nu întâlnim numele unor corifei și mari „eroi de după război” (n-am să le dau numele, căci se cunosc după căciulă), care ne sfătuiau „părințește” să nu ne aventurăm în declarații, să nu ne identificăm cu „țipălăii”, să mai așteptăm „să se mai limpezească apele”. Unii, mulțișori, mai slabi de înger, care semnaseră inițial *Scrisoarea* (în total peste 200 de semnatori!), și-au retras repede semnăturile când au auzit că va fi făcută publică. Renumita *Scrisoare deschisă* a declanșat un număr infinit de mare de adeziuni la cele solicitate în memorandum și, în primul și în primul rând, luarea limbii române sub protecția statului prin decretarea ei drept limbă de stat și, în al doilea, mai important și decât primul, revenirea la grafia latină, recunoașterea unității de limbă și neam cu toți românii. Au existat însă și conducători de întreprinderi și instituții (ironia sorții la români: unii dintre aceștia aveau să devină, dintr-odată, după adoptarea, la 31 august 1989, a legislației lingvistice, „mari luptători pentru limbă și alfabet”!), care le interziceau lucrătorilor și colaboratorilor, sub amenințarea eliberării din funcție, semnarea oricăror scrisori de adeziune la revendicările din *Scrisoarea deschisă a celor 66 de intelectuali*.

Fiindcă veni vorba despre Comisia interdepartamentală, pe care, ulterior, un poet foarte inspirat, Nicolae Dabija, cooptat și el la lucrările

1989. Ion Dumeniuk, Nicolae Mățaș și Nicolae Dabija în toiul discuțiilor despre limbă și alfabet

numitei Comisii, după deciziile istorice din 28 decembrie 1988 ale acesteia, o numise, pe drept, „Comisia de salvare a limbii”, se cere făcută următoarea remarcă. Comisia n-a apărut din senin. Încă de prin 1987 în întreaga U.R.S.S. (un declanșator ar fi putut fi și o hotărâre a C.C. al P.C.U.S. despre îmbunătățirea predării limbii ruse în republicile naționale) pornise un adevărat „război al limbilor” ca urmare a faptului că limba rusă, obligatorie în școlile de orice nivel, având un număr dublu de ore de studiere față de limba maternă, devenise o limbă a actelor oficiale și a comunicării oficiale în instituțiile statale și în sfera servirii sociale în detrimentul limbilor naționale ale republicilor unionale și ale altor formațiuni național-statale, încât C.C. ale partidelor comuniste naționale se văzuseră impuse să încropească, paralel cu numita hotărâre privind măsurile pentru îmbunătățirea predării și învățării limbii ruse în republicile naționale, și câte o hotărâre privind îmbunătățirea studierii limbii materne. Formală, ca întotdeauna, praf în ochii lumii nemulțumite, încercarea de a domoli spiritele. La Chișinău C.C. al P.C.M. și Consiliul de Miniștri adoptaseră la 27 mai 1987 Hotărârea nr. 110 „Cu privire la îmbunătățirea studierii limbii moldovenești”, care prevedea nu numai perfecționarea predării limbii, ci și extinderea ei în toate domeniile de activitate. Decizie zornăitoare, declarativă, menită să ascundă sub preș adevăratele probleme, sperându-se că, odată cu trecerea timpului, „țipălăii” se vor liniști. Dovadă e că, la un an și ceva, controlând realizarea prevederilor numitei hotărâri, C.C. constată că, pe teren, nu se întreprinde aproape nimic. Ce face Biroul C.C. al P.C.M.? Pe 5 iulie 1988 adoptă o nouă hotărâre: „Cu privire la măsurile pentru aprofundarea studierii istoriei limbii moldovenești și dezvoltării ei”. Hotărâri peste hotărâri! Deja nu funcționarea îi interesează pe harnicii conducători ai republicii, ci aprofundarea studierii istoriei limbii și dezvoltării ei! Greu de înghițit un asemenea hap! Greu de crezut că mulțimea trezită din starea de letargie și protestândă vehement contra inacțiunilor conducătorilor se va potoli cu una, cu două. Iar dacă nu, ca și în alte cazuri similare, așa-numiții organizatori ai rebeliunii să fie învățați minte prin diverse căi.

Dacă e să ne amintim de atentatul la viața lui Dumitru Matcovschi, redactorul revistei *Nistru*, de internarea la psihiatrie și declararea drept nebun a „naționalistului” Mihai Pașa, nu poate fi trecută cu vederea legenda redată de scriitorul Andrei Strâmbeanu că în 1988, imediat după publicarea renumitei *Scrisori-66*, d-lui în persoană, precum și C. Tănase, E. Loteanu, I. Condrea și V. Bahnaru erau urmăriți de către KGB pentru a fi internați într-un spital de psihiatrie. Nemulțimirile însă creșteau, se

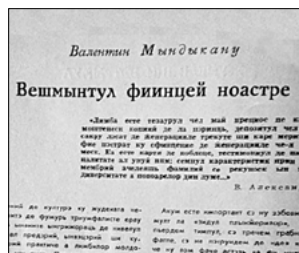

1990. Ministrul și sfetnicii săi – Ion Constantin Ciobanu, Dumitru Matcovschi și Leonida Lari

intensificau. Astfel, Plenara Uniunii Scriitorilor din republică din octombrie 1987 îi cere C.C. al P.C.M. să fie creată o Comisie științifică pentru discutarea problemei aducerii grafiei moldovenești în corespundere cu natura și specificul limbii și apartenența acesteia la limbile romanice. Rezoluția, la indicația securității și a C.C., n-a apărut în mass-media timpului. În nr. 4 din aprilie 1988 al revistei *Nistru* apare fulminantul eseu al lui Valentin Mândăcanu *Veșmântul ființei noastre*, care, în contradicție cu trâmbițările triumfaliste despre dezvoltarea fără precedent a limbii moldovenești, demonstrează situația dezastruoasă fără ieșire, în care s-a pomenit aceasta în condițiile așa-numitului bilingvism armonios. Partea referitoare la necesitatea revenirii la alfabet latin a fost interzisă de cenzură și circula în manuscris în formă de „samizdat”. Explozivele articole – al istoricului Ion Buga, *O limbă maternă – un alfabet*; al subsemnatului, *Ultima redută*; al lui Constantin Tănase și Vasile Băhnanu, *Un alfabet pe banca acuzaților?*, câteva intervenții tăioase în presă pe această temă împreună cu colegul Ion Dumeniuk (*Buda infailibil, O istorie cu istorici, La ce-i trebuie moldoveanului alfabet latin?*) ș.a., care se refereau direct la alfabetul latin al limbii noastre –, au demonstrat diogenic de clar și socratic de convingător necesitatea revenirii la haina grafică cea mai firească a limbii noastre.

Sub presiunea neîncetată a mulțimii indignate protestându în fierbe pe arterele capitalei, aceeași structură de vârf a C.C. al P.C.M. adoptă la două zile după hotărârea la care ne refeream, adică la 7 iulie 1988, o alta prin care se instituia o comisie specială pentru problemele limbii: așa-numita Comisie interdepartamentală a Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.S.M. pentru studierea istoriei și problemelor dezvoltării limbii moldovenești. Comisie, că la comisii ne pricepem bine! Iarăși

studierea istoriei, a dezvoltării limbii! În componența Comisiei fuseseră introduse cca treizeci de persoane, în genere fiecare bun specialist în domeniul în care activa (activiști de partid, oameni de stat, oameni de știință și cultură, scriitori, ziariști, profesori universitari), cei mai mulți considerați loiali și docili executori ai indicațiilor venite „de sus”. În fruntea Comisiei se afla Alexandru Mocanu, președintele Prezidiului Sovietului Suprem, funcția de secretar îi revenise, la recomandarea unei persoane care se bucura de încredere la C.C., subsemnatului. În calitate de lingvist, am luat în serios misiunea, convenind cu dl președinte ca în colectivul de elucidare a problemelor preconizate (istoria scrisului, comunitatea de neam și limbă, unitatea limbii, varietățile ei teritoriale, corespondența dintre specificul romanic al limbii și sistemul de scriere, reglementarea scrierii numelor de familie și de localități, funcționarea limbilor în republică, delimitarea sferelor lor de funcționare, legiferarea funcționării și normele de drept, comunitatea clasicilor ca urmare firească a unității de limbă și neam, numele corect al limbii și al purtătorilor ei, sondaje sociologice privind grafia, conceptul de limbă de stat etc.) să fie atrași în primul rând specialiști notorii în domeniul limbii, dar și personalități din alte domenii profund interesate de soluționarea problemelor funcționării limbii materne și revenirii acesteia la alfabetul latin (istorici, filozofi, juriști, sociologi, informaticieni, ingineri, pedagogi, psihologi etc.). În acest fel satisfăceam și solicitările protestatarilor ca din Comisie să facă parte nu numai cei 30 numiți de către conducerea republicii, ci și persoane care demonstraseră dragostea pentru limbă, istorie, cultură, neam. Așa se face că, spre norocul nostru, componența Comisiei propriu-zise cu drept de vot final pe proiectele de legi elaborate fusese extinsă într-atât, încât, la nivelul dezbaterilor libere în ședințele Comisiei în plen și al elaborării și dezbaterii, în perspectivă, a proiectelor de legi finale, să fie atrași să participe, pe lângă membrii numiți oficial, și reprezentanți de frunte ai științei și intelectualității din republică îngrijorați de situația și destinele limbii noastre: Grigore Vieru, Nicolae

1988. Valentin Mândăcanu, cel care a aprins flacăra discuțiilor despre veșmântul ființei noastre – grafia latină

Dabija, Vladimir Beșleagă, Silviu Berejan, Valentin și Emil Mândăcanu, Anatol Eremia, Alexandru Dârul, Tudor Cotelnic, Ion Ețcu, Anton Borș, Gheorghe Rusnac, Ion Dumeniuk, Vlad Pâslaru, Anatol Cașenco, Vlad Pohilă, Viorel Cibotaru, Victor Pușcaș, Dionis Tanasoglu și mulți alții. Pe parcursul unei jumătăți de an colectivele angajate în dezbate-re și în formularea de concluzii și propuneri, pe baza rapoartelor bine documentate și a unor formulări reușit definite în rapoartele prezentate de Silviu Berejan, Alexandru Dârul, Anatol Eremia, pe de-o parte ținând cont de opiniile științific fundamentate ale unor reputați lingviști de la Kiev, Leningrad, Moscova, Erevan și de realitatea lingvistică și social-politică din republică, pe de altă parte combătând vehement încercările unor „musafiri” invitați de autoritățile locale sau trimiși expres de la centru (cum ar fi V.I. Grosul, G.G. Litavrin, L.I. Semionova, M.E. Ereșcenko ș.a.) cu misiunea, chipurile, de a ne „lumina” în privința unor chestiuni complicate, în realitate, cu sarcina ticăloasă de a zădărnici tentativele intelectualității de pe loc de a contribui la soluționarea unor probleme vitale pentru propriul popor, au ajuns la concluzii judicioase, cumpătate, cu compromisuri explicabile, menite să rezolve, nu să agraveze situația și așa extrem de complicată a funcționării limbii statului, a relațiilor ei cu limba rusă ca limbă de comunicare la nivelul întregii Uniuni, dar și cu limbile etniilor conlocuitoare și a populației găgăuze la nivelul republicii. La fel de întemeiată părea și opinia privind necesitatea de revenire a limbii oficiale a R.S.S.M. la grafia latină.

Pe 28.12.1988 aceste concluzii și propuneri în adresa Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.S.M. urmau să fie puse la vot în cadrul plenului Comisiei interdepartamentale. Aveam emoții mari, îngrijorări în privința modului în care vor vota fiecare dintre cei treizeci de membri ai Comisiei. Mai ales în privința revenirii la alfabetul latin. Se cunoștea aproape cu certitudine cine sunt împotriva revenirii, nu se știa cum vor proceda nehotărâții, cei care mai aveau temeri, servii sistemului, aflați între ciocan și nicovală: de partea revendicărilor maselor populare sau de partea conducerii de partid? Conta prezența la vot a fiecărui membru al Comisiei, poziția lui civică, „gâlceava sufletului cu trupul”.

Tocmai atunci aflăm cu Dumeniuk că dl profesor Anatolie Ciobanu își fracturase mâna într-o excursie la Dolna și se internase în spital. „Bine, zice Ion, dar nu-i pieirea lumii. Poate să vină să voteze cu cealaltă mână!” Se foiește, nu-și află locul: „Da cum așa, frate Nicolae? Să nu vină la vot, când se decide soarta noastră pentru viitor?! Să știi că mă duc la spital și-i spun că am să anunț toată lumea că nu vrea să vină de frică! Să știe oamenii cu cine au de-a face!”. Încerc să-l calmez. „Stai un

pic, Ioane. Întocmim un text de adeziune din partea domniei sale pentru Comisie, te duci la spital și îi propui să-l semneze dacă este de acord cu propunerile grupurilor de lucru, dacă nu, Dumnezeu cu milă”. Întocmim la repezeală textul, Ion găsește la Prezidiu o secretară-dactilografă, îl dactilografiază și mână la spital, cât mai e timp. Vine triumfător: „Am obținut semnătura de vot. I-am dat de înțeles că, dacă nu semnează, va ști o lume și astfel va rămâne în istorie!...” Așa ceva numai Dumeniuk putea s-o facă. Dar în felul acesta l-a salvat pe bietul nostru domn profesor de o rușine, de care nu s-ar fi spălat de-a lungul vieții cu toată apa Prutului. În paranteze fie spus, cum l-am salvat noi altă dată, ceva mai târziu, cu Alexandru Bantoș, pe dl academician Nicolae Corlăteanu de beleaua în care nimerise pactizând cu diavolul.

A doua zi, pe 28 decembrie 1988, are loc istorica ședință a Comisiei. Parcă-l aud pe deputatul Ion Borșevici rostind cu un patetism care nu-l prea manifesta în prezența șefilor: „Noi nu ne vindem nici cu hurta, nici cu bucata!”. O doamnă, pe care filologul Ion Mocreac tocmai din această cauză o botezase „doamna cu temeri”: „În privința limbii de stat nu am nici o ezitare; cât privește grafia, aici am anumite temeri...”. După doamnă își dau cu coatele să vină la catedră și să susțină propunerile – pentru a intra în istorie – mulți dintre membrii Comisiei, care îmi trezeau neîncredere. Am muțit de mirare (dar și de bucurie în suflet), mi s-au muiat mâinile, mi s-a tăiat răsuflarea. „Las’ că-i bine”, mi-am zis. N-am mai avut puteri, dar nici nu mai era necesar să iau cuvântul: minunea se produsese! Ura! Comisia interdepartamentală votase în unanimitate să se adreseze Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.S.M. pentru 1) a decreta limba moldovenească drept limbă de stat, introducând completarea corespunzătoare în Constituție, asigurându-se respectarea principiului bilingvismului moldo-rus, dar și a celui ruso-moldovenesc, precum și dezvoltarea și funcționarea limbilor naționalităților conclocuitoare; 2) a forma un grup de lucru din deputați, membri ai Comisiei, lingviști, juriști, specialiști din alte domenii, reprezentanți ai uniunilor de creație și ai organizațiilor obștești pentru a pregăti proiectele de legi și decretele respective; 3) a aproba trecerea la grafia latină și a da Consiliului de Miniștri însărcinarea de a elabora un program de măsuri în vederea înfăptuirii acestei acțiuni pe etape.

Intrasem, deci, în noul an, 1989, cu sufletul curat și împăcat că, în prima etapă, Comisia se achitase onorabil și față de autorități, dar, în linia mari, și față de mulțimile de conaționali, care nu-și aflau liniștea și își strigau vrerea în public: „Limbă! Alfabet!” Urma cea de-a doua etapă, pe care nu o crezusem atât de grea și de complicată. Grupul de

lucru preconizat de propunerea Comisiei fusese divizat în două: 1) unul pentru examinarea în continuare și mai aprofundată a problemelor (mai ales a cheluielilor, perioadei de timp necesare și a căilor de trecere) legate de revenirea la grafia latină, chestiune care nu era agreată de toți cetățenii și împotriva căreia ieșeau, nu știu de ce, mai ales străinii, care nu voiau să ne învețe nici limba, ce urma să devină limbă de stat, dar nici nu acceptau ca ea să-și manifeste prin scris caracterul romanic, românesc, latin; 2) altul pentru reglementarea raporturilor în funcționarea limbii de stat cu cea rusă și cu cele ale etniilor conlocuitoare din republică, a etapelor de introducere a limbii de stat în toate domeniile de activitate publică, a învățării limbii de stat de către demnitari și funcționarii publici, a asigurării unui bilingvism real în locul bilingvismului românilor moldoveni și a monolingvismului alogenilor rusofoni din republică etc., etc. Proiectele „Cu privire la statutul limbii moldovenești” și „Cu privire la funcționarea limbilor moldovenească, rusă și a celorlalte limbi de pe teritoriul R.S.S.M.” trebuiau finalizate până în luna martie 1989, cel privitor la grafie – în termen nedeterminat, întrucât, în interpretarea diriguitorilor partinici ai republicii, era necesară o studiere mai aprofundată a opiniei publice, a impactului, drept care se propunea, cu titlu de experiment, editarea unei părți din tirajul săptămânalului *Literatura și Arta*, precum și editarea unor opere ale clasicii literaturii în grafie latină. Pericolul neacceptării alfabetului stând, astfel, deasupra noastră ca sabia lui Damocle. În eventualitatea neadoptării unei atare legi, în legea despre limba de stat (convinși că va fi votată) am introdus împreună cu Dumeniuk o formulare cam stângace din punctul de vedere al logicii, dar absolut necesară pentru a nu pierde cauza: „Limba de stat a R.S.S.M. este limba moldovenească funcționând în baza grafiei latine”.

Dificultățile ne pândeau din ambele părți: moldovenii erau nemulțumiți pentru prezența la tot pasul a limbii ruse, pentru impunerea redării tuturor realităților naționale și în limba rusă, adică a unor traduceri costisitoare și inutile pentru o perioadă de timp nelimitată, inexplicabile odată ce limba lor devenea limbă oficială, obligatorie pentru toți și cunoscută, în perspectivă, de toți; rusofonii erau speriați că nu vor mai putea munci în sfera de deservire sau ocupa funcții administrative, odată ce se prevedea, fie și pe etape destul de mari ca durată, examen la cunoașterea limbii de stat. În ambele categorii de vorbitori existau persoane care nu acceptau ca limba statului să treacă la alfabet latin, mai ales așa-numiții stataliști și mancurți moldoveni, pentru care devenea evident că limba moldovenească este aceeași cu limba română, iar vorbitorii, prin urmare, sunt și ei români și ar putea intenționa să dorească a se uni, fie și

1988. Hotărârea Comisiei interdepartamentale semnată de Alexandru Mocanu și de secretarul ei, Nicolae Mătcăș
1989. Un pachet de legi care a schimbat mersul istoriei: Legea „Cu privire la statutul limbii de stat a R.S.S.M.” și „Cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul R.S.S.M.”

într-un viitor oricât de îndepărtat, cu românii din România. Rusofonii, la fel, erau îngroziți de spieretoearea unei românizări iminente.

Cunoscându-i bine pregătirea în domeniu, spiritul combativ, caracterul obstinat, capacitățile manageriale, îl recomandasem ca specialist de bază în grupul pentru elaborarea proiectului de lege privind revenirea la alfabetul latin pe Ion Dumeniuk, care, surprinzător (de fapt, de ce surprinzător: Dumeniuk era nemoldovean, alogen, ucrainean, deci, pentru oficialități, persoană demnă de încredere) fusese acceptat fără ezitări. Din partea comisiilor pentru relațiile naționale și pentru știință și învățământ ale parlamentului grupul de lucru respectiv era condus de deputata Raisa Ivanovna Kocetkova, celălalt – de deputatul Ion Borșevici. Timp de jumătate de an grupurile de lucru, mai ales cel ce se ocupa de funcționarea limbilor și statutul lor, au activat aproape zilnic, la foc continuu, consultând opiniile specialiștilor nu numai din republică, ci și din U.R.S.S., organizând, împreună cu institutul de profil al AȘM, conferințe științifice pe problemele spinoase, cu participarea unor somități ale lumii științifice din Kiev, Leningrad, Moscova, Erevan ș.a., ele pregătind pentru dezbaterile în plenul Comisiei varii rapoarte și comunicări, argumentări și fapte, care, până la urmă, să ducă la elaborarea unor propuneri decisive înaintate forurilor decizionale. Cureaua de transmitere la C.C. zilnic a modului în care decurg dezbaterile și a propunerilor de soluționare a problemelor se simțea că funcționa impecabil. Acolo, sus, se miza pe tergiversarea cât mai îndelungată a discuțiilor, mai ales în ce privește unitatea etnolingvistică, extinderea domeniilor oficiale de funcționare a limbii oficiale, statutul de limbă de comunicare dintre națiuni a acesteia la nivel republican alături de statutul de limbă

de comunicare între națiuni al limbii ruse la nivel unional, necesitatea ca orice conducător să fie supus într-un termen rezonabil la un examen privind cunoașterea limbii de stat, reglementarea scrierii numelor de familie și a celor de localități, renunțarea la patronimul rusificat etc.

Se știa bine că nici conducerea republicii, nici cea de la Moscova nu voiau să audă de revenirea limbii noastre la alfabetul latin. Revenirea ar fi demonstrat și unui orb că limba din R.S.S.M. și cea din R.S.R. este una și aceeași, româna; că clasicii moldo-români sunt, de fapt, români, pentru că ei nu scriau în două limbi diferite și nici nu aparțineau la două națiuni diferite, iar această recunoaștere urma să aibă repercusiuni grave, în opinia conducerii, în ceea ce privește trezirea conștiinței naționale a românilor din R.S.S.M. De aceea cele mai anevoioase dezbateri aveau loc, după cum era de așteptat, în grupul privind grafia: de la negarea vehementă a necesității revenirii la scrisul latin prin argumentările stupide că specificul romanic al limbii noastre nu are nimic în comun cu grafia și speculația crasă cum că trecerea la alt scris decât alfabetul rusesc ar face o întreagă republică analfabetă, renunțarea implicând și renunțarea la principiul sfânt al apropierii dintre popoare în cadrul U.R.S.S., iar în cazul în care nu va fi acceptată această opinie, la încercarea la fel de stupidă de a inventa pentru limba română din Republica Moldova a unui alfabet latin-moldovenesc, care să se deosebească de cel român. Anume aici era necesară prezența și implicarea polemistului iscusit Ion Dumeniuk, a caracterului lui tenace. La indicația însuși prim-secretarului C.C. al P.C.M. de la acea vreme, Simion Kuzmici Grossu, fusese invitat de la Moscova compatriotul nostru, pictor al poporului din U.R.S.S., Ilia Bogdesco, pentru a ne propune un alfabet latin-moldovenesc, care să se deosebească numaidecât de cel român. Ce face Bogdesco? Trage pe o planșă pe orizontală câteva (cinci) linii paralele de-a latul foii de hârtie, ceva asemănător cu sistemul grafic de plasare a notelor muzicale, și începe a scrie de la stânga la dreapta literele alfabetului latin cuprinse între liniile marginale (prima de sus și a cincea de jos); când ajunge la literele cu diacritice, diacriticele nu le scrie, după tradiție, jos, sub literă (adică sub linia paralelă a cincea, de jos), ci scrie litera respectivă între linia a doua de sus și a cincea (cea de jos), iar diacriticul îl pune, ca o căciuliță, deasupra literei respective, pe liniuța a doua de sus, ceva asemănător cu literele alfabetului ceh, spre exemplu. Numai că în timp ce în scrierea cehă toate literele au aceleași dimensiuni, diacriticele fiind plasate deasupra literei (în alfabetul latin românesc – dedesubtul literei), în scrisul propus de reputatul grafician moldovean literele împreună cu diacriticele sunt la nivelul literelor fără diacritice, adică dimensiunile

propriu-zise ale literelor cu diacritice sunt mai mici decât ale celorlalte. Cu adevărat un alfabet „original”: ca la noi la nimeni! Numai să nu fie ca la românii din România... Știți cum mai motiva compatriotul nostru moscovit această plasare a diacriticelor nu deasupra literelor de aceeași mărime cu celelalte, ci nițel mai mici? Ca vopseaua tipografică a diacriticului să nu vină în contact cu rândul de mai sus, să se dizolve și cititul să devină anevoios... Sigur că invenția „originală”, alfabetul „latin-moldovenesc” al lui Bogdesco, a stârnit rumoarea și hazul și ale celorlalți participanți la discuție, nu numai indignarea, repugnanța, dezavuarea și totala respingere din partea impetuosului Dumeniuk.

După câte înțelegeam și se vedea și din tentativele dnei deputat Kocetkova, conducătoare din partea parlamentului de atunci a grupului respectiv de lucru, de a inocula auditoriului îngrijorarea că toată republica va deveni analfabetă și agramată dacă se va trece la scrierea cu alfabet latin, d-ei avea misiunea să nu permită în nici un caz acceptarea ideii de revenire la alfabetul tradițional (să susțină „tripla negație” a secretarului C.C. al P.C.M. N.F. Bondarciuk cu privire la respingerea ideii de alfabet latin: „Niet! Niet i eşcio raz niet!”). Lucrul acesta l-au înțeles la un moment dat și deputații Veronica Garștea, directoarea Filarmonicii de Stat, Sofia Brașoveanu din raionul Strășeni și alți câțiva, care, la început, se opuneau grafiei latine, dar care, observând nesinceritatea și tertipurile dnei Kocetkova, nu au ezitat să-și expună nemulțumirea și să-și schimbe, pe parcurs, atitudinea față de soluționarea rezonabilă a problemei (mai ales că și părinții le atrăgeau acasă atenția că își vor atrage nemulțumirea și blamul general din partea conaționalilor).

Dna Kocetkova încerca să tergiverseze soluționarea chestiunii revenirii la grafia latină prin motivarea că nu avem sondaje privind opiniile cetățenilor, scrisorile de adeziune din presa periodică fiind insuficiente, chipurile, pentru o apreciere pertinentă. Ne sfătuim cu Dumeniuk (eu participând tot timpul și la ședințele grupului privind grafia) cum să facem ca să-i demonstrăm că un atare sondaj există și confirmă corespondența dintre grafie și caracterul romanic al limbii. Autoritățile nu doresc, oricare dintre șefi (inclusiv al nostru, de la Comisia interdepartamentală) va ezita să aprobe/semneze publicarea unei atare anchete în presa periodică scrisă de la noi, răspunsurile la anchetă fiind singura dovadă certă pentru opoziția grafiei latine. Îl anunțăm (sondajul care urma să fie efectuat) din partea Uniunii Scriitorilor, a Institutului de Limbă și Literatură al AȘM și a Comisiei pentru învățământ, știință și cultură, care în 10 martie 1989 luase decizia în privința organizării unui asemenea sondaj. Îi sugerez lui Dumeniuk că scriitorul Ion C. Ciobanu,

înțelegător și posibil adept, în calitate de președinte al Sovietului Suprem, are, probabil, un asemenea drept. „Că bine zici! sare Ion, bucuros. Facem un model de anchetă cu un răspuns prin „da” sau „nu”: „Sunteți de acord cu revenirea limbii moldovenești la grafia latină?: a) da, b) nu” și i-l duc eu la semnat”. „Numai fără să afle cineva înainte ca ancheta să fie publicate în ziarele de limbă moldovenească”, îl previn. Zis și făcut. Vine, fericit că Ion C. Ciobanu a aprobat ancheta, undă verde pentru redactorii presei scrise. Dumeniuk s-a dus la cele vreo cinci redacții de ziare moldovenești, a dus modelul de anchetă sociologică, iar începând cu a doua sau a treia zi, la Institutul de Limbă și Literatură al AȘM, la Uniunea Scriitorilor, la Comisie, la redacțiile publicațiilor respective au început să sosească saci întregi cu răspunsuri la anchetă, astfel încât în curând (pe 5 aprilie 1989 comisia pentru organizarea sondajului opiniei publice în problema grafiei deja dispunea de rezultatele sondajului: dintr-un eșantion de 100 000 de respondenți peste 99 la sută erau pentru revenirea la grafia latină) dna Kocetkova avea să aibă datele sondajului înainte de a-l fi comandat! Ba chiar multă lume de bună-credință (chiar Leonida Lari tuna și fulgera indignată) credea că ancheta ar fi o provocare din partea unor răuvoitori ai revenirii la grafia latină. Lumea nu știe până în ziua de azi cine a întreprins acțiunea „subversivă”, prin ce zbulcium și cumpănă am trecut atunci cu Dumeniuk, dar în cele din urmă am reușit să învingem barierele ce ne stăteau în cale și să punem pe masă argumentul forte. Opozanții din grupul respectiv de lucru (mă refer aici în special la unii deputați fie rătăciți, fie rău intenționați) ai revenirii la crinii latini ai limbii noastre n-au mai avut impertinența cu care se opuneau inițial (mai ales că, așa cum spuneam, și părinții și rudele de acasă le deschiseseră ochii asupra realității). Dar să-mi termin gândul cu Dumeniuk. Mai este un moment important legat de colaborarea noastră. Mă gândesc că, poate tocmai din cauză că în perioada cea mai acută pentru destinele limbii și scrisului nostru eu cu Dumeniuk fuseserăm acceptați de conducerea comunistă străină de zbulciumul republicii în funcții decisive, inițiatorii *Scrisorii celor 66* nu ne-au solicitat adeziunea ca să nu periclitaze bunul mers al soluționării chestiunilor abordate în Scrisoarea deschisă. Mai mult, ni se insufla din partea conducerii să fim reținuți, să nu ne implicăm în dezbaterile din mass-media. Un timp am respectat eticheta, însă când am văzut câți neaveniți sau cu ce alură de atotștiutori aruncă nesimțiți cu noroi asupra limbii, grafiei, istoriei, culturii, neamului nostru, ne-a plesnit răbdarea. Așa se face că pe parcursul ultimelor luni ale anului 1988, dar mai ales în 1989 și în 1990, am răbufnit, singur sau, mai des, împreună cu Dumeniuk în presa scrisă,

1989. Tudor Ciubotaru, Constantin Tănase, Leonida Lari și Nicolae Măcș – corifei ai deșteptării naționale

combătând născocirile și ineptiile privind grafia noastră, cheltuielile enorme care, chipurile, ne vor sărăci complet dacă vom accepta trecerea la alfabet latin, falsurile despre limbă, despre născocitul atentat la prietenia seculară, impunerea cu forța a limbii de stat etc., etc. Un gust amar ni-l provoca îndeosebi denaturarea voită a adevărului științific și istoric din partea unor preținși cercetători gen istoricii compatrioți V. Grosul și A. Antoseac, pripășiți la Moscova, A. Lisețki de la universitatea din Chișinău, V. Iacovlev de la universitatea corporatistă din Tiraspol, pretinsul excelent cunoscător al relațiilor dintre națiuni D. Deșeriev, neostalinistul Iuri Loșciț etc. Ion avuse curajul a-i scrie personal și vlădicăi, Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii Alexei al II-lea, care se implicase neinvitat în dezbateri filologice privind vechimea alfabetului kirilic, al rolului acestuia în apropierea dintre națiuni bla, bla, bla! Fără să primească răspuns din partea vlădicăi, ce mai! O făceau premeditat, în timp ce alți reputați savanți obiectivi, onești și binevoitori de la centru: D.E. Mihalci, S.B. Bernștein, R.A. Budagov, R.G. Piotrowski, G.V. Stepanov, D.M. Solnșev, A.V. Superanskaja, Z.V. Rubțova – ne susțineau revendicările îndreptățite! Am scris serile și nopțile zeci de articole împreună cu colegul meu, era o vreme când aproape nu era număr de ziar să nu apară numele noastre, prilej de trezire din somn cu noaptea-n cap prin telefon de către dl Ion Mocreac întrebându-ne dacă am citit presa la zi. Iar pentru unii dintre colegii universitari ocazie să ne impute că am fi monopolizat presa! Noi înșine ne dădeam seama că unele și aceleași nume provoacă invidie, suspiciune, neîncredere, respingere, muream de necaz că unii colegi de breaslă și de catedră, în loc să ia atitudine, să se afle pe baricade, se cam ascundeau prin buruieni de frica unui deget arătător... (Ion

Dumeniuk chiar intenționa la un moment dat să scrie un material extrem de necruțător și dur la adresa unor colegi filologi, critici literari, istorici, sociologi, filozofi ș.a., care, de frică sau din comoditate, se fereau să ia o atitudine fermă, mai cu seamă în scris, față de problemele care preocupau societatea. „Lasă-i, frate Ioane, în plata Domnului. Cred că singuri, în fața propriei conștiințe, au remușcări pentru doza exagerată de lașitate. Vei scrie, dacă vei dori, când vei ieși la pensie, acum avem alte lucruri, mai urgente, de întreprins”, mă străduiam să-i temperez indignarea eu). Așadar, ziua în grupurile de lucru, seara și în weekend în presă – ripostă imposturii și minciunii! Titluri intrigante (*Și tu, Brutus?, O istorie cu istorici, Buda infailibil?, La ce-i trebuie moldoveanului... limba moldovenească?, La ce-i trebuie moldoveanului alfabet latin?, Manevre în navigația lingvistică, Ignoranță crasă și agresivă, Anti-apel*), aciditate ca aciditățile „Tăunului”, spirit polemist fin, pedanterie nemțească la prezentarea materialului la ora convenită – sunt câteva trăsături care îl caracterizează pe prietenul meu de spadă, spirit, condei, ideal. Nu ceda o iotă din convingerile sale, mergea până-n pânzele albe pentru promovarea adevărului. Primea scrisori de amenințare, ca și alți membri ai „Comisiei de salvare a limbii”. Iritați de frecvențele și răsunătoarele noastre articole în presa vremii, chiar cineva dintre sus-pușii republicii cică s-ar fi exprimat cam în genul în care cu o sută și ceva de ani în urmă era avertizat marele nostru publicist: „Da mai opriți-i odată pe acești Dumeniuk și Mătcaș!” Nu i-au putut opri nici după adoptarea, la 31 august 1989, a mult așteptatelor de toată românimea din Basarabia legi ale salvării limbii române! Pentru că, vorba lui Dumeniuk dintr-un articol de atunci: „Cauza e câștigată, bătălia continuă!” (O parte din zbuciumul acelor zile mai pot fi găsite în cartea: I. Dumeniuk, N. Mătcaș. *Coloana infinită a graiului matern. File din marea bătălie pentru limbă*. Chișinău, Editura Hyperion, 1990). Nu are nevoie, desigur, de laude, nu le suporta, ceea ce întreprindea cu toată suflarea inimii o făcea dintr-o datorie lăuntrică: așa simțea d-lui. Anticipând evenimentele care au urmat, îndrăznesc a spune că, deși meritul de bază în revendicarea revenirii noastre la alfabetul latin aparține, în principiu, intelectualității basarabene solidare, scriitorilor și oamenilor de cultură, celor 66 de semnatari ai Scrisorii deschise către Comisia interdepartamentală, sutelor de mii de oameni care au semnat scrisori de adeziune, altor sute de mii care au defilat cu tricolorul pe arterele Chișinăului și în Piața Victoriei, scandând „Limbă de stat!”, Alfabet latin!”, **faptul că scrisul latin a intrat cu o oră mai devreme în casele noastre i se datorează, indiscutabil, și marelui patriot și bun român, ucraineanului Ion Dumeniuk.**

Conducător al celui de-al doilea grup de lucru din partea Parlamentului era deputatul Ion Borșevici. Aici am lucrat, începând cu primele zile ale lui ianuarie și până a pune proiectele în dezbatere publică (la început de aprilie 1989), zi de zi, citind și discutând articol cu articol, alineat cu alineat, fixând textul clar și univoc (împreună cu filozoful și sociologul Ion Borșevici, juriștii A. Ivanov, V. Țurcan, Victor Pușcaș ș.a.).

Să nu utăm că eram încă în plin U.R.S.S., că limba rusă funcționa încă în mod obligatoriu ca limbă de comunicare pe întreg teritoriul U.R.S.S., deci, și în R.S.S.M.; prin urmare, nu are ce să ne mire că la fiecare articol figura mențiunea „în limba de stat și în limba rusă”. Am putut insista asupra faptului că, așa cum limba rusă îndeplinea pe teritoriul U.R.S.S. funcția de mijloc de comunicare între națiuni, tot așa pe teritoriul R.S.S.M. limba moldovenească la nivel oficial avea să aibă același rol între reprezentanții diferitor națiuni sau ai diferitor grupuri etnice. S-a vorbit în proiectul de lege, pentru prima oară după *Cursul de limbă moldovenească literară contemporană*, vol. I din 1956, despre unitatea lingvistică real existentă moldo-română. În fine, din considerentele expuse mai sus, la definirea limbii de stat am introdus precizarea că funcționează în baza grafiei latine. La mitingul Mișcării Democratice (viitorul Front Popular) din 9 aprilie 1989 proiectele au fost etichetate drept „mostre ale incompetenței politice și juridice”. Dumeniuk mă asigura că nu sunt momente de îngrijorare: la ora aceea, când existau U.R.S.S., limba rusă ca limbă de comunicare, conducerea partinică centrală și locală, cenzura, trecea numai varianta elaborată de noi, altă variantă nu ar putea fi acceptată. Avu perfectă dreptate. Căci atunci când, la 16 martie, Uniunea Scriitorilor, iar la 24 aprilie 1989 Institutul de Limbă și Literatură al AȘM au ieșit cu propriile proiecte mult mai „radicale”, sferele limbii ruse fiind mai restrânse, acestea, în loc să fie acceptate ca variante pentru discuție de către Comisia interdepartamentală, fură respinse din start, iar redactorul-șef al ziarului *Moldova socialistă* Tudor Țopa destituit din funcție tocmai pentru că publicase unul din numitele proiecte „concurente” cu cel oficial.

La 11 mai 1989 luase sfârșit discutarea celor două proiecte publicate de Comisie în presă. Iar la 19 mai 1989 Prezidiul Sovietului Suprem al R.S.S.M., sub presiunea mișcărilor de stradă, decide să fie publicat și proiectul de lege privind revenirea la grafia latină, care urma să fie discutat în public timp de o lună. După preconizata discutare publică am revenit la revizuirea proiectelor în grupurile de lucru. Ar fi greșit să punem variantele finale ale proiectelor legislației lingvistice pe seama inițiatorilor (pe care s-ar putea să-i și intuim), căci în grupurile de

lucru toți, neîncredători unul în altul, erau numai ochi și urechi. De multe ori ceea ce lucram ziua (nu aveam voie să luăm cu noi seara, la plecare, nici o țidulă de la muncă) se ruina noaptea ca zidăria lui Manole. Având o memorie bunicică, țineam minte orice virgulă (să nu-mi cunosc scrisul?!), așa că, simțind mâna păroasă nevăzută care intervenea în timpul nopții cu aparent nesesizabile modificări gen „de regulă, și în limba rusă”, „paralel, și în limba rusă”, „atât în limba de stat, cât și ...”, îi făceam din ochi conducătorului, lui Ion Borșevici, iar d-lui (grație Fecioarei!) dispunea pe loc să refacem textul cum îl convenisem unanim în ajun.

Către începutul lui august textele definitive și votate în cadrul grupurilor de lucru fuseseră înaintate către Prezidiul Sovietului Suprem, acesta, la rândul-i, la 18 august 1989, le aprobă, urmând să le propună spre dezbatere Parlamentului (încă se mai numea Soviet Suprem!), dar, cunoscând neliniștea generală, se decide să le mai publice pentru o săptămână în presă. Membrii grupurilor de lucru fuseserăm trimiși să aducem la cunoștință rezultatele muncii noastre de peste un an de zile maselor de oameni adunați la Teatrul de Vară. Cu toate astea, în acele zile de zurbă, mulțimea, în stradă, fierbea.

La 27 august 1989 are loc o Mare Adunare Națională, la care reprezentanții Comisiei, dar și alte personalități cunoscute, care se bucurau de încrederea populației alarmate, aduc la cunoștință mulțimii propunerile finale. Mai urma să vedem cum vor proceda deputații în Parlament. Nerăbdare generalizată, nedumerire, perplexitate, cutremur, scandări cunoscute: „Limbă de stat!”, „Alfabet latin!”, ropot de aplauze. Pe 29 august începe sesiunea Parlamentului, pe 30 și 31 continuă dezbaterile pe proiectele de legi ale limbilor. Deși conducătorii-deputați ai celor două grupuri de lucru (Borșevici și Kocetkova) erau în Parlament, fuseserăm invitați cu Dumeniuk în calitate de experți. Înăuntrul sediului Parlamentului – transpirație, în Piața Victoriei – animație generală. Lumea urmărea pe ecran desfășurarea dezbaterilor din Parlament, cu reacțiile corespunzătoare. Când s-a ajuns la articolul privind funcționarea limbii moldovenești (trei, pare-se) ca limbă de comunicare pe teritoriul republicii (acest privilegiu îl avea numai limba rusă la nivelul întregului stat multinațional, a pretinde la o asemenea formulare și pentru limbile naționale din republicile sovietice era un fel de lezmajestate la adresa falnicei limbi ruse!) – rezel, revoltă, întrerupere a dezbaterilor! Pe scenă – debandadă, foială du-te-vino, vociferări, întrebări. Însuși prim-secretarul C.C. de atunci, Simion K. Grossu (despre care se spunea că tocmai ar fi vorbit prin telefon cu președintele U.R.S.S. Mihail Sergeevici Gorbaciov și acesta ar fi spus că

27 August 1989. MAREA ADUNARE NAȚIONALĂ –
punct de reper în istoria contemporană a Republicii Moldova

în nici un caz limbii moldovenesti nu-i trebuie conferit prin lege un asemenea calificativ), implicat în discuții cu Țâmbai, Țurcan și alți deputați, pe scenă. În timpul ăsta parcă-l văd pe ministrul de interne de atunci, Vladimir Voronin, cum urcă pe scenă speriat, țipând ca din gură de șarpe: „Semion Kuzmici, cito delati? Tolpa idjot!” („Simion Kuzmici, ce-i de făcut? Gloata avansează!”). „Gloata” din piață văzuse pe ecran împotrivirea șefilor și a rusofonilor din parlament și venea să asedieze clădirea parlamentului. „Vosstanovite text stat’i kak bâl, arunc eu paie pe foc, vot cito delati!” („Restabiliți textul propus de Comisie, iată ce trebuie făcut!”)... Pe 30 august, în una din pauze, numai ce-l văd pe dl deputat Ion Borșevici, rectorul de la „Ion Creangă”, că vine lângă mine și Dumeniuk, cam speriat, cum mi se păru: „Băieți, trebuie să vorbească cineva din partea grupurilor de lucru!” „Păi cine dacă nu dvs.?, îi replic. Doar sunteți președintele grupului!” D-lui face fețe-fețe („Mă expui în fața șefilor?”, parcă m-ar apostrofa: „Dumneata ai să vorbești!” Și pleacă. Și imediat îl aud pe președintele ședinței anunțând: „I se oferă cuvântul dlui deputat cutare, se pregătește, din partea grupurilor de lucru ale Comisiei interdepartamentale, cutare!” „Ioane, despre ce să raportează?”, întreb eu, emoționat peste măsură, nereușind să-mi adun în marea grabă gândurile. „Calmează-te, frate. Știi d-ta despre ce trebuie să vorbești, numai nu uita să pui apăsător accentele”, parcă-i aud vocea târăgănată a lui Ion. Mi se înmuieră picioarele, nu știu cum ajunsei până la tribună, acolo mă sprijin cu ambele mâini de ea și încep a vorbi ca din tun, de nu mă mai recunoșteam eu pe mine (ca să reușesc a spune cât mai multe; aveam la dispoziție maximum

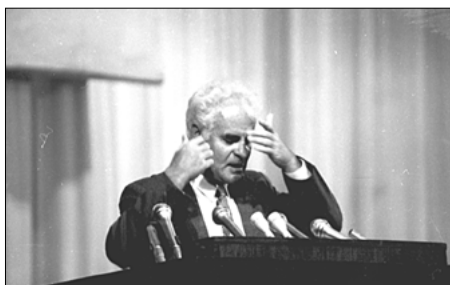
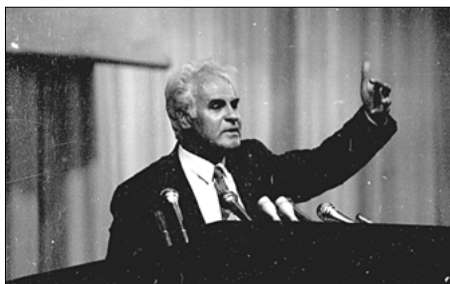
șapte minute). Aud în caschetă vocea nemulțumită a traducătorului: „Vă rog mai încet (voia să spună „mai rar”), nu reușesc să traduc...”.

Trec în limba rusă în același ritm, mă poticnesc la echivalentul unui cuvânt, cineva mi-l șoptește, nu reușesc să-i mulțumesc și dă-i înainte, timpul nu așteaptă. Când am împușcat ultimul cuvânt, cineva dintre conducătorii, care se aflau în sală în rândul întâi (îmi spune pe urmă soția care privea acasă dezbaterile din parlament la televizor), ar fi tras o înjurătură popească de naștere, mai gesticulând și cu mâna. Nu mi-a mai spus Ion cum am vorbit (expozeul alocuțiunii cititorul interesat îl poate găsi în cartea: Nicolae Mățaș, *Calvarul limbii române din Basarabia*. Biblioteca revistei *Limba Română*, Chișinău, 2011, p. 162-168), dar știu că l-am salvat de teama de a nu fi agreat de șefi pe acum regretatul Ion Borșevici. Pe 31 august, după ce s-au terminat dezbaterile, uitați de dl Borșevici și de alți diriguitori că fuseserăm invitați ca experți, parcă anume ca să nu asistăm la epocalul eveniment de votare a așteptărilor noastre ale tuturor, am fost invitați să părăsim sala. Niște camera-mani de la TV, pe care nu-i cunoșteam, dar care fuseseră jenați de gestul mai-marilor față de niște bieți experți, ne-au ascuns sus, la cucurigu, unde erau instalate camerele de televiziune.

Gârboviți mai mult decât eram, ca nu cumva să fim zăriți, am asistat, astfel, la momentul apoteotic, în care președintele ședinței, după anunțarea rezultatelor, fu întâmpinat cu un ropot de aplauze. Aveam limbă de stat, dar, principalul, aveam alfabet latin! Limba moldovenească nu mai era moldovenească, era, în grafie latină, ceea ce și trebuia să fie: limba română! Reprezentațiunea se terminase. Ion își notă, cu pedantismul său incorrigibil, în blocnotes, data, ora, minutul, secunda, numărul voturilor pentru, numărul voturilor contra, numărul abținerilor. Pentru

August 1989. Actorul Mihai Volontir, deputat în Sovietul Suprem al R.S.S. Moldovenești de legislatura a XIII-a, ascultând cu uimire discursul prof. Nicolae Mățaș

30 august 1989. Pledoarie pentru limba de stat și revenirea la alfabetul latin.
Sesiunea a XIII-a a Sovietului Suprem al fostei R.S.S.M. Chișinău.
Fotografii de Nicolae Răileanu, din arhiva dlui Mihai Poiată

că memoria e trecătoare, iar clipa istorică măreață – nepieritoare! (În arhiva familiei se va mai fi păstrând acest blocnotes de aur al lui Ion Dumeniuk, care fixează o bornă epocală în lupta „românilor Basarabiei moldave” pentru renaștere, emancipare).

Sesiunea Parlamentului luase sfârșit, afară mulțimea fremăta de descătușare și bucurie, marii eroi ai victoriei Mircea Snegur, Ion C. Ciobanu, Ion Borșevici, Ion Hadârcă ș.a. urcau la tribuna improvizată ad-hoc, legați în cruce cu prosoape de mulțimea recunoscătoare, eu cu Ion ne strecurăm, aplecați, prin mulțime, cuprinși de o jenă inexplicabilă de ceea ce se întâmpla și de teama de a nu fi recunoscuți și înfășurați și noi ca și cei de la tribună, în stradă, bucuroși în suflet de prima victorie, înnoșiți de gândul că ne așteaptă alte multe și mari bătălii... **Ziua de 31 August 1989, înscrisă cu litere de aur în cartea istoriei românilor basarabeni, urma să fie decretată sărbătoare națională: Ziua Limbii Române** (transformată încet-încet de oficialitățile românofobe ale Republicii Moldova „multinaționale” (!) încă sovietizate în sărbătoarea „Limba Noastră”, adică fiecare cu limba lui...). În aerul ozonat și îmbătător de victorie răsunau melodiile mobilizatoare la luptă și pline de drag și dor ale neuitărilor patrioți Doina (Marin) și Ion Aldea-Teodorovici...

Nu aveam când sta liniștiți încununați de laurii victoriei. Elena Melnic de la TVM ne propune să inițiem și să susținem ciclul de emisiuni

cu genericul „Învățăm a citi și a scrie cu caractere latine”. Acceptăm de îndată și cu mare înțelegere invitația (ne mai stăruia în memorie caracterul recalcitrant al conducătorilor mancurți ai TV de diferite ranguri, împotrivirea lor față de tot ce era național românesc, de la melodiile Doinei și ale lui Ion, poeziile răscolitoare de conștiință ale lui Vieru, Matcovschi, Vatamanu, Dabija, Romanciuc, la revenirea la scrisul latin, la trezirea conștiinței naționale a rătăciților ca și ei confrăți etc., ne cam închipuiam ce pătea după emisiunile noastre – noroc că erau în direct, altminteri ni le-ar fi forfecat cu plăcere și cu îndemânarea lor de mari meșteri la decupat și distrus! – ce pătea, repet, biata noastră amfitrionă Elena Melnic, care se străduia să ascundă de noi cât era în stare neplăcerile pe care i le cauzau în fața șefilor de la TV invitațiile noastre mustind a încântare și a românism), ne apucăm cu elan de pregătirea emisiunilor săptămânale, explicăm în cadrul fiecăreia cu îndemănare de pedagogi iscusiți regulile de scriere și de citire cu litere latine, le rotunjim cu răbdare, cu drag și grijuliu împreună cu telespectatorii pe foile de caiet, le arătăm pe planșele completate cu acuratețe de acasă de meticolosul profesor Dumeniuk și le reproducem împreună cu voce tare, scriem câte o dictărioară cu „discipolii” de acasă, rugându-i să ni le expedieze pe adresa redacției pentru a le face o analiză în emisiunea viitoare, îi încurajăm pentru primii pași victorioși în urcușul spre „munții latiniei”. Atunci când îmi părea că Ion prea târăgănează vorba, mâncând din timpii emisiunii, i-o luam din gură, flegmatic și molcom cum sunt, în genere, și eu, și o continuam grăbit (soția îmi făcea acasă observația că Ion s-ar putea supăra; pe de altă parte, scriitorul Serafim Saka mă muștra că de ce îl iau în emisiune pe ucraineanul ăsta care nici limba nu ne-o vorbește ca lumea cu accentul lui străin. În gândul meu: „De-ai fi d-ta și noi toți atât de buni români cât e „necunoscătorul” d-tale...”), să nu ne apuce semnalul de încheiere a emisiunii. Și așa, seară de seară,

1989. Bunul său prieten, Ion Ungureanu, ministrul culturii și cultelor (1990-1994)

1989. Gheorghe Ghidirim – ministrul sănătății (1990-1994)

în discuție cu Mihail Munteanu

săptămână de săptămână, tandemul Dumeniuk – Mătcăș învăța o republică întreagă (ulterior aflatam, măgulitor, că și moldovenii din dreapta Prutului, mai cu seamă ieșenii, urmăreau cu sufletul la gură emisiunile noastre) să scrie și să citească lejer cu litere latine, anihilând momăia sperietoarei cu care adversarii revenirii limbii noastre la alfabetul latin amenințau că o republică întreagă va deveni dintr-odată analfabetă. Ciclul de emisiuni fusese reluat la TVM și în anul următor, când noi ne vedeam de alte responsabilități ale noastre (aflai, cu stupefacție, de la un cunoscut de crezut că, spre surprinderea mea, până și președintele Snegur, care, în genere, mă susținea și chiar mă apărase în fața unor parlamentari interfrontiști, dar și frontiști de-ai noștri, nemulțumiți că nu le jucam pe sârmă la indicațiile domniilor lor, la un moment, iritat de atâta învățătură, ar fi exclamat vădit nemulțumit: „Da ce, domnule ministru n-are ce face de ne învață seară de seară cum să scriem și cum să citim?!”. Sincer vorbind și fără modestie, cum mă arăt, eu, în locul Domniei sale, m-aș fi bucurat că un ministru al învățământului are grijă ca republica să nu rămână analfabetă!), iar o copie fusese solicitată de realizatorii emisiunii în limba română de la Cernăuți. În 1990, când Ion Dumeniuk se afla la Universitatea din Iași la o specializare la limba română, pe stradă mulți ieșeni necunoscuți îl recunoșteau din emisiuni, îl salutau, voiau să-l pipăie, să se convingă că-i real, „de-al nostru”, că nu greșesc și ne felicitau, această recunoaștere emoționându-l până la lacrimi pe „bătrânul dascăl (basarabean) cu-a lui haină roasă-n coate”.

Tot împreună cu Ion Dumeniuk, începem o febrilă activitate de transpunere în practică a prevederilor legislației lingvistice recent adoptate: propagarea legilor cu privire la limbi (*Tribuna, Sovietskaja Moldavija, Narodnoje obrazovanie, Vecernii Kișiniov*), scrierea unui ghid de învățare a limbii de stat (Dumeniuk: „Să nu mai spună conaționalii mei și rusofonii că n-au de pe ce învăța!”) de către alogeni: *Moldavskii jazâk: Samouciteli – Limba moldovenească fără profesor* – Ed. „Lumina”, 1989; un ciclu de prelegeri de limbă moldovenească în revista de limbă rusă *Kodri (Codrii)* (nr. 3-12/1989); pe baza alfabetului latin – în ziarul *Vecernii Kișiniov (Chișinău. Gazetă de seară)* (din 21.10, 26.10, 30.10.1989), în ziarul *Narodnoje obrazovanie (Învățământul public)* (07.10, 21.10, 28.10, 11.11, 18.11/1989); propagarea normelor de scriere corectă cu alfabet latin pentru români (1989, în: *Tânărul leninist, Moldova socialistă, Învățământul public*; ciclul „Cine le paște, le cunoaște” în *Viața satului*). Împreună cu I. Dumeniuk și Gh. Rusnac întocmim un *Îndrumar de ortografie* (editat în 1990), participăm la elaborarea de către AȘM a lucrării colective *Norme ortografice, ortoepice și de punctuație ale limbii*

Am dus corectura la editură, pe coordonator nu l-am mai pus la curent. Când a apărut lucrarea, bietul domn academician Silviu Berejan, roșu ca stacojii, mă scrută cu o sclipire ascunsă în privire, nu-mi zise nimic, dar am înțeles, tot din aceeași privire, că, în suflet, ne-a apreciat curajul.

Acesta era Dumeniuk – omul de curaj, omul de acțiune, omul de condiție. Omul cu care, pe parcursul celor aproape doi ani de însuflețire și luptă, de dezamăgiri și mici-mari victorii de etapă repurtate, am trecut cu bine și prin amenințările deschise sau voalate, dar și prin regretabilele răceli sau de-a dreptul pierderi de simpatii și prietenii din cauza dăruirii noastre până la sacrificiu unei cauze mari. Nu căutam lauri, nu umblam după laude, privilegii, carieră, pur și simplu un imbold intern ne spunea că anume așa trebuie să procedăm. Când un mare om de cultură ieșean ne-a numit (în glumă, desigur) „apostolii Kiril și Metodiul ai alfabetului latin în Basarabia”, vorba d-sale de duh ne-a plăcut, totuși. În calitate de șef de catedră la „Ion Creangă”, iar Ion Dumeniuk – de șef ad-interim al respectivei catedre de la universitatea din Chișinău, precum și cu alți șefi de catedră de specialitate, cu aprobarea Moscovei, am avut fericirea de 1 mai 1990 să plecăm la studii de specializare la universități de prestigiu din România, o lună la București, după care altă lună urma să plecăm la Iași. Nu mai fusesem nici o dată, în cei cincizeci de ani, în România, chiar mă temeam că am să mor și n-am să-mi revăd Țara. Nici prietenul Dumeniuk. Când treceam, în tren, cu multă emoție, Prutul, coșcogemite oameni în vârstă, ni se prelingeau, involuntar, ca la niște copii, lacrimi, pe care, oricât ne străduiam, stângaci, să le ascundem, nu reușeam. La București, după ce ne instalasem la căminul studentesc din complexul „Leu” și după ce asistam la prelegerile planificate din timp ale colegilor din facultate, nu ne ajungea timp să colindăm locurile, care pentru noi – toate – erau încărcate de istorie: Piața Universității încă plină de corturi cu tineretul protestatar contra noului regim democratic și cu sloganul de-un arșin fâlfâind în vânt „Welcome to Golan!”; Mihai Viteazul călare pe calul său de luptă Breazu și pașnicii luminători ai poporului Spiru Haret, Ion Heliade Rădulescu, Gheorghe Lazăr, Curtea Domnească, Hanul lui Manuc, Lipscani, Calea Victoriei, Piața Revoluției, grădina Cișmigiu, izvorul lui Eminescu...

Totuși, prima mare chemare a sufletului pentru mine cu Dumeniuk a fost Cimitirul ortodox „Bellu”. Cu câte un buchet de romanițe ochioase și proaspete în mână, cu șepcile rusești date jos de pe cap, doi tinerei moșneguți cu părul încărunțit îngenunchind stângaci la mormântul marelui Eminescu, care ne-a ținut trează atâta amar de vreme conștiința că suntem români și vorbim românește, printre puținii, care în anii triști de

1989. Discurs în apărarea limbii române

2005. Emisiune televizată: 6 ani de la adoptarea legislației lingvistice
(Nicolae Mățaș, Elena Melnic, Silviu Berejan, Ion Borșevici și I.C. Ciobanu)

tăcere ai conducătorilor Țării, mai auzea, înăbușit, de undeva de aproape, dinspre vânturile îndepărtatei Siberii, „glasul blândeii Basarabii”... Pe la 20 mai subsemnatul fu nevoit să se despartă de Bucureștii îndrăgiți, să nu mai vadă nici „dulcele târg al Ieșilor”, pentru că trebuia să se reîntoarcă subit la Chișinău, unde era colăcit pentru postul de ministru al educației. M-am întâlnit cu prietenul Dumeniuk de acum în toamnă, când se ciuleau strugurii, cu o sumedenie de probleme pe cap, invidiindu-l pentru norocul de a se fi întâlnit pe viu cu impresia romanțată din cărți a Ieșilor, cu bojdeuca din Țicău, dar și cu Humuleștii lui Creangă, cu Creangă însuși la „Eternitatea”, cu Bolta Rece, „casa sonetelor”, Copoul și turnul maestrului Sadoveanu, cu Sala pașilor pierduți și molcomii la vorbă, dar sprintenii la minte și la treburi colegi de breaslă și de idei ieșeni.

Spre sfârșit de an îl provoc, spunându-i că vreau să suspend fosta publicație tutelată de minister, devenită din *Limba și literatura moldovenească*, în ultimul timp, *Limba noastră*, care ajunsese un fel de foaie de pripas a redactorului-șef prosocialist Valeriu Senic, fostul nostru coleg de facultate, prieten de idei cu Vasile Stati, viitorul inventator al *Dicționarului moldovenesc-român* (!), care, în revista despre care vorbim, se războia cu inamicii săi de idei Mihai Cimpoi, Leonida Lari ș.a., s-o suspend și să întemeiez una nouă, cu altă orientare, alte perspective, dar pusă tot în slujba bieților dascăli de școală, de astă dată de școală nouă, națională, românească, iar în calitate de redactor nu l-aș vedea decât pe d-lui. Nu zise nu, dar nici nu acceptă cu tărie. „Să mai vedem”. Văzurăm. Îl invit pe la sfârșit de ianuarie – început de februarie: „Ioane, nu mai avem când, trebuie să purcedem la muncă. Găsește-ți un bun secretar de redacție, scripuiește-ți un colegiu de redacție din personalități cunoscute și care se bucură de prestigiu și Doamne-ajută!”

(ordinul de numire l-am emis cu întârziere, pe 04.04.1991). Punctual cum îl cunoșteam, om de cuvânt și de caracter, mă trezesc într-o zi că mi-l prezintă pe Alexandru Bantoș, pe care îl cunoșteam de departe de la revista *Moldova* și pe care – surpriză! – nu știu prin ce vrăji Dumeniuk îl ademenise să vină la noua revistă pe un salariu mai mic decât la vechiul serviciu. Elanul era mai puternic decât salariul. Îi găsise și nume revistei: *Limba Română*. „Bine, Ioane, dar o asemenea revistă există la Academia Română de la București. Nu găsești altă denumire?” „Nicolae, nu. La Academia Română ca la academie, dar pentru troglodiții noștri numai o asemenea denumire ne trebuie. Să le intre în cap ce limbă vorbim!” Ce-aveai să-i reproșezi la un asemenea argument? „Dar de ce cuvântul „Română” scris cu majusculă?, îl întreb. Denumirea revistei doar nu este un nume de instituție”. „Pentru că, în special pentru noi, românii basarabeni, *Limba Română* e ceva sfânt. Grație ei am supraviețuit. Numai prin ea ne-am menținut. Cu ea o să intrăm în mormânt. Cum zicea Nichita Stănescu? „*Limba Română este Patria mea*”. Asta e: Patria, neamul, ființa”. M-a dat gata. Eu, care eram de un pedantism ce echivala cu o încăpățănare de catâr la respectarea regulilor de ortografie, de astă dată aproape că fusesem convins că, pe pământul „dulcii Basarabii”, „*Limba Română*” trebuie s-o scriem cu literă mare... Nu trece mult timp și cei doi proaspeți redactori (pentru că, deși convenisem că Bantoș va fi secretar de redacție, dl redactor-șef, „cu de la sine putere”, îl proclamă „redactor-șef adjunct”, cooptându-l ca secretar de redacție pe inimosul poet transnistrian Leo Bordeianu) vin cu componența colegiului de redacție și cu articolul-program.

Sigur că orice redacție vrea să aibă în componența sa nume sonore, fie și persoane onorifice. Și Ion Dumeniuk reușise printr-un miracol să coopteze câteva nume răsunătoare: marele poliglot, filozof al limbajului, lingvistul nr. 1 al contemporaneității, contemporanul nostru cu operă lingvistică de invidiat, profesorul de la Tübingen Eugen Coșeriu; directorul Institutului de Lingvistică de la București, prof. Ion Coteanu; prof. univ. Anatolie Ciobanu; prietenii lingviști și literați, pe care și-i făcuse în timpul specializării de la Iași: Dumitru Irimia, Traian Diaconescu, Mihai Drăgan; prof. Stanislav Semcinski de la Kiev; scriitorii Grigore Vieru, Nicolae Dabija; lingviștii Ilie Popescu de la Cernăuți, Ion Ețcu, Ion Melniciuc de la Chișinău ș.a., în total cca 20 de persoane. Numai că tânărul redactor îi rugase că, dacă nu duspun de timp să citească materialele primite la redacție, măcar să colaboreze și domniile lor cu lucrări proprii. În programul său din nr. 1/1991 revista, destinată în primul rând școlii, „unde se dă, de fapt, bătălia decisivă pentru revigorarea

și perpetuarea neamului și graiului matern, pentru conștientizarea unității etnice și spirituale a românilor de pretutindeni” (p. 3), prin formulările dăltuite în granit ale redactorului Dumeniuk, își propunea „să readucă în prim-plan obiectivele și finalitățile pentru care am militat fără preget ani și decenii în șir”, exprimându-și încrederea că, numai cu concursul energic și concret al specialiștilor, „vom stopa cu adevărat procesul degradării limbii, vom ieși odată și odată din infernul lingvistic ai cărui captivi mai suntem, vom depăși perimatele dogme de sorginte imperial-bolșevică privind etnogeneza, limba și cultura poporului, vom traduce în viață apelul mereu actual al lui Alexei Mateevici: să luminăm poporul cu lumina (cea) dreaptă”. Ceea ce a și făcut în permanență și cu tenacitate dl redactor de-a lungul anilor 1991 și 1992 în cele 8 numere de revistă, pe care a reușit să le coordoneze personal, ceea ce și face ani de zile de la plecarea lui Dumeniuk (acuși se fac trei decenii!) eternul redactor-șef Alexandru Bantoș cu mica sa echipă de sufletești, discipoli și continuatori fideli ai primului lor șef redactor, apărători înflăcărați ai cauzei românității din „blânda” Basarabie a lui Eminescu.

Pe parcursul aceluiași doi ani, în vederea realizării unui Plan complex de măsuri de realizare a prevederilor legislației lingvistice, adoptate de parlament la sesiunea a XIII-a din 31 august 1989, guvernul intenționa să instituie un Departament de Stat al Limbilor. S-a întâmplat să asist la o convorbire dintre dl Președinte al republicii Mircea Snegur și dl Președinte al Uniunii Scriitorilor Mihai Cimpoi, în cursul căreia primul îi cere celui de-al doilea un nume de candidat pentru funcția de președinte al numitului departament. Cimpoi propune un nume, însă nu de lingvist, la care eu intru în vorbă și îl numesc pe Ion Dumeniuk: disciplinat, exigent, bun manager, doct. Dl Snegur și-l amintește că lucrase energic și cu rezultate excelente în cadrul grupului de lucru privind revenirea la alfabet latin. „Da: bun, robace, inteligent, cumpătat, răzbătător. Cred că merge”. Așa se face că și de data asta i-am făcut-o colegului meu. Când i-am adus la cunoștință lui Ion vestea, nu l-a bucurat, aproape că dimpotrivă: „Da, Nicolae, dar d-ta ești ocupat până peste cap cu treburile ministerului, acum mă bagi și pe mine în belea. Cum vom mai putea scrie, luptă, apăra sfânta sfintelor ființei noastre?” Îi spun că în aceste funcții vom face mai mult și mai de durată decât prin intermediul unor opinii exprimate în mass-media. Cu un pic de leșie pe suflet, dar deja moralicește pregătit, când i s-a propus oficial să devină șef al Departamentului cu rang de ministru-secretar de stat, membru al Guvernului, a acceptat (ordinul de numire a apărut, semnificativ, pe 31 august 1991).

1991. Primul număr al revistei *Limba Română*.
Pagini de revistă: Nichita Stănescu. *Despre limba română*;
Constantin Tănase. *Intellectualii și limba maternă*

Pentru că știa ce are de făcut, înțelegea bine importanța lucrului făcut calitativ, orientat spre salvagardarea graiului matern și propășirea culturii lingvistice, în primul rând, și spirituale în genere a cetățenilor republicii. Și-a selectat cu deosebită atenție, pe sprânceană, funcție de pregătire și atitudine conștiincioasă față de sarcinile de mare răspundere ce le revin, viitorii colaboratori, șefii de direcții. Sufler bun, prietenos, sincer cu cei care se comportau corect, civilizat, exemplar și aveau o atitudine serioasă față de obligațiunile de serviciu, putea deveni de nerecunoscut de intolerant față de cei care se lăsau pe tânjală sau, ferească sfântul, călcău strâmb în ceea ce privește comportamentul (în această ordine de idei, este memorabil cazul când era cât pe ce să renunțe fără remușcări la un fost student de-al meu, bun specialist, rafinat stilist, jurnalist de excepție, numai de aceea că, într-un moment de slăbiciune, se împrieteniise cu

1991. Ședință de lucru în redacția revistei *Limba Română*

2010. Doi redactori de mare clasă: Nicolae Mătcaș și Alexandru Bantoș

Bahus; l-am ogoit cu mare greu). A înființat pe dată și un organ de presă al Departamentului, *Materna*, care a și început să publice materiale-program de activități, s-a necăjit timp îndelungat să elaboreze un Regulament serios de obligații și sarcini ale Departamentului, propunându-l spre analiză și avizare ministerelor cu care urma să interacționeze nemijlocit. Nu știa nici d-lui, nu bănuiam nici eu ce surprize neașteptate și neplăcute îl așteaptă. Când intrasem în funcție la minister și făcusem reorganizarea organigramei cu consecințele indispensabile, respectiv, niște reduceri de cadre, se întâmplă, așa cum e pe la noi, la români, că vreo câteva din persoanele cu pricina, în virtutea unor cunoștințe personale mai vechi care lucrau în aparatul guvernului, să fie cooptate tocmai în acele structuri, ierarhic superioare ministerului, iar ministerul, într-un fel, să fie controlat de structurile centrale unde activau respectivii, ce pătimiseră, în convingerea lor, pe nedrept. Acuma, la depărtări de ani (în parte și atunci), se conturează mai clar de ce dl viceprim-ministru Mihai Coșcodan, șeful dlui Gherasim Lupoi, care îi angajaseră pe dl S.M., fost prim-vice-ministru la ministerul învățământului, de care mă desolidarizaseam, și pe dna S.B., fost funcționar la minister, care nu reacționase când criticii din presă făceau harcea-parcea din programele și manualele de literatură, d-ei fiind specialist în acest domeniu, acuma înțeleg, repet,

Cu familiile de Paști

August 1992. În pauza Conferinței internaționale „Limba română azi” (Chișinău, AȘM). Nicolae Mătcăș de vorbă cu doi mari lingviști ai contemporaneității: Eugeniu Coșeriu (stânga) și Silviu Berejan (dreapta)

de ce una-două și mă tot chema la cabinet să mă șicaneze ba că de ce am adus manuale din România pentru școlile noastre, ba dacă știi că manualele românești de geografie (d-lui era geograf ca specialist) sunt pline de greșeli, ba că de ce profesorii mei solicită salarii, iar studenții – burse majorate etc., etc., de ce dl M., mai cu timiditate și cu o roșeață în obraji, care îl trăda, îmi imputa cam aceleași lucruri. Să revenim însă la Dumeniuk. Întrucât se știa că era prietenul meu, nu este exclus ca animozitățile față de subsemnatul să fi ricoșat și către bietul coleg de breaslă și de idei. Mai mult de un an s-a chinuit Ion cu promovarea Regulamentului la Guvern, unde urma să fie dezbătut și aprobat în ședință de guvern. Întocmea hârțogăriile de rigoare, dădea de fiecare dată o raită după avizare la câteva ministere, prezenta actele la secția dlui Gherasim Lupoi, peste o vreme, când întreba de circulația lor: nu-s, s-au pierdut! Iar făcea dl director Dumeniuk niște copii, iarăși umbla pe la ministere după avizare, după care i le prezenta dlui șef Lupoi, de unde, după o habă de vreme, dispăreau (!) din nou. Sărmanul Dumeniuk murea de necaz, mai ales că lucrătorii Departamentului pe care îl dirija, sânguincioși și de o corectitudine exemplară, începuseră pe la diverse instituții controale privind îndeplinirea conform graficului a prevederilor din Programul complex de măsuri elaborat de guvern. Acolo unde șefii erau ordonați și dispuși să îndeplinească cerințele, de rău, de bine, tolerau implicarea controlorilor, dar unde nu, le cereau Regulamentul în baza căruia ar avea dreptul să efectueze controlul. Nu-l aveau, prin urmare, nici dreptul de revizori sau de sancționare nu-l aveau: „ot vorot povorot” („ia poftim dvs. de aici afară”), fără supărare, cum s-ar zice. Parcă-l văd pe necăjitul de atâtea ori Ion făcând răbdător ore în șir anticameră la dl prim-ministru dragă

Doamne democrat și patriot T. Muravschi, dar fără succes, pe motiv că acesta din urmă ar fi supraocupat (în timp ce atâția alții dintre șefii de același rang cu solicitantul nostru obsecvios deschideau ușa de la cabinetul dlui prim-ministru, cum s-ar spune grosolan, cu piciorul). O dată nu mai rabd și îl întreb pe dl prim-viceprim-ministru Constantin Oboroc de ce nu-i înlesnește amărâtului ditamai director al unui Departament de Stat trecerea la dl prim-ministru. A schițat un surâs larg cum îi era feleșagul și n-a spus nimic...

În ziua fatidică de 3 noiembrie 1992, cam pe la ora 9 dimineața, mă trezesc în cabinetul de la minister cu dl director al Departamentului de Stat al Limbilor. Taman în acea zi urmau să aibă loc funeraliile naționale ale celor doi mari cântăreți ai marilor noastre idealuri, Doina și Ion Aldea-Teodorovici, striviți într-o zi de vineri (30 octombrie) într-un groaznic accident și azi învăluit în mister de lângă Coșereni, județul Ialomița din România. Pe străzi, bulevarde, în Piața Marii Adunări Naționale, în scuarul din fața Teatrului de Operă și Balet, unde era amplasat sicriul neîncăpător cu corpurile neînsuflețite ale celor doi eroi naționali, se adunase lume peste lume, câtă frunză și iarbă. Timp de cinci zile după strașnicul accident, zi de zi, chiar și în dimineața despre care aminteam, peste tot, în orice colțișor, la orice oră a zilei, răsunau vocile cristaline pline de zbucium, indignare, chemare, îndemn, mobilizare, bucurie pentru micile-marile izbânzi, de dor și jale („Maluri de Prut”, „Trei culori”, „Eminescu să ne judece”, „Vin din munții latiniei” etc.) ale renumiților cântăreți-artiști, cu atât mai sfâșietoare, cu cât știai că cei doi martiri, ale căror voci îți rupeau sufletul, zăceau fără suflare într-un coșciug care avea să le devină garsonieră veșnică. Parcă-l aud pe Dumeniuk: „Măi Nicolae, nu mai pot. Nu pot merge nici cu mașina. Simt că o să-mi plesnească inima” (Ion avea tot temeul să fie sfâșiat de durere: Doina îi fusese studentă, d-lui era curatorul grupei academice în care studiasse Doinița). Nu puteam să-i recunosc, pentru a nu-i agrava emoțiile, că și subsemnatul, de-a lungul celor cinci zile de la accident, mai ales sub imperiul melodiilor interpretate de cei doi pe care îi știam și îi voiam vii (ca să nu mai amintesc că și eu eram puternic atașat de Doina, având tot temeul: o angajasem la catedra universitară, pe care o conduceam, ca asistentă, din lipsă de profesor la disciplina Literatura universală îi încredinșasem cursul teoretic respectiv; deși se pregătea pentru fiecare nouă temă ca un student, studenții de la secție o adora, una din orășence aducându-i zilnic câte un buchet de floricele alese cu drag din grădina casei. Ion Aldea-Teodorovici, tânărul compozitor, îndrăgostit până peste urechi de preafrumoasa zână, o aducea zilnic

1989. Doina și Ion Aldea-Teodorovici cântând pentru limba română

la ore și o întâlnea după ore pe tânăra dnă profesoară de universală, ducând-o acasă cu propria mașină. Fusesem cu soții Dumeniuk și la fastuoasa nuntă a soților Aldea-Teodorovici, la care participase toată floarea intelectualității din Chișinău și din republică). Ion Dumeniuk îmi întinde o nouă variantă de Regulament (de astă dată, fatal, chiar ultima!), pe care să i-o contrasemnez, ca și ceilalți miniștri, o ia și convenim să ne întâlnim cu coroanele de flori – eu din partea ministerului, Ion din partea Departamentului – la ora 10 în fața Teatrului de Operă și să mergem să ne facem datoria creștinească. Așa și procedăm, numai că în scuarul din fața teatrului, după cum menționasem, se adunase lume de peste lume, nu mai aveai pe unde să-ți faci loc și să treci; în plus, un cordon de polițiști chiar îngrădiseră accesul spre intrarea principală. Ion cu coroana își face drum, lumea îl împinge spre polițiști, aceștia, văzând că nu-i chip să-l mai întorcă, îl lasă să meargă în plata Domnului. Eu și cu alți colegi rămași în mulțime nu putem merge nici înainte, nici înapoi. La propunerea dlui ministru al sănătății Gheorghe Ghidirim, ne smulgem cu greu din mulțime și o luăm prin spatele teatrului, unde, într-adevăr, forțăm niște uși deschise (!) și, prin niște coridoare înguste și neiluminate ca prin niște tuneluri, ajungem, în fine, în holul cu pricina. Și aici lume multă, nu te vedeai om cu om, depunem coroanele într-un loc special desemnat, ne oprim, înmărmuriți, în fața sicriului cu cei doi; Adagio în Sol minor al lui Albinoni, deși muzica dată încet, ne sfâșie sufletele parcă însângerate...

De când a pornit alaiul spre cimitirul central de pe str. Armenească, nu m-am mai văzut cu Dumeniuk. Procesiune lungă, cu

O Doină și un Ion înveșniciți în piatră

1989. Grigore Vieru la microfonul 3 al parlamentului care a votat grafia latină

popas la monumentul lui Ștefan cel Mare, în alte locuri memorabile, miting de doliu prelungit la cimitir, înmormântare, masa de pomenire din Palatul guvernamental „Prietenie”... Însă. În drum spre casă cineva dintre studenți mi se adresează: „Dom’ ministru, dar e adevărat că domnul Dumeniuk a murit?” „Nu, cum să fie?! Adică, nu știu...”, mă dezmeticesc pe o clipă, dar simt cum încep să mă sufoc. De abia ajunși anevoie acasă, o sun pe dna Elena, soția lui Ion: „Dnă Elena, e adevărat ce se aude...?” „Adevărat, Nicolae. S-a pierdut. Cică se sufoca de inimă în incinta teatrului, a ieșit afară să ia o gură de aer, s-a retras lângă un arbust și acolo a căzut. Până l-au văzut, până au chemat salvarea, până a venit... Doctorii nu i-au mai putut face nimic”. Distrus de veste, nu știu dacă am mai reușit să-i exprim îndureratei lui consoarte cuvenitele pentru asemenea situații condoleanțe. Așa a plecat din această lume în alta, pentru el, poate, mai bună, profesorul Ion Dumeniuk, bunul meu prieten, tovarăș de crez și ideal, marele luptător pentru cauza triumfului românismului în Basarabia, neînfricatul ostaș din Oastea Limbii Române, cum o numea, înălțător, sensibilul și fragilul Grigore Vieru. A treia zi de la funeraliile naționale ale soților Teodorovici, alte funeralii naționale cu un alai ceva mai mic decât al primilor, dar cu aceeași mare durere în suflete, ne-au adunat iarăși la Cimitirul central de pe strada Armenească (acolo unde în anii de studenție ne pregăteam pentru examene!). Mai mult: parcă simbolic, casa de veci a unui mare ucrainean cu suflet de român – Ion Dumeniuk – s-a pomenit gard în gard cu casa celui alt drag, Ion Aldea-Teodorovici, și a Doinei! La căpătâiul curajului apărător al cetății românismului Ion Dumeniuk veghează săpat cu dalta tânărului și înzestratului cu har și imaginație sculptor Tudor Cataraga în renumita piatră de Cosăuți chipul unui înger al durerii cu aripile strânse și capul plecat, care plânge cum vom plânge cu toții când

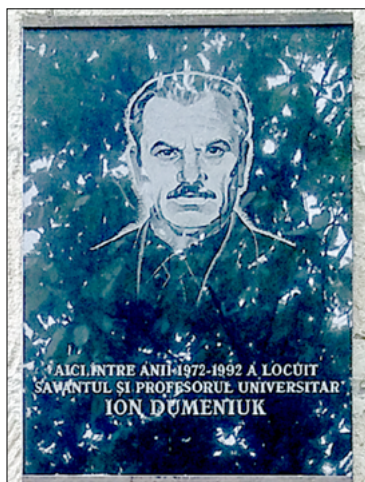
vom conștientiza că o generație de mari luptători părăsește fără cale de întoarcere această lume...

E ușor să fii mare printre cei mici, puternic printre cei slabi, curajos printre cei lași. Mai greu e să fii mare printre cei mari, puternic printre cei puternici, curajos printre cei temerari. Ion Dumeniuk a reușit – prin comportamentul și faptele sale – să fie mai mare decât cei mai mari, mai puternic decât cei mai puternici, mai curajos decât cei mai curajoși prin crezul său neabătut în biruința luminii asupra întunericului, adevărului asupra minciunii, cutezanței asupra lașității.

Rutean prin obârșie și limbă, Ion Dumeniuk a fost mai ucrainean decât mulți consângeni de-ai săi din Republica Moldova și Ucraina. Ne-a însușit graiul, l-a iubit, i s-a consacrat, l-a slujit cu devotament și l-a apărât până la moarte, prin faptele sale fiind mai român decât mulți dintre preținșii români verzi din Basarabia și din alte regiuni românești.

Ion Dumeniuk nu a râvnit laude ori slavă nemeritate. Unicul prosop dintre multele cu care fuseseră împodobiți fiii neamului de către poporul recunoscător după marile bătălii pentru limbă și alfabet de la 1989, prosop pe care dl profesor universitar l-a acceptat fără împotrivire, a fost giulgiul care i-a închis plumbul pleoapelor. Chiar în plecarea sa către cele veșnice Ion Dumeniuk ne-a dat o strălucitoare lecție de modestie și moralitate. (...)

P.S. Memoria lui este vie. În cele două mari capitale: din centrul (Chișinău) și din nordul republicii (Bălți), în care ucraineanul Ion Dumeniuk a studiat cu drag și osârdie frumoasa limbă română, pentru care și-a sacrificat și viața, două artere poartă numele profesorului Dumeniuk. Post-mortem, Președintele i-a acordat distincția supremă: Ordinul Republicii. O sală de cursuri de la universitatea din Chișinău, unde a profesat o viață, dacă preaocupata conducere a universității n-o fi uitat, urma de asemenea să-i imortalizeze neuitarea.

„MICROFONUL 3” sau UNUL ÎNTRE MULȚI (studii dedicate omagiatului)

„Această luptă pentru obținerea unor drepturi inalienabile cum ar fi re-nașterea limbilor naționale, limbă de stat și alfabet latin, recunoașterea oficială a identității lingvistice moldo-române, a statutului limbii moldovenești de limbă de comunicare interetnică pe teritoriul republicii, reglementarea sferelor de utilizare a limbii de stat, a limbii ruse și a altor limbi ale grupurilor etnice compacte conlocuitoare, asigurarea garanțiilor de existență, funcționare și dezvoltare nestingherită a lor n-a fost o luptă a unei națiuni împotriva alteia ori a unei limbi împotriva alteia, ci o luptă dintre știință și neștiință, adevăr și minciună, competență și ignoranță, gândire stereotipă și gândire creatoare, mentalitate veche și nouă, stagnare și progres, nelegiuire și dreptate. Au biruit știința, adevărul, dreptatea.”

Ion Dumeniuk, Nicolae Mățaș,
membri ai grupurilor de lucru
pentru elaborarea proiectelor de legi cu privire la limbă
Septembrie 1989

INCORUPTIBILUL

Constantin Tănase

Nicolae Mătcaș este un mare fricos. De când îl știu, Domnia sa este cuprins de frică față de minciună. Când îmi amintesc de celebrele versuri ale lui Vlahuță [*Minciuna stă cu regele la masă*](#), mă gândesc că, da, firește, regii nu pot avea niciun fel de frică față de minciună. Dar mă mai gândesc că în Moldova noastră, rămasă demultișor fără regi, au mai rămas un soi de încoronați, care, ca și regii de pe timpuri, au stat și mai stau cu minciuna la masă.

Nicolae Mătcaș nu s-a lăsat niciodată corupt de avantajele înfrățirii cu minciuna și a rămas un fricos. Domnia Sa nu a stat niciodată cu minciuna la masă, nu și-a clădit carieră pe ea și n-a trădat adevărul științific și etica de savant onest pentru a ospăta la masa stăpânilor ei. Să reținem că aceasta nu a avut loc nici chiar atunci când mulți așa-ziși slujitori ai adevărului științific căutau un colț de scaun la ospățul minciunii științifice.

Am afirmat că Nicolae Mătcaș este un mare fricos și m-am gândit că după acest epitet toate celelalte calificative – savant notoriu, lucrător proeminent al învățământului (am zis proeminent, și nu eminent, deoarece, fricos fiind, nu s-a învrednicit de acest titlu), activist de frunte pe tărâm obștesc – își pierd oarecum semnificația, fiindcă, s-o recunoaștem, de aceștia avem mai mulți, dar iată fricoși ca alde Nicolae Mătcaș – mai puțini.

Nicolae Mătcaș vine în știința lingvistică a republicii, știință care, prin patriarhii ei oficiali, ospăta satisfăcută la masă cu minciuna, vine, zic, prin Leningrad, unde face școală filologică serioasă la profesorul Piotrowski. Da, la acel Piotrowski, care, la sfârșitul anului trecut coborî la Chișinău pentru a le explica celor ce-și roseseră coatele la masa minciunii lingvistico-politice, de ce limba noastră e limba română și de ce această limbă trebuie să-și recâștige veșmântul ei de acasă.

Martie 1989. Originalul articolului semnat de Constantin Tănase, publicat în *Literatura și Arta*

Odată descălecat la Chișinău, tânărul savant nimerește într-un oraș care se zbătea într-o atmosferă politică, culturală, istorică și lingvistică sufocantă. Este epoca când la Chișinău prinde aripi vulturul sudic al stagnării, acel Ivan Bodiul, care, ca și orice impostor, începe a croi limba și istoria poporului împilat cu un cinism propriu micilor mari despoți.

Este epoca când din Chișinău iau calea pribegirii marii singuratici și marii exilați ai acestui neam Ion Druță și Ion Ungureanu.

Ce-i rămânea să facă în această atmosferă unui tânăr savant, blestemat de soartă să se teamă de minciună? Să devină curajos, să se facă frate de cruce cu minciuna și să înceapă a-și dura cariera, pentru a obține viză permanentă la ospățul minciunii de la palatul impostorului? Căci anume pe această cale se uzurpau pe atunci catedre, ministere, academii și guverne! Nicolae Mățaș rămâne credincios adevărului, al celui adevăr ce umbla cu capul spart nu numai prin Chișinău, și face ceea ce a făcut la timpul său Ion Creangă. Face dascălie, și o dascălie de calitate bună – pregătește învățători de limba și literatura moldovenească (= română – *n.n.*) la Institutul „Ion Creangă”. Îi învață și pe aceștia să fie fricoși, adică să se teamă de minciună.

În orele de răgaz (de fapt, omul acesta nu a avut și nu are asemenea ore!), continuând opera marelui său înaintaș, scrie manuale școlare. Și în această ipostază rămâne un incoruptibil. Să nu uităm că manualul de limbă moldovenească (= română – *n.n.*) pentru clasa a VII-a, scris împreună cu un alt incoruptibil, Ilarion Matcovschi, i-a adus foarte mulți dușmani din tabăra metodiștilor anchilozați, obișnuiți să facă din manualele pe care le fabricau un fel de procură pentru contabilitatea editurii „Lumina”.

Tot în acea epocă a micului impostor chișinăuian, când cancerul stagnării ataca necruțător moralitatea multor oameni de știință, când la un singur gest al filozofului-veterinar „știința” ne transforma peste noapte într-un alt popor, cu o altă limbă și cu o altă istorie, când lingvistica

1989. Constantin Tănase
la microfonul 2

oficială demonstra lucruri din domeniul absurdului, Nicolae Mătcăș rămâne același fricos și scrie împreună cu un alt lingvist onest, Ion Dumeniuk, o lucrare excelentă: *Introducere în lingvistică*, lucrare care ar face cinste celor mai reuțați savanți. Tot la acest capitol și la această epocă menționăm și studiul *Școală a gândului*, o performanță lingvodidactică ce își așteaptă încă justa apreciere.

Pentru a creiona fie și aproximativ dimensiunile personalității lui Nicolae Mătcăș nu e numaidcât să înșirăm lista lucrărilor științifice ori să-i punem în lumină virtuțile omenești și harul de pedagog. E mai important, ni se pare, să evidențiem altceva. Există în Nicolae Mătcăș o calitate care îi face pe cei care vin în contact cu el să recâștige încrederea în demnitatea omenească și să se pătrundă de marea responsabilitate a omului de știință față de opera pe care o face. Sunt convins că anume aceste dimensiuni etico-morale și științifice l-au adus pe Domnia sa în Comisia interdepartamentală în funcția de secretar. Scriu acest cuvânt cu majuscule, fiindcă anume el, împreună cu profesorul Silviu Berejan, au dus și duc în ultimul timp toată povara răspunderii istorice pentru documentele ce urmează să fie semnate, fiindcă anume ei i-au făcut pe cei de SUS să înțeleagă ce vor cei de JOS. Fiindcă anume Nicolae Mătcăș este unul dintre acei savanți incoruptibili care ne-a apropiat de împlinirea aspirațiilor naționale legate de salvarea diplomei noastre de noblețe, cum zicea Eminescu...

Astăzi, când un popor întreg așteaptă cu sufletul la gură aceste documente, așteptarea îi este oarecum mai senină, fiindcă acest popor știe că există un Nicolae Mătcăș, savant și cetățean, care totdeauna a fost împreună cu poporul său, adică împreună cu toți acei fricoși care s-au temut să stea cu minciuna la masă...

Literatura și Arta. 1989, 30 mar., p. 1. ISSN 1857-3835.

STRĂJER LA DEMNITATEA ȘI FRUMUSEȚEA VERBULUI ROMÂNESC

Vlad Pohilă

Oricât de plăcută, dificilă totuși, sarcină – chiar și pentru un om al scrisului! – a face o schiță de portret al unei personalități de anvergura lui Nicolae Mățcaș. Lingvist, filolog, poet, publicist, traducător, profesor universitar, doctor în filologie și doctor honoris causa al unor prestigioase foruri universitare, om de stat... Coborâtor dintr-o familie de țărani din comuna Crihana Veche, județul Cahul, la 27 aprilie a.c. (2010 – *n.n.*), iată, aniversează, în capitala României, șapte decenii de vrednică existență – umană, civică, intelectuală, savantă...

Licențiat al Universității de Stat din Moldova (Chișinău), Facultatea de Istorie și Litere, specializarea limba și literatura română (1962), face studii de doctorat în domeniul lingvisticii matematice, structurale și aplicate la celebra Universitate din „capitala de nord” a Rusiei – Lenin-grad (Sankt-Petersburg), în 1967 susținându-și teza de doctor în filologie sub îndrumarea unui specialist de vază în domeniu, Rajmund Piotrowski (1922-2009), un bun cunoscător al limbii române și un sincer prieten al românilor.

Nicolae Mățcaș s-a impus plenar, cu multă dăruire, în învățământ, în cercetarea științifică, în publicistică, în vâltoarea vieții politice din Basarabia sub ocupație sovietică, apoi și în primii ani de după obținerea independenței, de către Republica Moldova, pe 27 august 1991. Tocmai în acest context trebuie văzute și puse în evidență împlinirile profesorului și savantului nostru. Activând într-o perioadă în care limba, cultura și demnitatea națională a românilor basarabeni erau expuse unei grele prigoane, de-a lungul câtorva decenii, dânsul are meritul de a fi pregătit sute și mii de viitori profesori de limba și literatura română, filologi, redactori de carte, lucrători ai presei, traducători, cercetători științifici, scriitori etc. Din același unghi de vedere se poate constata pe drept și valoarea lucrărilor scrise (unele în colaborare) și publicate în această epocă, în primul rând – zece manuale pentru învățământul preuniversitar și

2010. Vlad Pohilă împărtaşind cu omagiatul bucuria apariției articolului *Străjer la demnitatea și frumusețea verbului românesc* (în revista *BiblioPolis* a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”)

universitar, inclusiv: *Probleme dificile de analiză gramaticală: controversă și reconsiderări* (1978), *Limba moldovenească [română] literară contemporană* (1973, 1987), *Introducere în lingvistică* (1980, reed. în 1987), *Școală a gândului: Teoreme lingvistice* (1982), *Elemente de morfologie în clasa a 6-a* (1983), *Lingvistica generală* (1985) etc. A fost redactor și coautor al *Dicționarului explicativ al limbii moldovenești [române]*, vol. 2 (1985), unicul lexicon de acest fel, editat în deceniile de cotorpire străină, în condițiile în care sursele lexicografice din România erau aici interzise și, în consecință, indezirabile pentru uz, în cazul în care basarabenii le achiziționau totuși în marile centre culturale din Rusia sau din Ucraina. Ar fi de menționat în mod special manualele *Introducere în lingvistică* și *Lingvistica generală*, unice în felul lor, la noi: ele s-au dovedit a fi o mană cerească pentru tinerii studiosi în domeniul filologiei, atunci când, în Basarabia sovietizată, manualele din România erau puse la index, iar cele rusești, aproape că fără excepție, sufereau de o politizare excesivă, în stil imperial-bolșevic, inclusiv sau mai ales în ceea ce privește abordarea problemelor limbii române.

Viața și activitatea lui Nicolae Mătcăș sunt de neconceput fără implicarea Domniei sale – energică și intransigentă – în Mișcarea de eliberare națională a românilor basarabeni, din perioada 1985-1991. Nu putem uita, nu putem să nu amintim că a fost secretar al Comisiei interdepartamentale pentru problemele limbii materne de pe lângă Prezidiul Sovietului Suprem al R.S.S.M. (1997-1999), supranumită de poetul Nicolae Dabija „Comisie de salvare a limbii”; membru al grupurilor de lucru din Parlament pentru elaborarea proiectelor de Legi privind funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul republicii; expert la istorica Sesiune

a XIII-a a Parlamentului R.S.S.M. (august 1989), în cadrul căreia a fost recunoscută unitatea de limbă moldo-română și au fost votate Legile privind decretarea limbii române ca limbă oficială (de stat) în R.S.S.M. și revenirea ei la alfabetul latin. În această perioadă, a scris de unul singur sau în colaborare cu regretatul lingvist prof. Ion Dumeniuk, zeci de studii și articole, adunate ulterior în volumul *Coloana infinită a graiului matern* (în colaborare, 1990). În același an, participă la elaborarea studiului-îndreptar *Normele ortografice, ortoepice și de punctuație ale limbii române* (colectiv de autori – lingviști de la AȘM și de la universitățile din Chișinău), editează (inclusiv în colaborare): *Îndrumar de ortografie, Elemente de ortografie și ortoepie ale limbii române, Ortografia și ortoepia limbii române în tabele și blocuri schematice* etc. Din toamna lui 1989 și până la finele anului 1990, spre bucuria a sute de mii de beneficiari, a susținut la TVM, seară de seară, împreună cu Ion Dumeniuk, ciclul *Învățăm a citi și a scrie cu caractere latine*. Pentru a-i ajuta pe rusofonii din republică să însușească limba oficială, a susținut, în periodice de limbă rusă din Chișinău, iarăși împreună cu Ion Dumeniuk, seria de articole *Învățăm limba moldovenească [română]*; în același scop au editat manualul *Învățăm limba moldovenească [română] fără profesor* (Chișinău, 1990).

Nu s-a potolit savantul-patriot nici după ce am văzut primele roade ale istoricei victorii din 31 August 1989. Fiind numit ministru al științei și învățământului din Republica Moldova (1990-1994) – în primele guverne democratice de la noi (Mircea Druc, Valeriu Muravski), menținându-se ceva timp și sub guvernul reacționar Sangheli, Nicolae Mătcăș a întreprins o serie de măsuri memorabile în vederea reformării învățământului, atât prin revenirea la împlinirile din perioada interbelică, cât și prin ajustarea educației și instruirii la standardele europene. Astfel, lui Nicolae Mătcăș îi datorăm: introducerea în învățământul din R. Moldova (când aceasta era încă parte a imperiului sovietic!) a disciplinelor *Limba română, Literatura română, Istoria românilor* și utilizarea denumirilor acestora în locul celor impuse de către regimul sovietic de ocupație („limba moldovenească”, „literatura moldovenească”, „istoria Moldovei”), ca și implementarea în manuale, în suporturi didactice, în presă, în documente oficiale etc. a etnonimului *popor român* (în loc de „popor moldovenesc”); introducerea manualelor românești la majoritatea obiectelor din învățământul universitar și preuniversitar; revenirea la sistemul clasic de structurare a învățământului preuniversitar și de apreciere a cunoștințelor elevilor și studenților pe bază de 10 puncte; redeschiderea liceelor, cu studierea aprofundată a limbilor

străine; derusificarea învățământului național, prin atribuirea limbii ruse din școlile neruse a statutului de limbă străină, studiată opțional; atestarea cadrelor și conferirea de grade didactice; trimiterea, în premieră absolută și în serii masive, a tineretului la studii liceale, universitare și postuniversitare în marile orașe din Țară, pe burse oferite de statul român etc., etc. Nu e de mirare, în fond, că după februarie 1994, odată cu venirea la putere, la Chișinău, a neocomuniștilor („agrarieni”), Nicolae Mătcăș este ostracizat de către forțele antinaționale pentru „românizarea învățământului și pentru reetnizarea tinerei generații de moldoveni”. Aceasta era, aceasta este logica perversă a celor definitiv mankurtizați, intoxicați de ideologia comunistă, adusă pe tancurile cu stele roșii. Din fericire, eforturile deosebite, meritele incontestabile ale lingvistului, publicistului și ministrului militant Nicolae Mătcăș au fost apreciate la justa lor valoare de către specialiști de seamă în domeniu precum Nicolae Corlăteanu, Mioara Avram, Alexandru Andriescu, Dumitru Irimia, Gheorghe Chivu, Silviu Berejan, Valentin Mândăcanu, Anatol Ciobanu, Ion Borșevici, Petru Soltan, Anatol Eremia, Tudor Cotelnic, Constantin Tănase, Alexandru Bantoș, Vlad Pâslaru, Vasile Bahnaru, Petru Butuc ș.a. Prin tot ce a scris, elaborat, publicat și vorbit discipolilor sau radioascultătorilor și telespectatorilor, Nicolae Mătcăș a mers, astfel, din start chiar, pe linia trasată de faimosul nostru conațional, ajuns a fi cel mai de seamă lingvist din lume la cumpăna sec. XX-XXI, Eugeniu Coșeriu, care avertiza: „A promova sub orice formă o limbă <moldovenească> deosebită de limba română, este, din punct de vedere strict lingvistic, ori o greșeală naivă, ori o fraudă științifică; din punct de vedere istoric și practic e o absurditate și o utopie; și, din punct de vedere politic – e o anulare a identității etnice și culturale a unui popor și, deci, un act de genocid etnico-cultural”.

În cei 13 ani de aflare în serviciu la București, ca expert la Direcția Relații Internaționale din cadrul Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului, Nicolae Mătcăș a publicat mai multe volume de certă valoare științifică și artistică: *De la grotesc la sublim: note de cultivarea limbii* (1995), *Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul* (1998), *Româna corectă: ghid de cultivarea limbii* (București, 2000); *Azur: versuri* (Timișoara, 2002) etc. A făcut și alte eforturi, apreciabile, de educare în spirit național, dar și spirit nou, european, a tinerilor basarabeni aflați la studii în Țară. Republica Moldova traversa din nou o etapă dintre cele mai negre în existența sa... Orice sprijin venit din dreapta Prutului era perceput de autoritățile de la Chișinău ca „o continuare a politicii de românizare”, apoi – chiar ca un pericol pentru existență – primejduită,

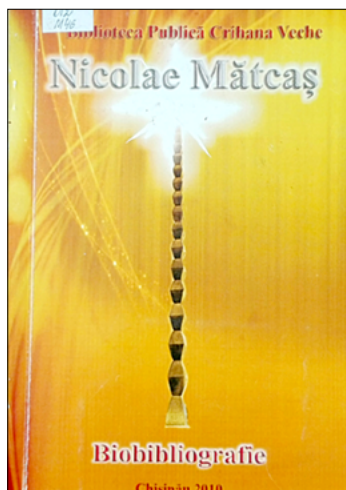
în realitate, de Rusia – a statului creat pe ruinele U.R.S.S. Încrâncenarea regimului comunist și românofob de la Chișinău devenea pe an ce trecea tot mai agresivă, încât s-a ajuns la respingerea brutală a oricăror oferte de la București. În acest context, vom aminti de o delicată replică pe care a dat-o conducerii românofobe de la Chișinău distinsa lingvistă Mioara Avram, într-un interviu acordat în iarna anului 2002 jurnalistei Zina Cerchez. Această replică este, indirect, și o limpezire, dar și o apărare a muncii și crezului lui Nicolae Mătcăș. Astfel, spunea Mioara Avram: „Știu că în R. Moldova sunt unii care manifestă oarecare rezervă față de ceea ce vine de la București, suspectând acțiunile noastre sincere de culturalizare drept încercări de „românizare subversivă”. Dar nu e nevoie de românizare a nimănui, pentru că cei din R. Moldova sunt români ca și noi. E vorba numai de a aduce la un numitor comun, adică de a folosi limba literară, aceeași, în cele două state românești și chiar în afara granițelor României, pentru că limba română este supradialectală, supraregională”.

Cariere didactică și activitatea de cercetător și autor în domeniul lingvisticii sunt, așadar, două jaloane de o importanță primordială ale existenței dlui prof. Nicolae Mătcăș. Alături de acestea se situează, cu o postare pe cât de fragilă datorită eleganței sale, pe atât de temeinică totuși, pentru că tot ce ține de valorile neamului nu poate fi decât solid, de nezduncinat. Ne referim acum la poezia Domniei sale, care este o expresie a trăirilor launtrice ale autorului, dar, în egală măsură, și o formă deosebită de manifestare a dragostei de Limba Română și de alte fațete ale spiritului național. Nu credem să fie chiar o pură întâmplare că Nicolae Mătcăș a debutat în presă, în frageda-i tinerețe, cu o poezie. Ulterior, preocupările de ordin didactic și științific au umbrat, întrucâtva, scrisul poetic sau, poate, cine știe, Domnia sa a mlădiat și a mângâiat versul „în taină, păstrând tăcere”, ca să răbufnească, spectaculos, „în republica poezilor”, din nou, pe la mijlocul anilor '90 ai secolului trecut deja, debutând editorial cu placheta de poezii *Surâsul Giocondei*, în 1997. Ce-i drept, până la acest eveniment, de-a lungul anilor, pe lângă articole, studii, eseuri și interviuri, a colaborat și cu creații lirice în mai multe publicații periodice. (...)

Iată că, în aceste trei ipostaze, Nicolae Mătcăș nu numai că s-a manifestat excepțional, dar și-a putut găsi rostul suprem, poate cel mai frumos și cel mai eficient, al existenței sale: de străjer la demnitatea și frumusețea verbului românesc, „molipsind” de farmecul acestei străjerii sute și mii de conaționali, mai tineri sau mai nesiguri pe calea spre cunoașterea adevărurilor.

* * *

Cartea pe care o țineți în mână (este vorba de vol. *Nicolae Mătcăș: Biobibliografie*, 2010, aut.-alc. Maria Cudlenco – n.n.) se dorește a fi o oglindă a vieții și activității dlui Nicolae Mătcăș, în primul rând – o reflectare fidelă, minuțioasă, a scrierilor Domniei sale, risipite în zeci de ziare și reviste, culegeri tematice și antologii, apoi adunate în volume de o apreciabilă utilitate – dacă e să ne referim la scrierile științifice, și de un subliniat rafinament sufletesc, intelectual – dacă e să ne oprim la creația poetică.

Biobibliografia este rodul unei munci asidue, dar în primul rând – al unei admirabile inițiative de suflet, cu certă valoare cognitivă și instructivă, a dnei Maria Cudlenco, șefă a Bibliotecii Publice din Crihana Veche, satul natal și al protagonistului. Nu cunoaștem cazuri similare – când, un bibliotecar de la țară, să purceadă la alcătuirea unei biobibliografii, cu respectarea tuturor rigorilor – numeroase și nu dintre cele mai ușoare – implicate unei atare lucrări. Cu atât mai demnă este cartea de față, vrednică de toată lauda și de admirația noastră, a beneficiarilor, a tuturor celor care cunosc și prețuiesc personalitatea și opera lui Nicolae Mătcăș.

Din înrudirea – de ordin geografic, dar mai ales spiritual – a doi crihăneni, vede lumina tiparului, iată, un omagiu aniversar, care e însă și un document, o confirmare pentru decenii și, poate, secole înainte a celor realizate de Nicolae Mătcăș până la această aniversare.

Sincere felicitări autoarei, dna Maria Cudlenco – pentru gândul bun ce i l-a pus consăteanului Domniei sale, pentru ingeniozitate și perseverență. La fel, multe felicitări și dlui prof. Nicolae Mătcăș, pentru că s-a învrednicit de a i se face acest bilanț editorial, în forma cea mai sigură de a rămâne dovadă incontestabilă a unor eforturi ce nu se dau uitării și a unui crez demn de imitat, dincolo de scurgerea nemiloasă a timpului.

Semnat: Vl. Prisăcaru

BiblioPolis. 2010, nr 1, p. 106-110. ISSN 1811-900X.

UN ROMÂN ANCESTRAL

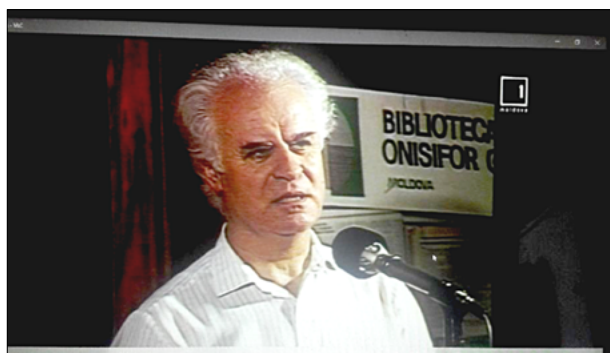
(Nicolae Mățaș – acest mare necunoscut)

Ion Ungureanu

O spun de la început: dacă e să scriem și să vorbim despre Nicolae Mățaș, trebuie să apelăm la superlative. Dacă m-ar întreba cineva ce cred eu că merită un asemenea om, ce titluri sau distincții să i se acorde, i-aș răspunde că le merită pe toate! Unor asemenea personalități societatea e cea care le este datoare, și nu invers. De multe ori nu ne achităm onest datoriile față de acești oameni, ba se întâmplă să le răspundem cu indiferență sau cu o neagră ingraturitudine, cu calomnii.

Eu l-aș vedea pe Nicolae Mățaș și membru al Academiei, și Cavaler al Ordinului Republicii, și laureat al Premiului de Stat, și decorat cu Steaua României în cel mai înalt grad...

Citiți-i admirabila carte *Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul*, editată încă în 1998 la Chișinău de Asociația „Grai și Suflor” în seria „Biblioteca revistei *Limba Română*”, și vă veți convinge neapărat de justetea spuselor mele. Este o lucrare fundamentală, documentată temeinic, accesibilă în egală măsură tuturor categoriilor de cititori. Lucrare care, în opinia mea, ar trebui studiată în școli. Iată doar unele titluri ale acestor strălucite eseuri, articole și studii: *O limbă – o națiune, Unitate de limbă*

1995. Nicolae Mățaș rostind o rugă de sănătate pentru prietenul său devotat Ion Ungureanu la 60 de ani. Biblioteca „Onisifor Ghibu”

– unitate de neam, Expulzat din istorie pentru românism, Intelectualii basarabeni în lupta pentru limbă și ființa națională, „Limba moldovenească”: simulacrul argumentului științific, Glasul blândeii Basarabii etc.

Scrise fluent, atractiv, aceste „mărturii științifice” îți lasă impresia că autorul a fost martor ocular la tot ceea ce relatează și apără cu dârzenie de străjer al cetății. Împreună cu dumnealui devenim și noi omniprezenți la judecata istoriei. Pe de altă parte, vai și amar de cei care i-au stârnit mânia! Nu i-aș dori nimănui să-i fie oponent, să nimerescă sub tirul argumentelor sale imbatabile. Țintele sunt doborâte una după alta cu o precizie de invidiat. Adversarii impertinenți devin niște ființe jalnice – să le plângi de milă, nu alta (drept exemplu „pălmuirea” publică a neobrăzatului anonim Petre P. Moldovan, pe care, pur și simplu, îl desființează!). Desigur, argumentul principal al dlui Mătcăș în aceste dueluri e adevărul științific – cea mai eficientă armă, pe care nu întotdeauna știm s-o mânuim cu iscusință. Dumnealui știe!...

Mi-aduc aminte cum prin '92 deputații agrarieni din Parlamentul de la Chișinău, influențați de propaganda proimperială, dar și de propria mărginire, au decis să-i destituie pe câțiva miniștri, care le stăteau ca un os în gât, printre care dl Mătcăș – ministrul învățământului – și subsemnatul – ministrul culturii și cultelor. Zis și făcut! S-a pus rapid la vot destituirea noastră și... până să se dezmeticească fracțiunea Frontului Popular, am și fost eliberați din funcție! După aceea deputații din partea Frontului Popular au protestat vehement, s-au legat de încălcarea Regulamentului și până la urmă s-a căzut de acord să se mai voteze o dată, ba să li se ofere cuvântul și „vinovaților”. Și iată-l pe dl Mătcăș la tribună. Era pentru prima dată când vorbea pe larg în fața deputaților, fără a fi oprit sau întrerupt. N-o să uit niciodată ceea ce s-a întâmplat atunci în Parlament. Dacă la început în sală era un fel de rumoare, de atitudine de lehamite față de vorbitor – „mă rog, ce ne poate spune nou acest ministru, care a introdus limba română și istoria românilor în școli, acest antistatist și antirus, care cu politica lui de românizare a școlilor moldovenești ne bagă în România cu de-a sila, stârnește ură interetnică, pe când noi, moldovenii, avem nevoie de liniște, de pace (asta după războiul din Transnistria, provocat de rușii imperiali!), avem nevoie de alianță cu marea Rusie, de alianță cu toți alolingvii” – mai pe scurt, era prezent în mințile majorității tot tacâmul propagandei ostile față de adevărul istoric, față de forțele patriotice, față de băștinași... – ei bine, încetul cu încetul în sală se făcu liniște, în timp ce ministrul demis se adresa calm, demn tuturor deputaților, cu argumente, cu dovezi, cu cifre... Nu tuna, nu fulgera (deși ar fi putut-o face, avea tot temeiul s-o facă), dar dumnealui a

ales o altă tactică. A aplicat-o special sau s-a lăsat în voia instinctului – să vă spun sincer – nu știu. Abia mai târziu, analizând ceea ce s-a întâmplat, căutând să descos „secretul” acelui discurs, am ajuns la concluzia că, pe lângă alte calități, dl Mătcaș mai are una: este un pedagog cu har binecuvântat de Dumnezeu! Domnia sa li s-a adresat deputaților agrarieni așa cum o face un adevărat profesor cu elevii, neafișându-și superioritatea în materie, i-a tratat pe deputați nu ca pe niște adversari, ci ca pe niște oameni deștepți, capabili să înțeleagă în profunzime problemele cu care se confruntă școala, învățământul, le-a descris situația reală, nu una inventată, interpretată cu rea-voință de anumite forțe politice și... s-a întâmplat un miracol: agrarienii, atât de huliți astăzi, într-adevăr s-au „deșteptat”! Li s-a îmblânzit, li s-a înseninat privirea, am văzut minunea aceasta cu ochii mei. Nu-mi venea a crede. Păcat că acea memorabilă cuvântare n-a fost fixată nici pe hârtie, nici înregistrată, pentru că, trebuie s-o spunem cu regret, în mare parte ea a rămas actuală până azi. Dar să revenim. Efectul discursului a fost atât de puternic, încât deputații frontiști nu s-au putut abține și l-au aplaudat, iar agrarienii, fără să-și dea seama, i-au urmat. S-a pus din nou la vot și Nicolae Mătcaș a trecut cu brio testul – a fost repus în funcția de ministru al învățământului! În pauză agrarienii – fii de țărani și ei, la urma urmei, deși majoritatea erau președinți de colhoz și făceau parte din așa-zisa burghezie de partid sovietică, clătinau din cap cu admirație și uimire: „Mda, aista are cap de ministru, n-ai ce zice, aista nu trebuie scos!”. Ei au văzut în Nicolae Mătcaș un om serios, un specialist de forță care a venit la minister să facă treabă, nu să se dea în spectacol, precum că-i mare patriot. Astăzi, întorcându-mă cu gândul la acele vremuri, judecând la rece, eu cred că una din pricinile înfrângerii noastre din '94 a fost aplicarea unei tactici greșite a Frontului Popular față de agrarieni. N-am știut să facem din ei, dacă nu aliați în unele probleme, cel puțin nu niște adversari neînduplecați. Pe de altă parte, nici noi nu aveam experiență de partid politic, de oameni politici, totul se învăța din mers, greșelile erau iminente și totuși... I-am tratat cu un aer de superioritate, zeflemitor, punându-i pe toți într-o oală, în loc să avem răbdarea și atitudinea respectuoasă de care a dat dovadă Nicolae Mătcaș atunci când le-a vorbit în Parlament. Da de unde! Noi ne comportam de parcă îl apucasem pe Dumnezeu de picior, eram teribiliști și... am dat cu oiștea în gard. Desigur că simplific lucrurile. Realitatea a fost mult mai complexă, dar o concluzie se cere s-o tragem: Dragi colegi! Trebuie să ne stimăm adversarii și-atunci, cred, ar exista mai multe șanse de izbândă! Nu-i vorbă, agrarienii au avut (și mai au – chiar travestiți prin alte partide) talibanii lor, peăștia nu-i îmblânzești cu nimic, dar ceilalți puteau fi

totuși neutralizați și poate n-ar mai fi fost atât de solidari ei înde ei în bătăliile decisive. Trebuie să recunoaștem că nu ne-a ajuns înțelepciunea și tactul lui Nicolae Mățaș. Atunci, după victoria dumnealui în Parlament, mi s-a oferit și mie cuvântul. Eu, pe lângă Cultură, îmi mai luasem pe cap, din proprie inițiativă, și Cultele, cu preoții-deputați promoscoviți, cu care nu mă prea împăcam (iarăși o greșală tactică!). Așa sau altfel, spre deosebire de dl Mățaș, am căzut la al doilea scrutin. Nicolae Mățaș era distrus: „Ce mă fac eu de unul singur?”. Noi lucrasem tot timpul în tandem, coordonându-ne multe acțiuni. Am plecat amărât din Parlament, gândindu-mă încotro s-o apuc. De întoarcerea mea la Moscova nu putea fi nici vorbă, deși acolo îmi rămăsese familia, la Chișinău însă n-o puteam aduce, aici, cum se zice, n-aveam nici casă, nici masă. Cât am fost în funcție, locuisem într-o cămeruță la hotel și iată-mă acum aruncat în stradă fără o lețcaie în buzunar, fără nicio perspectivă. După ieșirea mea din clădirea Parlamentului s-a luat iar o pauză în ședință (asta am aflat-o mai târziu), s-au dus tratative intense între fracțiuni, candidatura mea a fost din nou pusă la vot (a treia oară!) și abia după aceasta am fost și eu (la limită!) aprobat, repus în funcție. Interfrontiștii scrâșneau din dinți: baricadele românismului la învățământ și cultură au rezistat atacurilor lor. Am câștigat un răgaz de doi ani și împreună cu colegul meu am făcut tot ce-am crezut de cuviință că trebuie să facem în aceste domenii, deși atacurile contra noastră n-au încetat nici o clipă, mai ales după ce o delegație în frunte cu neuitatul Grigore Vieru, cu alți scriitori, s-a deplasat la București, la Patriarhie, cu rugămintea de a fi reactivată Mitropolia Basarabiei. Indignată, conducerea de vârf a republicii a decis, drept răspuns, în '93 să-mi ia de la minister Cultele: preoțimea promoscovită s-a întors la vechea structură sovietică de dirijare a Cultelor, mai pe scurt, s-a „înfrățit” cu comuniștii, frăție ce durează până azi, spre marea noastră rușine. Astfel am pierdut o baricadă importantă tocmai acolo unde ne așteptam cel mai puțin... În 1994 ne-am încheiat mandatul în primul guvern al lui Sangheli și, desigur, am rămas amândoi șomeri, eu o mai pățisem prin 1972, în plină „domnie” bodiulistă, dar pentru Nicolae Mățaș a fost o mare surpriză atunci când, vrând să se întoarcă la institut, foștii colegi i-au întors spatele! O mărturisește chiar dumnealui: „Să vă spună Stan Pățitul din mine ce înseamnă să ți se îngădească dreptul la profesie la Chișinău, unde, după peste 30 de ani de muncă în învățământul superior, nicio catedră nu a mai avut curajul să mă angajeze”. Dl Mățaș e indulgent față de acești colegi, îi scuză într-un fel, zicând că „n-au avut curajul”, adică, săracii, ei ar fi vrut, dar se temeau de consecințe... Nu, domnule Mățaș! Lașilor trebuie să li se spună pe

nume. Riscul lor nu mai era chiar atât de strașnic, timpurile lui tatuca Stalin apuseseră de mult... La Moscova eșuase puciul comunist. [...] **Nu de curaj trebuie să vorbim aici, ci de calitatea umană.** Deputații agrarieni de la 1992, cu toate păcatele lor, atunci când v-au votat a doua oară, după ce v-au ascultat, au fost superiori acestor intelectuali de paie, ca și altor intelectuali de la noi (azi mari patrioți), care, în 1995, când ați trecut Prutul în căutarea unei bucăți demne de pâine, v-au etichetat drept „transfug” (printre altele, ca și pe subsemnatul). Ei bine, „transfugul” Mătcaș, aflându-se în „exil în România”, a turnat în cuvinte alese una din cele mai frumoase cărți despre neamul românesc, despre românii din Basarabia, a continuat să lupte cu dârzenie pe baricadele românismului. Iată crezul lui Nicolae Mătcaș, expus în versuri: *Eu limba mea română nu mi-o vând,/ Chiar dac-ar fi și limba să mi-o ia./ Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul/ Și românească-mi este țara mea!/ ...Eu neamul, pătimitul, nu mi-l vând./ ... Credința mea română nu mi-o vând!* Sunt cuvinte care pot deveni un jurământ sacru pentru orice român, dacă vrem ca neamul nostru să dăinuie în istorie.

Iar capitoul *Unitate de limbă – unitate de neam* se încheie astfel: „Nici un zid berlinez, nici unul vietnamez sau coreean, nici un gard de sârmă ghimpată de la Prut sau din orice parte a globului **nu poate rezista veșnic în fața aspirației neamului spre reîntregire**, în fața mersului obiectiv al istoriei spre construirea unei case umane comune”. Comparați cele afirmate de autor cu spusa lui Eminescu: „Istoria cugetă, deși încet, dar sigur și just”.

Ce-aș mai putea adăuga la toate acestea? Multe, foarte multe, dar astăzi mă opresc aici. Iubirea lui de Țară, de **neam** n-are margini. Aflându-ne împreună la București, ciocnindu-ne de unele realități de acolo (să nu uităm că și regățenii au ieșit nu demult din nefasta experiență comunistă), eu mai crâcneam, uneori, cu temei, desigur, domnul Mătcaș însă nu și-a permis niciodată lucrul acesta: „**România e mama noastră; bună, rea, alta n-avem**”.

Nicolae Mătcaș nu știe să mintă, dar cel mai important e că **nu se minte pe sine**. Unii care i se adresau după ajutor pe când lucra la Ministerul Educației de la București, considerându-l reprezentant oficial al Ministerului Învățământului din Republica Moldova, care ar avea în mâinile sale, vorba ceea, și pâinea și cuțitul, mi se plângeau uneori că de ce Mătcaș ezită, că de ce nu-i ajută, că de ce nu bate în masa ministrului român, doar el reprezintă ministerul de la Chișinău... (Aceștia nu bănuiau că noi fuseserăm izgoniți și lăsați fără o bucată de pâine de ministerele și de guvernul de la Chișinău.)

– Îi ajut, informându-i corect, îmi răspundea dl ministru Mățcaș. Le spun adevărul, de ce să-i mint ca să-și facă iluzii deșarte? Atunci când pot, îi ajut pe loc sau le dau un sfat cum să procedeze, dar dacă nu pot mai mult, de ce să-i duc cu zăhărelul?...

Pe când era ministru la Chișinău, nu s-a sfiit să facă muncă de „sălăhor” împreună cu inimosul patriot Ion Dumeniuk, marele său prieten. Aveau împreună la televiziune emisiuni de alfabetizare pentru elevi și adulți. Unii intelectuali de la noi cârneau din nas: „Ei, ce se bagă el în asta? E ministru, nu-i treaba lui să se ocupe de asemenea chițibușuri”. Nu, domnii mei, Nicolae Mățcaș lucra cu aceeași abnegație ca și în postul de înalt demnitar de stat. În misiunea de redeșteptare a neamului nu există lucru „la negru”! E trăsătura unui adevărat aristocrat al spiritului, al unui luptător de elită, ceea ce ne-a dovedit-o pe întreg parcursul vieții sale, înfruntând cu stoicism și demnitate loviturile destinului.

Și iarăși, parcă-l aud pe câte unul zicând: „O fi având el merite, dar nu-i perfect. De exemplu, când începe a vorbi, nu-l mai poți opri. Vorbește lung și mult”. Nu-s de acord: el **vorbește dens**, puneți-vă creierii în mișcare, stimați moftangii! Vorbește mult cel ce n-are ce spune. **Nicolae Mățcaș are ce spune**. Eu unul (dar nu numai eu!) nu mă satur să-l ascult. Dacă aș fi student, m-aș înscrie la cursurile dumnealui, mi-aș dori un asemenea profesor. În fond, de fiecare dată când îl ascult, redevin student.

În fond, noi avem de-a face cu **un mare necunoscut**. Ah, ce repede uităm meritele înaintașilor noștri și cum nu știm să-i prețuim! Stimați intelectuali, dragi diriguitori! Cât nu-i târziu, încercați să evitați greșeala aceasta! Dacă de fiecare dată o s-o luăm de la capăt, crezând că lumea începe cu noi, unde o să ajungem? În cel mai bun caz, o să batem pasul pe loc și, până la urmă, vom cădea cu mic, cu mare, în hăul istoriei, în plasa propriilor greșeli.

Mulțumesc destinului că mi l-a scos în cale pe omul acesta de-o integritate morală rar întâlnită, inegalabil în toate, personalitate care, pe drept, poate fi numită unul dintre cei mai bravi feciori pe care i-a dat lumii neamul românesc. **Un strălucit cărturar și un apostol al românismului în Basarabia, un român ancestral!**

Sper ca lucrul acesta să fie, în sfârșit, conștientizat de noi toți. Atunci îl vom merita!

La mulți, mulți ani, Excelența Voastră și drag prieten!

Literatura și Arta. 2010, 22 apr., p. 6. ISSN 1857-3835.

UN ÎNVĂȚĂTOR AL NAȚIUNII

Nicolae Dabija

Nicolae Mățaș a lăsat o brazdă adâncă în ogorul limbii române în spațiul dintre Prut și până dincolo de Nistru: este unul care l-a dește-lenit, l-a cultivat de buruieni, l-a semănat cu semințe bune și acum ne bucurăm cu toții de lanurile mănoase care unduiesc maiestos de la un capăt al Basarabiei la celălalt...

Am propus ca Nicolae Mățaș să fie primit în Uniunea Scriitorilor pentru o singură poezie: „În limba română”: *De m-a prinde vreun dor de-al cocorilor zbor,/ Îmbrăcat ca ascetu,-n târsână,/ Îmi voi pune-n boccea o baladă și-un nai/ Să m-aline în limba română.*

E unul dintre poemele care îl situează în imediata apropiere a capodoperei *Limba noastră* de A. Mateevici.

A fost unul dintre Învățătorii Națiunii într-o perioadă când limba română, scuturată de falsele adaosuri și insuficiențe, revenea în Basarabia, când alfabetul latin îmbrățișa după o lungă despărțire cuvintele noastre sufocate de hainele chirilice...

Era o vreme când parcă ne nășteam a doua oară...

Un Învățător al Națiunii

Nicolae Mățaș a lăsat o brazdă adâncă în ogorul limbii române în spațiul dintre Prut și până dincolo de Nistru: a fost unul dintre cei care l-a dește-lenit, l-a cultiva de buruieni, l-a semănat cu semințe bune și acum ne bucurăm cu toții de lanurile mănoase de la un capăt al Basarabiei la celălalt...

Am propus ca Nicolae Mățaș să fie primit în Uniunea Scriitorilor pentru o singură poezie: „În limba română...”

De m-a prinde vreun dor de-al

cocorilor zbor,

Îmbrăcat ca ascetu-n târsână,

Îmi voi pune-n boccea o baladă și-un nai

Să m-aline în limba română.

E una dintre poemele care îl situează în imediata apropiere a capodoperei „Limba noastră” de A. Mateevici.

A fost unul dintre Învățătorii Națiunii într-o perioadă când limba română, scuturată de falsele adaosuri și lacune, revenea în Basarabia, când alfabetul latin îmbrățișa după o lungă

despărțire cuvintele noastre sufocate de hainele chirilice...

Era o vreme când parcă ne nășteam a doua oară...

Concettații noștri, aproape fiecare dintre ei, aveau carnețele și cizete de cuvinte, clutau gramatici, cărți din care se depindea corectitudinea graiului; pleșoși învățau limbă, istorie, geografie odată cu copiii lor, cu elevii ai căror miniștri devenise Nicolae Mățaș...

Basarabia atunci, la începuturile anilor '80 și '90 ca și cum căpătase aripi...

Nicolae Mățaș venise să ne spună că Limba Română este o acțiune, că pentru ea, ca s-o ai, ca și pentru Libertate, trebuie să lupți zi de zi.

Într-o țară despre care un strălin, Antonio Bonifazi (1434-1503), ajuns la curtea lui Ștefan cel Mare, afirmase că locuitorii ei „nu luptă altă pentru păstrarea vieților, căci a limbii lor valăbe”, se mai dădă bătălii, văzute și nevăzute, pentru ca graiul scriitoresc să nu piară sau să nu se transforme în altceva.

Nicolae Mățaș e un oșten în costia Limbii Române, iar testamentul lui o mai degrabă al unui purtător de spadă și de stindard:

*Iar de fi-va să cad lângă cetini de brad
În vrea lăpă cu lăpă păglind,
Prohodți-mă, frați, după legea lui Crist,
Cu-Aleluia în limba română.*

Nicolae DABIJA

Concetățenii noștri, aproape fiecare dintre ei, aveau carnețele și caiete de cuvinte, căutau gramatici, cărți din care ar deprinde corectitudinea graiului; părinții învățau limbă, istorie, geografie odată cu copiii lor, cu elevii al căror ministru devenise Nicolae Mătcăș...

Basarabia atunci, la îngemănarea anilor '80 și '90, ca și cum căpătase aripi...

Nicolae Mătcăș venise să ne încurajeze cu spusa că Limba Română este o acțiune, că pentru ea, ca s-o ai, ca și pentru Libertate, trebuie să lupți zi de zi.

Într-o țară despre care un străin, Antonio Bonfini (1434-1503), ajuns la curtea lui Ștefan cel Mare, afirmase că locuitorii ei „nu luptă atât pentru păstrarea vieților, cât a limbii lor valahe”, se mai duc bătălii, văzute și nevăzute, pentru ca graiul strămoșesc să nu piară sau să nu se transforme în altceva.

Nicolae Mătcăș e un oștean în oastea Limbii Române, iar testamentul lui e mai degrabă al unui purtător de spadă și de stindard: *Iar de fi-va să cad lângă cetini de brad/ În vreo luptă cu lifta păgână,/ Prohodiți-mă, frați, după legea lui Crist,/ Cu-Aleluia în limba română.*

Literatura și Arta. 2010, 22 apr. ISSN 1857-3835.

PROMOTOR CONSECVENT AL CAUZEI NAȚIONALE

Alexandru Bantoș

Revista de știință și cultură *Limba Română* este una dintre cele mai importante și mai valoroase ctitorii ale lui Nicolae Mățcaș. Ca și regretatul profesor, lingvist, om de știință Ion Dumeniuk, primul redactor-șef al publicației chișinăuiene, Nicolae Mățcaș, ministru al științei și învățământului la 1991, anul fondării revistei, și-a legat destinul de această tribună spirituală, având menirea, inclusiv prin titulatură, să promoveze adevărul despre noi.

Ideea unei publicații specializate în abordarea problemelor de limbă, literatură, cultură și istorie națională s-a impus ca urmare a unei febrile experiențe trăite în 1988-1990 de către cei doi mari prieteni, temerari promotori și protectori ai cauzei naționale, care publică în presa vremii numeroase și temeinic argumentate articole, inclusiv cu pronunțat caracter polemic, adunate ulterior între copertile volumului *Coloana infinită a graiului matern*, Editura Hyperion, Chișinău, 1990. Pentru cititorul de azi, pentru cel ce intenționează să cunoască entuziasmul sincer și zbuciumul disperat al intelectualilor de atunci, în dorința lor de a reanima conștiința națională a basarabenilor, textele (incluse și în acest volum) constituie o impresionantă cronică a stării de spirit și a evenimentelor surprinse în această carte cu prea modestul subtitlu *File din marea bătălie pentru limbă*. Vibrantele discursuri, incitante articole și intervenții publicistice, unele scrise împreună cu taciturnul, dar neînduplecatul susținător al românismului, ucraineanul Ion Dumeniuk, au în vizor promovarea limbii române și dezavuarea esenței activității renegaților neamului care se împotriveau orbește decretării limbii de stat, revenirii la alfabetul românesc și la denumirea corectă a limbii noastre.

Deși s-au scurs două decenii, paginile redactate în condiții de inegală confruntare dintre două mentalități, una nouă, firavă, bazată pe adevăr științific, alta veche, înțepenită în fals și trucaj ideologic, reconstituie percutantul registru al gândirii și acțiunii celor implicați în „revoluția

lingvistică”, având drept scop final salvarea de la pieire a acestei părți de neam supusă aproape două secole monstruosului proces de deznaționalizare. Iată de ce *Unitate de limbă – unitate de neam* (așa se intitulează o magistrală comunicare prezentată de către Nicolae Mățcaș pe 31 octombrie 1994, la o sesiune științifică organizată de Secția de filologie și literatură a Academiei Române), considerată premisa *sine qua non* a refacerii fundamentului ființei naționale a românilor basarabeni, revine firesc și obsedant în preocupările lingvistului, pedagogului și omului politic. În postfața volumului menționat deja, autorul, după o examinare judicioasă în plan istoric a fenomenului înstrăinării de matricea neamului, accentuează: „Conștiința limbii unice e legată indisolubil de conștiința istoriei, culturii, literaturii unice. Columna istoriei, a culturii și a literaturii au înălțat-o prin eforturi comune Ștefan cel Mare, dar și Mircea cel Bătrân, Eminescu și Creangă, dar și Caragiale și Coșbuc, Neculce, dar și Coresi”. Despre unitatea spirituală a tuturor românilor, parte integrantă a cărora sunt și basarabeni, Nicolae Mățcaș vorbește și la sfârșitul anilor '90, când Uniunea Sovietică își mai apăra cu diabolică și nemaîntâlnită cruzime (dovadă sunt evenimentele produse în Georgia, Lituania, Armenia, Moldova etc.) integritatea imperială politică, teritorială și etnică, ultima înjghebată prin decimarea națiunilor, crearea artificială a unor noi limbi și popoare. În paranteze fie spus, după căderea colosului de la Răsărit mulți dintre intelectualii noștri, întrucât nu-i mai amenința direct KGB-ul și Siberia, au înfierat racilele regimului sovietic, între care și falsificarea de către ideologii bolșevici a identității etnolingvistice a românilor basarabeni, unii devenind, cum se zice, eroi după război. Atunci însă, în 1988-1991, când multora le era frică să semneze simple texte de adeziune, Nicolae Mățcaș, alături de reabilul Ion Dumeniuk, manifesta curajul de a include în circuit și de a impune în societate, inclusiv în școală, numele corect al limbii noastre – LIMBA ROMÂNĂ. În acest context, trebuie neapărat amintit îndreptarul *Norme ortografice, ortoepice și de punctuație ale limbii române*, tipărit în 1990 la Editura „Lumina” din Chișinău, sub egida Academiei de Științe a Moldovei și a Ministerului Științei și Învățământului al Republicii Moldova. Din inițiativă proprie, asumându-și consecințele, survenite neapărat, e adevărat, ceva mai târziu, în 1994, odată cu instaurarea regimului agraro-comunist, Ion Dumeniuk și Nicolae Mățcaș, în pofida restricțiilor oficiale care admiteau doar „limba moldovenească”, introduc în titlul îndreptarului sintagma *limba română*. Remarcăm, de asemenea, că cei doi nedespărțiți coautori de articole, de emisiuni televizate și radiofonice, tot în 1990, în luna decembrie, pun la cale editarea, sub auspiciile Ministerului Științei

și Învățămintului, a revistei *Limba Română*, al cărei prim număr avea să apară la începutul verii lui '91, înainte de declararea Independenței Republicii Moldova și cu mult înainte de destrămarea U.R.S.S.

Întâmplarea, nefastă, rânduiește ca Ion Dumeniuk, primul redactor-șef, să plece, subit, dintre noi la cele veșnice, nici la doi ani după lansarea revistei, iar ministeriatul domnului profesor Mătcaș, purtând ca o povară durerea fratelui dispărut, să se încheie, dramatic și lamentabil, peste încă un an și ceva, după ce noua-veche guvernare, antinațională și românofobă, ia puterea în mâinile sale, lovind fără cruțare în cei ce au militat deschis contra falsificării istoriei, culturii și obârșiei noastre. Un detaliu semnificativ: ultimele subvenții din bugetul Republicii Moldova revista le obține, prin grija domnului ministru Mătcaș, în toamna anului 1993, iar nu după multă vreme pe drumuri ajunge și revista, și ministrul. Cu inima tângă și plină de durere pentru viitorul mult prea obscur al publicației (copil de suflet al celor doi luminați filologi – Ion Dumeniuk și Nicolae Mătcaș, dar și al multor temerari patrioți basarabeni și nu numai – să cităm câteva nume: Eugeniu Coșeriu, Valeriu Rusu, Silviu Berejan, Grigore Vieru, Ana Bantoș, Dumitru Irimia, Dan Mănuacă, Stelian Dumistrăcel, Constantin Ciopraga, Anatol Ciobanu, Nicolae Corlăteanu, Gheorghe Chivu, Ion Ciocanu, Ion Ungureanu, Theodor Codreanu, Ion Hadârcă – care de-a lungul anilor au scris și publicat în *Limba Română*, ocrotind-o și considerând-o parte din viața lor), Nicolae Mătcaș, încă ministru, pe 17 martie 1994 semnează cu mâna tremurândă ordinul de scoatere a publicației de sub jurisdicția ministerului (ordin redactat chiar de subsemnatul, pentru a „evita” scurgerea de informație și

1996. Revista *Limba Română*: o casă pentru toți intelectuali.
La o discuție despre portofoliul revistei, cu Leo Bordeianu, Ion Ungureanu,
Nicolae Mătcaș, Nicolae Corlăteanu

August 2005. Cu Ion Ungureanu (ministru al culturii și cultelor în primul parlament al independenței, reputat actor și regizor) la Casa Limbii Române din Chișinău

pentru a legaliza cât mai curând „independența” revistei). După o lungă pauză, ridicând ochii spre mine, m-a întrebat cu iscoditoare și justificată, în acel moment de răspântie, neîncredere: „Veți reuși să supraviețuiți?”. I-am răspuns scurt, involuntar: „Vom rezista. Împreună!”.

Urmează apoi destituirea ministrului, care, după ce a muncit câțiva ani la rând cu uitare de sine pentru restructurarea învățământului național, este lăsat de izbeliște. Fostul ministru, decan, șef de catedră și dascăl cu prestigiu recunoscut, ajunge șomer, fără drept de a fi angajat undeva. Colegii de altădată, mai vechi și mai noi, unii având la îndemână și pâinea, și cuțitul, luați înainte de valul nemilos al oportunismului, înfofoliți în mantia propriului confort și interes personal meschin, uită de harnicul, inimosul și competentul filolog, de serviciile sale multiple și extrem de necesare în faza decisivă a Renașterii Naționale, în special la etapa elaborării și adoptării legislației lingvistice, Nicolae Mătcaș având în acele zile de tensiune fără precedent ingrata misiune de expert principal în renumita „Comisie de salvare a limbii”.

...În împrejurări mai puțin faste (1994-1995), Nicolae Mătcaș, unul dintre ctitorii publicației, devine și unul dintre distinșii angajați ai revistei. Tandru, modest, emanând voie bună și echilibru sufletesc, de parcă nici nu trăia cea mai crudă dramă a existenței sale, disciplinat ca un neamț, urca în biroul de la etajul cinci al Casei Presei, unde era sediul revistei, la oră fixă, rămânând îndelung față în față cu manuscristele autorilor. Avea răbdarea și priceperea de a lucra cu tenacitate, migălos textele, înnegrind paginile și copiindu-le de iznoavă, dacă era cazul, pentru dactilografie. Era atent cu toată lumea, gesturile sale exprimând respect și generozitate, demnitate și responsabilitate, optimism și speranță că lucrurile se vor schimba spre bine. Atunci, în acele zile de tihnă, banală și prozaică muncă asupra verbului, cred că în sufletul lui Nicolae Mătcaș s-a redeșteptat poetul hotărât să recucerească splendorile vieții și optimismul de a trăi, învingând zilele negre și nopțile albe ale omului trecut în lista indezirabililor. Atunci am aflat,

pentru prima dată, că Nicolae Măzcaș scrie poezii, pe care ni le prezenta pentru lectură cu timiditate și involburare emotivă adolescentină. (De-a lungul anilor la diferite și prestigioase edituri din Țară Nicolae Măzcaș a tipărit opt volume de poezii.) Poemele, iradiind lumină, dragoste, armonie, îl ajutau, abia mai târziu am înțeles acest fapt, să-și aline suferința, să-și fortifice statutul moral și civic. Chipul de nobil, coborât parcă de pe alte tărâmurii în această lume brutală și încrâncenată, ținuta sobră, solară, argintiuul părului formând parcă un nimb, ochii de culoarea cerului azuriu, hainele de cele mai frecvente ori de nuanțe deschise, dar – recunosc tardiv și sper ca domnul profesor să trateze cu înțelegere ghidușia mai tinerilor colegi ai săi de la *Limba Română* –, și titlul unei poezii cu răscolitor parfum primăvărativ invocând imaginea unui pom potopit de albe flori în plină toamnă ne-au ispitit să-i găsim un supranume confratelui nostru mai în vârstă, despre care „păcat” abia acum mărturisesc. Am purtat peste ani ca pe o taină acest nou prenume al iubitului nostru coleg, ca, de altfel, și sincera și netrecătoarea afecțiune față de cărturarul și omul de caracter Nicolae Măzcaș, nu doar pentru că, așa cum zicea pe nedrept uitatul poet Liviu Damian, „Tot ce-i atins de laudă dispăre...”, dar și pentru că sunt lucruri, în special relativ la relațiile personale, despre care e mai bine să taci. Odată mărturisite, cuvintele îți încorsetează ființa și te văduvesc de privilegiul de a admira în intimitate imaginea omului care, adesea fără știrea lui, îți este pavăză și sprijin, condrumet și călăuză, aliat și prieten nedezmintit în cele mai tulburătoare momente ale existenței.

L-am simțit pe Nicolae Măzcaș mereu aproape de noi și de tot ce se întâmpla la revista *Limba Română* chiar și după ce Domnia sa a plecat la București, colaborarea devenind, de altfel, și mai fructuoasă. Pe adresa noastră parveneau, din răzbunare și dor, cu o frecvență ritmică studii, exegeze, rod al lecturilor și al investigațiilor savantului pelerin. Filolog cu înalte studii făcute la Leningrad și cercetător cu merite recunoscute în materie de lingvistică și sociolingvistică, va argumenta, în repetate rânduri, adevărul că pe cele două maluri de Prut există „o singură limbă, o singură națiune”. În plină extindere a ideologiei moldovenismului primitiv, Nicolae Măzcaș prezintă o comunicare cu titlul omonim în cadrul Conferinței științifice „Limba română este numele corect al limbii noastre”, organizată la 20-21 iunie 1995, în și pentru Parlamentul Republicii Moldova de către revista *Limba Română*, cu sprijinul unor instituții de resort. Conștient de misiunea sa dificilă și de blocajele existente în receptarea discursului identitar, Nicolae Măzcaș vorbește (așa cum a procedat de-a lungul carierei sale de distins savant și dascăl, calm,

într-un limbaj elevat, diplomatic) despre calvarul limbii române din Basarabia parlamentarilor, adică „pentru nespecialiști”, „cărora, ca și nouă, specialiștilor filologi, afirma fostul ministru, li s-a spus timp de decenii că limba lor nu ar fi română, ci moldovenească, și că ei ar fi cu totul alții decât românii, și aceasta le-au spus-o nu numai străinii, ci chiar și noi înșine, în condițiile în care știința și politica erau dirijate de politicienii din capitala imperiului și de servii lor locali”. Publicat în ediția specială a revistei *Limba Română*, dedicată amintitei conferințe, textul respectiv este inclus și în antologia de autor *Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul*, apărută în Colecția „Biblioteca revistei *Limba Română*”, volum în care Nicolae Mătcăș „infirmă «savantele» invenții privind numele limbii și al poporului nostru, demonstrează inconsistența teoriilor care concep existența moldovenilor aparte de cea a neamului românesc, și a graiului românesc, aparte de limba română”.

Majoritatea textelor din această perioadă (reluat și în prezentul volum) (*Calvarul limbii române din Basarabia – n.n.*), cu reale virtuți enciclopedice, elaborate cu pasiune și acribie demne de invidiat, ca mai toate lucrările purtând semnătura lui Nicolae Mătcăș, au fost publicate pentru început în revista noastră. Scrise la București, unde ex-ministrul s-a autoexilat (rebelul și neîmpăcatul basarabean, izolat în singurătatea-i aristocratică, află tămada rănilor provocate de trădările umiltoare ale Chișinăului în ambianța bogatelor biblioteci din metropola tuturor românilor), continuând să lupte cu proverbialul calm olimpic contra celor ce au rămas „în țarcul gândirii totalitare și al mentalității de sclav”. Bucureștiul i-a oferit ceea ce Chișinăul a refuzat să-i dea: slujbă, casă, masă, condiția de a trăi cinstit. Astfel, Ministerul Educației din România a câștigat un colaborator onest (lucrează în calitate de expert între anii 1996-2007, până la pensionare), iar basarabenii, în special liceenii, studenții, masteranzii, aflați la studii în Țară – un apărător al intereselor lor. Chișinăul a pierdut însă un dăruit cu har om de știință, un funcționar cu viziuni moderne și competențe profesionale atât de necesare tânărului stat suveran. Dacă renegații de neam nu veneau pentru o lungă perioadă la cârma Republicii Moldova, Nicolae Mătcăș ar fi putut lucra mult și eficient în învățământ, unde într-un timp-record (1990-1994) a schimbat structura învățământului, a restabilit liceele și gimnaziile, a introdus studierea cursului integral la literatura română și al celui de istorie a românilor, a renunțat la școlile mixte, la caracterul obligatoriu de învățare a limbii ruse, a întreprins, într-un cuvânt, energice și concrete măsuri pentru integrarea învățământului din Republica Moldova în învățământul românesc și cel european...

Nicolae Mățaș ar fi reușit, cu certitudine, să-și facă onorabil datoria la catedră sau la Facultatea de Litere, sau, de ce nu?, în fruntea Universității Pedagogice „Ion Creangă”, unde demonstrase reale calități manageriale și profesionalism pedagogic, dar unde nu i s-a găsit un loc de refugiu după epopeea ministerială. I-ar fi stat bine și la timona științei filologice de la Chișinău, care în prezent duce lipsă acută de autentici specialiști și strategi-practicieni în domeniul limbii române... Cine acum, în afară de omniprezentul Ion Ciocanu, literat ca formație, este preocupat de problemele corectitudinii limbii?! Or, volumul lui Nicolae Mățaș intitulat *De la grotesc la sublim* din Colecția „Biblioteca revistei *Limba Română*”, Chișinău, 1995, tratând unele aspecte de cultură a vorbirii la nivel fonetic, lexical, morfologic și sintactic, reliefa pregnant dexteritatea cercetătorului de a investiga și de a disocia faptele dificile de limbă, avansând simplu și convingător ideea necesității de a cunoaște profund limba literară standard.

Alții însă s-au pomenit în fruntea bucatelor. De ce? E un simplu paradox sau o regulă nedreaptă a supraviețuirii? Cum se explică oare faptul că unii dintre cei care după 1994 s-au aflat în anonimatul propriilor căpătuieli (uitând că reașezarea lucrurilor e posibilă păstrând demnitatea de om liber și conștiința neîntinată de conjuncturism și parvenire și că progresul depinde de munca onestă și permanentă a fiecăruia dintre noi, indiferent de locul ocupat în societate) sunt azi declarați, ironia sorții!, mari specialiști în domeniu și chiar arhitecți ai renașterii, adevărați protagoniști ai marilor schimbări începute la 1989, inclusiv în cea mai delicată și mai sensibilă problemă a noastră, limba română, adevărații artizani ai marilor schimbări începute la 1989 fiind ostentativ neglijăți... Din orgoliu, din fidelitate și respect față de idealurile cauzei naționale, spulberate de către politicienii-aventurieri, Nicolae Mățaș, luându-și lumea în cap, a refuzat să stea la cheremul mai marilor zilei din Chișinău, rămânând astfel drept și curat în fața propriului destin.

Fire blândă și răbdătoare, dar și caracter impetuos, timid, dar și năvalnic, Nicolae Mățaș trece prin viață învingător, pentru că a detestat inerția și minciuna, oportunismul și sclavul din noi – flagel ce ne acaparează, cu regret, tot mai nemilos. A fost și este un temerar și consecvent promotor al limbii române și al cauzei naționale.

MĂTCAȘ, Nicolae. *Calvarul limbii române din Basarabia*. Chișinău: „Limba Română”, 2011, p. 13-20. ISBN 978-9975-9937-1-5.

ILUSTRUL NICOLAE MĂTCAȘ (Un ministru luptător)

Petru Soltan

Îl țin minte de pe timpurile de demult. Adesea îl întâlneam în blocul matematicienilor al Universității din Chișinău. Un bărbat bine făcut și cu ochii triști. Nu le mai țin minte culoarea. Pare-mi-se, aveau pupilele largite, ceea ce mă făcea să-i cred negri.

Dânsul – basarabean, eu – transnistrian, ochii ceia îmi sfredeleau sufletul, se pare, cu un sentiment lipsit de bunăvoință: răul făcut de cei de peste Nistru era amarnic de mare, în special, în domeniul limbii. Însă, iată că într-o zi de iunie cu mult soare, comunitatea filologilor de la Universitate, după un examen, cred eu, de absolvire, adunată pe scările acelui bloc pentru o poză. Trecând prin față, ridic mâna și practic strig: „Salut celor de la Facultatea de Litere Slavone!”. Sigur că am fost turnat de un șef, ajuns în Basarabia tocmai din Valea Hoțului. Pe când din partea majorității obțin o simpatie, iertată-mi fie nemodestia. Recunosc, și stima mea față de această majoritate nu că s-a iscat, ci a și crescut și o port până în prezent. Fiecare în suflet știa adevărul – e român și limba

i-i română. Nu sunt sigur, era Nicolae Mățcaș printre cei adunați pe scări sau nu. Dar de ne întâlneam față în față, sfredelirea ceea dispăruse și simțeam că din pupilele celea răzbătea un fel de salut cald. L-am mai întâlnit în biroul de-acasă al regretatului academician Silviu Berejan. Chiar dacă în ochii ceia mari se simțea aceeași tristețe, în vorbă era amabil.

Trecură un șir de ani. Era un început de deșteptare națională.

Activitatea, zbuciumul domnului Nicolae Mătcaș i-a șters tristețea din ochi. Devenise un pilon al acestei deșteptări. Articole prin ziare, emisiuni televizate purtau semnătura și imaginea însoțitului Nicolae Mătcaș. Iată adoptată în Parlament cunoscuta „Legislație lingvistică” (1989), am impresia că zi de zi domnul Mătcaș ținea câte o prelegere la televizor cu privire la studierea (scrisul și citirea) grafiei latine. Toată republica îl urmărea cu atenție. Devenise un adevărat dascăl al poporului. Desigur, adesea era însoțit la aceste prelegeri de regretatul Ion Dumeniuk. Acesta fiind de origine ucraineană, și-a dedicat viața societății în sânul cărei își ducea traiul. Mi-aduc aminte, de-acum aleși deputați, îl întreb pe Mihai Ghimpu: „Unde îl plasăm pe Nicolae Mătcaș?”. „Ministrul Învățământului!” – a replicat dânsul cu voce tare, ca o chestiune indiscutabilă. Și la Sfatul Frontului Popular s-a votat unanim candidatura respectivă.

Câte și mai câte reușește să facă domnul ministru Nicolae Mătcaș e dificil a le enumăra: lumea le știe. Un detaliu o să-l expun un pic mai jos.

Camera Deputaților ne invită la București în august 1990 pentru a semna „Înțelegerea” la cele două mii de burse, donate Republicii Moldova – un dar dumnezeiesc. Ajunși la București cu mașina de serviciu a Domniei sale, părea că ne așteptau; un vicepreședinte al acestei camere, pare-se, domnul Ionel Roman, în plină ședință, ne așază în prezidiu, anunțându-ne că o să ne ofere microfonul pentru a vorbi.

Doamne, să-l fi văzut pe domnul ministru, părea urcat în ceruri de timpurile sosite! A vorbit, aprins de sentimentele ce-i dădeau o inspirație inegalabilă, vreo jumătate de oră. Sala l-a aplaudat în picioare. N-am să uit acele clipe de mândrie.

Și acum, detaliul pe care vi l-am promis. În cadrul Ministerului Științei și Învățământului – așa se numea pe-atunci – se face un proiect al *Legii Învățământului*. Publicat pentru discuții, se ajunge la concluzia că e necesar un alt proiect, radical distinct de cel inițial. Domnul ministru face vizite peste vizite la ministrul Educației din România, pentru a prezenta un nou proiect, compatibil cu proiectul cel românesc. Iar e publicat și pus în discuție. Agrarienii organizează o ședință specială în cadrul ministerului agroindustrial, la care au fost invitați profesori de școli și universitari din domeniul respectiv. Verdictul a fost dur: a respinge acest nou proiect din considerente că e românesc, ba mai mult – a-l doborî din funcție pe ministrul Nicolae Mătcaș. Cu această ocazie este invitat în Parlament pentru explicații – o chestiune care nu putea fi negată. Urcă domnul ministru la microfon și începe dezmațul din partea agrarienilor. Noi, cei de la Front, credeam că s-a terminat cu postul de ministru. Însă ținuta Domniei sale, vasta cultură, impecabila logică

și stăpânire a limbii române timp de aproape două ore a ținut piept atacului din partea agrarienilor. Asta a mirat și sala, și balconul cu oaspeți. Domnul Nicolae Mătcăș a devenit în Guvern și mai activ în apărarea cauzei naționale. Cu atât mai mult cu cât alături îl avea pe un alt as al cauzei noastre, maestrul Ion Ungureanu, ministrul culturii și cultelor. Acești doi, așa zice, zmei, erau unicii care făceau „probleme” la fiecare ședință de Guvern, unde majoritatea erau agrarieni sau cu duh de agrarieni. Acești doi bărbați ai neamului au rezistat până în momentul în care noul Parlament a devenit totalmente agrarian. În noul Guvern n-au mai fost incluși, ci aruncați în mulțimea de șomeri, ceea ce i-a făcut să caute vreun pic de noroc în dulcea Românie, unde ambii s-au manifestat din plin, ca doi veritabili maștri al civilizației românești.

Înainte de a încheia acest portret al domnului Nicolae Mătcăș, țin să menționez o chestiune legată de ocupația mea de matematician.

În 1991, fiind la București în doi, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj ne invită să le facem o vizită. În aula „Tiberiu Popoviciu”, lume peste lume. Întâlnirea a avut loc în cadrul Facultății de Matematică. Știind că eu fac parte din tagma lor, sunt rugat să expun ceva din investigațiile mele. Iau creta și încep să explic un algoritm, pe care eu îl cred elegant, de rezolvare a unei probleme de ordin practic. Și iată la un moment, într-o matrice comit o eroare. Poate din cauza emoțiilor și din graba de a explica mai repede. Nimeni dintre cei de la facultate n-o observă. Când colo, domnul ministru îmi arată eroarea. Am fost extrem de mirat: filolog și să observe o eroare foarte ascunsă de matematică? Mai târziu îmi dau seama prin ce se explică acest aspect rafinat de simțire logică. Domnia sa și-a făcut doctoratul în Sankt-Petersburg (fostul Leningrad) cu o denumire pe măsură: „Lingvistica matematică, structurală și aplicată”, publicând la Chișinău în 1982 monografia *Școală a gândului. Teoreme lingvistice*.

Până acum nu mai știu care-i este culoarea ochilor, însă sunt cu certitudine convins că ilustrul Nicolae Mătcăș își are sufletul completamente românesc.

Timpul. 2010, 22 apr. ISSN 1857-2456.

ULTIMA NOASTRĂ REDUTĂ

Vlad Pâslaru

Se știe că pentru a fi un om bine educat trebuie să ai cei șapte ani de acasă, iar pentru a deveni intelectual, trebuie să ai trei facultăți: prima s-o faci bunelul, a doua tatăl și a treia tu însuși. Profesorul Nicolae Mățaș provine din țărani și, în timp, este la prima generație de intelectuali. Dar fiecare regulă sau principiu admite neapărat și câte o abatere, iar profesorul Mățaș este un exemplu în acest sens, făcând abateri de la regula generală a ființei intelectuale și adunând, datorită hărniciei sale proverbiale (nu mi-l pot închipui să stea fără treabă nici un minut), trei facultăți într-o viață de om, savant și poet, profesor și ministru. Ca savant cel mai bine cunoscut este acasă, unde s-a produs ca un veritabil tribun al limbii române, pe care a considerat-o ultima noastră redută – metafora îi aparține – adică a românilor ruși din trupul Patriei Române. E metafora cea mai încăpătoare de sens, care a fost creată vreodată și care exprimă total ființa basarabeanului român. Valentin Mândăcanu, unul dintre curajoșii limbii române din Basarabia, i-a zis acesteia, în renumitul său eseu, *veșmântul ființei noastre*. Nicolae Mățaș a numit-o *redută*, ultimul loc în care mai ființăm ca români. Or, lupta pentru limba română este și lupta pentru propria noastră ființare. Ca poet este mai puțin cunoscut, deși a editat mai multe cărți, dar nu pentru a se face renumit și în această postură, ci pentru a răspunde firesc chemării pentru frumos. Ca profesor s-a format încă din anii de studenție, muncind cu sufletul și cu mintea pentru a se asemana chipului lui Nicolae Corlăteanu, pe care l-a considerat cel mai bun model de savant și profesor. L-am urmat și eu la timpul meu pe profesorul Mățaș. Îl aveam în minte înainte de a-l cunoaște, pe când eram elev în clasele superioare, datorită fratelui meu Nikon, pe atunci student la litere, și care îmi povestea – nu despre profesorii săi, nici despre profesorul Mățaș, ci despre lucrurile pe care le studia. Era o lume aparte ceea ce studia el, interesantă și aproape miraculoasă, încât, la un moment dat, m-am gândit că dacă

fratele meu, care este abia în anul I, știe atâtea lucruri despre fenomenele limbii și ale literaturii, atunci cum or fi profesorii lui? Am aflat în curând cum este un profesor universitar, în persoana dlui Mățcaș, care cores-pundea perfect imaginii pe care mi-o creasem despre profesorii fratelui meu. Nu era doar o enciclopedie lingvistică, ci și un model de gândire, vorbire și ținută academică, era în ochii mei un desăvârșit. Prezentând fenomenele limbii, le ilustra neapărat cu secvențe din opera scriitorilor români, dar niciodată nu le citea de pe hârtie, ci le recita. Știa pe de rost mai mult chiar decât profesorii de literatură și doar unul Ion Osadenco poate că ar fi putut să-l întreacă. Împreună cu Domnia sa și cu alți câțiva studenți ai săi am fost primii în noua viață a Institutului Pedagogic „Ion Creangă” (1967-1971). Și împreună învățam: el – să fie profesor și decan, noi – să fim studenți. El, având ca model o universitate, care era mai în vârstă decât absolventul ei cu doar cinci ani, dar totuși cu noroc de câțiva profesori foarte buni și de *dezghețul* hrușciovist, care a făcut posibilă deschiderea unei librării de carte românească în centrul Chișinăului. Am avut ocazia să trăim și noi, patru dintre studenții săi, miracolul sfânt al cărții românești, atunci când l-am ajutat să se mute de la cămin în apartamentul „hrușciovcă” pe care-l primise la Botanica. Am încărcat un camion întreg, dar lucruri de gospodărie mai nimic. Doar lăzi cu carte românească. Mi-amintesc și acum cum i s-au aprins ochii lui Constantin Tănase, care deja pe atunci avea curajul să spună lucrurilor pe nume, întrebându-l în glumă pe dl profesor, ce-ar fi dacă, încărcând și descărcând cărțile, vreo două ar dispărea. Răspunsul profesorului mi-a desființat conceptul de morală: „Măi băieți, să furi o carte nu-i o crimă. E chiar laudabil. Dar eu vă rog să nu faceți aceasta cu cărțile mele, căci

12 ianuarie 2012. Gheorghe Bâlici, Constantin Șchiopu
și Vlad Pâslaru la o lansare de carte

le-am adunat cu greu în anii studenției. Vă voi împrumuta însă cu plăcere pe oricare v-o doriți”. Și Constantin Tănase s-a întors la cămin cu două cărți împrumutate din biblioteca profesorului.

A fost și cel mai bun pedagog al nostru, influența sa educativă venind nu din Codul constructorului comunismului, afișat chiar și în cantina studențească – probabil, pentru a ne tempera pofta de mâncare, care întotdeauna era mai mare decât bursa –, ci din propria sa personalitate, iar aceasta venea de la aceleași izvoare ale pedagogiei populare, la care și noi am învățat, poate mai mult decât din manualele care ne declarau cei mai fericiți copii din lume (în timp ce tata, după ce răsfoia *Moldova socialistă*, la care era abonat fără voia lui, și *Zorile comunismului*, ziarul raional, la care era abonată mama, deși nu știa să citească, strecura printre dinți o înjurătură: „Minciuni!” și arunca ziarele la picioare. Noi trebuia să le luăm de acolo și să i le ducem mamei, care avea nevoie de ele ca hârtie de ambalaj). Era un blând sever cu noi. Nu ridica vocea niciodată, vorbea calm, uneori făcea pauze mai mari decât aveam eu nevoie (abia când am devenit și eu profesor, am înțeles că le făcea pentru alții). Știam, simțeam că ne respectă mult ca pe viitorii profesori de română și nu îndrăzneam nimeni să vină la seminarele sale nepregătit. Și atunci când unul dintre colegii noștri a ignorat totuși – nu regula, mai degrabă un principiu moral acceptat mutual – am aflat că profesorul poate fi extrem de dur: „Dacă nu te respecti dumneata în calitate de persoană care și-a propus să devină învățător, nu te pot respecta nici eu. Ori îți accepți la modul serios misiunea, ori părăsește facultatea!”. Prin această lecție, profesorul nu ne-a sporit frica, căci nu ne temeam de el, ci îl respectam pentru competența și cumsecădenia sa; el a exprimat principiul care ne lega, profesori și studenți, a făcut ca cel dintâi să fie auzit de fiecare dintre noi, ne-a dat un instrument de devenire întru libertate. Căci nu poți fi profesor, mai ales de limba maternă, dacă n-ai sufletul liber, dacă nu crezi în limba română și în valorile pe care aceasta le exprimă și le creează continuu. Acum, după ani de zile, încerc să înțeleg de ce anume Nicolae Mățaș a fost propus și acceptat întâiul ministru democrat al educației și-mi dau seama că argumentul cel mai tare a fost cumsecădenia sa. Miniștrii învățământului de până la el erau mai mult niște responsabili de promovarea ideologiei comuniste, decât oameni de cultură pedagogică. Nicolae Mățaș, pe lângă calitatea de bun profesor, de mare lingvist, își crease imaginea de om integru, de om cu principii formate în familie și în sânul limbii și literaturii române. Nimeni n-ar fi putut să-i reproșeze vreo faptă nedemnă, un gând sau o lucrare slugarnică regimului sau o funcție nemeritată. Își asumase o responsabilitate

atât de mare, încât m-a rugat chiar și pe mine, care eram cunoscut doar prin câteva articole despre școala națională și ca unul din autorii Concepției învățământului în Republica Moldova, să-l consult în materii de învățământ. M-a flatat, dar m-am simțit și mândru să stăm jumătate de zi, într-o duminică, într-o sală a Universității Pedagogice, unde am dezghiecat fiecare domeniu al învățământului de la noi în probleme și posibile soluții. Și mai mândru am fost peste câteva zile, admirându-l pe profesor la televizor, cum prezenta în Parlament acele soluții. Pâinea de ministru în primul guvern democrat s-a dovedit a fi destul de amară. E suficient să amintesc doar perioada de demarare a procesului de atestare a cadrelor didactice, când funcționari din fostul minister comunist au agitat masele de învățători mai mult împotriva ministrului decât a atestării. Îi era urmărită activitatea la fiecare pas, unii din echipa sa au profitat din plin de cumsecădenia acestuia pentru a pune acel început de corupție în învățământ, care astăzi s-a extins la scară națională. Și de fiecare dată când îmi primesc salariul de profesor universitar în valoare de 2010 lei, îmi amintesc de declarația profesorilor de la Liceul „Gheorghe Asachi” din Chișinău, care au atacat pe nedrept în *Moldova Suverană* conceptul de atestare, pe ministrul Mățcaș și pe mine, pe atunci președinte al Consiliului Național pentru Atestarea Cadrelor Didactice. Or, azi, un profesor de liceu, cu grad didactic superior, are un salariu, datorită aceluia concept de atestare, cu mult mai mare decât al meu. Mă gândesc și la alma mater a mea, la Universitatea Pedagogică „Ion Creangă”, care, atunci când Nicolae Mățcaș hotărâse să revină la catedra la care a activat întreaga sa viață și de unde a plecat la minister pentru a face și mai mult bine, l-a lăsat șomer pe unul dintre cei mai mari profesori ai neamului. Aceeași instituție a repetat gestul și acum câteva luni, când a refuzat să-i acorde titlul de doctor honoris causa omului care a reformat învățământul de la noi. Ceea ce înseamnă că metafora profesorului Mățcaș, dar inversată, este adevărată: Ultima redută a comunismului (mai) trăiește... Iar profesorul Mățcaș a devenit între timp el însuși o redută a limbii române, a pedagogului total și a omului cumsecade. El n-a împlinit șaptezeci de ani. El, ca un copil, tot mai speră la o lume mai bună, mai dreaptă, mai curată. Și-a trăit doar repetat copilăria, de fiecare dată mai înălțător, mai sincer, mai senin, mai luminos. O spun și cărțile sale de poezie, fiecare mărturisind despre una din vârstele desăvârșirii sale.

La mulți ani, dragă profesore!

Timpul. 2010, 16 apr., p. 10. ISSN 1857-2456.

PROFESOR AL PROFESORILOR, LUMINĂTOR AL NEAMULUI

Dionis Lica

În toamna lui 1965, în Centrul de calcul al Institutului de Matematică al AȘM, unde lucram, se prezentă un tânăr înalt, zvelt, cu părul înspicat de câteva fire argintii, sfios, întrebând dacă nu ar putea găsi un programator, care să-l ajute la prelucrarea pe calculator a unor date privind repartiția statistică a cuvintelor în presa periodică din Republica Moldova. Atunci am făcut cunoștință pentru prima dată cu Nicolae Mățaș, fost lector la Catedra de limbă română (pe atunci „moldovenească”) a Universității de Stat din Chișinău, doctorand la zi la Universitatea de Stat din Leningrad, specialitatea „Lingvistică matematică, structurală și aplicată”, avându-l în calitate de conducător științific pe renumitul romanist, specialist în lingvostatistică inginerască, prof. univ. Rajmund Piotrowski. Intrigat de faptul că un lingvist s-a încumetat să intre în sanctuarul matematicii, aș fi acceptat fără crâcnire solicitarea dacă nu aveam de executat o comandă urgentă. I-am recomandat-o pe colega Claudia Gârbu-Usov. Au întocmit programul adecvat, după câteva ajustări au efectuat calculele necesare, iar rezultatele obținute au constituit

2010. Dionis Lica, matematicianul, i-a dedicat colegului de institut Nicolae Mățaș volumul *Clopotul amintirilor durute*

obiectul câtorva informări comune la reuniuni din U.R.S.S. (Ufa, Leningrad) și au fost înglobate în teza de doctorat, pe care compatriotul nostru a susținut-o cu brio în octombrie 1967.

Drumurile ni s-au întretăiat din nou în 1967: d-lui fusese angajat decan la Facultatea de Litere a Institutului Pedagogic de Stat „Ion Creangă”, subsemnatul – la Facultatea de Fizică și Matematică, decanatele noastre se aflau vis-à-vis, anticamera era comună, numai colectivele didactice, studenții și problemele diferite. Am fost, împreună cu rectorul Nichita Chiricenco, cu prorectorii Ion Goian, Boris Rusu ș.a., într-un fel, ctitorii renăscutului Pedagogic. Ulterior, subsemnatul a îndeplinit funcția de prorector, conferențiarul Mătcaș – pe cea de șef de catedră. Era considerat un specialist notoriu în domeniul său, se bucura de respect deosebit din partea studenților. Matematica făcuse din filologul Mătcaș un lingvist sobru prin rigoarea formulărilor scopurilor obiectului de cercetare, a demonstrațiilor și concluziilor. Cartea *Școală a gândului* (Chișinău, 1982), care operează cu noțiuni ca *lemă*, *axiomă*, *lege*, *teoremă*, *demonstrație* etc. la tratarea fenomenelor limbii, formulează și rezolvă, în spiritul rigorilor matematicii, cca 60 de teoreme lingvistice. Lingvistul formulează și demonstrează în știința limbii legea substituirii determinatului prin determinativ și efectele acesteia la nivel lexical, morfologic și sintactic (lege care, după tradiția din matematică, ar trebui să-i poarte numele).

În 1980 drumurile noastre ni s-au despărțit. Ostracizat pentru originea socială, chipurile, nesănătoasă, am fost nevoit să părăsesc institutul, să mă angajez la alt lucru. În perioada 1988-1989 îi admiram curajul cu care se avântase în lupta pentru renașterea națională, pentru obținerea dreptului la limba maternă, alfabet latin, demnitate, independență. Când ajunsese ministru al educației, i-am solicitat o recomandare către dl ministru al educației Liviu Maior de la București, grație căruia am ajuns profesor, ulterior șef de catedră la Agronomicul din București.

După 1995, când dl ministru Mătcaș, demis de agrarieni, rămăsese fără loc de muncă, tot dl ministru Maior a fost acela care l-a angajat la ministerul de la București.

La București, din cauza muncii pe care o prestam, aproape că nu am mai avut când ne vedea, după serviciu și în restul zilelor Nicolae stând mai mult în sălile de lectură sau în fața foi imaculate. Căci ni l-a furat poezia pe lingvistul nostru! La fel ca acad. Solomon Marcus, reputat matematician, dar și cunoscut și apreciat în lume specialist în domenii interdisciplinare precum lingvistica matematică, poetica matematică etc., care găsește poezie în matematică și matematică în poezie, și Nicolae

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Mătcaș consideră că poezia se supune, implicit, unor rigori care o apropie de matematică. Este suficient să-i citești numai cele două plachete de sonete, *Roată de olar* (București, 2008) și *Un câmp minat, urcușul* (București, 2010), cu respectarea strictă a celor trei rigori obligatorii ale speciei – teza, antiteza și sinteza, pentru a te convinge de structurarea matematică a ei, la care se adaugă tropii și celelalte elemente de armonie care te poartă în lumea fascinantă a poeziei.

Un cititor curios cred că își va da lesne seama de ce un matematician cu suflet de poet s-a apucat să întocmească o carte despre un poet cu gândire de matematician. Anume afinitatea de gândire și de simțire dintre un matematician de vocație și un filolog de vocație, nicidecum alte cauze, a constituit mobilul care m-a determinat să adun în volum un florilegiu din partea colegilor de clasă, de facultate, a discipolilor, consătenilor, dascălilor și altor oameni de bună-credință pentru cel care a fost și rămâne model de comportament civic și moral: profesorul profesorilor, filologul, publicistul, militantul pentru triumful cauzei naționale, demnitarul, poetul și omul de omenie Nicolae Mătcaș.

București – Chișinău, aprilie 2010

LICA, Dionis. *Clopotul amintirilor durute: Nicolae Mătcaș la 70 de ani*. Chișinău: Tipogr. UPS „Ion Creangă”, 2010, p. 7-10. ISBN 978-9975-46-054-5.

CONTRIBUȚIA LUI NICOLAE MĂTCAȘ LA CULTIVAREA LIMBII ROMÂNE

Ion Ciocanu

(...) Dintre titlurile de succes ale autorului evidențiem și volumul *De la grotesc la sublim* (1995), consacrat problemelor de cultivare a limbii române. Ceea ce-l singularizează în primul rând și imprimă studiilor sale un specific proeminent este osatura teoretică solidă a afirmațiilor, fundamentarea justă și convingătoare a concluziilor. E trăsătura principală a articolului *Numai în miezul limbii*, care poartă subtitlul *În loc de prefață*. Saturat de informație istorică și lingvistică, articolul se sprijină temeinic pe afirmația autorului că „suntem români pe străbun pământ românesc și de aceea vrem să gândim, să vorbim și să simțim românește” (p. 5). Eminescu, Grigore Vieru și Nichita Stănescu îl călăuzesc pe Nicolae Mățaș spre ideea că limba română este însuși aerul pe care îl respirăm, pentru că „cetatea care ne-a ținut mereu trează conștiința de apartenență la un neam eroic bimilenar, cetatea care ne-a făcut să rezistăm în fața tuturor puhoaielor nivelatoare, din oricare parte s-ar fi pornit ele spre noi, a fost limba – această cetate de neînvins a românismului” (p. 6). Nu-i vorba, de pe la 1812 rușii ne-au rebotezat în moldoveni vorbitori de limbă „moldovenească”, pe care unii dintre ai noștri o vorbesc și până azi. „Dar cum o vorbim?, se întreabă Nicolae Mățaș. Te strânge în spate când auzi cum e schilodită la tot pasul dulcea și încântătoare limbă română” (p. 7). Pentru ameliorarea acestei situații autorul procedează la demonstrații consistente, explicând pe îndelete, ca în orice lucrare de știință, cum a evoluat diftongul *oi, oy* (pronunțat *ua*) din limba franceză în cuvintele neologice împrumutate de limba română. *Diftong sau vocale în hiat?*, de exemplu, este o exegeză de mare finețe a adevărului că „reflexele lui *oi* din franceză diferă uneori de la dicționar la dicționar, și nu numai în cuvinte diferite, ci chiar în unele și aceleași cuvinte” (p. 13). Pe baza colaționării unor surse lexicografice de mare importanță și valoare (*Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, București, 1981; *Dicționarul explicativ al limbii române*,

București, 1975; *Dicționar ortografic cu elemente de ortoepie și morfologie*, Chișinău, 1990 ș.a.), Nicolae Mătcaș constată că franțuzescul *oi* e ba *ua* (*trotuar, fumuar*), ba *oa* (*coaforă, croazieră, toaletă*), din această cauză „de multe ori este imposibil a determina cum ar fi recomandat autorii dicționarilor respective să fie pronunțate îmbinările de litere *ua* și *oa*” (p. 13). Mai mult, „aceasta e prima dificultate cu care se confruntă un doritor de a însuși pronunțarea și scrierea corectă a neologismelor împrumutate din limba franceză ce conțin îmbinările de litere *ua* și *oa* rezultate din diftongul *oi*” (p. 13) și „a doua dificultate, nu mai puțin importantă, care apare în fața alcătuitoarelor de dicționare ale limbii române constă în redarea în românește în scris a digrafului francez *oi*: când se va transpune prin *ua* și când – prin *oa*?” (Ibidem).

Savant autentic, Nicolae Mătcaș nu uită că „limba română din Republica Moldova s-a aflat în permanență sub o influență masivă a limbii ruse, iar pronunțarea internaționalismelor (chiar dacă acestea fuseseră împrumutate la timpul lor direct din franceză sau din alte limbi) imita pe cea a cuvintelor respective din limba rusă” (p. 14) și că, prin urmare, numai așa putem explica faptul că „o parte din aceleași cuvinte din limba română în dicționarele editate în Republica Moldova în loc de *oa* îl conțin pe *ua* și, în plus, acest digraf *ua* nu se rostește ca un diftong, cum se rostesc cuvintele neologice cu *oa*, ci face parte din silabe diferite” (p. 14-15). Distinsul lingvist concluzionează că „în condițiile în care se vorbea la tot pasul despre influența binefăcătoare a limbii ruse..., când se promova insistent falsa teorie a unei limbi moldovenești de sine stătătoare, deosebite de română, când se ridica un zid artificial între limba română firească din România și cea lăncezândă din Republica Moldova, nu trebuie să ne mire faptul că în dicționarele normative erau propagate pe ici, pe colo și niște norme diferite, «specifice»” (p. 16). Or, „din momentul în care lumea științifică a recunoscut unitatea de limbă română vorbită de românii de pretutindeni, indiferent de fruntăriile politice, normele limbii române literare trebuie să fie unele și aceleași. Odată ce majoritatea dicționarilor românești recomandă redarea lui *oi* din franceză prin *oa* și pronunțarea acestei reuniri de sunete ca diftong, suntem datorii să ne orientăm la această normă de pronunțare a lui *oa* – ca diftong, și nu la cea rusească – de trecere a lui *u* și *a* la silabe diferite (vocale în hiat)” (Ibidem). După încă două observații demne de un exeget scrupulos și profund al faptelor lingvistice, Nicolae Mătcaș notează că „franțuzescul *oi* se redă și se pronunță în românește ca *oa*, din care cauză, probabil, și-a extins scrierea și pronunțarea cu *oa* ca diftong la cuvintele franțuzești cu *oi*” (p. 17). Opinia sa e că „în virtutea acestei tendințe de

Ion Ciocanu, Vlad Pohilă și Ion Buga la o lansare de carte
în cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”

ordin general, vom scrie cu *oa* și vom pronunța cu diftongul *oa* următoarele cuvinte de origine franceză care conțineau un *oi* (*oy*): *balansoar, benoar, budoar, coafare, coafor, croazieră, curtoazie, demoazelă, exploatare, fermoar, foaier, lavoar, patinoar, pledoarie*” – șirul exemplurilor date de autor este cu mult mai mare. Până la urmă, un simplu, s-ar părea, articol de cultivare a limbii crește într-o exegeză desfășurată și aprofundată a faptelor lingvistice abordate, Nicolae Mătcăș demonstrând că în textele de această natură (în carte sunt inserate și altele asemănătoare: *Diftong ascendent sau descendent?*, *Un reziduu perpetuu?*, *Înnemurirea cuvintelor* ș.a.) problemele de cultivare a limbii își pot găsi o rezolvare justă, profundă în baza unui material factologic vast, privit din unghiuri diferite, a unor observații subtile asupra faptelor de limbă, care generează concluzii pertinente, altfel zis – că articolele de cultivare a limbii sunt lucrări propriu-zis ori preponderent științifice. Constatăm că mai bine de jumătate din volumul *De la grotesc la sublim* reprezintă parcursul științific al autorului într-o serie de probleme ale scrierii și rostirii românești corecte. Pe de altă parte, cartea lui Nicolae Mătcăș cuprinde și un amplu compartiment de analize succinte și de corectări judicioase ale unor fapte lingvistice aparent simple, pentru unii – chiar minore. Intitulat *De-ale Parlamentului*, compartimentul în cauză se întemeiază pe evidențierea și combaterea unor greșeli comise de către membrii Parlamentului chișinăuian. Nicolae Mătcăș afirmă din start că „principala sursă de greșeli e gândirea în limba rusă” și redarea, traducerea nereușită, ad-hoc, a expresiei (rusești) în românește, subliniind în mod expres că „acest soi de greșeli îi caracterizează nu numai pe unii aleși ai popoului, ci și pe mulți dintre membrii electoratului” (p. 97-98). Expresiile pe care le consemnează și le corectează lingvistul sunt dintre cele mai

diferite. În funcție de gravitatea greșelilor comentate și de complexitatea analizei și combaterii acestora, Nicolae Mățaș scrie unele articole relativ desfășurate, bazate pe analize minuțioase și pe interpretări aprofundate ale faptelor lingvistice, generând concluzii limpezi, cu exemplificări elocvente. Cităm câteva mostre de combatere a greșelii: „«Stimată audiență». Cei care se adresează astfel confundă cuvântul *auditoriu* cu sensul de «asistență, public» cu *audiență*, care înseamnă «întrevedere acordată unui solicitator de către o persoană sus-pusă» (*Am avut o audiență la primul-ministru*). Este corect a spune *onorat public*, *onorat auditoriu*, *distins auditoriu*, *onorată asistență*. O sursă a erorii este și asemănarea sonoră a celor două cuvinte, *audiență* și *asistență*, care, după cum vedem, pentru unii au devenit adevărate paronime”; „«*Manifestarea va avea loc în sala festivă*». Adjectivul e folosit inadecvat, pentru că o sală nu poate fi festivă. Festivă, adică sărbătorească, poate fi atmosfera, pre-dispoziția, starea, adunarea etc., pe când sala e *de (pentru) festivități*...”; „«*El e pe buletin de boală*». Insul care a motivat astfel absența colegului a vrut să spună că tovarășul lui e bolnav, are chiar și *certificat medical* (care îi motivează absența). A fost presat însă de modul de gândire și de exprimare rusești: *Он находится на больничном листе*”. Scurt, clar, pe înțelesul tuturor, din 1995, de când a apărut cartea *De la grotesc la sublim*, greșelile comentate și corectate grijuliu și convingător în aceste, dar și în alte articole sau eseuri, tablete sau consemnări, nu s-au împuținat în societatea est-pruteană. Mai curând, acestea au devenit mai dese, de parcă nici Irina Condrea, Inga Druță, Ana Vulpe, Nicolae Mățaș, Ion Melniciuc, nici alți cultivatori ai limbii române, de la noi ori de peste Prut, nu le-ar fi comentat și corectat. Or, eficiența tabletelor/eseurilor de cultivare a limbii e o altă problemă foarte dureroasă... Ceea ce urmărim prin articolul de față e să consemnăm varietatea obiectivă a modurilor de a trata problemele limbii actuale: în mod propriu-zis ori preponderent științific, pe de-o parte, ca în articolul analizat de noi la începutul textului de față, și – pe de altă parte – în mod publicistic, eseistic, după cum procedează Nicolae Mățaș în compartimentul *De-ale Parlamentului*. Bineînțeles, se poate discuta care modalitate de a aborda problemele de cultivare a limbii e mai bună și mai eficientă. Inerent, eventualii disputanți s-ar împărți în două tabere: unii ar susține că e mai utilă prima modalitate de combatere a greșelii, pentru că autorii unor asemenea articole/studii analizează probleme complicate, apelând la surse științifice notorii, alții ar da prioritate celei de-a doua, pentru că se recomandă în termeni simpli forma corectă de exprimare a cuvântului sau expresiei eronate. Ne întemeiem supoziția pe realitatea încetățenită la noi (dar și

peste Prut): încă Nicolae Corlăteanu acorda mai multă atenție formei publicistice (eseistice) de combatere a greșelii în articolele / tabletele publicate inițial în revista „Femeia Moldovei” (destinate publicului larg), dar ca savant prefera totuși forma elaborată de abordare a problemelor de scriere și de vorbire a limbii în articolele din culegerile apărute sub genericul comun „Cultivarea limbii” ori, mai târziu, în cartea sa *Încadrarea lingvistică în realitățile europene* (2001). Nicolae Mătcăș, după cum am arătat deja, exersează în aceeași lucrare – *De la grotesc la sublim* – ambele modalități. O privire fugitivă, evident simplificatoare, asupra articolelor / tabletelor scrise, de exemplu, de Irina Condrea ne conduce la concluzia că autoarea înclină spre abordarea științifică a subiectelor de cultivare a limbii. Ion Melniciuc, fără să neglijeze în principiu argumentarea științifică, este mai întotdeauna publicist, eseist. Acest domeniu se situează, de fapt, între știință și eseistică, importanța și valoarea articolelor/tabletelor/eseurilor depinzând de gravitatea problemelor luate în discuție, de precizia constatărilor, de justetea interpretării faptelor de limbă, de limpezimea și forța de convingere a concluziilor și, fără îndoială, de alți factori concreți care asigură articolelor/tabletelor/eseurilor respective actualitatea, eficiența sau poate, din păcate, lipsa lor de valoare, de actualitate. Dar ne face plăcere să afirmăm, în încheierea articolului de față, că Nicolae Mătcăș este – în absoluta majoritate a lucrărilor sale de cultivare a limbii – un autor serios, un interpret judicios al faptelor de limbă, o călăuză de nădejde a cititorului prin hățșurile destul de dese ale greșelilor de scriere și de exprimare verbală, comise de conaționali noștri, cărora ne asumăm îndrăzneala de a le sugera să-i caute și să-i citească toate cărțile de articole, indiferent dacă acestea sunt lucrări științifice ori tablete eseistice. Fiecare dintre noi are ce alege / prefera din lucrările Domniei sale și, în funcție de pregătirea lingvistică a fiecăruia, avem cu toții beneficiul unor observații pertinente asupra vorbirii/scrierii noastre curente și al unor soluții sigure în vederea corectării greșelilor de care nu mai putem scăpa.

Limba Română. 2012, nr. 3-4, p. 30-34. ISSN 0235-9111.

DE DRAGUL LUI NICOLAE MĂTCAȘ

Valentina Butnaru

N-am avut noroc să-mi fie profesori nici Nicolae Mătcăș, nici Ion Dumeniuk. Pe Ion Dumeniuk îl vedeam pe culoarele facultății, avea ore cu grupele de filologi, fiind și conducător al uneia dintre grupele paralele. I-am cunoscut și am început a comunica, începând cu martie 1990, după Congresul de constituire a Societății „Limba Noastră cea Română”, când ne-am regăsit în componența aceluiași Consiliu, din care făceau parte în jur de 45 de persoane – filologi, scriitori, oameni de cultură. Ședințele se țineau frecvent, aproape săptămânal. Inițial, fiind pe post de secretar responsabil, țineam legătura cu toți colegii și coordonam toate întrunirile noastre. Acești doi oameni frumoși au devenit protectorii și mentorii mei și m-au susținut necondiționat, în cele mai dificile momente...

Nu-i pot separa, pentru că îi văd împreună... Ne-au re-învățat scri-sul românesc, seară de seară, la televizor. Acum, îmi par de aur acele timpuri, pentru că erau pline de speranță. Iar ei, doi titani luminoși și blânzi, mi se păreau atât de toleranți, deși unul era vulcan și altul – apa

30 ianuarie 1993. Onorând imnul republicii la Congresul al II-lea al Societății „Limba Noastră cea Română”, Chișinău (în centru, rândul al patrulea – Nicolae Mătcăș). În dreapta – alături de dna Valentina Butnaru, președinta societății

care îl stingea... Un român și un ucrainean românizat care și-au lăsat deoparte proiectele personale și lecturile de specialitate și s-au oferit să scoată la lumină o provincie care rătăcea prin obscurantism și neștiință de carte!

Din 1992, de când am rămas văduviți de Ion Dumeniuk, ne-au legat și mai strâns amintirile comune. Citesc și recitesc cutremurătorul poem *În limba română* (cu dedicația: „Fratelui ucrainean de crez și suferință Ion Dumeniuk, căzut în marea bătălie pentru limba română din Basarabia”) și știu că rari prieteni au avut parte de atâta devotament, chiar și după dispariția lor fizică.

Văd în fața ochilor câteva imagini ale anilor '90. Prima, de la Congresul SLNR, desfășurat în Sala mare a Universității Pedagogice „Ion Creangă”. Nici până azi nu pot pricepe cum de a reușit dl Nicolae Mățaș să obțină acea sală pentru un congres atât de „subversiv” în ochii autorităților. A fost un act de mare curaj! După Congres, am ieșit împreună până la stația de troleibuz, unde ni s-a alăturat și regretatul Ion Carmazanu. Aveam în geantă o sumă enormă de bani, pentru acele timpuri, banii colectați ca donații de la participanții la Congres, borderoul cu semnăturile lor și procesul-verbal... Îmi era teamă să urc în troleibuz. Atunci dl Mățaș l-a rugat pe Ion Carmazanu să aibă grijă să ajung cu bine acasă. Acesta a găsit un taxi și m-a însoțit. Nu pot uita nici azi ce emoții aveam!

Și o altă amintire – tot în trei, de astă dată împreună cu dl Mățaș și cu regreatata noastră prietenă și colegă, profesoara Valentina Hristov. Leșisem de la o ședință a Consiliului și am stat într-o stație de troleibuz mai bine de o oră, nu ne puteam satura de vorbă. La scurt timp, am aflat că Valentina era chinuită de un cancer și deja purta perucă, dar noi nici nu bănuiam de ce nu voia să se despartă. A plecat dintre noi optimistă și sigură că în curând va reveni la catedră...

Nicolae Mățaș face parte din triumphiul de aur, format din cei trei miniștri democrați, români, din primul Parlament: Ungureanu – Mățaș – Ghidirim. Nicolae Mățaș este unicul ministru în biroul căruia puteam intra știind că voi fi ascultată și susținută. A dat curs tuturor demersurilor mele... Am beneficiat de nenumărate donații de manuale și de abecedare, pe care le donam, la rândul meu, prin școlile și bibliotecile în care mergeam.

Peste câțiva ani, ex-ministrul Mățaș era constrâns de împrejurări să se retragă la București și să accepte un post de funcționar la Ministerul român al Educației. Nu ne mai vedeam, dar vorbeam des la telefon, îi ceream sfatul... Urmărea cu nesaț tot ce se întâmpla la noi și mă ruga

să-i trimit ziare și reviste de la Chișinău. Când pleca doamna Eugenia la București, o împovăram cu pachete grele cu ziare... Exact asta mă ruga și Dumitru Irimia de la Iași, și Eugen Holban de la Paris.

Ne-am întâlnit în 1996, la Băile Herculane, la Congresul Românilor de Pretutindeni. Datorită intervenției Domniei sale, am venit la Chișinău cu o donație fabuloasă de carte, pe care am distribuit-o apoi în biblioteci și la catedrele de română și de istorie. Eram extrem de măgulită când mă căuta la telefon, de câte ori venea la Chișinău și mă invita să ne vedem pentru o vorbă bună, care uneori dura... Adesea, venea cu câte un volum nou de sonete, având neapărat rezervat un exemplar cu autograf, dar ce autografe! – cu cuvinte bine cântărite, elogioase; cu literele ortografiate îngrijit... Așa a fost cu *Surâsul Giocondei*, în 1997.

Prietenia dintre Nicolae Mătcaș și Ion Dumeniuk este una proverbială pentru mine. S-au susținut și și-au arătat respect, vorbindu-și cu apelativul „dumneata”... Nicolae Mătcaș a scris mult și generos despre Ion Dumeniuk, pagini întregi din istoria noastră, cu lux de amănunte, pe care nu le-ar mai fi scris nimeni, pentru că nimeni nu cunoaște ceea ce au știut doar ei doi. Despre Nicolae Mătcaș nu va scrie nimeni așa cum ar fi scris Ion Dumeniuk...

De aceea orice gând aș pune pe hârtie, îl simt insuficient, incomplet și sărac... Dar susțin cu fermitate că sunt onorată de prietenia cu Domnia sa și îi mulțumesc pentru tot ce am putut învăța din întâlnirile noastre scurte, dar pline de sens, din articole, din mesaje, din corespondență, dar mai cu seamă – din exemplul unei vieți trăite cu demnitate, într-o modestie și o discreție totală. Puțini dintre noi știu câte acțiuni, fapte, documente importante poartă amprenta și semnătura Profesorului Mătcaș, pentru că alții au știut să iasă în față și să-și asume meritele, dar sunt sigură că vremea alege și istoria le va pune pe toate la loc. Pentru că, „dacă nu ne vede nimeni, ne vede Dumnezeu”.

Mă înclin, cu toată dragostea și admirația, dragă Domnule Profesor, Ministru, dascăl și prieten, și Vă doresc sănătate, pace și liniște în suflet, inspirație și timp să Vă notați gândurile și să Vă scrieți cărțile.

27 aprilie 2020

„DRAGOSTEA E ARDERE DEPLINĂ” (versuri semnate de Nicolae Mătcăș)

Da-n versul acesta, iubito, noi încă trăim.

Nicolae Mătcăș

În limba română

În memoria fratelui de cruz și ideal
Ion Dumeniuc,
căzut în marea bătălie pentru limba română

De m-a prinde reuun dor de-al cocorilor zbor,
 Îmbrăcat, ca ascetu-n târsână,
 Îmi vei pune-n boccea o baladă și-un nai
 Să m-aline în limba română.

Lângă mare de-o fi să mă fure-ntr-o zi
 Din genunile apei reo zână,
 Prizmuiți-mă, frați, ori destinu-mi deplângeti
 În duicasa mea limbă română.

Când s-a da la hotare bătălia cea mare
 Și-ci sta scut pentru-a Tării țărăne,
 Voi urați-mi să rin nu pe scut, ci cu scutul
 Și deimind tot în limba română.

De va fi să-mi trădez al strămosilor crez,
 Nici-o urmă de-a mea nu rămână:
 Ochii dați-i la corbi, lezul dați-l la câini,
 Blestemati-mă-n limba română.

Jar de fi-ra să cad lângă cotini de brad
 În reo luptă cu lyfta păgână,
 Grehediti-mă, frați, după legea lui Crist,
 Cu - aliluia în limba română.

N. Măteac

O Țară am

O Țară am, un neam am și-o limbă,
Și-un dor de Alba ca de-un semn ceresc,
Chiar dacă potențaii mă mai plimbă
Pe-un pod de vămi: român-moldovenesc.

La Chișinău când cântă ciocârlia,
La București ecou-i ne alină-n zbor.
La Chișinău mi-i dor de România,
La București de Basarabia mi-i dor.

Același neam, același plai și-același grai
La București, la Herța, Cernăuți,
Chiar de-i străin în țara sa Mihai,
Ostracizat de-un neam de găgăuți.

La Cernăuți când cântă ciocârlia,
La București ecou-i ne alină-n zbor.
La Cernăuți mi-i dor de România,
La București de Bucovina-mi este dor.

Același dor, același verde, -același nai e
La Ismail, Cetate și Hotin,
Chiar dacă-o Iudă-n carne vie taie
La rădăcina propriului destin.

La Ismail când cântă ciocârlia,
La București ecou-i ne alină-n zbor.
În sec Bugeac mi-i dor de România,
La București de setea din Bugeac îmi este dor.

Român mi-i neamul, românesc mi-i graiul

Primească-mă Ghirai cu tot alaiul,
Propună-mi tot haremul și seraiul,
Promită-mi mana cerului și raiul,
Doar m-oi lăsa de sânge și pământ,
Să știe el, Mehmet Ali Ghiraiul:
Eu neamul, pătimitul, nu mi-l vând,
Chiar dacă-ntreg imperiul mi l-ar da.
Român mi-i neamul, românesc mi-i graiul
Și românească-mi este țara mea.

Să-mi ia Ghirai și apa, și mălaiul,
Să mă usuce-n temniță ca paiul,
Pe chip să-mi înflorească mucegaiul,
Doar m-oi lăsa de lege și cuvânt
Să știe el, Mehmet Ali Ghiraiul:
Eu limba mea română nu mi-o vând,
Chiar dac-ar fi și limba să mi-o ia.
Român mi-i neamul, românesc mi-i graiul
Și românească-mi este țara mea.

Mă arză-n foc cum arde-n pară scaiul,
Cenușa să mi-o sufle ca pospaiul
În patru vânturi cât se-ntinde plaiul,
Doar m-oi lăsa de crez și legământ,
Să știe el, Mehmet Ali Ghiraiul:
Credința mea română nu mi-o vând,
Chiar dac-ar fi și duhul să mi-l ia.
Român mi-i neamul, românesc mi-i graiul
Și românească-mi este țara mea.

Parcurg drum greu, cu hopuri, opintele

Ce-i viața mea, la drept, decât o carte,
Pe care-o faur zilnic greu, ușor?
Veghez să n-aibă până la motor,
Nici alte reparații – pân’ la moarte.

În cartea vieții, ca pretins autor,
Nu-s vorbe dulci, iluzii, flori deșarte,
Iar dac’ au fost, de capul meu mi-s sparte,
Tot eu fiindu-i primul cititor.

Parcurg drum greu, cu hopuri, opintele,
Din pagină în pagină cu brio.
Mă prind ades prefigurat în ele,

Dar nu mă las nicicum pân’ n-oi citi-o,
Să-i dau de capăt, cartea vieții mele,
La care-oi face-un scurt popas: de-adio.

Dar sunt convins că-n ceasul de apoi

*Lui Ion Dumeniuk,
la 22 de ani de la călătorire*

Cum ai plecat când lupta era-n toi,
Sperând, naiv, că leprele se duc!
Ne țin și astăzi, iată, în război,
Victoria legându-ne-o butuc.

Pe bulevardul prof. I. Dumeniuk,
Proiecte unde scris-am, schițe-n doi,
Orbécăi azi bezmetic, singur cuc,
Dar sunt convins că-n ceasul de apoi

Nu vom trăi doar stări dinamitarde
În parcuri, piețe, străzi și bulevarde.
Vom arde vii și-acolo, sus, departe

(Chiar dacă-i paos, tihnă și-mpăcare),
Și pentru neam și-aieva-i deșteptare
Noi vom lupta și dincolo de moarte.

Un mod firesc de viață, nu un chin e

Țăranul ce-i? Un aprig sonetist.
Se-ntrece-n trebi cu neamul de albine.
Din urmă-i curg catrene și terține
Și rime-ncinse-n scoarță și batist.

Un mod firesc de viață, nu un chin e
Sisifica-ndârjire de-alpinist.
Lui nu-i da, Doamne, gaze-n ac de șist,
Ci spice-n lan și boabe în ciorchine.

Pe cât de mare-i ziua, tace pește.
Pe brazdă, lan, prin vie moșmondește.
Compune rânduit, pe îndelete.

În toamnă-și umple podul cu sonete,
Le spilcuie-n canafuri și brocarte,
Postându-le pe socluri într-o carte.

Te iubesc de departe

Draga mea, ce te-ai dus-ai cu lerul,
Te iubesc de departe cu cerul.

Draga mea, ce te-ai dus cu cocorii,
Te iubesc de departe cu norii.

Draga mea, ce te-ai dus cu cocoarele,
Te iubesc de departe cu soarele.

Draga mea, ce te-ai dus cu aluna,
Te iubesc de departe cu luna.

Draga mea, ce te-ai dus-ai cu-ai nunții,
Te iubesc de departe cu munții.

Draga mea, ce te-ai dus-ai cu harpele,
Te iubesc de departe cu apele.

Draga mea, ce te-ai dus-ai cu vântul,
Te iubesc de departe cu gândul.

Draga mea, ce te-ai dus cu ninsorile,
Te iubesc de departe cu zorile.

Draga mea, ce te-ai dus-ai cu fulgul,
Te iubesc de departe cu-amurgul.

Căci dragostea e ardere deplină

Când îl fură din ceruri, cel titan,
Plătind din plin, cu prețul vieții, trocul,
Le spuse muritorilor că focul,
Pe cât de bun, pe-atât e de viclean.

Aidoma iubirii când sorocul
Aprinde-un muc de tremur și de-alean,
Riscând s-ajungă torță sau vulcan,
Și focul este-n piezi cu nenorocul.

În focul crud al dragostei, pe tușă,
Au ars atâtea inimi suferinde,
Dar, renăscute magic din cenușă,
Cu-același preț le cumpără și vinde!...

Căci dragostea e ardere deplină:
Iubești chiar de-ai fi dus la ghilotină.

Ne strigă, din scripetul vieții, o mare chemare

Eu nu știu cu cine-ncropit-ai tu primul sărut:
Cu-o rază de lună sau, poate, c-un licăr de stea.
De una sunt sigur, ca ludul de Caesar – de Brut:
În versul acesta, iubito, ești numai a mea.

La ce-aș încerca, risipelnic, vreun pod să distrug?
Vreo zână surâsu-mi-a, alta împinsu-m-a-n hău?
De una îți jur, chiar de-ar fi să mă urce pe rug:
În versul acesta, iubito, sunt numai al tău.

Ne strigă, din scripetul vieții, o mare chemare,
Iubirii, lăstun primăverii, un fort să-i zidim,
Să nu ne-o răpească vreun șoim sau vreun vânt s-o doboare.
Prea poate, în drum spre chemare, să mai și murim,

Cum moare la geam, într-o casă orfană, o floare.
Da-n versul acesta, iubito, noi încă trăim.

O salcie pletoasă-s sub veșnic firmament

Creșteai pe mal de iezer ca pomii în grădini.
Cu boiul zvelt și suplu tu, salcie pletoasă,
În rochea-ți străvezie erai ca o mireasă.
Părea că-n luciul apei chiar cerului te-nchini.

Nici clinchetul de frunze nu-ți prevestea angoasă,
Nici mătșorii sprinteni – o cursă de rechini,
Când, din senin, și-nfipse metalicii canini
În trupu-ți firav hidra, teribila vântoasă.

Te plânge lacu-n nuferi cu fața lui lucioasă.
Tu pentru ce păcate și care grele vini
Atât de crud fuși smulsă cu tot cu rădăcini?
Nu-i chip, discret, să-ntindem și vântului o plasă?

O salcie pletoasă-s sub veșnic firmament,
Dar eu trăiesc în lume ca-n Vechiul Testament.

Sublim regal slăvit la timp trecut

Bătut în cuie-n paisprezece versuri,
Catrene două și terține două,
În rime-mbrățișate sau, mai nouă,
Poncișe – să se simtă bine-n mersuri,

Pustiul, ars, l-ai coperit cu rouă,
Cuvântul, vechi, l-ai dezgropat din ștersuri,
Din mâl ne-ai scos spre alte universuri,
Ne-ai pus în piept nu șapte vieți, ci nouă!

Sublim regal, slăvit la timp trecut,
Modest, tăcut, pilos, tu ai știut
Cum să renaști din veacul tău augúst
Și, numai susur, ritm și armonie,
Din al rigorii pat al lui Procust,
Ai pus pe tron reala Poezie!

Pe ceruri stea, sidef pe fund de mare
(Coroană de sonete)

I

Mă trec fiori de fiară carnivoră

Când văd, în zori, cum pleoapele-și desface,
Scrutându-te pătrunzător, sagace,
Cum doar röntgenograful te exploră.

O, dac’-aș fi un vulture rapace,
Să-mi fac pe cer planarea diaforă,
Cum i-aș peni petale din auroră
Și murseca-i-aș razele vorace!

De sus, din ceruri, soarele-mi surâde,
Frecându-și piezii-n palme ca un gâde,
Și mii de raze grele, ghilotine,

Pătrund în gleznă, umăr, beregată,
Iar eu, în pica mea înveterată,
Captiv rămân al setei șeoline.

II

Captiv rămân al setei șeoline

Când ard pe plajă nudurile vrac.
O, cum aș vrea, în taină, să te-mbrac
În bronzul viu al parei seductive!

Și când te cheamă marea sub bairac
Sărutul ei dogoarea să-ți aline,
Să-ți dea pe răni cu creme balsamine,
Cum aș mai trage-o, hoața, în darac!

Te-alintă marea, mitică sirenă,
Un pleu plasându-ți tainic sub carenă,
Iar trupul tău cu arcuiri delfine,

Furat cupid de-un val bleu-argintiu,
De ce tot saltă-n șa pe bidiviu,
De ce se-ascunde-n minele marine.

III

De ce se-ascunde-n minele marine

Nu spune valul, geaba-l mai țeșălu-l.
Acestei taine smulsu-i-l-am, vălul,
În clipa-n care te-am văzut pe tine.

Relictă sfântă, voalul nu-l mai spălu-l,
Ca moaște-l ferec printre lucruri fine,
De zile mari îl scot, eleusine,
Și parcă săruta-ți-aș chipul, bălul.

Blagoslovească Domnul ziua când
Vom fi-mpreună-aieva, nu în gând,
Scruta-vom când azurul de la proră,

O lume-om făuri a noastră-anume,
Uitând de tot ce mișcă-n astă lume,
De ce viază-n faună și floră.

IV

De ce viază-n faună și floră

Ca-n iad dantesc, n-avem închipuire.
Un univers pe-o oră de iubire
L-am preschimba. Un stih pe-o anafără.

Și dăm în clocot până peste fire,
Uităm, în zor, de mir și de prosforă.
N-a spus Horațiu, -n viața meteoră,
Să prindem clipa? Câte vor mai fire?

Mirajul setei nu-l ascundem bărem.
În ochii largi ai soarelui apărem
Proscrie trenuri deraînd sub șine.

Făpturii tale fine a prăpăd i-i
Când boiul zvelt în brațe ți-l înmlădii
Precum un leu himeric prada-și ține?

V

Precum un leu himeric prada-și ține,

Așa și eu te țin pe tine-n brață
Și nu te-aș da din lațul strâns o viață,
Ba și-n cealaltă te-aș lua cu mine.

Nici umbra-ți să n-o calce vreun neștine,
Să nu te-mbete-n râset vreo paiață
Ori cățăie vreo cață-n plină piață,
Noroiul smârd din jur să nu te-ntine.

Ne-arate drum deschis mereu radarul,
Ne taie brazde netede brăzdarul
Și lacrima ne fie indoloră,

Să nu-ți rămână fără frunze scapul,
Să nu te pierd, nici tu să-ți spulberi capul
În lumea asta vag multicoloră.

VI

În lumea asta vag multicoloră
În care-un hoț se dă cinstită față,
Drept rege fără patimi o paiață,
Iar beladona pare-o pasifloră,

Nu-i mai cu haz, la curte sau la piață,
Să nu-i admiri purtarea lui biforă,
Să vezi că toată lumea îl ignoră
Și să-l trimiți în moașă-sa pe gheață?

De te-mpresoară pășuri rânduri-rânduri,
Să nu te lași purtată-n nori de gânduri.
Cât mai există-n lume o Pandoră,

Oricât îți pare, cursu-i, de firesc,
Primejdii mii – hiene – te pândesc
Din orice colț de gând, la orice oră.

VII

Din orice colț de gând, la orice oră
Mă-mbată nimbul strălucirii tale.
Cum ți-aș mai sta străjer, printre vestale,
Din prag de-amurg la cap de auroră!

Mă trec noian de visuri. Ireale?
Martini exhibă larma-n cer, sonoră.
Pe-un val de spume-n șa tu stai la proră,
Gonind, buiestrul murg, spre Bacanale.

Când valuri se îmburdă peste valuri,
Coridă-n vir de mugete de tauri,
De se cutremur ocnele saline
Ca la crearea lumii, dumnezeie,
Tu ieși din spuma mării ca o zeie,
Cu ochi de leu te devorez pe tine.

VIII

Cu ochi de leu te devorez pe tine
La cât de dragă-mi ești tu, dragă, mie.
Să fii tu soră geamănă c-o mie,
Eu te-aș găsi și orb printre sorine.
Căzut de-aș fi la grea stenahorie,
Pehblendă grea de-ar fi să scot din mine,
De-aș ști că te gândești un pic la mine,
Chiar și din morți atunci aș învie.
Să fii tu maică-n tainic loc monastic,
Adept fidel de cult iconoclastic,
Să-ți ții, la ceas de taină, aparteul,
Totuna, sigur, ție ți-aș da votul,
Dar, poate, nu te-aș devora cu totul,
C-un zâmbet de ți-ai tinde decolteul.

IX

C-un zâmbet de ți-ai tinde decolteul,
Din nori și-ar scoate capul mândrul soare,
Ar da să salte clinchetu-n izvoare,
Heruvii și-ar schimba din mers traseul.
De cel surâs s-ar stinge valu-n mare,
S-ar converti-n credința ta ateul.
Stăpânul însuși n-ar risca rateul
Să nu-ți admire falnica splendoare.

Venin ar curge-n sânge anacondei
Ori împietri-i-ar zâmbetul Giocondei
De la fireasca pizmă feminină.

Cu cel surâs mi-ai scăde-nfrigurarea,
Mi-ai face mai ușoară așteptarea,
În piept mi-ai stinge setea leonină.

X

În piept mi-ai stinge setea leonină.
De mi-ai permite,-n vis, o sărutare,
Nu m-ar încinge arșița-n dogoare
Cum se usucă floarea în verbină.

Această sete, crudă, mă ruină
Și cum la tine gândul stă să zboare,
Îți simt carnal, prin porii în vârtoare,
Răcoarea ta, mirabilă undină.

Mă uscă-n piept Sahara tot mai tare,
În junglă-mi urlă leul a turbare,
Iar pentru toate tu ești panaceul.

De mi-ai trimite,-n vis, o-mbrățișare
Și un sărut, în gând doar, de mi-i dare,
În cușca strâmtă împlânzi-mi-ai leul.

XI

În cușca strâmtă împlânzi-mi-ai leul,
Docil să-și joace rolul în arenă,
Iar de-ar lua-o apele-n avenă,
Și-n cursa vieții am schimba releul.

Am fi-n corola vieții o carenă,
Sfruntând ușor urcușul, defileul,
De mi-ai privi ce-ascunde-n piept vroleul
C-o rază de-acceptare magdalenă.

În viață, știu, un pom de-ncerci să-l scuturi,
Sirene multe-s, câți în luncă fluturi.
Să cânte ele,-n plasa plutitoare,

Oricât de-mbătător, nu mă potică.
Îmi ești unică în al sorții licăr,
Pe ceruri stea, sidef pe fund de mare.

XII

Pe ceruri stea, sidef pe fund de mare,
Cu tine ies din orice drumeție:
Taifun, tornadă, trombă, acalmie...
Busolă-mi ești în marea vieții mare.

Răimea lumii-o-nfrunt cu semeție,
Căci ea, de drept, hotare-n spațiu n-are,
Și nu-i în cale rău să mă doboare.
Icoana ta îmi dă tărie mie.

Când mă împoașcă lumea cu noroaie,
A verdeș când cobește-o cucuvaie,
De mi se-mbeznă inima de tină,

De sus, din cer, ca prin coluziune,
De jos, din fundul mării, din genune,
Al tău surăs întúnecu-nlumină.

XIII

Al tău surăs întúnecu-nlumină
Din conul mahnei umbra să dispară,
Mi-alină tandru sufletu-n cămară
Și apă vie-i dă la rădăcină.

E alba-neagra joaca-ne precară?
Îndarn mă zbat cu zbatere ronină
Să ies ne-nvins – cu tine – la lumină?
Robit m-aș vrea în lupta-mi solitară!

De dorul tău izvoare n-au hodină,
Își pun coroană pomii în grădină,
Pe val de vals dau florile în floare.

Vrăjit de luciu,-ntúnecul vrea pace,
De-azur aripe cerul își desface.
De dragul tău chiar soarele răsare.

XIV

De dragul tău chiar soarele răsare
Si n-ar vrea, bietu',-n murg să mai apună
Să nu te fure razele de lună
Ori cele de mărgan pe fund de mare!

Cu diadem de-almazuri te-ncunună,
Într-un inel te prinde-n cingătoare
Și nu-i în lume-o altă mândră floare,
Nici în pomet o fructă mai verdună.

Nu că nu-mi place chipul cum ți-l găta
Marmorean, lucios, ca o agată,
Încât o lume toată te adoră.

Ci, când i-o prind, privirea lui cea mută,
Cu-atâta foc discret cum te sărută,
Mă trec fiori de fiară carnivoră.

XV

Mă trec fiori de fiară carnivoră.
Captiv rămân al setei șeoline
De ce se-ascunde-n minele marine,
De ce viază-n faună și floră.

Precum un leu himeric prada-și ține
În lumea asta vag multicoloră,
Din orice colț de gând, la orice oră,
Cu ochi de leu te devorez pe tine.

C-un zâmbet de ți-ai tinde decolteul,
În piept mi-ai stinge setea leonină,
În cusca strâmtă împlânzi-mi-ai leul.

Pe ceruri stea, sidef pe fund de mare,
Al tău surâs întunecu-nlumină,
De dragul tău chiar soarele răsare.

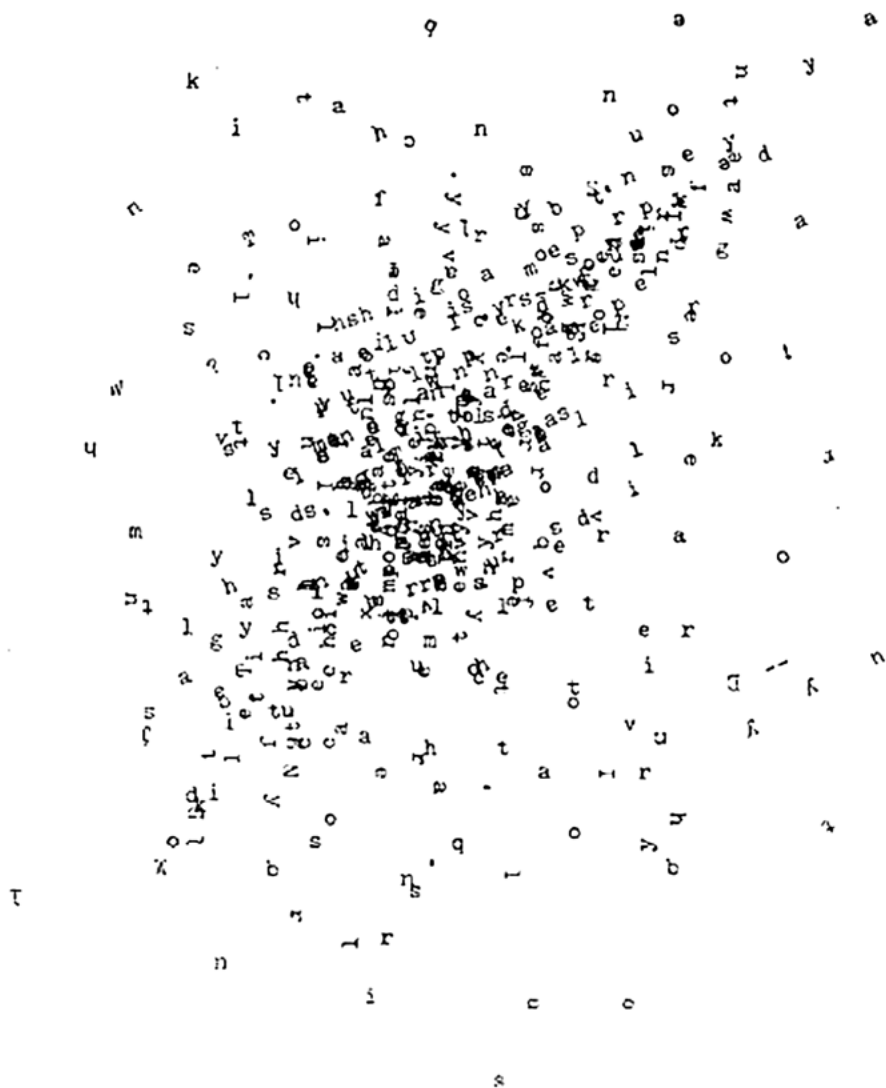
XVI

De dragul tău chiar soarele răsare.
Al tău surâs întunecu-nlumină,
Pe ceruri stea, sidef pe fund de mare.
În cușca strâmtă împlânzi-mi-ai leul,

În piept mi-ai stinge setea leonină
C-un zâmbet de ți-ai tinde decolteul.
Cu ochi de leu te devorez pe tine
În orice colț de gând, la orice oră
În lumea asta vag multicoloră
Precum un leu himeric prada-și ține.
De ce viază-n faună și floră,
De ce se-ascunde-n minele marine
Captiv rămân al setei șeoline,
Mă trec fiori de fiară carnivoră.

„PRELAT AL LIMBII”

(studii dedicate
poeticii omagiatului)

UN LINGVIST ÎN REPUBLICA POETILOR

Veronica Bâtcă

Studiind faptele de limbă la modul savant, lingviștii descoperă frumusețea poeziei într-un mod special, unii consacrandu-i studii de poetică (Roman Jakobson, de exemplu), alții practicând-o în rând cu poeții. În general, în cazul lor, exercițiul poetic succede exercițiului savant. Eugeniu Coșeriu a început să publice poezie după ce toată lumea se obișnuise cu imaginea lui publică de ilustru om de știință. Nicolae Mătcăș, un alt lingvist din Basarabia, demonstrează aceeași pasiune pentru exercițiul liric. Apărute pe șart la diferite edituri, cele patru plachete de versuri ale Domniei Sale, *Surâsul Giocondei* (1997), *Trenul cu un singur pasager* (1998), apărute la Editura Didactică și Pedagogică din București, *Azur* (2002), care vede lumina tiparului la Augusta timișoreană, și *Câte-s visele, multele...* (2003), scoasă la Editura Pro Transilvania, ivesc lumii încă un talant al celui care le-a scris, emanând vibrații de calofilie imprimate pe inimă, apoi încondate pe hârtie. De la profesorul universitar, sobru și distant, până la poetul la fel de sobru, dar bătut de atâtea dezlănțuite pasiuni, e o cale de mirare și o potecă de seninătate. Adunată în jurul propriei identități, deschisă, filocalică, așa cum aproape că nu se mai scrie astăzi, poezia lui Mătcăș excelează prin iubire. Nobilul sentiment apare sub multiple manifestări: de iubire de limbă, de prieteni, de plai natal, de femeie, de Dumnezeu. Orice alcătuire poetică face dovada felului cum a meșteșugit lingvistul la cuvânt și imagine, șlefuiind fiecare detaliu, asemenea maestrului cioplitor în piatră care ajunge să-i dea acesteia irizări diamantine. Se folosește din belșug de cuvinte mai rar puse în circuit (*târsână, nereidă, castru, plaur, sempitern, gătej* etc.). Cu ele scutură monotonia și cristalinizează versul.

Poetul-lingvist știe să se joace cu vocabulele care-i sunt dragi („o mare mereie și-un munte mereu”), să le oficieze liric: *De fapt, cuvântul e cel ce mă farmecă. Vraja lui/ Mă poartă pe-aripile basmului.* Spre înduioșarea noastră, își versifică uneori, surprinzător, ludic și ghiduș, cunoașterea de cuvinte: *nonimpasibilă, noninflexibilă, nonacostabilă, nonconsolabilă,/*

nonintangibilă, nonincredibilă, nonimitabilă, noninșanjabilă. Impetuos, niciodată însă obraznic (Sunt încolțit de cuțite./ Sângele-mi gâlgâie-n vrăni sau Decât să încerci să mai lași pentru mâine-un crâmpei din minunile lumii,/ mai bine dă-mi-le azi („Iubește-mă”), devine dintr-odată calm, detașat, baladesc: Te uită, frumoasă valahă,/ Cum ninge cu miei peste noi,/ Și mieii se-adună-n troiene,/ Troienele-n turme de oi. De la emergența sentimentală versul trece la o imagistică uneori vizionară, alteori descriptivă. Culorile părtașe la spectacolul sufletesc din ochiul iubitei sunt pudrate cu azur de cer, de mare, de zare, de iris ocular. Capătă însă și intensitățile unui albastru de Voroneț. Claritate de preț a poeziei, claritatea sonoră, vitrată către o boltă, albăstrește în diversele-i nuanțe fotografii ale stărilor de suflet. Titlurile vorbesc de la sine: Albastru; Azur; Spre ceruri când urci; Prin lanul cu sori; Acolo, sus.

Emanația unui înduioșător lirism, edulcorat de bunătate și iubire, fără dulcegării facile ori zorzoane verbale, este definitorie pentru întreaga creație poetică a autorului. Sub auspiciile seninătății (*Vai, cerul albastru al ochilor tăi/ a inundat întreg universul:/ albastru e soarele,/ lunca, ponoarele,/ albastră e luna și ciuta, nebuna*) se înfățișează mai toată creația: *Perpetuum mobile/ se oprește din mers/ pe punctul de pornire/ al inventatorului*. Obsesia albastrului atrage după sine alai de sentimente, unele dușmane, altele surori. Sorgintea fiecăruia diferă, dar larma întregii procesiuni lirice este de înălțare și purificare, de urcuș montan prin aer ozonat (*E-atâta ozon în livada cu vișini/ și-atâta candoare,/ că, beat de tăria de aer de ploaie,/ te temi să respiri* – a se observa construcția versului, ușor blagiană), spre intensități serenissime.

În toată reprezentăția siniliului, intensitatea nuanțelor de bleu creează un ambient contagios, care răspândește aer și imensitate în cel ce citește, slobozind puritate și lumină, imprimând note majore anumitor poezii: *Atâta cer e în ochii tăi/ și-atâta lumină,/ încât îmi vine să cred, uneori,/ că bolta ce-apasă pe umerii-atlanților/ și punctul arzând în zenit/ sunt doar o reflectare opacă/ a cerului ochilor tăi* (o altă mostră de stil blagian). Întreaga poezie celebrează azurul cu transparența și suavitatea sa, cu imensitatea și adâncurile sale, coborâte peste fapte de femeie, îndumnezeit de iubire; totul e rânduit sub suveranitatea Cuvântului. Azurul e fondul pe care sonurile poetice își vibrează notele. Simțurile se scaldă într-o mare de azur, în imensitatea albastră a spiritului. În lirica lui Nicolae Mățaș femeia nu este absolută (ca la Iulius Evola), nici „mater dolorosa”. Împărătește femeia azurului. Ea îl fascinează pe poet. E Eva sa, chiar dacă uneori are surâs de Giocondă... Indirect, și prin poezie, continuă să fie în profesorie, catedră fiindu-i foaia de hârtie, iar

instrumente, cuvintele alăturate într-o manieră specifică. Nicolae Mățcaș nu-și trădează niciodată vocația de dascăl. Imaginea încântă, iar cu-vântul incită, te trimite la dicționare. Limba română, spune dascălul, dacă o iubești și o înveți zi de zi, poate exprima uluitor de complexe modulații sufletești și mentale. Poetul te așază într-o sobră admirație, trudnicia elaborării, acuratețea formulării și acribia omului de știință fiindu-ți servite de pe tabla imagisticii. Păstrează un duh luminos și aș-terne un diafan giulgi protector, cu unduiri de azur de Cer și Ape, peste toate întinăciunile lumii, punând în versuri suave răspândiri de bine și iubire, de curaj bărbătesc și de credință asumată, de nobile îndemnuri *cu setea luminii ce sfâșie-ntunecul nopții*. Toate splendorile explodează într-un azur serafic. Morbiditățile și tina sunt intenționat eliminate din discurs: *Creștin cum sunt, mă rog de sănătate/ pentru bolnavi și pentru sănătoși:/ Păzește, Doamne, mieii cei de lapte,/ să nu-i sacrifici ca pe cei de Paști!* Încercările poetului de a sfida mîzga lumii prin eliminarea ei din cuvânt, alias din conștiința lirică, sunt validate prin instalarea unei atmosfere de suavitate purificatoare. Credința, divinul sunt doar atinse fără a se insista impunător, fără militantism, poetul apropiindu-se de sacru cu delicată sensibilitate în cea mai liniștită discreție.

Poezie intelectualistă, scrisă în cel mai curat stil clasic, cu toate elemen-tele orfice la îndemână: ritm, rimă, durată. Spontaneitatea și elaborarea fac ceea ce se numește casă comună. Lirica lui ține în vîpt personaje din atâtea lecturi, oferindu-le loc în grandioasa „catedrală a tăcerii”, pacificând filo-zofic contrariile: *erupe-o tornadă de liniște:/ polifonia tăcerii*. Livrești sunt și asociațiile ce bat la pragul rostirii: „ultimul mohican”, „ultima licornă”, „ultimul Laocoon”... Cu adevărat, cei din urmă au ajuns să fie primii. Eul liric își organizează astfel o altă existență, în imaginar, unde, chiar dacă și consumă paroxistic emoțiile unor paradoxuri de situație, este mereu se-nin. Autorul muncește sufletul cu veghea sa apărătoare. Tulburătoare mărturie a trepidațiilor sufletești, a unei lumi oculte, inaccesibile invaziei de curiozități mondene. O viețuire paralelă în cuvânt. În căutarea noimelor, drumețiile ideatice duc toate spre cuvânt, spre Iubire, spre Dumnezeu. Idează în aria cerului, unde se produce veșnicia, germinată din omni-potentă dragoste spre care urcă, treaptă cu treaptă, pe versantul nu pentru toți accesibil al aceluși „axis mundi”, marja inițierilor și a probelor, nu fără omenăștile alunecări în păgânele ispite ale geloziei și ale jinduiriilor interzi-se. Răbufnite, preț de o eclipsare, din besactea deșertăciunii pămîntești, sunt domolite și aduse sub lumina bolții: *Soare, frățioare, și tu, soră lună,/ Din fuior de raze-mi împlețiți cunună*. O îndârjită sinergie viageră: *Din ceruri îmi picură-n suflet/ suflare eternă*. Conștient că sub bolta radioasă

18 mai 2013. Librăria „Mihai Eminescu” din București. Nicolae Mățaș vorbește pe marginea albumului „PACASHA” al tânărului pictor basarabean Leon Guțu (feciorul cunoscutului pictor Nicolae Guțu)

se întâmplă „de toate”, Nicolae Mățaș extrage din contingent doar fapte purtătoare de tâlcuri înalte și de frumuseți, lăsând și o portiță crăpată care neliniștește, de unde se tot zgâiesc hidoșeniile vremii.

O boare primăvărată învăluie toată poezia lui Nicolae Mățaș, stimulând erumperea bobocilor de iubire și pârguirea celor mai alese calități umane: de la iubirea de limbă, neam, cultură și femeie până la sublima dăruire sacrificială. Prelat al limbii, poetul se simte ca un ultim Laocoön, care se împotrivește Calului Troian, coloanei a cincea de patriotarzi în cârdășie cu românofobii, pentru care făptuire este pedepsit prin surghiun: *Și eu,/ cel din urmă în lume preot Laocoon,/ strivescu-le, exasperat,/ hainele, recile țeste de vipere,/ în menghina pumnilor.* Neașteptate îmbinări de cuvinte, originale rime, surprinzătoare oximoronuri dau prospețime imaginii și frăgezesc versul potrivit în rigorile prozodiei clasice. Registrul înalt al sincerității sentimentelor este învăluit în marama azurii a pudorii. Autorul compune o poezie înseninată, copios ozonată, invadată de frumuseți, unde delicatețea și eleganța cavalească dau distincție acestei lumi lirice, care zâmbește mereu, dar o face „în surâs de Giocondă”, tainic surâs pe care omenirea, din Renaștere până azi, nu a înțeles ce vrea să spună... Structură fină, de o aleasă ținută intelectuală, socială și fizică, Nicolae Mățaș abordează, în scrisul său, și poezia clasică, și cea modernă. Rafinat, sobru, delicat, poetul practică o poezie de factură clasică, ușor modernă, uneori vădit tradiționalistă, alteori nepactizând cu niciun curent. Ceea ce l-a caracterizat însă dintotdeauna e delicatețea și crezul în idealul frumosului izvorând din nestinsa lumină interioară a spiritului.

Septentrion literar. 2004, nr. 8-9, p. 10. ISSN 2069-6248.

UN REMARCABIL SAVANT-POET: NICOLAE MĂTCAȘ

Tudor Oprea

Trimis într-o misiune culturală și politică împreună cu academici-anul Dimitrie Vatamaniuc, urmașul eminescolog al lui Perpessicius, cu profesorul doctor George Anca, directorul Bibliotecii Naționale Pedagogice din București, și cu doamna Cătălina Balogh, reprezentanta editurilor românești, în Basarabia – republică abia scăpată din chingile Uniunii Sovietice, am făcut prima descindere la Chișinău, fiind primiți de miniștrii științei și învățământului și culturii și cultelor, de primul orașului și de primul președinte al republicii libere, Mircea Snegur. Dacă partea politică a misiunii a eșuat, Snegur fiind un adept al izolaționalismului și autonomiei frânturii geografice și istorice a României, smulsă Țării prin arbitrarul pact Ribbentrop-Molotov, cele culturale și de învățământ au fost încununate de succes. S-au proiectat măsurile de reînviere a învățământului în limba română și de grafie latină a manualelor școlare și cursurilor universitare, s-au prezentat modele de organizare a editurilor și bibliotecilor, de penetrație a culturii și experienței românești și, înainte de podurile de flori întinse peste Prut, am inițiat pentru vara anului 1990 prima tabără pentru elevii talentați la creația literară aparținând celor mai vestite cenacluri școlare din cele două republici: „Săgetătorul”, cnaclul reprezentativ al elevilor din România, și „TOCONO” (totul pentru copiii noștri) – al elevilor români basarabeni, tabără organizată în mijlocul codrilor Orheiului, la Condrița. (...)

Cu acest prilej, am inițiat colaborarea și relații de prietenie cu profesorul universitar Nicolae Mățaș, ministrul științei și învățământului și reformatorul școlii din Republica Moldova între anii 1990-1994, autor al unor valoroase manuale, cursuri și tratate de filologie, și cu viitorul academician Mihai Cimpoi, cu care am făcut la Chișinău pe postul național de radiodifuziune câteva emisiuni reluate ulterior de 3-4 ori, atât personale, cât și din tabăra Condrița. Li s-au adăugat poetul Grigore Vieru și Nicolae Dabija, redactorul-șef al celei mai importante reviste

de cultură moldovenești, *Literatura și Arta*, care, consfințind înfăptuirile din prima tabără internațională de la Condița, a întocmit un splendid supliment literar cu creațiile și aspirațiile celor mai tineri creatori din Basarabia și România, căruia, după întoarcerea la București, i-am dat o replică pe măsură printr-un substanțial supliment, editat de ziarul *Tineretul liber*.

Pe domnul profesor Nicolae Mățaș l-am reîntâlnit în 1996 în București, la Ministerul Educației și Cercetării, unde, după surghiunirea din noua republică de către antiunioniști pentru „păcate” patriotice, înfăptuite ca ministru al învățământului, fusese angajat ca expert pentru tineretul basarabean care studiază în România fie în învățământul preuniversitar, fie în cel superior, în zecile de facultăți, fie la masterat, doctorat, rezidențiat sau la stagiere, unde li se acordă burse. Aici avea să se consolideze strânsa și caldă prietenie dintre noi, bazată nu numai pe o adâncă afinitate sufletească, dar și pe preocupări filologice și poetice comune. În anii de aflare la București, el, pe lângă câteva cărți de lingvistică, a publicat nouă remarcabile volume de versuri: *Surâsul Giocondei* (1997), *Trenul cu un singur pasager* (1998), *Azur* (2002), *Coloana infinitului* (2003), *Câte-s visele, multe...* (2003), *De-a alba-neagra* (2006), *Roată de olar* (2008), *Vernale ploi* (2009), *Un câmp minat, urcușul* (2010), acestea marcând o ascendență artistică manifestă, care-l plasează pe neobositul profesor, alături de Grigore Vieru, Leonida Lari, Dumitru Matcovschi, ca pe unul din cei mai valoroși poeți români de dincolo de Prut. Cinci din cărțile sale au fost redactate și prefațate de mine, iar multora din bogata suită lirică le-am închinat recenzii în diverse publicații. „Coloana infinitului” este un simbol atotcuprinzător al spiritualității românești. Axis mundi legând pământul cu cerul; șirag vertical de romboedri simbolizând ritmurile de timp și succesiunea spre nemurire a generațiilor; uimitoare tulpină mitică aducând seva unui pământ plin de tradiții și har ca ofrandă Cosmosului; simbol al continuității vieții peste moarte; semn al unei porniri mândre spre universalitate, ea ne definește și ne transmite mesajul dincolo de cuvinte. Cred că Nicolae Mățaș, distins savant și poet de aleasă fibră, fiu al unui pământ strămoșesc care, împotriva adevărului istoric, prin glasuri străine sau dușmănoase, a cerut reînstrăinarea și și-a exilat patrioții, nu și-a împrumutat întâmplător titlul volumului de la această coloană a nemărginirii și a „dorului de înfrățire”, cum o mai numea Barbu Brezianu.

Poeziile adunate în acest volum, aproape în totalitate, sunt expresii ale unei înalte conștiințe civice, ale unui curat și străfund sentiment patriotic și ale durerii unei nedreptăți istorice a spiritualității și rotundului

geografiei noastre milenare, definite în *Doina* lui Eminescu, alcătuiesc un lung șirag de momente apoteotice, tragice ori umilitoare ale istoriei contemporane a Basarabiei, care, asemenea elementelor geometrice ale Coloanei, se îmbină în axul încrederii în viitor și în eternitate. În pofida forțelor malefice acționând distructiv din toate părțile, viitorul României, simbolizat în Coloană, își poartă, odată cu eternitatea invincibilă a substanței, mesajul unui popor ce știe să sufere, să creadă, să lupte și să supraviețuiască. *Coloana infinitului*, volumul de lirică de atitudine, în cea mai bună tradiție clasică, a profesorului Mățaș, este o carte unică în felul ei, curajoasă, combativă, polemică, o alternativă la literatura care s-a dezis în ultima vreme de funcția și datoria ei cetățenească. Volumul *Azur* marchează un alt punct de vârf al creației sale, în care plenitudinea simțirii, maturitatea gândirii, bogăția și expresivitatea limbajului ne pun în fața unui scriitor antologic, cu reale șanse de clasificare. Nu întâmplător acest volum se intitulează *Azur*. Acest mallarméan azur, aspirație supremă către puritate și limpezire, decantare împinsă până la chintesența visată de alchimiști și, în același timp, catharsis chemat să vindece și să salveze un suflet chinuit de mirajele tinereții și nostalgia locurilor natale, învăluind, de la copertile albastre coplesite de ochi și până la cel mai patetic poem, atolul de trăiri din care poetul, bătut de valurile amintirii, trimite rugi, imnuri, elegii, balade, reportaje lirice, meditații și romane de o rară vibrație emoțională.

Îl descoperim aici pe Nicolae Mățaș ca pe un pasionat poet al dragostei, căreia îi închină, într-o profuziune neoromantică, versuri de o căldură și autenticitate care ne întoarce spre marea poezie. Ca acei vestiți ochi ai Elsei, cântați cu atâta fervoare de Aragon, ochii iubitei revarsă peste întregul univers „un azur unanim”, o gershwiniană „rapsody in blue”, care inundă totul și dă chiar morții o aură celestă. Volumul *Azur* constituie o lectură care, celor vârstnici, le va da clipe de nostalgie, iar celor tineri – un prilej de a se desfăta lângă un țărm unde vechile frumuseți ale graiului auresc gândurile și comunicativitatea unui topos etern.

Aș putea cita și *Câte-s visele, multe...*, punct azimutal în creația lirică a poetului. În ea se întâmplă o întâlnire aproape miraculoasă a tinereții unei limbi pe care o stăpânește în toate direcțiile și frumusețile ancestrale cu tinerețea unor trăiri trezite de un etos ajuns în piscul maturității și împlinirii artistice.

Cartea – un fel de *cântare a cântărilor* etern modernă – așază dantesc dragostea în centrul universului, primind de la ultimul harul și energia de a închide în paginile ei tot spectrul de emoții și gânduri care însoțesc acest sentiment fundamental și acaparator. Găsim în carte pagini lirice

de o mare frumusețe și amplitudine afectivă, care ne duc cu gândul la marea poezie a iubirii, unde raportările livrești-biblice sau laice îmbracă armonice situații și trăiri cu un puternic și autentic caracter autobiografic.

Volumul *Roată de olar*, conținând exclusiv sonete, reprezintă nu numai o operă de maturitate, care încununează munca unui virtuoz al versului, dar și o sinteză a temelor predilecte și a laturilor de măiestrie în care excelează și se detașează de restul sonetiștilor. Se știe că sonetele, cu toată respectabila lor vârstă și rigorismul extrem al formei, departe de a-și fi pierdut prețuirea cititorilor de-a lungul veacurilor, reușesc să atingă suprema perfecțiune formală și să dea cea mai deplină rotunjime, claritate și forță aforistică. Erudit filolog, cunoscător de adâncime al limbii române din vechime, căreia știe să-i pună în valoare și să-i sporească potențialul semantic și suculența plastică și chiar să desprăfuiască arhaisme și regionalisme specifice graiului moldovenesc, conservativ din cauza grelelor condiții istorice care cerea păstrarea lor în forme genuine. Astfel de nuanțe subtile păcălesc pe unii filologi moldoveni improvizati ca Vasile Stati, care izolează de izvoarele primordiale vorbirea moldovenească, deosebind-o radical de cea română. Bogăția surprinzătoare a lexicului, variația temelor înlătură monotonia, fac să parcurgi cu voluptate lungul șirag de sonete. Profesorul Mătcaș valorifică ingenios și original mitologia antică, pe care o transformă printr-o raportare la prezentul istoric, specificitatea peisajului și particularitățile etnologice, ceea ce conferă actualitate tuturor temelor și durată supraistorică simbolurilor. Olarul, care modelează lutul izvoditor al minunilor ceramice care ascund, ca într-o matrice, sufletul unei nații, devine transmițătorul unui mesaj ce se adresează esențelor și aspiră să atingă eternitatea. Înțelepciunea este tratată și în recentul său volum, *Un câmp minat, urcușul* (2010), unde efortul poetului de a atinge perfecțiunea piscului este exprimat iarăși în forma cea mai severă de poezie, concentrată și epurată, sonetul, îndrăgit de autor, pe care, așa cum ne-a demonstrat-o în primul volum, știe să-l mânuiască abil, cu erudiție, forță și virtuozitate.

În încheiere, îndrăznesc să afirm că Nicolae Mătcaș este un mare român, apărător al limbii strămoșești ca profesor și exponent strălucit al poeziei de dincolo de Prut, definită prin sinceritate, sentimentalism, patetism romantic, atribute cărora le conferă o armură intelectuală ce le sporește modernitatea și invulnerabilitatea estetică.

LICA, Dionis. *Clopotul amintirilor durute: Nicolae Mătcaș la 70 de ani.*

Chișinău: Tipogr. UPS „Ion Creangă”, 2010, p. 169-175.

ISBN 978-9975-46-054-5.

UN PROFESOR – PURTĂTOR DE LUMINĂ ȘI DE ADEVĂR

Constantin Șchiopu

La început, chiar înainte de a fi fost cuvântul, a fost **iubirea**. Se zice că ea a pornit din inima Marelui Pictor ce locuia în ceruri albastre, limpezi și foarte îndepărtate. A țâșnit ca o rază de soare răzvrătită de monotonia strălucirii în mănunchi. Raza a pornit oarbă și orbitoare direct spre inima omului. De atunci este parte din el. Desigur, unii, orgolioși din fire, au ferecat-o în lanțuri, făcând-o prizonieră a propriului trup, astfel nimicind-o. Pentru alții ea a devenit mistuire într-o imensă flacăra. Or, o viață de om trăită între iubire, pasiune, muncă și dăruire nu înseamnă ea ardere? Dragostea pentru valorile strămoșești, dorința de-a aduce zi de zi în sufletele discipolilor lumină din lumina Neamului – oare cum s-or fi numind? Marea fericire, marea onoare, așa zice, că-i ești discipol, care i-a ascultat freamătul sufletului la adevărul științific, dar și la frumos (nu era lecție în care să nu ne recite versuri din marii poeți ai literaturii române, dându-ne astfel de înțeles că analizele sintactice trebuie făcute pe texte artistice), nu sunt și ele o dovadă a faptului că a știut să adune în cuvinte adevăruri și să le dea forță de convingere? Autor și coautor a 10 manuale pentru învățământul preuniversitar și universitar (*Introducere în lingvistică, Lingvistica generală, Limba română literară contemporană*), a peste 250 de articole, studii științifice și metodice (*Fonetică și fonologie. Triplul aspect al sunetului articulat, Probleme dificile de analiză gramaticală, Școală a gândului. Teoreme lingvistice, Elemente de morfologie în clasa a 6-a, De la grotesc la sublim. Note de cultivare a limbii, Româna corectă. Ghid de cultivare a limbii*), Profesorul meu rămâne a fi o personalitate de seamă a lingvisticii românești, omul de știință cunoscut și apreciat, un spirit didactic și sistematic ale cărui scrieri concentrează incredibil de multă și veridică informație într-un mod de prezentare simplu, clar, elegant. Dumnealui rămâne a fi profesorul atâtor generații de studenți, absolvenți ai Institutului Pedagogic de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (astăzi Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”).

Ani de-a rândul muncește, vorba poetului Grigore Vieru, în miezul cuvântului. Fie că l-a slujit la catedră, fie că îi dă trup științific sau că-l șlefuiește poetic (dovadă sunt volumele de versuri apărute de-a lungul timpului: *Surâsul Giocondei*, *Trenul cu un singur pasager*, *Azur*, *Câte-visele, multe...*, *Coloana infinitului*, *De-a alba-neagra*, *Roată de olar*, *Vernale ploi*). A devenit o personalitate notorie. Recunosc în dumnealui profesorul care m-a încurajat, pe baza a ce știam, ca absolvent al Școlii Pedagogice din Cahul, și a ce „văzuse” în mine, să merg fără frică pe mâna limbii române. Regăsesc în acest nume poezia anilor trecuți. Văd Omul care a străbătut și mai continuă să străbată cu răbdare lumina dintre naștere și renaștere, cu cumințenia celui care înțelege rostul lumii de dincolo de politici, organizări, structuri și zilnicele prefaceri sau refaceri. Recunosc Savantul devotat total cercetării și muncii didactice. În calitate de om de știință nu a ezitat să-și susțină cu fermitate convingerile, chiar și atunci când acestea veneau în contradicție cu ideologia oficială. O făcea subtil la cursuri sau în discuțiile particulare cu noi. Ne încuraja să-i citim pe G. Bacovia, L. Blaga, ale căror poezii le descoperisem în fișierul „Literatura țărilor socialiste” de la biblioteca „N.K. Krupskaia” (actualmente Biblioteca Națională). Ca pedagog avea un stil de predare serios, vorbea încet, cu mult calm, câteodată pe o singură notă, cu pauze chiar supărătoare. Mult mai târziu aveam să înțeleg rostul acestor pauze, de natură psihologică. Nu era tipul de profesor-artist / actor, care să pună în slujba cuvântului tot arsenalul de mijloace scenice pentru a convinge. Cu toate acestea, te făcea să reții materia, de multe ori fără să notezi în caiet mai nimic. Cu un discurs argumentat, cu siguranța dată de legitimitatea informațiilor, cu judicioasele exemple textuale și lingvistice și cu o bogată bibliografie de specialitate, domnul Profesor își convingea fără vreo dificultate auditoriul. Ne-a făcut să ne certăm cam la toate seminariile. Fiecare avea o părere diferită de a celorlalți și ne aducea în faza în care ne venea să ne scoatem ochii pentru a ne impune punctul de vedere. Cu argumente, bineînțeles. Apoi „închidem paranteza și discutăm și data viitoare”. Nu mai țin minte dacă „făcea apelul”, în schimb, sunt convins că nu s-a plâns vreodată de proasta frecvență a studenților la ore. Amprenta Profesorului meu, sesizată mai ales acum, la distanță în timp, este evidentă cel puțin în patru direcții: a unei tratări profunde și exhaustive a materiei, a unei permanente deschideri spre informația recentă în domeniul (și nu numai) lingvisticii, din care rezulta elementul noului prezent în toate prelegerile Domniei Sale (mi-aduc aminte cu mult drag de „probleme dificile de analiză gramaticală”), a unei comunicări interactive (termen foarte popular astăzi în învățământ) și a

unei atitudini responsabile față de nivelul de pregătire profesională a viitorilor profesori de limba și literatura română. Dascălul nostru a știut cum să-și pregătească discipolii, considerând că facultatea este nu numai locul de transmitere a cunoștințelor, de formare a competențelor, dar și de înțelegere a lumii care ne înconjoară, a raporturilor cu ceilalți și cu noi înșine. A știut că universitatea trebuie să profileze caractere și a stăruit asupra acestui fapt. Sunt sigur că nu i-a fost defel ușor într-o perioadă când se urmărea nivelarea minților omenеști. Dar a reușit, dovadă fiind multele nume cunoscute azi concetățenilor: Vlad Pâslaru, Constantin Tănase, Ion Hadârcă, Maria Hadârcă, Lucreția Bârlădeanu, Veronica Bâtcă, Maria Mocanu, Tamara Cazacu ș.a. – toți discipoli ai Măriei Sale. Detesta trândăvia și indiferența. Invoca argumentul că „e o rușine să nu cunoști legițile de dezvoltare a limbii materne, particularitățile ei specifice”. Ne mai aducea aminte de afirmația lui D. Cantemir, îndrumându-ne să o combatem prin strădania noastră. Aveam colegi care nu treceau din prima la examene, dar nu-i purtau pică. Era adorat de noi toți. De fiecare în felul lui. O parte din fete erau îndrăgostite de-a binelea. Poate ar fi și acesta un motiv care le făcea să vină la ore cu temele învățate. Cine știe? Iubirea este atotputernică. Ea poate făuri un destin. Unul pus în slujba limbii române, a libertății naționale, a formării conștiinței de neam. E destinul Profesorului meu, Nicolae Măcș, care a aplecat generații întregi, cu auzul minții, dar și al inimii, la magia cuvântului românesc, adunându-le cu mult drag în juru-i. Este cel mai bun dascăl pe care l-am cunoscut și mă simt onorat, pentru că am fost, vreau să cred, una dintre provocările dumnealui. Am ferma convingere că *Trenul cu un singur pasager* se îndreaptă spre *Coloana infinitului*, având drept călăuză *Surăsul Giocondei*. Aplauzele la unison ale discipolilor sunt o mărturie a recunoștinței lor pentru marea iubire pornită de astă dată din inima unui Profesor ce locuiește printre noi și care, pe drept cuvânt, poate fi numit purtător de lumină și de înțelepciune.

Limba Română. 2010, nr. 3-4, p. 68-70. ISSN 0235-9111.

ÎMBLÂNZITORUL DE CUVINTE

Ana Bantoș

Personalitate marcantă în lumea universitară, științifică și în viața social-politică și culturală a Republicii Moldova, a militat, împreună cu profesorul universitar Ion Dumeniuk, pentru renașterea națională a românilor basarabeni, ambii fiind prezențe notorii la radio, TV și în presă, în marea bătălie pentru limbă și alfabet. Rămas fără mijloace de existență, după ce o perioadă de timp (1994-1995) activează ca redactor la revista *Limba Română*, Nicolae Mătcaș, în 1995, pleacă la București, unde, la propunerea lui Liviu Maior, ministrul de atunci al Educației Naționale a României, va ocupa funcția de expert superior la Direcția României de Pretutindeni, funcție pe care o deține până la pensionare (2007). În 1998 îi apare lucrarea *Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul*, în care, pe bază de argumente istorice și științifice irefutabile, respinge falsurile „moldoveniștilor” privind istoria limbii și a poporului român din Basarabia.

Publică mai multe volume de versuri (...), cărți ce întregesc biografia unei personalități deosebite, căreia i-a revenit un rol extrem de dificil în perioada renașterii naționale a românilor basarabeni. Trecut prin malaxorul sovietic, el este unul dintre puținii servitori basarabeni onești până la capăt ai neamului său împătimit. Mobilul interior al preocupărilor sale de ordin liric poate fi citit chiar în prima poezie a primului volum publicat, pe care i-o dedică confratelui său, profesor lingvist și personalitate publică, Ion Dumeniuk: *De m-a prinde vreun dor de-al cocorilor zbor;/ Îmbrăcat ca ascetu',-n târsână,/ Îmi voi pune-n boccea o baladă și-un nai/ Să m-aline în limba română*. Dincolo de limbajul marcat de un metaforism oarecum obișnuit, se citește dorul imens de un prieten pe care l-a pierdut și al cărui chip îl recuperează cu ajutorul limbii pentru care au luptat cot la cot. Nicolae Mătcaș a reușit să transmită spiritul de prietenie și solidaritate ieșit din comun ce i-a unit și îi unește pe acești doi lingviști și mari patrioți și după ce Ion Dumeniuk a trecut în lumea celor drepti.

Nicolae Mățcaș cultivă o poezie ale cărei versuri curg armonios, asemenea unui râu, care, deși arată așa ca acum un secol, poartă în albia sa o altă „încărcătură”, căci nu te poți scălda de două ori în apa aceluiași râu. În apele râului constituit din versurile celor nouă cărți de poezie, câte a publicat până în prezent Nicolae Mățcaș, se împletește un spirit olimpic cu unul impetuos, stăpânit cu o energie bărbătească. Nicolae Mățcaș, „îmblânzitorul de cuvinte”, trăiește într-o generoasă dăruire, care vine dintr-o lume tradițională, dintr-o comuniune spirituală a omului cu elementele naturii, o lume populată cu *sora-rândunea, dalbe flori de tei, tril de ciocârlie*, în care personajul se dedă sentimentului de admirație față de frumusețea lumii, a vieții: *Soare, frățioare, și tu, soră lună,/ Din fuior de raze-mi împlețiți cunună./ File de poveste, fată din Arzrum,/ Mă-mbătați ca vinul la o crâșmă-n drum.*

Exponent și apărător al basarabenilor nedreptățiți, Nicolae Mățcaș se descoperă pe sine ca poet, înainte de toate din perspectiva unei conștiințe care a cunoscut suferința. Dorința de a-și limpezi sufletul și de a trăi descătușat este determinantă în descoperirea târzie a patimii versului. El scrie o poezie preacără, al cărei ton confesiv direct nu necesită a fi comentat, cu alte cuvinte, nu alimentează o critică avidă să-și etaleze cunoștințele despre noile teorii în materie de literatură. Sedus de frumusețile lumii, ale vieții, captat de formularea simplă, creând o poezie obiectivistă, el se apropie de poezia tradițională, transformând faptul cotidian, obișnuitul într-o poezie antidot la viața searbădă. E o poezie care tinde să facă din fiecă clipă trăită o sărbătoare, personajul liric posedând taina bucuriei de a trăi, o taină pe care o întrupează în frumoasa valahă sau Mona Lisa, femeia visată când decent, când naiv, uneori ca pe o poveste sau un cuvânt, alteori „developându-se” sub forma contrariilor. E o modalitate de a esențializa viața la limita romanței, în care simplitatea, aproape naivă, refuză să fie luată ca atare. Convertit la modul modern, elanul ce se vrea romantic, oricât ar părea de straniu, este cel care salvează situația în texte devenite texturi (vezi poezia *Imperisabilă, impenetrabilă*). Nicolae Mățcaș se înscrie în rândul celor care exprimă viața, optând contra denaturării ei. *Parcul, câmpia, livada de vișini și mere domnești*, peisajul nocturn în care luna pogoară secerând întunericul nopții se cer „văzute cu inima”. Dincolo de sursa ce ține de un cotidian obișnuit, autorul atrage atenția asupra statutului omului de creație capabil să se hrănească din resursele culturii universale – Joyce, Horațiu, Dante, Esenin, dar și din cele ale neamului (în poezii precum *Bărbații Moldovei, Masa Tăcerii, Pasărea măiastră*). Alături de personaje românești istorice reale, precum Horia,

1993. Discurs la Congresul al XVIII-lea al Academiei Româno-Americane de Arte și Științe. AȘM, Secția Filologie română. Chișinău.

În prezidiu: Nicolae Mătcaș, Silviu Berejan, Eugeniu Coșeriu ș.a.

Cloșca și Crișan, stau figurile mitologice antice emblematic: Prometeu, Zamolxe, Orfeu, Procust, Dedal, Penelopa, Heracle, Artemis, Fedra, Tantal, Prozerpina, Zeus, Afrodita, Ulysse, Minos, Parce ș.a. Întâlnim trimeri la cei mai importanți scriitori din literaturile lumii, dar și la scriitorii români, inclusiv cei basarabeni, Ion Druță, bunăoară, scriitorul ale cărui lucrări au avut, în anii șaizeci-șaptezeci, o influență majoră asupra cititorilor basarabeni, deschizându-le calea spre conștiința de sine ca neam. Anume la acest Druță face trimitere poetul Nicolae Mătcaș, și nu la autorul Druță din anii '90, care și-a derutat cititorul optând pentru un moldovenism circumspect. „Dialogul” intertextual este unul viu, dinamic, antrenant, în calitate de adresant intervenind, la un moment dat, „resemnata pe veci Vasiluță” și Păvălache din piesa *Casa mare* de Ion Druță sau Ruța din *Păsărilor tinereții noastre* –, parcă pentru a demonstra că scrierile lui Ion Druță, percepute astăzi de unii doar din vârful peniței, au marcat, într-o anumită perioadă, peisajul literar și mentalitatea românului basarabean. Trăind într-o lume modernă, fără a-și renega o anume ținută tradițională (sau chiar tradiționalistă), autorul concepe strategii în cheie romantică, metaforismul, mitizarea fiindu-i „instrumente” la îndemână. Tentat de mitizare, în

sensul pe care îl cunoaștem de la Blaga, cel preocupat de revelarea misterului, Nicolae Mătcăș va tinde în versurile sale să exprime minunea vieții, care e proiectată, de cele mai multe ori, în starea de îndrăgostire și în dorința de regăsire și de stăpânire, de asumare a matricei stilistice, din care nu vor lipsi numele notorii ale basarabenilor. Va lua mai multe mottouri din creația lui Grigore Vieru, de exemplu, la ale cărui versuri se va raporta în repetate rânduri, nu întâmplător, căci va urma un fâgaș liric, similar celui vierean, alimentat din străvechea concepție orfică a creației, potrivit căreia poezia se îngemănează cu cântecul. Astfel, „descoperirea” poeziei pentru Nicolae Mătcăș are semnificația autodescoveririi prin intermediul melosului ca stare supremă a vieții, în care impulsul senzual se vrea controlat de tonul marcat de o anume solemnitate. Nicolae Mătcăș, omul, se percepe altfel prin intermediul autocunoașterii cu ajutorul artei scrisului în graiul lăuntric, cu care se asociază poezia, semnificând și dialogul cu veșnicia. Evocarea chipului mamei, care s-a stins la doar 38 de ani, viitorul autor rămânând orfan de mic copil, se înscrie și ea în același context. Dar singurătatea lui Nicolae Mătcăș nu este austeră, de schimnic, ci una care se vrea împărtășită, producând cuminecarea, total absentă în modul de viață modernist. Dacă ar fi să căutăm un arhetip al poeziei sale, acesta aparține universului rural. Patima libertății, a unei libertăți cucerite de basarabeni în anii '90, pune stăpânire pe universul poetic al lui Nicolae Mătcăș, căruia miracolul i se revelează, mai cu seamă, în starea de îndrăgostire. Dragostea, *strop din lumina creată în ziua dintâi*, este filtrată printr-un subiectivism asumat, printr-o sinceritate dezarmantă a protagonistului trecut de prima tinerețe și care nu-și face iluzii, dar, în ciuda acestui fapt, își aureolează sentimentul de iubire și pe cea care i-l inspiră: *S-ar putea, pentru unii sau alții, să nu fii/ nici Soare-răsare în zori și în noapte nici Lună-asfinte,/ dar, pentru mine, tu ești și rămâi/ un strop din lumina creată în ziua dintâi,/ mai sfântă decât, laolaltă, în ceruri, iubirile sfinte,/ dragoste-cântec („Cântec-descântec”).*

Neliniștea e provocată, în această situație, de căutarea febrilă a termenului de comparație într-un univers nelimitat care derutează prin vastitatea întinderii sale între sacru și profan, ipostaza copilăriei intersectându-se cu cea a bărbăției, iar ipostaza maternității interferându-se cu cea a feminității. Luată în plan general, poezia lui Nicolae Mătcăș reflectă nu atât dragostea ca atare, cât starea de îndrăgostire, adolescență, întâlnită, între alții, și la Nicolae Dabija, autorul primelor două volume de versuri, *Ochiul al treilea* și *Apă neîncepută*, cel evocând iubirea din perspectiva valorilor sacre: *Haidem, iubita mea, la Căpriana,/ Acolo*

să îți spun cât te iubesc, scria el. La rândul său, Nicolae Mățcaș va opta pentru un traseu similar în versuri precum: *Să mergem, draga mea, la Eminescu,/ Acolo să îți spun cât te iubescu.*

Convertit, chipul femeii adorate este cuvântul mult căutat, iubirea fiind inventată aidoma unui basm: *Tu nu ești, dragă, decât un cuvânt,/ Întâi te caut, apoi te vrăjesc, te descânt,/ Pe urmă te cânt,/ Când nu te gădesc,/ Te născocesc.// De fapt, cuvântul e cel care mă farmecă. Vraja lui/ Mă poartă pe-aripile basmului.*

Încercările iubirii sunt și ele întruchipate în dialogul sau disputa dintre cuvinte, dispută în care autorul își asumă cuvântul „răzeș de la șes”: *Și-al meu intră-n horă, răzeș de la șes,/ Om mândru și demn și la vorbă ales,/ El însă nu cumpără și nici nu vinde/ Podoabe de aur și saci de merinde... („Tu”).*

Într-o lume care pare că și-a pierdut sensul, autorul, mergând pe urme blagiene, caută resursele mitizării. Este prezent în versurile sale un personaj care trăiește un sentiment de adorație față de un segment de viață netrăit. Acest „segment” acoperă, inclusiv, dorința de a-și reprima sentimentul de copil nedreptățit, căruia i-a fost răpită, de o moarte precoce, mama. Neîmpăcarea este echivalentă cu un acut disconfort psihologic, pe care poetul va căuta să-l recompenseze, ca, de altfel, și pe sentimentul unei vieți netrăite. Însă există în versurile lui Nicolae Mățcaș și un sentiment de însuflețire erotică a vieții. Această atmosferă e dominată de ideea de rod, vernale ploi energizând universul liric, în care contează trăirea plenară, omul fiind destinat împlinirii.

Limba Română. 2011, nr. 11-12, p. 113-118. ISSN 0235-9111.

NICOLAE MĂTCAȘ – MODEL AL IMPLICĂRII

Theodor Răpan

Fără îndoială, Nicolae Mătcaș este unul dintre cele mai fascinante profiluri ale culturii și literaturii contemporane, definit prin complexitatea unei opere care îl înscrie în seria înaltelor spirite enciclopedice. Activitatea științifică, îmbinată în mod constant cu o susținută activitate literară, incitantele probleme abordate, portretul său moral exemplar, toate fac din specialistul în „Lingvistica matematică, structuralistă și aplicată” un nume cu o rezonanță indubitabilă.

Personalitate marcantă în lumea științifică, în lumea social-politică și culturală din Republica Moldova (în perioada 1990-1994 a fost ministru al științei și învățământului al Republicii Moldova), profesor universitar, cercetător științific, doctor în filologie, poet, traducător, autor și coautor, redactor și coredactor a peste 30 de manuale, lucrări metodice și didactice, publicist a peste 250 de articole și studii pe probleme de limbă și cultură, prezență notorie la radio și televiziune, militant înflăcărat pentru renașterea națională a românilor basarabeni, Nicolae Mătcaș a publicat cărți de o redutabilă valoare (...).

Citind, recitind poemele lui Nicolae Mătcaș, constatăm că fiecare lectură aduce un spor de cunoaștere, întrucât valoarea creației crește cu fiecare nouă interpretare și cu deschiderea de noi orizonturi în înțelegerea ei. Este o certitudine faptul că ne aflăm în fața unei înalte conștiințe creatoare și civice.

Temerară, combativă, polemică, tranșantă, lirica sa ilustrează consonanța dintre prozodicul declarativ și conotația strict individuală, personală a elementelor care dau materialitate și justifică cele două universuri care se suprapun (realul și culturalul), dar și intenția, reușită, de a clasiciza imediatul, de a conferi exemplaritate spațiului interior.

Titlurile volumelor, preponderent nominale, cu dublă semnificație denotativă, generează valențe interpretative în plan conotativ. Astfel, ele devin simbolul artei ca formă de transcendere de la contingent la

transcendent, de la relaționarea artistului cu cititorul, de la întâlnirea sensibilității cu intelectul, dar, în același timp, sunt și metafore muzicale, rezonante, expresii ale aspirației către armonie, către inefabil.

Cultivă pasional majoritatea speciilor liricii literare, dar impresionează modul în care simte și readuce în atenția noastră poezia patriotică, o temă care după 1989 a provocat adesea prudențe excesive sau false discuții și comentarii. Este creatorul contemporan care, cu o deosebită forță expresivă, face ordine deplină în relația dintre literar și ideologic.

Valorifică un potențial expresiv ce aparține – cronologic – atât generației sale, cât și registrelor lirice dobândite prin contactul cu experiențele poetice anterioare, punând accent pe virtuțile, prețuirea și dragostea sa fără margini pentru limba română: *De m-a prinde vreun dor de-al cocorilor zbor,/ Îmbrăcat ca ascetu’,-n târsână,/ Îmi voi pune-n boccea o baladă și-un nai/ Să m-aline în limba română.// Lângă mare de-o fi să mă fure-ntr-o zi/ Din genunile apei vreo zână,/ Pizmuiți-mă, frați, ori destinu-mi deplângeți/ În duioasa mea limbă română.// Când s-a da la hotare bătălia cea mare/ Și-oi sta scut pentru-a Țării țărână,/ Voi urăți-mi să vin nu pe scut, ci cu scutul/ Și doinind tot în limba română.// De va fi să-mi trădez al strămoșilor crez,/ Nicio urmă de-a mea nu rămână:/ Ochii dați-i la corbi, leșul dați-l la câini,/ Blestemați-mă-n limba română.// Iar de fi-va să cad lângă cetini de brad/ În vreo luptă cu lifta păgână,/ Prohodiți-mă, frați, după legea lui Crist,/ Cu-Aleluia în limba română* („În limba română”, poezie dedicată „Fratelui de crez și ideal Ion Dumeniuk, căzut în marea bătlie pentru limba română în Basarabia”).

În concepția poetului, a-ți iubi limba constituie – dacă se poate spune așa – o axiomă, o stare care nici nu trebuie să se mai ceară argumentată; de aceea, poate, înainte chiar de a-i releva virtuțile, ține să-și mărturisească atașamentul total, programatic, la ceea ce putem numi universul limbii.

Vigoarea emoției estetice se menține și prin aceea că poetul – procedând, iarăși, în spiritul exigențelor impuse de impecabilitatea exprimării –, transmite sentimente izvorâte din sensibilitatea și puritatea sufletească a fratelui de limbă română: *Român bătut de soartă din toate patru vânturi,/ Cât n-ai pierit cu totul, nici n-ai căzut în hău,/ Adună-ți limba mamei din plânsete și cânturi/ Și slava din anale și vin la neamul tău („Auzi?...”).*

Concluzia întregului discurs liric este exprimată într-o asociere măiestrită de epitete și comparații cu valoare metaforică, și grație puterii miraculoase a Logosului, în ipostaza sa de limbă maternă.

Nicolae Mătcaș surprinde lumea literară și prin volumele de sonete a căror temă devine un concept deschis pentru semnificația universului. Tendința de purificare, de autodepășire, prin iubirea ca formă de cunoaștere și autocunoaștere, este evidentă. Imaginarul poetic nu iese din tiparele clasice, dar impresionează îmbinarea lexicului poetic cu elementele limbajului cotidian sau cultural.

În formele prozodice tradiționale, el revarsă o trăire modernă, ale cărei caracteristici particularizează stilul creației: preferința pentru cultivarea poeziei cu formă fixă, interiorizarea reflexivă, cultul patriei și al patriotismului, asumarea experienței antecesorilor, lirismul de tip clasic, armonios prin muzicalitate și viziune: *Un câmp minat, urcușul ce duce înspre pisc./ Câți temerari nu-ncearcă recordul să-l doboare/ Măcar c-un pas, doar unul, mai sus, țintind spre soare/ Și ignorând că-i doare entorsă, plex, menisc!// Chiar viața noastră însăși e-un câmp minat, pe care/ Îl tot parcurgem zilnic, sfidându-i orice risc,/ Până-ntr-o zi o cruce,-un menhir sau obelisc/ Marchează-un pisc, râvnitul, sau ditamai eroare.// De ești, în lumea asta confuz-crepusculară,/ Astronaut notoriu, năier sau alpinist,/ Pe drumul ce te-nalță și care te coboară// Tu nu uita o clipă să fii și bun genist./ Un câmp minat e viața în drum spre Everest,/ Dar ce măreață-i clipa trăită fără rest!* („Un câmp minat, urcușul ce duce înspre pisc”).

Om de o exemplară autoexigență, lingvist unic, dublat de un rafinat poet al ideii și de un mare patriot, Nicolae Mătcaș, prin întreaga sa activitate, se înscrie în seria spiritelor înalte ale științei, culturii și literaturii.

Confluente Literare. 2015, 13 dec. ISSN 2359-7593.

A FI TOTDEAUNA ÎN IUBIRE

Maria Diana Popescu

Pentru profesorul universitar doctor Nicolae Mătcaș (lingvist, cercetător științific, fost ministru al educației al Republicii Moldova, în perioada 1990-1994, profesor universitar la Universitatea de Stat din Moldova și Universitatea Pedagogică „Ion Creangă” din Chișinău, doctor în filologie, publicist și poet), spațiul cărții reprezintă locul de manifestare a spiritului creator de valori, dimensiunea de tip superior a existenței umane. Cartea Domniei sale de poezii *Iar când cu miei va ninge prin ponoare...*, vol. I, apărută la Editura „TîpoMoldova”, este cartea care face inima cititorului să zboare prin lirism pur, pe tărâm estetic, spre vers de mare finețe, spre un gen de meditații carteziene, puncte în care poemele scapără lumini, pentru că elementul generator de sensibilitate glisează pe doi vectori de foc: iubire și emoție de mare profunzime. Asemeni meditațiilor lui Descartes, volumul în discuție se arată a fi un exercițiu de inspirație, gândire și trăire pură, cu o diagnoză persuasivă, contagioasă – un tratat liric ce privilegiază tehnici dialectice și retorice, asemenea meditațiilor devoționale, în speță, față de sentimentul iubirii și persoana iubită („Între mine și tine”, „Arc voltaic”, „Dincolo-dincoacele”).

Între cei doi poli – poetul Nicolae Mătcaș și poezie – inspirația e ca un fulger, o legătură electrică de mătase dinspre cer spre pământ. Trăirile par ale unui înger cu o înfățișare magnifică (trezit printr-un miracol la conștiință de sine), cu un aer sublim de permanență suprafirească, al cărui suflet se află într-o vie contemplație, în astrală și visătoare creștere. Acest înger peregrin, înțelept, original și ciudat, care se rostogolește cu toate metaforele prin iubire (*Prinși în dornele dragostei, făceam tumbă și rumbe în univers ca nebunii,/ două sósii uitate de Dumnezeu și de lume,/ fóchii ai nimănui, ale sorții fiastre./ Nici nu mai știu: noi ne rostogoleam în jurul Lunii/ sau Luna – în jurul dragostei noastre*), „scrutând necuprinsul”, scriind un tratat de dorințe, pictând tablouri din „stropii de rouă”, schițând desene „cu fiecare bob de nisip”, neuitând „cântecul

lebedei” sau dulcile miresme ale vieții: *E-atâta ozon în livada cu vișini/ și-atâta candoare,/ că, beat de tăria de aer de ploaie vernală,/ te temi să respiri./ Doar livada respiră.* Poetul Nicolae Mățcaș derulează filmul inspirației în pași lenți, realizând stop-cadre luminoase și proeminente, înregistrând, prin tehnica ralanti-ului, universul lăuntric, venind spre noi pe cărări de dor, numai de el știute („Întreabă floarea”), cu întrebările retorice ale eului liric („Prea multe văd?” „Mai suntem?”), hrănindu-se cu fructe secrete, efectuând prim-planuri asupra vibrațiilor esențiale pentru fiecare poem în parte: *Și se făcea că veniseși să zbori/ la balul de-adio de la „Eliade”./ Mătasea-ți curgea transparent serpentină,/ ca valul de mare pe trup nereid./ Și trupu-ți curgea, pe sub rochia fină,/ ca raza de soare pe miriști de grâu.*

Poezia devine, astfel, confesiune ontologică, încercare de salvare prin taina metaforei, prin substanța lirică, ambele fuzionând organic cu tonalitatea delicată, cu onestitatea stilistică. Volumul are gustul dulcilor neliniști, al beției senzației („Și dulci, și amare”), al prospețimii, candorii, vitalității, neîntrezărindu-se nimic din asprimea la modă a poeziei grăbite, postmoderne. Menirea cititorului este să ia cunoștință de inefabilul poetic, să răscolească resorturile lăuntrice, să se transforme în secundar și să măsoare lăuntru poemelor și universul creat de poet („Cu-arípile-n bernă”, „Cea mai aprigă luptă”, „Odesa vara”), să decrpiteze mecanismul lirismului, care dă profunzime și substanță: *Nu, nu se va întâmpla, desigur, nimic./ N-are să vină sfârșitul lumii./ Nu va veni nici judecata de apoi./ Vor reveni, ca și alte dăți, rândunelele./ Va înflori, la aceeași vreme a sa, liliacul./ Iasomiile-și vor scoate din lăzi rochiile lor de mireasă....* Atitudinea estetică față de teme, față de proprietatea limbajului, adecvarea mijloacelor la tonul intern, coeziunea, simetria între diversele planuri și fuziunea lor, atât de intim șlefuită, par a fi ondulairea ce recade la nesfârșit în ea însăși, poetului nelipsindu-i nici sublima seducție lirică. În acest univers cu axă și sens, doar strigătul poetului pare forma unei posibile comunicări a vidului cu vidul din el („Vine toamna”).

Cititorul se va lăsa pătruns de temele contemplate, dispus să le reia pe cont propriu, tocmai pentru a le trăi odată cu poetul, pentru a angaja întreaga sa evadare în iubire, aceasta însemnând teaurizarea dorințelor de armonie și puritate ale unui suflet cutremurat de iubire și dorințe, vădite nu doar în înțelesuri, ci și în discursul elegiac cu elemente de oniric, pentru că poezia îi satisface poetului nostru nevoia de certitudine, de alinare a tristeții, a fragilității și trecerii a tot ceea ce este omenesc. Meditația iubirii („Iubire, tu”), a îndoielii („Nu pleca”), a geloziei

(„Un tren venit, un tren plecat din gară”, „Adamică” „Fiindcă iubesc”), meditația negării sau a inversării, meditația admirației sau a depășirii ei, sunt exercițiile prin care poetul Nicolae Mălcaș trece de la simțirile comune la simțiri filosofice, acestea fiind fundamentele metafizicii sale poetice. Discursul liric pariază pe un nucleu nesupus morții, ci rezistenței în timp, ca și cum poetul ar scrie versurile, iar Dumnezeu, nevăzut, ar pune semnele de punctuație. În cântările și încântările volumului se face simțită direcția liricizării maxime a eului, orientarea spiritului spre propria sa explorare, socotindu-și ființa firească în ea însăși, trecând ca un fir de mătase aprins prin istorii și mitologii, cu acel „Cunoaște-te pe tine însuși”, prin care Socrate a revoluționat cadrele gândirii filosofice: *Am început a vedea cu inima/ și partea nevăzută a lucrurilor:/ un soare care demult a apus,/ miezul pământului respirând anevoie ca în sala de reanimare,/ însuși pământul rostogolit pe o coastă,/ iar alături – pârgălia lui Arhimede/ amenințând să-l arunce pe altă planetă.*

De aici, raportul extrem de delicat între ființa singuratică, sfâșiată de neliniști, și instrumentul magnific al poeziei, care îi permite accesul în lumea plâsmuirilor, țesută din iubire, pe care o vede ca pe un fulger orbitor: *Zburăm/ la chemarea ielelor dragostei/ ca niște efemeride/ spre lumina orbitoare a focului,/ fără a bănuși cumva/ că orice punct de pe traseul îmbătător/ este/ un început al dispariției noastre.../ Cu orice clipă trăită apunem.* Cu alte cuvinte, o sete doritoare de a fi totul, de a fi totdeauna în iubire, de a pătrunde în ființa iubită, de a se extinde în nesfârșirea spațiului, de a se prelungi în timpul fără sfârșit, fără a înceta, să fie un eu concret, omul din carne și oase, întovărașit de regrete, de apăsătoare teamă de iubire, dar și de moarte („Mă cheamă cocorii”, „Spre moarte alerg”, „În prag de soroc, când zeloasa cu coasa va bate, nativ...”). Spațiul poeziei îi oferă poetului Nicolae Mălcaș posibilitatea de trecere din real spre nucleul liric maximal, prin iubire și suferință, devorat de pasiune, chiar sub mantia nudă a lirismului, însemnând, totodată, luptă și agonie, expresie a experiențelor pasionale sau modalitate de a-și făuri, multiplicată, personalitatea pe care și-ar fi dorit-o; de a se multiplica și construi în cititori, care vor rămâne încantați după examinarea reacțiilor afective, după sondarea nuanțelor pasionale: *Te uită, frumoașă valahă,/ Cum ninge cu miei peste noi/ Și mieii se-adună-n troiene,/ Troienele-n turme de oi; Spre ceruri când urci/ fantasmă prin magica noapte polară,/ Mi-ngheață privirea și sângele sudic, și gândul,/ Dar, stană cum sunt,/ mă plec și-ți sărut pașii sfinți de pe boltă/ Cum cade-n genunchi Golful Finic în brațele Névei.* Aceste toate dau poeziei sale dinamism, prospețime și ecouri cu vigoarea unui șuvoi de lavă în plină erupție, ca atunci când,

privind Universul, constăți că, mai aproape și mai dinăuntru, îl poți privi în tine însuși.

O constelație de argumente, de-o considerabilă rezistență interioară și valorică, se pot statornici în carte, unde, un sensibil orizont de vibrație lăuntrică ne atrage parcă după sine, cu necesitate. Relația pe care poetul Nicolae Mățcaș o are cu poezia este stabilită de inspirație, limbaj, muzicalitate și de sfera sensibilității. Poetul stă de vorbă cu cititorul, nu numai cu mintea și cu gândurile, ci cu tot corpul și simțurile, cu sângele și măduva, cu fibrele și nervii țesuturilor, cu toate celulele, cu tot sufletul și cu toată puterea sa creatoare, cu întreaga ființă, presupunând pasiune, dar și arbitraritate. ...*Tu, care treci prin toți nervii țesutului corpului meu/ cu săgețile zborului de rândunele de sub streșina casei,/ cu volutele rochiei de mireasă/ în care planează eteric livada cu vișini,/ cu rumoarea spicelor date în pârg/ când aud cum glizează arcușul de gresie sub muchia coasei,/ cu aroma gutuielor coapte/ ce îngână țipătul trist de cocori și-adierea zglobie a primilor fulgi,/ tu, care-mi fluturi batista albastră de dor de pe punte,/... auziseși și tu/ cum în liniștea nopții, după-ntâiul cântat al cocoșilor,/ plângea un delfin/, inexistență-a mea dulce?/ Era inima mea.* Arbitrariul însemnând, în speță, afirmarea constantă a sentimentelor și pasiunii omului-poet – omul în carne și oase, care se naște, gândește, iubește, moare, moare de nenumărate ori în poezie: *Ții minte?/ În seara aceea venisem să-ți spun că/ mă duc./ În camera ta se lăsase-o tăcere ca la răstignire./ O candelă-n colț și-ntindea, obosită de moarte, genele sale/ de plumb./ Și mirosea a leandru,/ a cimbru,/ a levănțică și-a/ frunze de nuc,* omul care speră, se întristează, merge și poate fi auzit, omul care suferă, omul care oferă Universului autobiografia-i lirică, mărturiile intime, expresii ale celor mai profunde sentimente de iubire („Te-oi zidi ca Manole”, „Tu”, „Vă place Brahms?”).

Întâlnirea de excepție cu dialogul lăuntric, cu iubirea și ființa iubită, cu natura, Dumnezeu, cu experiențele profunde, cu expresiile spontane, frământările intime, adeseori, paradoxale, dar pline de autenticitate, corespondențele subterane dintre structura creației și viața poetului angajează registrul liric în acte de trăire pură, iar cheile concrete ale angajării – dorința, speranța, rugăciunea, scufundarea în sine a eu-lui poetic, contopirea extatică cu iubirea enunțiativă, cu revelarea de sine a eu-lui lăuntric – stau gata să primească momentul pierderii sau pe cel al grației, cu toată ființa poetică, în cele mai frumoase și valoroase bijuterii lirice: *Mă-mbățați ca vinul, Noaptea, un țipăt de albatros, Ca și când, ca și cum, Epigoni, Vernale ploi, celeste herghelii, Dacă eu și nici tu, De mână cu taica Einstein, Speranță, Vreau să-ți fur..., Gara de Nord, La „Caru’*

cu bere” , De dincolo de moarte, Nebuloasa Iubire, Caisul, Scrisoare din Sankt-Petersburg, Vezi, inelele frunții..., Și numai salcia..., Cântecul lebedei, Dar va veni o zi, Din prima epistolă (imaginară) a sfântului apostol Pavel către Mântuitorul lumii.

Corespondențele ingenioase dintre structura creației și viața poetului reușesc miraculos să transforme poezia într-un seismograf al exploziilor lăuntrice, chiar și atunci când acestea nu au izbucnit din freamătul trăirilor proprii, ci au fost proiectate conștient și inteligibil în versuri de o nobilă frumusețe. Așadar, un poet inspirat și extrem de sensibil, operând, uneori, cu noțiuni culturale ale unor civilizații apuse, ne invită într-un templu de meditație carteziană, unde teluricul, mitul și elementele fundamentale ale Cosmosului sunt reunite în chemări erotice, femeia iubită fiind divinitatea liricii sale: *Nu se va întâmpla, desigur, nimic./ Ci numai urletul cârnii, de fiară,/ erupe-va când din trupu-ți în fierbere/ zguduind universul, vei înțelege/ cât de mult te-am iubit./ Chema-mă-vei iară./ Și-atunci/ săvârși-se-va taina:/ Deschide-s-a cerul. Pământul desface-s-a.*

Așadar, volumul I, *Iar când cu miei va ninge prin ponoare...*, răspunde unei nevoi culturale a vremii, unei forme de exprimare autentice și valoroase. Să vedem în poezia profesorului universitar doctor Nicolae Mățaș documentul viu al unui destin poetic rasat, aflat la altitudine, cartea spre analiză fiind un pas maiestuos în numele Instituției Poetice.

Art-Emis [online]. 2019, 9 ian. [citat 20.05.2020]. Disponibil: <https://www.art-emis.ro/cronica-de-carte/nicolae-matcas-iar-cand-cu-miei-va-ninge-prin-ponoare>

NICOLAE MĂTCAȘ: „Râvnesc infinitul ca nava un port”

Elena Ungureanu

*Tu știi, iubire, doar de tine scriu,
iubirea este tot ce mă inspiră,
așez cuvântul mort într-unul viu
și risipesc ce alții risipiră.*

(Shakespeare, Sonetul 76)

În colecția „Opera Omnia. Poezie contemporană” au apărut patru volume de poezie, semnate de lingvistul, poetul, omul de cultură și de stat Nicolae Mățcaș, intitulate *Bolnav de Țară* (vol. I, II) și *Iar când cu miei va ninge prin ponoare...* (vol. I, II), Iași, TipoMoldova, 2016. Primele două volume sunt alcătuite, în principal, din poezie socială, celelalte două fiind dedicate cu precădere poeziei de dragoste. Selecția a fost făcută de către autor din volumele apărute de-a lungul ultimelor două decenii. În interiorul celor patru volume vom găsi poezii cu formă clasică, poeme scrise în vers liber, distihuri, satire, ode, epistole sau meditații, dar cea mai mare parte sunt poezii cu formă fixă, și anume sonete (la noi a văzut lumina tiparului o *Antologie a poeziei românești cu formă fixă* [1], în care un spațiu amplu este dedicat acestei specii). În cele ce urmează, vom reflecta pe marginea volumelor, rezervându-ne dreptul să revenim și asupra altor aspecte. Fără pretenții de critic literar, pornim de la ideea că poetul „scrie o poezie preacără, al cărei ton confesiv direct (...) nu alimentează o critică avidă să-și etaleze cunoștințele despre noile teorii în materie de literatură” [2, p. 116].

O scurtă introducere în teoria versificației ne spune că sonetul (din it. *sonetto* „cântecel”) este o specie de poezie cu formă fixă, alcătuită din 14 versuri (două catrene cu rimă îmbrățișată și două terțete cu rimă liberă variată). Se zice că ar fi specia cu cea mai logică și lucrată structură, stereotip și experiment totodată. „Admir sonetul pentru muzicalitate, armonie, miracol. Accept postmodernismul, dar nu-l îmbrățișez”, afirma, fără niciun fel de ocolișuri, Nicolae Mățcaș într-un interviu consemnat

de Irina Nechit în *Jurnal de Chișinău* din 10 ianuarie 2014, p. 10-11. Poate, pentru gusturile postmodernului, a scrie sonete azi e un risc, o... „râvnă pitică și deșartă”, cum ar spune autoironic unul dintre cei mai valoroși reprezentanți ai speciei din literatura română, Vasile Voiculescu (*Sonetul CCXVIII*, p. 83). Anume de aceea e o mare provocare în a-i da acestuia dacă nu o nouă respirație, cel puțin deschideri și accente proaspete. De unde această alegere pentru o specie de poezie atât de pretențioasă, dificilă și nu tocmai la modă? (...) Ordinea și exactitatea pe care le impune sonetul își trag seva din rigoarea și gustul autorului nu doar pentru științele umaniste, ci și pentru științele exacte, din perioada când își făcea studiile doctorale la „Lingvistică matematică, structurală și aplicată” în anii 70 ai secolului trecut, în inima lumii slave de altădată – Sankt-Petersburg. Urmărind cu atenție traseul sonetului până în zilele noastre, se poate observa că nu s-au păstrat întocmai canoanele structurii (unii zic, geometrice) – niciun cuvânt să nu se repete (cu excepția părților de vorbire auxiliare), fiecare strofă să reprezinte o unitate sintactică finită care să se încheie cu punct, ultimul cuvânt să fie un cuvânt-cheie, cele patru strofe să se structureze după principiul **teză** – **antiteză** – **sinteză**. Există o întregă suită de derivate sonetice produse de-a lungul timpului (sonetul *cu coadă*, sonetul *dublu*, sonetul *neterminat*, sonetul *inversat*, sonetul *răsturnat*, sonetul *decapitat*, sonetul *șchiop*, *ciobul de sonet* și chiar sonetul alcătuit doar din semne de punctuație (o formă goală, nu?) al lui Dumitru Crudu, *Sonet de liubov, trist* 12) (a se vedea [1, p. 200]). Însă poetul nostru a creat cu îndârjire doar două tipuri de sonete, cele considerate clasice: petrarchist și shakespearean. În cele 4 volume am numărat aproximativ 450 de sonete de tip petrarchist (4+4+3+3 versuri, deci sonete din două catrene și două terțete/terține) și cam tot atâtea de tip shakespearean (4+4+4+2, adică trei catrene și un distih) plus altele 100 cu o variație a poziției versurilor (4+4+2+4). Cele mai multe sonete au versurile endecasilabice (11 silabe), dar se întâlnesc și sonete cu versuri din 10, 12 sau 13 silabe. Ritmul pe care îl impune de fiecare dată un anumit picior de vers (troheu, iamb, dactil, amfibrah) arată regularitate, iar respectarea lor definește canonul. E adevărat că autorul a forțat regula creând două sonete asemănătoare celui „cu coadă”, cu 16 versuri – *Poate-nvia doar sufletul în trup* (B, 1, p. 409-410) și *La ce m-aș supăra pe tine eu* (B, 1, p. 436), cu adaosul a 2 versuri, fiind plasate (între paranteze) după cele 2 catrene.

Deși inegală, poezia lui Nicolae Mățaș scapără în mai multe locuri, lăsând cititorul vrăjit de frumusețea fulgerătoare care străbate lirica sa. Nu e o lirie de împrumut, este una de continuitate, căci natura omului

îndrăgostit a rămas aceeași în toate epocile. Periplusul e același, pe linie shakespeareiană, petrarchistă sau dantescă. Așa cum afirma criticul Alexandru Balaci cu referire la opera petrarchistă, „există tentativa unei arhitecturi declarate: iubirea triumfă asupra oamenilor, apoi se arată triumful castității asupra iubirii, al morții asupra castității, asupra morții triumfă faima, gloria însă este învinsă de timp, iar timpul de eternitate, care este un atribut al divinității” (Petrarca, *Rime*, p. XXI). Găsim această arhitectură și în sonetele lui Nicolae Mătcăș, marcate de accente individuale, inedite.

Așadar, autorul crede cu toată ființa în magia, puterea și perenitatea sonetului, într-unul dintre ele descriind rigorile acestuia: *Bătut în cuie-n paisprezece versuri,/ Catrene două și terține două,/ În rime-mbrățișate sau, mai nouă,/ Poncișe – să se simtă bine-n mersuri, // Pustiul, ars, l-ai coperit cu rouă,/ Cuvântul, vechi, l-ai dezgropat din ștersuri,/ Din mâlne-ai scos spre alte universuri,/ Ne-ai pus în piept nu șapte vieți, ci nouă! // Sublim regal, slăvit la timp trecut,/ Modest, tăcut, pilos, tu ai știut/ Cum să renaști din veacul tău august // Și, numai susur, ritm și armonie,/ Din al rigorii pat al lui Procust,/ Ai pus pe tron reala Poezie!* (sonetul „Sublim regal slăvit la timp trecut” – B, 2, p. 255). Mergând pe urmele celor mai faimoși sonetiști, studiindu-le cu multă aplecare opera (Francesco Petrarca, Dante Alighieri, William Shakespeare, dar și sonetele unor scriitori români ca Gheorghe Asachi, Mihai Eminescu, Traian Demetrescu, Victor Eftimiu, Ion Barbu, Benjamin Fundoianu, Mihai Codreanu, Ștefan Augustin Doinaș, Vasile Voiculescu, iar dintre contemporani – Radu Cârnelci, Paul Miclău, Tudor Opriș, Theodor Răpan, Adrian Munteanu, Paul Mihnea etc.), în căutarea formei și a fondului perfecte, convingerea poetului e că anume sonetul ar fi specia de vârf a poeziei: *Sonetul e perfecțiunea florii./ Modern, renascentist, alexandrin,/ Pe rând, el e garoafă, astră, crin,/ Gerberă, roză, crocus, ceapa-ciorii. // ...// Căci toate, ele, cresc, înflor și mor,/ Din rodul lor flori alte-n loc să crească,/ Pe când sonetul e nemuritor* (B, 2, p. 167). (Ne amintim, fără să vrem, de blagi-ana corolă a lumii...). Intelectualul cu sânge de țaran, școlit în marile capitale, asemuiește ceea ce era în gene cu ceea ce au învățat genele: *Țăranul ce-i? Un aprig sonetist./ Se-ntrece-n trebi cu neamul de albine./ Din urmă-i curg catrene și terține/ Și rime-ncinse-n scoarță și batist. // Un mod firesc de viață, nu un chin e/ Sisifica-ndârjire de-alpinist./ (...) / Compune rânduit, pe îndelete. // În toamnă-și umple podul cu sonete,/ Le spilcuie-n canafuri și brocarte,/ Postându-le pe socluri într-o carte* (B, 2, p. 246). Închinarea, ca înaintea unei zeități, în fața Poeziei de tip clasic(ist) ia proporții grandioase, transformând discursul într-un lung imn (de

altfel, numeroase personaje mitologice sălășluiesc în această liturghie poetică). „Excesiv elogiare de unii (sonetul fiind văzut, de exemplu, ca „eveniment sacru”, „împărtășanie revelatoare”, „rython de aur”, „agheasmatar sacramental” etc.), neglijate sau la fel de nedrept și violent contestate, de alții, formele fixe sunt, în realitate, *unelte* și *tehnici*, nicidecum semne de noblețe sau *substitute* ale poeziei”, zic autorii antologiei românești cu formă fixă în studiul introductiv [1, p. 20]. Anume cu aceste tehnici și unelte (forme!) autorul s-a îndârjit să sculpeze fonduri, cu intenția egalității între ele („să consideri fondul și forma drept clauze egale între ele”), așa cum sperau Valéry sau Baudelaire. Vedem în efortul poetului acel „elan original către *ordine*” [ibidem] sau rânduială, pe care o întâlneam anterior în *Școală a gândului* sub formă de teoreme riguroase construite și explicate.

Meditând la *Ce-i viața mea, la drept, decât o carte* (B, 2, p. 135) (mai că am putea să spunem: UN SONET!), tot ce-și dorește e să-l știe așezat exact acolo unde îi este locul: *Simt cum sinistru vârstă mă-nvăluie cu-n-cetul/ Și, chiar de nu sunt clasic, cum glăsuie poetul,/ Aș vrea, la cap de cale, să-mi văd finit Sonetul* (B, 1, p. 146); *Ajuns acum să nu-l mai duc de mână,/ Sonetul meu, bărbat de vis și dor,/ O, cum aș vrea de-a pururi să rămână/ Modest ca sacrul susur de izvor!* (B, 2, p. 403). La capătul acestui impresionant tur de forță, două dintre cele patru volume culminează cu câte o superbă **coroană de sonete**. Rigoarea pe care o impune coroana de sonete cere măiestrie de giuvaiergiu: „Piatră de încercare pentru orice sonetist, coroana/cununa de sonete descurajează improvizația facilă, foarte puțini autori aventurându-se să-i escaladeze culmile” [1, p. 219].

Plecat/autoexilat din Chișinău la București, a cărui imagine o idealizează (*O mie și una m-adorm de povești,/ Dar cea mai frumoasă ești tu, București* – B, 1, p. 481) (chiar dacă azi urbea e tot mai sufocantă), poetul va tânji mereu după idealul unirii neamului, recunoscând că duce cu el povara blestemului despărțirii („țara mea de dincolo de Țară” – B, 2, p. 306), motiv puternic exploatat în creația sa: *Român mi-i neamul, românesc mi-i graiul* (I, p. 31); *În sec Bugeac mi-i dor de România,/ La București de setea din Bugeac îmi este dor* (B, 1, p. 37). Petrarca a scris doar două sonete de dragoste față de Patrie, dar poate fi considerat unul din precursorii afirmării conștiinței naționale italiene în lume. Acestea au valoarea și puterea mobilizatoare a unor manifeste de italianitate, de apel la lupta pentru cucerirea vechiului și nobilului loc al Italiei în lume (Petrarca, p. VIII). Credem că sonetele patriotice semnate de Nicolae Mățaș sunt și ele parte ale unui manifest de românitate al basarabenilor, căruia azi i se contestă valoarea estetică, dar care, la vremea lor, au jucat

un rol important în deșteptarea națională. Numeroase aluzii intertextuale trimit la momentele de vârf și la perioadele de măreție ale neamului (despărțit sau întregit) și la „bărbații neamului” (cel mai important dintre ei fiind Ștefan cel Mare, „înaintașul / înaintașilor / înaintașilor noștri” – B, 1, p. 90), figură emblematică a istoriei românilor, de la care urmașii învață să stea ca granitul „atleți creștinătății” (B, 2, p. 230).

Suflul volumelor se hrănește din mai multe **motive**: nemărginita dragoste de țară, sacrificiul pentru țară, lupta pentru adevărul istoric, limba română, înstrăinarea (*teascu-nstrăinării* – B, 2, p. 84), pierderea valorilor, dorința de putere, plecarea feciorilor în alte țări, despărțirea, așteptarea, trecerea timpului („trecerea noastră prin timp” (I, 1, p. 321), *panta rhei* (I, 1, p. 152), rezistența, credința, senescența, dragostea, eternitatea, deșertăciunea, singurătatea, suferința, boala, moartea... (întâlnite la toți marii sonetiști). Ca și la marile modele la care se raportează, frecvent invocate și slăvite (Petrarca, Dante, Shakespeare, Voiculescu), și pentru Nicolae Mătcăș **iubirea**, iar, prin intermediul ei, ființa celui care o cântă, este pusă mereu în relație cu **timpul**, cu **eternitatea**, cu **gloria**, dar și cu **boala**.

Astfel, dragostea de neam o desprindem dintr-o tulburătoare declarație: *Eu sunt bolnav de Dumneavoastră, Țară* (B, 2, p. 15) (tot ea, titlu de carte), care face cât toate poemele patriotice la un loc: *Ea leac nu are, azi e-atât de rară! / Mi-a dat-o, boala, însuși Dumnezeu. / Această boală-i dragostea de Țară, / De neamul meu, de ram, de graiul meu* (B, 2, p. 15). Poate anume de aceea poetul găsește o asemănare, incredibil de dureroasă, tot mai frecventă azi, între boala numită Alzheimer (manifestată prin pierderea memoriei) și alienarea (înstrăinarea de sine însuși) a unui important segment al populației căreia i s-a furat memoria. Nu am mai întâlnit în literatura română un sonet atât de răvășitor ca acesta (în care elementul personal se împletește cu cel social): *M-ai furat, alzheimer, ca pe-o zână / Făt-Frumos în cel mai tipic basm. / Vom trăi ca-n rai în chiasm / Îmi ziceai. De-atunci mă ții de mână, / Mi le pui, cuvintele, -n chiasm, / Mințile mi le răstorni pe-o rână / De la an la lună, săptămână. / Nu-n zadar recurg la cleuasm. / Foaie verde, ochi candid de nufăr, / Cine-a spus că-i cea mai – boală – grea? / Eu te pun cu zestrea mea în cufăr, / Vornicel să-mi fii la nunta mea. / Fără tine n-aș putea să sufăr, / Nici să mor mă tem că n-aș putea* (B, 1, p. 539). Răspunsul la această dilemă s-ar găsi în versul: *În orice aventură, că ești sau nu zărghit, / E-o sete de-nălțime și-un dor de infinit* (B, 1, p. 401). Cine poate spune dacă în labirintul din capul unui om bolnav nu cumva s-a instaurat o sete de infinit?

Nu doar dragostea de neam e atât de arzătoare; și dragostea „*de mișcă în lume sori și stele*” (I, 2, p. 190) e *ardere deplină*:/ *Iubești chiar de-ai fi dus la ghilotină* (I, 2, p. 345). E „prima în viață închisoare” (I, 2, p. 12), din care totuși poetul n-ar vrea niciodată să evadeze. Scăldându-i chipul iubitei „în valuri de catrene” (I, 2, p. 228), cu un dor ce „unduește-n tuburi de terține” (I, 2, p. 228), încercând chiar să se măsoare (I, 1, p. 128) cu „etern înamoratul bard Petrarca” (I, 2, p. 347), autorul renunță totuși la „nimbul de poet”, recunoscându-se învins în această încercare de ne-murire de dorul ființei iubite.

În căutarea unui răspuns cât de cât satisfăcător la întrebarea *Ce e dragostea?*, poetul o asemuiește cu toate elementele primordiale ale naturii, dar și cu întreg amalgamul de sentimente umane (bulboană, zice Petrarca): *Mied și jar, salvare, mistuire,/ Balsam și rană, dulce dor, durere,/ Furtună, calm, tristețe, mângâiere./ Cu ce cântar să te măsoar, iubire?* (II, I, p. 305). Văzută ca aburul sau fulgul (*Și dragostea noastră-i fragilă ca fulgii de nea./ Dar cine în lume e-n stare-a trăi fără ea?* (I, 2, p. 187), ca apa sau ca roca/granitul (*Ce-i dragostea noastră? O mare mereie și-un munte mereu* (I, 1, p. 9); *O mare e iubirea, infern clocotitor,/ Iar de-o râvnești, slujește-i drept bun navigator* (I, 2, p. 251), poetul îi dă toate definițiile posibile din toate dicționarele posibile: *Ce-i dragostea? Detunet? Scăpărare?/ Lumină vie? Scutură? Amoc? Purtați de vânt doi fulgi într-un noroc?/ Hoinare sorburi în vârtej pe mare?/ Doi stropi prelinși de rouă-ntr-un boboc,/ Bobocu-n evantai – superbă floare,/ Din inimi două-o singură suflare/ Și din scânteii – iar două – un singur foc./ Din jaru-ncins al inimii, dogoare,/ Topire-nseamnă dragostea, de dor./ Cu cât mai lúciu arde și mai tare,/ Cu-atât mai mult te-mbată-al ei fior./ Iubirii chiar și Cerul îi ia partea,/ Căci dragostea-i mai tare decât MOARTEA* (I, 2, p. 344). Conștient de puterea la fel ca și de implacabilitatea ei, frica de a o întâlni, dar și nevoia de a înțelege actul morții, îi transformă experiența erotică într-un act suicidal („*dragostea noastră/ sinucigașă*” (I, 1, p. 167): *Pe unii iubirea-i unește, pe alții-i desparte/ Ca moartea pe vii și pe morți. O, de n-ar mai venire!/ Mă tem de iubire așa cum m-aș teme de moarte,/ De moarte mă tem cum m-aș teme de-o mare iubire./ Iubirea în hău te aruncă, și moartea-n olaturi deșarte./ Adagiul e vechi, de la sfântul profet Eminescu citire./ Și fug de iubire cum fuge proscrisul de moarte,/ Spre moarte alerg ca nebunul spre prima iubire* (I, 1, p. 285). În întreaga scriitură pulsează această viziune sacrosanctă și sacrificantă a celui mai râvnit și mai înălțător, și mai pustiitor sentiment omenesc: *iubirea-n orice veac: prosper, netot,/ E-o reciprocă ardere-de-tot* (I, 2, p. 304).

Decembrie 2019. În drum spre Academia Română,
scurtă vizită la dl profesor, acasă, la București
Ianuarie 2020. Răsfoind arhive, recuperând semne risipite ale istoriei
15 aprilie 2020. Manuscris trecut prin mânușile pandemiei,
ajuns la Vlad Pohilă, pentru o ULTIMĂ lectură

Pentru poet ființa iubită este asociere cu actul creației, în primul rând, cu instrumentul său de lucru: *Tu nu ești, dragă, decât un cuvânt/ Pe care-l caut întruna și-l cânt...* (I, 1, p. 40). Pentru Cuvânt însă s-a ars pe rug, s-a plătit cu sânge, s-a mântuit: *Din zid,/ isihastră,/ răsare, bătută în cuie,/ iisusa dragoste-a noastră* (I, 1, p. 261-262). Numai starea de îndrăgostire poate face ca iubita să fie *mai mult o poveste,/ un vis,/ o idee,/ un gând,/ decât materie:/ os,/ carne,/ apă,/ foc,/ aer,/ cer/ sau pământ* (I, 1, p. 38). Povestea/visul/ideea/gândul pot fi identificate cu *frământul/ zbaterea*: *Însă nici bănuiam că frământul acesta se cheamă iubire* (I, 1, p. 272). Este din nou același traiect voiculescian: *Iubirea e sămânța eternității-n carne* (Voiculescu, p. 103).

Ceea ce se observă cu ochiul neînarmat sunt antinomiile omniprezente, dovadă întărită printr-o notă care însoțește poezia *Mirabila floare*: *Contrariis curantur contraria* (lat.), adică: contrariile se rezolvă cu ajutorul contrariilor (I, 1, p. 292). Astfel, întreaga operă se învâрте în jurul acestor contradicții sfâșietoare și generatoare de semnificații în același timp: *De ce te văd ca zeie dumnezeie,/ Când tu ești, sfânto, plină de păcate?* (I, 2, p. 43); *Zadarnic te cred înger, nu ești decât femeie* (I, 2, p. 66); *Iubește-mă (...) Cu iad și rai, cu crezul lui Hristos./ Dacă-i să minți, măcar să minți frumos* (I, 2, p. 68); *Vestală și bacantă, madonă și cocotă* (I, 2, p. 36). Nu doar ființa dragă este o totalitate de contrarii (...imprescriptibilă, imprevizibilă,/ insesizabilă, imponderabilă,/ indistinctibilă,

imperceptibilă, // incognoscibilă, indescifrabilă, / inexprimabilă, inconceptibilă, / irezistibilă, ..., neinvincibilă... (poezia e alcătuită dintr-un șir interminabil de calificative), dar fără ea/ele ce s-ar face, se întreabă poetul („Imperisabilă, imperturbabilă”, I, 1, p. 25-26), ci și sufletul: *sursă certă de antinomie ... / O viață se zbate-a găsi ceea ce datu-ni-e* sau întreaga viață: *o diadă din ființă și din neființă* (I, 1, p. 27). La fel, alimentându-și viziunea poetică din caracterul contradictoriu al existenței umane, Petrarca scria la vremea sa: *O, vie moarte, dulce rău, ispită, / Cum ieși, deși te-nfrunt, biruitoare?* (Petrarca, p. 135). Gioconda, imagine sintetizată a sublimului artei, este femeia femeilor, misterul indescifrat al dragostei: *Iar eu visez, hoțiș/... vernal... / păgân/ terean/ scutar/ decent/ celest/ naiv la Mona Lisa* (I, 1, p. 23-24) (amintim aici că volumul de debut al autorului purta titlul *Surâsul Giocondei*). Iubita ESTE și NU ESTE – iată cea mai dificilă ecuație... De aici și așteptarea fără limite, fără rest: *Deși te-aștept de-un secol, arzând nestinsă faclă, / De-mi dai un semn, sunt gata să mai aștept un veac* (I, 2, p. 78). Poate de aceea, autorul repetă ca pe un refren: *lubește-mă de parcă nici n-aș fi* (I, 2, p. 308).

Poetul „bântuit” de dragoste (*Un cord deschis sunt* – I, 2, p. 56) e un Danko modern. Scoaterea din piept a acesteia îl situează în centrul universului (*Mai trist e că aste frământuri au loc nu-n natură, / Ci toate se-ntâmplă, fatale, în inima mea* (B, 2, p. 98, 191) și întreg universul devine o inimă de poet, e în capul oricărui gânditor (principiu filozofic fundamental): *Dar toate acestea: și apa, și focul, / Corali, stânci și ceruri sunt inima mea* (I, 2, p. 100). Hrănindu-se cu sentimente pe care le interpretează hermeneutic, inima poetului se transformă într-o *mirabilă durere*: *Având prea mult, ea tot mai multă cere* (I, 2, p. 133).

Alte motive care străbat poezia lui Nicolae Mățaș sunt rezistența fizică și spirituală întruchipate în imaginea gorunului (stejarului) de pe deal (*Ca-n zvonul fereastrăielor gorunii* (I, 2, p. 40), singurătatea fiind atât o stare puternică (sihăstria, rugăciunea prin Cuvânt), cât și una slabă (iarăși o contradicție): *Că divorțez de proză* (aici: realitate! – n.n.) *ca ver-tepul/ Și că mă-nsoț cu dulcea poezie* (I, 2, p. 300); *Doar pletele, în snop, mi-s înspicate/ De mult cernita mea singurătate* (I, 2, p. 316); *Tè-ai dus. Tot mai singur și singur în sine mă-nsingur* (I, 2, p. 86).

Iubirea, singurătatea, durerea, somnul sunt un fel de mică **moarte**, pe care autorul o înfruntă cu stoicism: *mă tem/ c-ar putea să se-ntâmple-ntr-o zi/ să nu te mai văd. / O atare durere nu mi-ar provoca-o nici iadul, / nu mi-ar consola-o nici raiul. / Eu atunci nici să mor n-aș putea* (I, 1, p. 30). Viziunea petrarchistă (**Iubirea** cu-ndurare-amestecată/ încă-ar putea, ferindu-mă de rele,/ din ea să-mi facă scut în fața **morții** – Petrarca,

p. 185) e împrumutată de poet, care o vede ca transcendență necesară: *Nici moartea, hâda, nu ne va desparte,/ Căci te iubesc zeiesc și te-oi iubi/ Și dincoace, și dincolo de moarte* (I, 2, p. 123).

Titlul prezentului eseu, un vers din poemul *Comând prepascalelor denii* (B, 1, p. 221), este unul erotic, cu siguranță, deoarece **dragostea** pentru eul liric este echivalentă cu scrutarea infinitului (coloana lui Brâncuși fiind invocată în mai multe rânduri). Infinitul e simbol al perfecțiunii, desăvârșirii: *Da, pasărea măiastră de când mă știu o caut* (I, 2, p. 79; a se vedea și I, 1, p. 45). Nu doar cântecul, versul, dansul, ci și zborul, navigarea, boronitul sunt activități de creație care întrețin visul și speranța: *În orice creator, un Demiurg./ În orice punct e o nemărginire* (I, 2, p. 34), iar acestea nu trebuie să se încheie niciodată: *Nici bănuind că, poate, visu-mi spargu-l/ Nemărginirea când râvnesc, nu malul* (I, 2, p. 75); *Măiestrei din cenușă să-i dea, ca-n mit, suflare* (I, 2, p. 79). V-ați întrebat vreodată de ce orice număr împărțit la zero este egal cu infinit?

Ruptura, de orice natură ar fi aceasta (particularitate a sonetului, numită *volta* (it.), ce apare, de regulă, la trecerea dintre catrene și terțete), se pare că e cea mai profundă experiență omenească, fie că se produce la nivel individual sau societal (Jacques Derrida o teoretiza, cu referire la limbaj, afirmând că ruptura naște sens, iar nașterea e mereu dureroasă). Astfel, putem identifica în opera poetică analizată meditații despre raptul neamului, ruptura dintre feciori și părinți, primii luându-și zborul pentru totdeauna către alte țări, ruptura în dragoste... Imaginea-comparație dintre păsări și oameni este revelatoare în acest sens: *Cocorii știm c-or să revină-n primăvară,/ Pe când feciorii,-aproape sigur, nu* (B, 2, p. 66; a se mai vedea și B, 2, p. 198, 199, 217). Doar peste ani, feciorii se vor întoarce, poate, lângă mormintele părinților (B, 2, p. 177), pentru a încheia un ciclu. Între altele, zborul păsărilor în formă de unghi, care și el „duce-n infinit” (I, 2, p. 77) e comparat cu zborul anilor: *Deschise larg, pleoape îmi zbor lăstuni din cantus* (I, 2, p. 93) (*cantus* având și sensul de comisura sau unghiul pleoapelor); *Când anii-mi se-nșiră triunghiuri, cocorii* (I, 2, p. 105). Din aceeași serie de motive ciclice fac parte imaginile care invocă timpul și trecerea nemiloasă a acestuia: *Tot mai departe nepoții./ Tot mai aproape părinții...* (I, 1, p. 297); *Nepotul – sus, pe pământ,/ ca să sprijine cerul./ Bunicul – jos, în mormânt, / ca să țină pământul* (I, 1, p. 300).

Neamul rupt în două (*răznitul neam* – II, p. 407) este înfățișat prin imaginea sârmei ghimpate care stă între cele două teritorii românești: *Sârma ghimpată vă stârnea colici?* (B, 1, p. 302); *Nămeții deapăn' sârma ghimpată iar la Prut?* (I, p. 307); *Îndarn basarabeantul strivi sârma*

ghimpată (B, 1, p. 307); *Ghimpata sârmă-am smuls-o de la Prut,/ Dar nu, din noi, și ursul din siberii* (B, 1, p. 333). Poetul, o „pasăre rănită” (B, 1, 485), se întreabă, biblic, pentru ce păcate (*O, Eli, Eli, lama sabactani?*) ar fi fost pedepsit să îndure această ruptură de țară trăind în țară: *Sunt devastat de cel mai crunt tsunami./ Mi-i visul țândări, viața spulberată* (B, 1, p. 134), versuri de o tristețe fără margini.

Motivul **deșertăciunii** și al **trecerii** îl frecventează tot mai des pe poet și-i rup ființa în două: *Te stingi mocnind și stors ca un tăciune/ Și nu-nțelegi nicicum că-n goana asta/ Totu-i putrid, steril, deșertăciune* (B, 1, p. 487), dar puternică îi rămâne convingerea că libertatea, și mai ales libertatea cuvântului (căci Cuvântul e cel care rămâne), poate fi un act salvator de mântuire: *Nimic mai sfânt puterii populare/ Ca libertatea ei de exprimare* (B, 2, p. 352). Tristețea și singurătatea (schimnicia) formează cadrul și dau profunzime reflecției.

Îndrăgostit de o specie de poezie „puternic canonizată în **algebra sa**” [4], având toate instrumentele ascuțite, mustind de construcții perfecte, cu dor de țară întregită, autorul râvnește, brâncușian, infinitul (B, 1, p. 221). Neîntrecut cunoscător al frumuseților limbii române, fiind un dascăl cum mai rar la facultate, autor de articole științifice, studii, cursuri de lingvistică generală și manuale, autorul a stors cu migală orice cuvânt din dicționar capabil să spună ceva nou, ceva uitat și poate ceva din viitor. Am fost foarte mișcați când am văzut corectările de mână ale autorului pe paginile cărților editate. Nu mai întâlnești cu ușurință azi un autor care să-și recitească opera, cu un fel de obișnuință responsabilă care nu te lasă niciodată. Dorim acestui mare îndrăgostit de viață, întocmai ca în cazul unui neaș personaj al cărții, „să-i meargă splendid instrumentul” (adică inima/**cordul!**) (B, 2, p. 213). Căci visul lor, al înaintașilor, al părinților, al feciorilor și deci al nostru (încă) nu s-a împlinit – noi mergem întotdeauna spre el. Nu doar pentru bunul său prieten (mult regretatul prof. Ion Dumeniuk), ci și pentru noi toți, ceilalți, pe care ne-a dăscălit, mesajul rămâne scris pe cord deschis: „**NOI VOM LUPTA ȘI DINCOLO DE MOARTE**” (B, 2, p. 155).

Sigle

MĂTCAȘ, Nicolae. *Bolnav de Țară*. Vol. 1. Iași: TipoMoldova, 2016. 562 p. (= B, 1). ISBN 978-606-676-922-8.

MĂTCAȘ, Nicolae. *Bolnav de Țară*. Vol. 2. Iași: TipoMoldova, 2016. 484 p. (= B, 2). ISBN 978-606-676-923-5.

MĂTCAȘ, Nicolae. *Iar când cu miei va ninge prin ponoare...* Vol. 1. Iași: TipoMoldova, 2016. 380 p. (= I, 1). ISBN 978-606-676-891-7.

MĂTCAȘ, Nicolae. *Iar când cu miei va ninge prin ponoare...* Vol. 2. Iași: TipoMoldova, 2016. 444 p. (= II, 2). ISBN 978-606-676-892-4.

Izvoare

1. PETRARCA, Francesco. *Rime*. Trad., antologare, note și tabel cronologic de Eta BOERIU. Cuvânt-înainte de Alexandru BALACI. București: Editura Univers, 1970. 308 p.
2. SHAKESPEARE, William. *Sonete*. Trad. de George TOMOZEI. București: Litera Internațional, 2004. 172 p.
3. VOICULESCU, Vasile. *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară*. București: Humanitas, 2006. 116 p.

Referințe bibliografice

1. *Antologia poeziei românești cu formă fixă*. Ed. îngr., notă asupra ed., concepte și bibliogr. de Nicolae LEAHU și Raisa LEAHU. Pref. de Nicolae LEAHU. Chișinău: Știința, 2015. 224 p. ISBN 978-9975-67-968-8.
2. BANTOȘ, Ana. Nicolae Mățaș, împlânzitorul de cuvinte. In: *Limba Română*, 2011, nr. 11-12, p. 113-118. ISSN 0235-9111.
3. BEREJAN, Silviu. Dicționarul ca operă lingvistică și antinomiile practicii lexicografice. In: *Revistă de lingvistică și știință literară*. 1992, nr. 2, p. 15-21. ISSN 0236-3119.
4. UNGUREANU, Cornel. *Vasile Voiculescu și structurile literare ale Renașterii*. Timișoara, 1984. 186 p.

Limba Română. 2019, nr. 1, p. 203-214. ISSN 0235-9111.

BIBLIOGRAFIE

NICOLAE MĂTCAȘ – PROFESOR UNIVERSITAR, LINGVIST

AUTOR, COAUTOR

CĂRȚI

(manuale, cursuri universitare, programe, alte lucrări didactice)

1973

1. **Limba moldovenească** : man. pentru cl. a 6-a / Nicolae Mătcaș, Ilarion Matcovschi. – Chișinău : Lumina, 1973. – 240 p.

Recenzii:

2. *Melniciuc, Ion. Marginalii la un manual școlar // Tinerimea Moldovei.* – 1973. – 23 noiem. – P. 3.
3. *Rusnac, Gheorghe. Exigențe și realizări noi // Cultura.* – 1973. – 24 noiem. – P. 4-5.

1974

4. **Limba moldovenească** : man. pentru cl. a 6-a / Nicolae Mătcaș, Ilarion Matcovschi. – Ed. a 2-a. – Chișinău : Lumina, 1974. – 240 p.

Recenzii:

5. *Belinschi, Elena. Tradiționalul și noul în manual // Cultura.* – 1974. – 11 mai. – P. 4-5.

6. **Programa cursului de „Introducere în lingvistică”** / Nicolae Mătcaș, Ion Dumeniuk. – Chișinău : Lumina, 1974.

1975

7. **Limba moldovenească** : man. pentru cl. a 6-a / Nicolae Mătcaș, Ilarion Matcovschi. – Ed. a 3-a. – Chișinău : Lumina, 1975. – 240 p.

1976

8. **Dumeniuk, Ion.** Fonetica și fonologia : (Triplul aspect al sunetelor vorbirii) : material didactic pentru cursul de introd. în lingvistică / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău : [S. n.], 1976. – 48 p.
9. **Limba moldovenească** : man. pentru cl. a 6-a / Nicolae Mătcaș, Ilarion Matcovschi. – Ed. a 4-a. – Chișinău : Lumina, 1976. – 240 p.
10. **Programe pentru institutele pedagogice. Limba moldovenească** : Specialitatea Nr 2101 „Limba și literatura rusă” : [pentru rep. unionale (autonome)] / alcăt.: Nicolae Mătcaș, Sofia Pereva ; Min. Învățământului Publ. din R.S.S.M. – Chișinău, 1976. – 25 p.

1977

11. **Limba moldovenească** : man. pentru cl. a 6-a / Nicolae Mătcaș, Ilarion Matcovschi. – Ed. a 5-a. – Chișinău : Lumina, 1977. – 184 p. : il.
12. **Programa cursului de limbă moldovenească literară contemporană** : pentru studenții de la specialitatea „Limba și literatura rusă în școala națională” / Nicolae Mătcaș ; Inst. Politehnic din Chișinău. – Chișinău, 1977.

1978

13. **Limba moldovenească** : man. pentru cl. a 6-a / Nicolae Mătcaș, Ilarion Matcovschi. – Ed. a 6-a. – Chișinău : Lumina, 1978. – 184 p. : il.
14. **Probleme dificile de analiză gramaticală** : Controverse și reconsiderări / Nicolae Mătcaș. – Chișinău : Lumina, 1978. – 124 p.
Cuprins: În loc de prefață. – P. 3-4 ; Propoziții monomembre sau bimembre?. – P. 5-19 ; Regimul locuțiunilor verbale. – P. 20-33 ; Categoria gramaticală a persoanei și subiectul. – P. 34-51 ; Predicate verbale sau predicate nominale?. – P. 52-63 ; Atribute acordate?. – P. 64-70 ; Complemente directe?. – P. 71-90 ; Delimitarea unor tipuri de subordonate în cadrul frazei. – P. 91-114 ; Subordonate „determinative”. – P. 115-124.

Recenzii:

15. **Popescu, Ilie.** *O lucrare utilă / Ilie Popescu, Feodosia Chitari // Zorile Bucovinei.* – 1978. – 22 dec. – P. 3.

1979

16. **Limba moldovenească** : man. pentru cl. a 6-a / Nicolae Mătcaș, Ilarion Matcovschi. – Ed. a 7-a. – Chișinău : Lumina, 1979. – 191 p. : il.
17. **Seminare și lucrări de control la lingvistică** / alcăt.: Nicolae Mătcaș, Ion Dumeniuk ; Univ. de Stat din Chișinău, Catedra de lingvistică generală și romanică. – Chișinău : Editura Universității de Stat, 1979. – 40 p.

1980

18. **Dumeniuk, Ion**. Introducere în lingvistică (cu elemente de lingvistică generală) : man. de probă pentru fac. de filologie, defectologie și de limbi străine de la univ. și instituțiile ped. / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău : Lumina, 1980. – 256 p.

Recenzii:

19. **Berejan, Silviu**. I. Dumeniuk, N. Mătcaș. *Introducere în lingvistică*. Chișinău, Lumina, 1980, 256 p. / Silviu Berejan, Gheorghe Popa // *Limba și literatura moldovenească*. – 1981. – Nr 1. – P. 65-68.
20. **Grinco, Grigore**. *O lucrare lingvistică de valoare* / Grigore Grinco, Constantin Tănase // *Moldova socialistă*. – 1980. – 15 aug. – P. 4.
21. **Popa, Gheorghe**. *O carte utilă pentru toți* // *Tinerimea Moldovei*. – 1980. – 25 apr.

1981

22. **Limba moldovenească** : man. pentru cl. a 6-a / Nicolae Mătcaș, Ilarion Matcovschi. – Ed. a 8-a, rev. – Chișinău : Lumina, 1981. – 240 p.
23. **Limba moldovenească literară contemporană. Sintaxa** : man. pentru școlile superioare / Nicolae Mătcaș, Anatol Ciobanu, Ion Mocreac [et al.] ; sub red. lui Anatol Ciobanu. – Chișinău : Lumina, 1981. – 438 p.

1982

24. **Limba moldovenească** : man. pentru cl. a 6-a / Nicolae Mătcaș, Ilarion Matcovschi. – Ed. a 9-a. – Chișinău : Lumina, 1982. – 240 p.
25. **Școală a gândului : Teoreme lingvistice** : [pentru învățători] / Nicolae Mătcaș. – Chișinău : Lumina, 1982. – 144 p. – Bibliogr.: p. 141-143.

Cuprins: Prefață. – P. 3-5 ; I. Gramatica – „școală a gândului”. – P. 6-10 ; II. Noțiuni fundamentale (definiții, axiome și teoreme, leme, legi lingvistice). – P. 11-13 ; III. Legea substituirii determinatului. – P. 14-15 ; IV. Omonimia gramaticală. – P. 16-25 ; V. Locuțiunile. – P. 25-34 ; VI. Categoria gramaticală a cazului la substantive. – P. 35-77 ; VII. Cazurile și funcțiile sintactice ale altor părți de vorbire din categoria numelor. – P. 78-103 ; VIII. Verbele predicative și cele nepredicative. – P. 104-110 ; IX. Legea corespondenței dintre părțile de propoziție și componenții structurali ai frazei. – P. 111-118 ; X. Unele observații privind coordonarea la nivelul propoziției și al frazei. – P. 119-128 ; XI. Părțile de propoziție și delimitarea lor. – P. 129-140 ; Din bibliografie. – P. 141-143.

Recenzii:

26. **Medvețcaia, Olimpiada.** *O lucrare originală // Învățământul public.* – 1982. – 27 noiem. – P. 4.
27. **Melniciuc, Ion.** *Lucrare din noutăți // Tinerimea Moldovei.* – 1982. – 16 iul. – P. 4.
28. **Popa, Gheorghe.** *Gramatica – școală a gândului // Învățământul public.* – 1982. – 14 aug. – P. 4.
29. **Popescu, Ilie.** *O lucrare originală / Ilie Popescu, Feodosia Chitari // Zorile Bucovinei.* – 1982. – 21 iun. – P. 3.

1983

30. **Elemente de morfologie în clasa a 6-a :** [în ajutorul învățătorului] / Nicolae Mătcaș, Ilarion Matcovschi. – Chișinău : Lumina, 1983. – 86 p. – (Biblioteca metodică a școlii : Limba și literatura moldovenească).

1985

31. **Berejan, Silviu.** *Lingvistica generală :* [man. pentru fac. de filologie și de limbi străine de la instituțiile de învățământ superior din republică] / Silviu Berejan, Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău : Lumina, 1985. – 270 p. – Bibliogr.: p. 267-268.

Recenzii:

32. **Bahnaru, Vasile.** *O apariție editorială așteptată // Literatura și Arta.* – 1985. – 1 aug. – P. 4.
33. **Popa, Gheorghe.** *S. Berejan, I. Dumeniuk, N. Mătcaș. Lingvistica generală.* – Chișinău : Lumina, 1985. – 272 p. // *Limba și literatura moldovenească.* – 1986. – Nr 1. – P. 61-63.
34. **Limba moldovenească :** man. pentru cl. a 6-a / Nicolae Mătcaș, Ilarion Matcovschi. – Ed. a 10-a. – Chișinău : Lumina, 1985. – 240 p.

1986

35. **Limba moldovenească** : man. pentru cl. a 6-a / Nicolae Mătcaș, Ilarion Matcovschi. – Ed. a 11-a. – Chișinău : Lumina, 1986. – 240 p.
36. **Limba moldovenească literară contemporană** : man. pentru fac. de pedagogie de la instituțiile de învățământ superior din republică, spec. 2121 „Pedagogia și metodică învățământului primar” / Nicolae Mătcaș, Zinaida Tărăță, Nicolae Iavorschi. – Chișinău : Lumina, 1986. – 220 p.

1987

37. **Dumeniuk, Ion.** Introducere în lingvistică : man. pentru fac. de filologie, defectologie și de limbi străine de la univ. și instituțiile ped. / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Ed. a 2-a, rev. și compl. – Chișinău : Lumina, 1987. – 314 p. – Bibliogr.: p. 306-311.
38. **Limba moldovenească literară contemporană** : man. pentru fac. de pedagogie de la instituțiile de învățământ superior din republică, spec. 2121 „Pedagogia și metodică învățământului primar” / Nicolae Mătcaș, Zinaida Tărăță, Nicolae Iavorschi. – Ed. a 2-a. – Chișinău : Lumina, 1987. – 384 p.
39. **Limba moldovenească literară contemporană** : Sintaxa : [man. pentru școlile superioare] / Nicolae Mătcaș, Anatol Ciobanu, Alexandru Dârul [et al.] ; sub red. prof. Anatol Ciobanu. – Ed. a 2-a, rev. și compl. – Chișinău : Lumina, 1987. – 468 p.

1988

40. **Limba moldovenească** : Man. pentru cl. a 6-a / Nicolae Mătcaș, Ilarion Matcovschi. – Ed. a 12-a. – Chișinău : Lumina, 1988. – 202 p.

1989

41. **Dumeniuk, Ion.** Limba moldovenească : Man. pentru autodidacți / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău : Lumina, 1989. – 364 p.

1990

42. **Dumeniuk, Ion.** Îndrumar de ortografie / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș, Gheorghe Rusnac. – Chișinău : Presa, 1990. – 120 p.
43. **Elemente de ortografie și ortoepie a limbii române** : [indicații metodice] / Nicolae Mătcaș, Maria Hadârcă ; red. șt.: Olga

- Cosovan. – Chişinău : Tipogr. „Reclama”, 1990. – 96 p. : tab., scheme. – Bibliogr.: p. 95.
44. **Limba moldovenească** : man. pentru cl. a 6-a / Nicolae Mătcaş, Ilarion Matcovschi. – Ed. a 13-a. – Chişinău : Lumina, 1990. – 202 p.
45. **Limba română** : man. pentru cl. a 7-a / Nicolae Mătcaş, Ilarion Matcovschi. – Chişinău : Lumina, 1990. – 206 p. : tab.
46. **Norme ortografice, ortoepice şi de punctuaţie ale limbii române** / Anatol Ciobanu, Silviu Berejan, Nicolae Mătcaş [et al.]. – Chişinău : Lumina, 1990. – 208 p.
47. **Ortografia şi ortoepia limbii române în tabele şi blocuri schematice** / Nicolae Mătcaş, Maria Hadârcă. – Chişinău, 1990. – 48 p.

1992

48. **Limba română** : [cl. a 7-a] : [man. de probă] / Nicolae Mătcaş, Ilarion Matcovschi. – Chişinău : Lumina, 1992. – 206 p. : tab.

1994

49. **Limba română** : man. pentru cl. a 7-a / Nicolae Mătcaş, Ilarion Matcovschi. – Chişinău : Lumina, 1994. – 189 p. : scheme, tab.

2000

50. **Româna corectă** : îndreptar de cultivare a limbii / Nicolae Mătcaş, Elisabeta Şoşa ; coord.: Flora Şuteu. – Bucureşti : Universal Dalsi, 2000. – 152 p. – (Româna corectă pentru românii de pretutindeni).

În limba rusă

51. **Молдавский язык = Limba moldovenească** : самоучитель / Н. Мэткаш, И. Думенюк. – Кишинев : Лумина, 1989. – 361 с. – Text paral.: lb. rusă, rom.

Recenzii:

52. *Русу, Т. Самоучитель молдавского языка // Народное образование. – 1989. – 23 сент. – С. 4.*

**ARTICOLE ÎN ENCICLOPEDII,
CULEGERI ȘI EDIȚII PERIODICE**

1961

- 53. Greșeli de limbă... într-o revistă de limbă** / Nicolae Mățcaș // Cultura Moldovei. – 1961. – 27 iul. – P. 4.
- 54. Să se respecte realitatea fonetică** / Nicolae Mățcaș // Cultura Moldovei. – 1961. – 20 ian. – P. 4.

1962

- 55. Unde-i virgula?** / Nicolae Mățcaș, Elena Pânzaru // Cultura Moldovei. – 1962. – 21 ian. – P. 4.
- 56. Vocabular regional** / Nicolae Mățcaș // Limba și literatura moldovenească. – 1962. – Nr 4. – P. 43.

1964

- 57. Pronumele de identitate** / Nicolae Mățcaș // Cultura Moldovei. – 1964. – 5 apr. – P. 2.

1965

- 58. Un tip de predicat verbal simplu** / Nicolae Mățcaș // Învățătorul sovietic. – 1965. – Nr 4. – P. 57.

1966

- 59. O observație privind dicționarele de frecvență** / Nicolae Mățcaș // Научная конференция по итогам научно-исследовательских работ за 1965 год : Секции общ. и гуманитарных наук : сокр. тексты докл. – Кишинев, 1966. – P. 104-105. – Tit., text: lb. rom.

1967

- 60. Criterii noi** / Nicolae Mățcaș, Timofei Melnic, Sofia Pereva // Învățătorul sovietic. – 1967. – Nr 7.
- 61. Frecvența cuvintelor în presa periodică moldovenească** / Nicolae Mățcaș // Anale științifice. Filologie / Univ. de Stat din Chișinău. – Chișinău, 1967. – Vol. 81. – P. 14-28.
- 62. Studiarea statistică a vocabularului** / Nicolae Mățcaș, Mircea Ioniță // Conferința științifică consacrată problemelor de filologie moldovenească în cei 50 de ani ai puterii sovietice : (Tezele referatelor), Bălți, 27-28 oct. – Bălți, 1967. – P. 28-29.

1969

63. **Câteva observații asupra unor procedee de redare a nuanțelor de aspect** / Nicolae Mătcaș // *Anale științifice. Filologie / Univ. de Stat din Chișinău*. – Chișinău, 1969. – Vol. 93. – P. 38-51.
64. **Repartiția cuvintelor în presa periodică moldovenească** / Nicolae Mătcaș // *Anale științifice. Filologie / Univ. de Stat din Chișinău*. – Chișinău, 1969. – Vol. 93. – P. 15-26.

1970

65. **Cel mai important mijloc de comunicare : [limba]** / Nicolae Mătcaș // *Cultura*. – 1970. – 11 apr. – P. 3.
66. **În ajutorul studenților și al învățătorilor de limbă maternă** / Nicolae Mătcaș // *Învățătorul sovietic*. – 1970. – Nr 11. – P. 57-59.

1972

67. **O problemă de terminologie social-politică** / Nicolae Mătcaș // *Материалы научной конференции профессорско-преподавательского состава Кишиневского государственного педагогического института им. И. Крянгэ по итогам научно-исследовательской работы за 1971 год (апрель)*. – Кишинев, 1972. – P. 21-22. – Tit., text: lb. rom.
68. **Un caz de omonimie sintactică** / Nicolae Mătcaș // *Învățătorul sovietic*. – 1972. – Nr 6. – P. 15-20.

1974

69. **Lingvistică descriptivă** / Nicolae Mătcaș // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. – Chișinău, 1974. – Vol. 4. – P. 104-105.
70. **Lingvistică matematică** / Nicolae Mătcaș // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. – Chișinău, 1974. – Vol. 4. – P. 105.
71. **Neogramatică, Școala ~** / Nicolae Mătcaș // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. – Chișinău, 1974. – Vol. 4. – P. 483.

1975

72. **Paralingvistică** / Nicolae Mătcaș // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. – Chișinău, 1975. – Vol. 5. – P. 134.

1976

73. **Semasiologie** / Nicolae Mătcaș // *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*. – Chișinău, 1976. – Vol. 6. – P. 104.

74. **Substantiv** / Nicolae Mătcaș // Enciclopedia Sovietică Moldovenească. – Chișinău, 1976. – Vol. 6. – P. 293.
75. **Teoria circulației cuvintelor** / Nicolae Mătcaș // Enciclopedia Sovietică Moldovenească. – Chișinău, 1976. – Vol. 6. – P. 382.

1977

76. **Câteva observații în legătură cu întrebuintarea pronumelui de identitate** / Nicolae Mătcaș // Cultivarea limbii / alcăt.: Alexandru Dârul. – Chișinău, 1977. – P. 35.
77. **Singur sau *dumneata*?** : [cultivarea limbii] / Nicolae Mătcaș // Învățământul public. – 1977. – 7 sept. – P. 4.
78. **Singur sau *însuși*?** : [cultivarea limbii] / Nicolae Mătcaș // Învățământul public. – 1977. – 23 iul. – P. 4.

1978

79. ***A compasa* – un verb nou?** / Nicolae Mătcaș // Învățământul public. – 1978. – 18 ian. – P. 4.

1979

80. **„Atitudine în complex” sau „abordare complexă”?** : [cultivarea limbii] / Nicolae Mătcaș // Învățământul public. – 1979. – 17 oct. – P. 4.
81. **Combinatorica unităților lexicale** : [cultivarea limbii] / Nicolae Mătcaș // Învățământul public. – 1979. – 14 noiem. – P. 4.
82. **Construcții echivoce** : [cultivarea limbii] / Nicolae Mătcaș // Învățământul public. – 1979. – 25 apr. – P. 4.
83. **Integru sau integral?** : (cum poate deveni normă o greșală comună) : [cultivarea limbii] / Nicolae Mătcaș // Învățământul public. – 1979. – 21 iul. – P. 4.
84. **Să auzim de bine!** : [cultivarea limbii] / Nicolae Mătcaș // Învățământul public. – 1979. – 5 mai. – P. 4.
85. **Un salut... nesalutabil** : [cultivarea limbii] / Nicolae Mătcaș // Învățământul public. – 1979. – 9 iun. – P. 4.

1980

86. **Diftong sau vocale în hiat?** : [cultivarea limbii] / Nicolae Mătcaș // Învățământul public. – 1980. – 6 febr. – P. 4.
87. **Din cel șirag de piatră rară...** / Nicolae Mătcaș // Moldova. – 1980. – Nr 10. – P. 14.

88. **La izvoarele limbii materne** / Nicolae Mătcaș, Gheorghe Rusnac // Nistru. – 1980. – Nr 11. – P. 145-151.
89. **Omorize eterofone și eterografe (I)** : [cultivarea limbii] / Nicolae Mătcaș // Învățământul public. – 1980. – 19 mar. – P. 4.
90. **Omorize eterofone și eterografe (II)** : [cultivarea limbii] / Nicolae Mătcaș // Învățământul public. – 1980. – 9 apr. – P. 4.
91. **Să pui un pom, să crești un om** : [despre educația copiilor în familie] / Nicolae Mătcaș // Moldova socialistă. – 1980. – 8 aug. – P. 4.
92. **Un determinativ de prisos** : [cultivarea limbii] / Nicolae Mătcaș // Învățământul public. – 1980. – 7 iun. – P. 4.

1981

93. **Corespondentele moldovenești ale formațiilor rusești în -eț, -oveț, -eveț** : (pe baza terminologiei social-politice) / Nicolae Mătcaș // Lexicul și frazeologia limbii moldovenești literare contemporane / coleg. de red.: Vasile Soloviov, Silviu Berejan, Elena Tolocenco. – Chișinău, 1981. – P. 136-141.

1982

94. **Meandrele unei construcții** / Nicolae Mătcaș // Cultivarea limbii / alcăt. și red. șt.: Alexandru Dârul, Ion Ețcu. – Chișinău, 1982. – P. 27-40.

1984

95. **Natura lexico-semantică a termenului regent și caracterul subordonatei** / Nicolae Mătcaș, Olga Cosovan // Cercetări de lingvistică moldovenească / coleg. de red.: Vasile Soloviov, Anton Borș, Silviu Berejan [et al.]. – Chișinău, 1984. – P. 55-65.

1985

96. **Caracterul obligatoriu al unor specii de subordonate în frază** / Nicolae Mătcaș, Olga Cosovan // Probleme de gramatică și stilistică : Culeg. de materiale ale catedrelor de limba și lit. mold. de la instituțiile de învățământ superior. – Chișinău, 1985. – P. 54-66.
97. **Frecvența formelor verbale în presa periodică** / Nicolae Mătcaș // Probleme actuale de filologie. – Chișinău, 1985. – P. 170-174.

1986

98. **Legea substituirii determinatului prin determinativ și efectele ei la nivel lexical, morfologic și sintactic** / Nicolae Mătcăș // *Perfecționarea metodelor și procedeele de studiere a limbii moldovenești în școală* / alcăt. și red.: Olimpia Dimpul, Elena Ciobanu. – Chișinău, 1986. – P. 110-119.

1987

99. **Recifele topicii : Graiul țării noastre dragă** / Nicolae Mătcăș // *Tânărul învățător*. – 1987. – 15 oct. – P. 2.

1988

100. **Devieri de la norme sau... norme? (I)** : Limba noastră-i o comoră / Nicolae Mătcăș // *Tânărul leninist*. – 1988. – 7 oct. – P. 4-5.
101. **Devieri de la norme sau... norme? (II)** : Limba noastră-i o comoră / Nicolae Mătcăș // *Tânărul leninist*. – 1988. – 4 noiem. – P. 4-5.
102. **Vocabular cancelăresc** / Nicolae Mătcăș // *Jurnalul Moldovei*. – 1988. – Nr 12.

1989

103. **Capriciile literei e (I)** / Nicolae Mătcăș // *Tânărul leninist*. – 1989. – 24 noiem. – P. 7.
104. **Capriciile literei e (II)** / Nicolae Mătcăș // *Tânărul leninist*. – 1989. – 1 dec. – P. 7.
105. **Cine le paște, le cunoaște** : [învățăm limba mold.] / Nicolae Mătcăș, Ion Dumeniuk // *Viața satului*. – 1989. – 26 oct. – P. 4.
106. **Cine le paște, le cunoaște** : [învățăm limba mold.] / Nicolae Mătcăș, Ion Dumeniuk // *Viața satului*. – 1989. – 2, 16 noiem. – P. 4.
107. **Cine le paște, le cunoaște** : [învățăm limba mold.] / Nicolae Mătcăș, Ion Dumeniuk // *Viața satului*. – 1989. – 5, 23 dec. – P. 4.
108. **Corelația dintre litere și sunete** / Nicolae Mătcăș // *Tânărul leninist*. – 1989. – 20 oct. – P. 7.
109. **Litera „a” și corelativele ei sonore** / Nicolae Mătcăș // *Tânărul leninist*. – 1989. – 10 noiem. – P. 7.
110. **Litera „c”** / Nicolae Mătcăș // *Tânărul leninist*. – 1989. – 8 dec. – P. 7.
111. **Litera „g”** / Nicolae Mătcăș // *Tânărul leninist*. – 1989. – 15 dec. – P. 7.

112. **Litera „j”** / Nicolae Mătcaș // Tănărul leninist. – 1989. – 22 dec. – P. 7.
113. **Litere-„capcane”** / Nicolae Mătcaș // Tănărul leninist. – 1989. – 3 noiem. – P. 7.
114. **Litere simetrice** / Nicolae Mătcaș // Tănărul leninist. – 1989. – 17 noiem. – P. 7.
115. **Ortografie și ortoepie pe potrivea firii** / Nicolae Mătcaș // Tănărul leninist. – 1989. – 5 mai. – P. 7 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătaie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 162-164 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 116-117.

1990

116. **Cine le paște, le cunoaște** : [învățăm limba mold.] / Nicolae Mătcaș, Ion Dumeniuk // Viața satului. – 1990. – 3 ian. – P. 12 ; 17, 24 ian. – P. 13.
117. **Cine le paște, le cunoaște** : [învățăm limba mold.] / Nicolae Mătcaș, Ion Dumeniuk // Viața satului. – 1990. – 14 mar. – P. 13.
118. **Cine le paște, le cunoaște** : [învățăm limba mold.] / Nicolae Mătcaș, Ion Dumeniuk // Viața satului. – 1990. – 4, 18, 25 apr. – P. 13.
119. **Diftongul ea** / Nicolae Mătcaș // Tănărul leninist. – 1990. – 2 febr. – P. 7.
120. **Elemente de ortografie și ortoepie ale limbii române** : [indicații metodice] / Nicolae Mătcaș, Maria Hadârcă // Viața satului. – 1990. – 19 sept. – P. 4.
121. **Elemente de ortografie și ortoepie ale limbii române** : Ortografia și ortoepia diftongului *ia* în flexiunile imperfectului : [indicații metodice] / Nicolae Mătcaș, Maria Hadârcă // Viața satului. – 1990. – 7 noiem. – P. 6.
122. **Literele „s” și „z”** / Nicolae Mătcaș // Tănărul leninist. – 1990. – 5 ian. – P. 8.
123. **Să scriem corect** : [ciclul de materiale din cartea „Îndrumar de ortografie”] / Nicolae Mătcaș, Ion Dumeniuk, Gheorghe Rusnac // Moldova Suverană. – 1990. – 25 sept. – P. 3.

1991

124. **Elemente de ortografie și ortoepie ale limbii române** : Ortografia și ortoepia diftongului *ia* în postfixele verbale : [indicații

- metodice] / Nicolae Mățcaș, Maria Hadârcă // *Viața satului*. – 1991. – 16 ian. – P. 6.
125. **Elemente de ortografie și ortoepie ale limbii române** : Ortografia și ortoepia diftongului *ia* în postfixele pronumelui, numeralului, adverbului : [indicații metodice] / Nicolae Mățcaș, Maria Hadârcă // *Viața satului*. – 1991. – 30 ian. – P. 7.
126. **Elemente de ortografie și ortoepie ale limbii române** : Ortografia și ortoepia diftongului *ie* : [indicații metodice] / Nicolae Mățcaș, Maria Hadârcă // *Viața satului*. – 1991. – 6 febr. – P. 6.
127. **Elemente de ortografie și ortoepie ale limbii române** : Ortografia și ortoepia vocalelor *i-e* : [indicații metodice] / Nicolae Mățcaș, Maria Hadârcă // *Viața satului*. – 1991. – 13 febr. – P. 7.
128. **Elemente de ortografie și ortoepie ale limbii române** : Ortografia și ortoepia consoanei *s* : [indicații metodice] / Nicolae Mățcaș, Maria Hadârcă // *Viața satului*. – 1991. – 20 febr. – P. 6.
129. **Elemente de ortografie și ortoepie ale limbii române** : Ortografia și ortoepia consoanei *z* ; Ortografia și ortoepia lui *x* : [indicații metodice] / Nicolae Mățcaș, Maria Hadârcă // *Viața satului*. – 1991. – 13 mar. – P. 7 ; 20, 27 mar. – P. 6.

1993

130. **Limbă, națiune, știință** / Nicolae Mățcaș, Ion Dumeniuk // *Terra Moldaviae* : rev. de știință, artă, cultură. – 1993. – Nr 1. – P. 50-56.

1994

131. **Înnemurirea cuvintelor (I)** : [cum vorbim, cum scriem] / Nicolae Mățcaș // *Limba Română*. – 1994. – Nr 2. – P. 39-47 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%202,%201994.pdf>. – Accesat: 03.12.2019.

1995

132. **Înnemurirea cuvintelor (II)** : [cum vorbim, cum scriem] / Nicolae Mățcaș // *Limba Română*. – 1995. – Nr 1. – P. 109-121 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%201,%201995.pdf>. – Accesat: 03.12.2019.

În limba rusă**1965**

133. О частотном словаре языка молдавской публицистики / Н. Мэткаш // Научно-методическая конференция по вопросам методики преподавания иностранных языков в вузах и школах : (Тез. докл. и сообщ.), 15-18 июня. – Бельцы, 1965. – С. 93-95.

1966

134. Машинная обработка информации в частотном словаре молдавской публицистики / Н. Маткаш, К. Усова // Вопросы романо-германского языкознания : Тез. докл. 5-ой науч. конф. языковедов, Уфа, 11-13 мая 1966 г. – Уфа, 1966. – С. 19-21.
135. Расчет параметров закона Эсту-Ципфа-Мандельброта на ЭВМ „БЭСМ -2М” / Н. Мэткаш, К. Усова // Межвузовская конференция по вопросам частотных словарей и автоматизации лингвостатистических работ : Тез. докл. и сообщ., Ленинград, 18-20 окт. 1966 г. – Ленинград, 1966. – С. 52-53.

1967

136. О параметрах статистического распределения лексики в молдавских публицистических текстах / Н. Мэткаш // Материалы 5-ой конференции молодых ученых Молдавии (Обществ. науки). – Кишинев, 1967.
137. Сравнение частотных списков молдавской публицистики методом ранговой корреляции / Н. Мэткаш // Conferință științifică consacrată problemelor de filologie moldovenească în cei 50 de ani ai puterii sovietice : (Tezele ref.), Bălți, 27-28 oct. 1967. – Bălți, 1967. – P. 36-37.
138. Сравнительное изучение прилагательного в молдавских и немецких специальных текстах / Н. Мэткаш, М. Зореф // Conferință științifică consacrată problemelor de filologie moldovenească în cei 50 de ani ai puterii sovietice : (Tezele ref.), Bălți, 27-28 oct. 1967. – Bălți, 1967. – P. 23-26.

1968

139. Анализ статистической модели французских и молдавских публицистических текстов / Н. Мэткаш, М. Ионицэ //

Научно-техническая конференция, посвященная 50-летию Октябрьской Социалистической революции. Филологические науки : Краткое содерж. докл. – Ленинград, 1968.

140. **О законе Ципфа применительно к частотным спискам словоформ и словосочетаний** / Н. Мэткаш, М. Ионицэ, И. Коченова // Ученые записки / Московский обл. пед. ин-т им. Н.К. Крупской. – Орехово-Зуево, 1968. – Т. 234, вып. 23 : Иностранные языки.
141. **Статистическое распределение лексики в дако-романских функциональных стилях** / Н. Мэткаш // Материалы докладов 4-ой научно-технической конференции Кишиневского Политехнического института. – Кишинев, 1968. – С. 78.

1969

142. **Оценка надежности частотных списков** / Н. Мэткаш, К. Бектаев // Материалы докладов 5-ой научно-технической конференции Кишиневского Политехнического института. – Кишинев, 1969. – С. 71-72.

1970

143. **Генитив или акузатив?** : (Об одной тенденции в молдавской периодике) / Н. Мэткаш // Материалы научной конференции профессорско-преподавательского состава Кишиневского государственного университета по итогам научно-исследовательской работы за 1969 год. Секция обществ. и гуманитарных наук : (Сокр. тексты докл.). – Кишинев, 1970. – С. 201-202.
144. **Оценка эффективности частотного словаря** / Н. Мэткаш // Материалы докладов 6-ой научно-технической конференции Кишиневского Политехнического института им. С. Лазо, 7-11 апр. – Кишинев, 1970. – С. 94-95.

1971

145. **Автоматическое различение омонимии в молдавских глагольных формах** / Н. Мэткаш, М. Ионицэ // Автоматическая переработка текста методами прикладной лингвистики : Материалы Всесоюзной конференции, 6-8 окт. 1971 г. – Кишинев, 1971. – С. 329.

1973

146. Корреляция лексических групп в газетных текстах / Н. Мэткаш [и др.] // Герценовские чтения. Филологические науки. – Ленинград, 1973.

1989

147. Учим молдавский язык [на основе латинской графики] : Наших душ связующая нить : Занятие 1 / Н. Мэткаш, И. Думенюк // Советская Молдавия. – 1989. – 5 окт. – С. 3-4 ; Народное образование. – 1989. – 7 окт. – С. 4 ; Вечерний Кишинев. – 1989. – 21 окт. – С. 3.
148. Учим молдавский язык [на основе латинской графики] : Занятие 2 / Н. Мэткаш, И. Думенюк // Советская Молдавия. – 1989. – 19 окт. – С. 3-4 ; Народное образование. – 1989. – 21 окт. – С. 4 ; Вечерний Кишинев. – 1989. – 26 окт. – С. 3.
149. Учим молдавский язык [на основе латинской графики] : Занятие 3 / Н. Мэткаш, И. Думенюк // Советская Молдавия. – 1989. – 26 окт. – С. 4 ; Народное образование. – 1989. – 28 окт. – С. 4 ; Вечерний Кишинев. – 1989. – 30 окт. – С. 3.
150. Учим молдавский язык [на основе латинской графики] : Занятие 4 / Н. Мэткаш, И. Думенюк // Народное образование. – 1989. – 11 нояб. – С. 4.
151. Учим молдавский язык [на основе латинской графики] : Занятие 5 / Н. Мэткаш, И. Думенюк // Народное образование. – 1989. – 18 нояб. – С. 4.

1990

152. Уроки молдавского языка : Краткие сведения о молдавском языке : Гласные звуки молдавского языка : Занятие № 1-3 / Н. Мэткаш, И. Думенюк // Кодры. – 1990. – № 3. – С. 192-200.
153. Уроки молдавского языка : Согласные звуки молдавского языка : Занятие № 4 / Н. Мэткаш, И. Думенюк // Кодры. – 1990. – № 4. – С. 198-200.
154. Уроки молдавского языка : Дифтонги : Занятие № 5-6 / Н. Мэткаш, И. Думенюк // Кодры. – 1990. – № 5. – С. 196-200.
155. Уроки молдавского языка : Ударение : Занятие № 7 / Н. Мэткаш, И. Думенюк // Кодры. – 1990. – № 6. – С. 196-198.
156. Уроки молдавского языка : Трифтонги : Занятие № 8 / Н. Мэткаш, И. Думенюк // Кодры. – 1990. – № 7. – С. 197-200.

157. Уроки молдавского языка : Чередование гласных. Чередование согласных : Занятие № 9-10 / Н. Мэткаш, И. Думенюк // Кодры. – 1990. – № 8. – С. 194-199.
158. Уроки молдавского языка : Интонация простого предложения : Занятие № 11 / Н. Мэткаш, И. Думенюк // Кодры. – 1990. – № 9. – С. 195-198.
159. Уроки молдавского языка : Правописание гласного *a* после шипящих *j, ș* : Занятие № 12 / Н. Мэткаш, И. Думенюк // Кодры. – 1990. – № 10. – С. 196-200.
160. Уроки молдавского языка : Произношение гласного *a* после *i* : Занятие 13 / Н. Мэткаш, И. Думенюк // Кодры. – 1990. – № 11. – С. 195-199.
161. Уроки молдавского языка : Правописание гласного *ă* : Занятие 14 / Н. Мэткаш, И. Думенюк // Кодры. – 1990. – № 12. – С. 190-194.

RECENZENT ȘI CRONICAR DE CARTE

1967

162. *Fonetica experimentală* / Nicolae Mătcaș // Cultura. – 1967. – 14 iun. – Rec. la cartea: *Studiu de fonetică experimentală* / George Gogin. – Chișinău : Lumina, 1967. – 152 p.

1976

163. *Schițe de stilistică a limbii moldovenești contemporane*. Chișinău: Lumina, 1975, 358 p. / Nicolae Mătcaș, Gheorghe Rusnac // Limba și literatura moldovenească. – 1976. – Nr 2. – P. 74-79. – Rec. la cartea: *Schițe de stilistică a limbii moldovenești contemporane* / Vitalie Marin. – Chișinău : Lumina, 1975. – 358 p.

1977

164. *Ghid de pronunțare corectă* / Nicolae Mătcaș // Învățământul public. – 1977. – 23 noiem. – P. 4. – Rec. la cartea: *Studiu de ortoepie moldovenească : (pe baza cercetărilor de fonetică experimentală)* / George Gogin ; sub red. lui Silviu Berejan. – Chișinău : Știința, 1977. – 180 p.
165. *Între documentare și investigație* / Nicolae Mătcaș // Literatura și Arta. – 1977. – 5 mai. – P. 2. – Rec. la cartea: *Enciclopedia Sovietică Moldovenească : [în 8 vol.]*. – Chișinău : Redacția Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, 1976.

1978

166. **O simbioză edificatoare: manual și studiu** / Nicolae Mătcaș, Gheorghe Rusnac // *Literatura și Arta*. – 1978. – 28 sept. – P. 7. – Rec. la cartea: *Fonetica limbii moldovenești literare contemporane : man. pentru studenții de la fac. de filologie* / Nicolae Corlăteanu. – Chișinău : Lumina, 1978. – 232 p.

1979

167. **Relații lingvistice moldo-slave** : Vitraliu editorial / Nicolae Mătcaș, Gheorghe Rusnac // *Învățământul public*. – 1979. – 18 iul. – P. 3. – Rec. la cartea: *Raporturi și paralele lingvistice romano-slave = Романо-славянские языковые отношения и параллели : [culeg. de art.]* / Acad. de Științe a R.S.S.M., Inst. de Limbă și Lit. ; red.: Alexandru Dâru. – Chișinău : Știința, 1978. – 182 p.

1981

168. **Arta de a citi independent** / Nicolae Mătcaș, Sofia Bolduratu // *Învățământul public*. – 1981. – 14 noiem. – P. 2. – Rec. la cartea: *Самостоятельное чтение младших школьников* / Н. Светловская. – Москва : Педагогика, 1980. – 160 с.
169. **Scurt dicționar etimologic al limbii moldovenești. Chișinău, ESM, 1978, 678 p.** / Nicolae Mătcaș, Gheorghe Rusnac // *Limba și literatura moldovenească*. – 1981. – Nr 1. – P. 58-64. – Rec. la cartea: *Scurt dicționar etimologic al limbii moldovenești* / Acad. de Științe a R.S.S.M., Inst. de Limbă și Lit. ; red.: Nicolae Raevschi, Marcu Gabinschi. – Chișinău : Redacția Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, 1978. – 678 p.

1983

170. **Pledoarie pentru cuvânt** : Vitraliu editorial / Nicolae Mătcaș // *Moldova socialistă*. – 1983. – 29 noiem. – P. 4. – Rec. la cartea: *Lumina cuvântului : [cultivarea limbii materne]* / Ion Melniciuc. – Chișinău : Cartea Moldovenească, 1983. – 115 p.

1986

171. **File din istoria limbii materne** / Nicolae Mătcaș, Gheorghe Rusnac // *Învățământul public*. – 1986. – 10 dec. – P. 4. – Rec. la cartea: *Schițe de istorie a limbii moldovenești literare : man. pentru fac. de filologie de la instituțiile de învățământ superior* / Nicolae Corlăteanu, Mihail Purice. – Chișinău : Lumina, 1986. – 360 p.

1989

172. **Firească stare** / Nicolae Mătcăș // *Literatura și Arta*. – 1989. – 2 mar. – P. 4. – Rec. la cartea: *Rouă de cuvinte : Versuri* / Lucreția Bârlădeanu. – Chișinău : Literatura artistică, 1988. – 71 p.

1992

173. [Dimeniuk, Ion]. Sinuozitățile unor balamucuri pseudoștiințifice / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș // *Limba Română*. – 1992. – Nr 1. – P. 47-50. – Semnat: I.D., N.M ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%201,%201992.pdf>. – Accesat: 12.03.2020. – Rec. la cartea: *География этноса в исторический период* / Л.Н. Гумилев. – Ленинград : Наука, 1990. – 279 с.

1995

174. **Antidot bilingvismului lingvolid** / Nicolae Mătcăș // *Limba Română*. – 1995. – Nr 1. – P. 142-144. – Semnat: Leru Cicoare ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%201,%201995.pdf>. – Accesat: 23.03.2020. – Rec. la cartea: *Dicționar economic rus-român* / coord.: Mihai Patraș. – Chișinău : Editura Enciclopedică „Gheorghe Asachi”, 1994. – 420 p.
175. **Pronunția românească : Teorie și practică** / Nicolae Mătcăș // *Limba Română*. – 1995. – Nr 2. – P. 139-142 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%202,%201995.pdf>. – Accesat: 12.03.2020. – Rec. la cartea: *Rumanian Pronouncing Dictionary = Rumänisches Aussprachewörterbuch = Dicționar de pronunțare a limbii române : [în 2 vol.]* / Livia-Ana Tătaru. – Heidelberg : Esprint-Verlag, 1984.
176. **Școală a gândului** / Nicolae Mătcăș // *Limba Română*. – 1995. – Nr 1. – P. 124-125 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%201,%201995.pdf>. – Accesat: 12.03.2020. – Rec. la cartea: *Gramatică normativă : 77 de întrebări, 77 de răspunsuri* / Gligor Gruîță. – Cluj-Napoca : Dacia, 1994. – 163 p.

1996

177. **Limba și literatura română : (Revistă trimestrială pentru elevi)**, Nr. 1, Nr. 2, Nr. 3-4, 1995, București / Nicolae Mătcăș // *Limba Română*. – 1996. – Nr 3/4. – P. 210-211. – Semnat: Leru Cicoare ;

Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%203-4,%201996.pdf>. – Accesat: 12.03.2020.

1998

178. **Născute la o margine de vis** / Nicolae Mătcaș // Lumina. – 1998. – Nr 1. – P. 52-55. – Rec. la cartea: Cuvinte / Ionela Mengher. – Panciova (Serbia) : Libertatea, 1997. – 58 p.

2000

179. **Panoramă a vieții culturale și literar-artistice a românilor din Banatul Sârbesc** : [pref.] / Nicolae Mătcaș // „Lumina” (1947-1997) : Studiu monogr. / Ionela Mengher. – Panciova (Serbia), 2000. – P. 5-8.

2005

180. **O enigmă și un miracol istoric** / Nicolae Mătcaș // Revista Română. – 2005. – Nr 1. – P. 5. – Rec. la cartea: Cartea „Revistei Române” 1995-2000. – Iași : Astra. Despărțământul „Mihail Kogălniceanu”, 2005. – 395 p.

2009

181. **[Postfață]** / Nicolae Mătcaș // Problema predicatului verbal compus cu semiauxiliare modale în limba română actuală / Elena Zgărcibabă. – Chișinău, 2009. – P. a 4-a a cop.

2012

182. **Lica, Dionis. Interminabilul drum al Golgotei basarabene** : [rec.] / Dionis Lica, Nicolae Mătcaș // Basarabie răstignită / Valeriu Dulgheru. – Chișinău, 2012. – Pt. a 8-a. – P. 224-226 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://tinyurl.com/y2n7xjwjt>. – Accesat: 25.05.2020.
183. **„Spre nemurirea memoriei și a neamului”** [Resursă electronică] // Bestseller.md. – 2012. – Disponibil: <https://www.bestseller.md/calauza-familiei.html>. – Accesat: 05.04.2020. – Rec. la cartea: Călăuza familiei. Arbore genealogic : Moștenire spirituală pentru urmași / concepție și realizare: Petru Șarcov ; red.-coord.: Valentina Butnaru. – Chișinău : Editura Cu drag, 2012. – 288 p.

2020

184. „În vârtoarea vieții” ? : [pref.] / Nicolae Mătcăș // În culisele vieții / Maria Apetroaiei. – Iași, 2020. – P. 7-21 ; Moldova literară. – 2020. – Nr 2. – P. 106-109.

REDACTOR ȘI TRADUCĂTOR

1984

185. **Legătura cuvintelor în propoziție** : (Indicații metodice la studierea temei în cursul de sintaxă a limbii mold. literare contemporane) / Inst. Ped. de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Catedra de limba și lit. mold. ; alcăt.: Tatiana Cartaleanu ; red. șt.: Nicolae Mătcăș. – Chișinău : Institutul Politehnic din Chișinău, 1984. – 32 p.

1985

186. **Dicționar explicativ al limbii moldovenești**. Vol. 2 / red.: Silviu Berejan, Nicolae Mătcăș, Anton Borș, Gheorghe Rusnac [et al.]. – Chișinău : Redacția Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, 1985. – 876 p.

Recenzii:

187. *Bahnaru, Vasile. Volumul II al dicționarului explicativ // Învățământul public. – 1986. – 16 apr. – P. 2.*
188. *Ciornâi, Ion. Reflecții pe marginea dicționarului explicativ al limbii moldovenești (Vol. II) // Limba și literatura moldovenească. – 1986. – Nr 2. – P. 62-67.*
189. **Probleme de gramatică și stilistică** : Culeg. de materiale / red.: Nicolae Mătcăș, Anatol Ciobanu, Elena Belinschi [et al.]. – Chișinău : Știința, 1985. – 148 p.

1986

190. **Structura semantică a cuvintelor** : Material didactic la cursul de lexicologie / alcăt.: Tatiana Cartaleanu ; red. șt.: Nicolae Mătcăș. – Chișinău : Institutul Pedagogic din Chișinău, 1986. – 29 p.

1988

191. **Lucrări de laborator la fonetică și lexicologie** / alcăt.: Maria Hadârcă, Tatiana Cartaleanu ; red.: Nicolae Mătcăș. – Chișinău : Institutul Politehnic din Chișinău, 1988. – 48 p.

192. **Probleme de lingvistică** : Culeg. de materiale / red.: Nicolae Mătcaș, Anatol Ciobanu, Ion Ciornâi [et al.]. – Chișinău : Știința, 1988. – 150 p.

1989

193. **Probleme de lingvistică moldovenească și contrastivă** : Culeg. de materiale / red.: Nicolae Mătcaș, Anatol Ciobanu, Ion Ciornâi [et al.]. – Chișinău : Știința, 1989. – 183 p.

1990

194. **Mic dicționar de filozofie** / red.: Vladimir Rusnac, Raisa Bătrănu ; trad. din lb. rusă: Tamara Canțer, Nicolae Mătcaș. – Chișinău : Cartea Moldovenească, 1990. – 396 p.

În limba rusă

1989

195. **Русско-молдавский разговорник = Ghid de conversație rus-moldovenesc** / авт. сост.: И. Викола и др. ; науч. ред.: Н. Мэткаш. – Кишинев : Кооп. „Дельта” ; Literatura artistică, 1989. – 159 с. – Tit., text paral.: lb. rusă, rom.

Volume dedicate limbii române semnate de Nicolae Mățaș

**NICOLAE MĂTCAȘ – PUBLICIST, OM DE ȘTIINȚĂ,
OM POLITIC, DEMNITAR
(FILE DIN MAREA BĂTĂLIE PENTRU LIMBĂ)**

AUTOR, COAUTOR, COORDONATOR

CĂRȚI

1990

- 196. Dumeniuk, Ion.** Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătlie pentru limbă : pentru școala medie / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș. – Chișinău : Hyperion, 1990. – 307 p.

Cuprins: Conștientizarea adevărului : (Pref.) / Ion Ciocanu. – P. 3-9 ; Acest grai dumnezeiesc de sfânt și de frumos / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș. – P. 10-18 ; Revista presei și a materialelor sosite pe adresa Comisiei în probleme de limbă : Informație pentru ședința din 20 oct. 1988 / Nicolae Mătcăș. – P. 18-24 ; Ultima redută / Nicolae Mătcăș. – P. 24-34 ; „Cancerul limbii materne reclamă intervenții urgente” / Nicolae Mătcăș. – P. 35-44 ; Alfabetul și manipularea opiniei publice / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș. – P. 45-57 ; Ignoranță crasă și agresivă / Nicolae Mătcăș, Ion Melniciuc. – P. 57-64 ; Coloana infinită a graiului matern / Nicolae Mătcăș. – P. 64-66 ; Știința limbii și alfabetul / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș. – P. 66-74 ; Revista presei și a scrisorilor sosite pe adresa Comisiei interdepartamentale în perioada 20 octombrie – 28 decembrie : (Informație pentru ședința plenară a Comisiei din 28 dec. 1988) / Nicolae Mătcăș – P. 74-84 ; Cu privire la legătura dintre caracterul romanic al limbii moldovenești și grafia latină : Raportul secției III a Comisiei interdepartamentale prezentat la ședința din 28 dec. 1988 / Nicolae Mătcăș, Alexandru Dârul, Gheorghe Rusnac. – P. 84-99 ; Poziție socială activă / Nicolae Mătcăș. – P. 99-101 ; Decisiv este argumentul științific / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș. – P. 101-116 ; „Comisia de salvare a limbii” / Nicolae Mătcăș. – P. 116-118 ; La ce-i trebuie moldoveanului... limba moldovenească / Nicolae Mătcăș. – P. 118-127 ; La ce-i trebuie moldoveanului alfabet latin? / Nicolae Mătcăș. – P. 128-137 ; Revista presei și a scrisorilor sosite pe adresa Comisiei interdepartamentale în perioada de la 28 decembrie 1988 până la 20 februarie 1989 : (Informație pentru ședința din 20.02.89) / Nicolae

Mătcaș. – P. 137-144 ; O rază de lumină / Nicolae Mătcaș. – P. 144-146 ; Noțiuni elementare privind scrierea cu caractere latine / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș, Alexandru Dârul, Anatol Ciobanu. – P. 146-152 ; Abecedar, nu abevegă! / Nicolae Mătcaș. – P. 152-155 ; Respectând principiile echității naționale / Nicolae Mătcaș. – P. 155-156 ; Vrerea poporului / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – P. 156-162 ; Ortografie și ortoepie pe potriva firii / Nicolae Mătcaș. – P. 162-164 ; Manevre în navigația lingvistică / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – P. 164-177 ; Revenirea la izvoare / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – P. 177-184 ; Un act de echitate națională / Nicolae Mătcaș. – P. 184-186 ; Din punctul de vedere al adevărului / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – P. 186-189 ; Capriciu sau necesitate istorică? / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – P. 190-197 ; Pentru triumful adevărului istoric și al celui științific / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – P. 197-210 ; Și scut, și flamură / Nicolae Mătcaș. – P. 210-211 ; O istorie cu istorici / Nicolae Mătcaș, Alexandru Moșanu, Ion Osadcenco. – P. 211-225 ; Istoria se repetă? / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – P. 226-238 ; Mai scump decât tot aurul din lume / Nicolae Mătcaș. – P. 238-241 ; Internaționalism gen interfront / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – P. 241-251 ; Buda infailibil? / Nicolae Mătcaș, Alexandru Moșanu, Ion Osadcenco. – P. 251-256 ; Premise reale / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – P. 256-263 ; Pentru a te simți ca acasă : (Cuvântare rostită la sesiunea a treisprezecea a Sovietului Suprem al RSS Moldovenești de legislatura a unsprezecea la 30 aug. 1989) / Nicolae Mătcaș. – P. 264-272 ; În ce limbă a scris Eminescu? / Nicolae Mătcaș. – P. 273-274 ; Lupta continuă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – P. 274-28 ; Povara conștiinței deformate : (În loc de postf.) / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – P. 282-306.

Recenzii:

197. **Ciocanu, Ion.** *Conștientizarea adevărului : (Pref.) // Coloana infinită a graiului matern* / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 3-9.
198. **Ciocanu, Ion.** *Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătaie pentru limbă : pentru școala medie.* – Chișinău : Hyperion, 1990. – 307 p. // *Limba Română.* – 1991. – Nr 3/4. – P. 115-118. ; *Idem [Resursă electronică].* – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%203-4,%201991.pdf>. – Accesat: 25.01.2020.

1995

199. **De la grotesc la sublim** / Nicolae Mătcaș. – Chișinău : Revista „Limba Română” S.R.L., 1995. – 216 p.

Cuprins: Numai în miezul limbii : (În loc de pref.). – P. 5-9 ; Diftong sau vocale în hiat?. – P. 10-20 ; Diftong ascendent sau descendent?. – P. 21-46 ; Un reziduu perpetuu?. – P. 47-51 ; Înnemurirea cuvintelor. – P. 52-89 ; Impertubabili, leii... – P. 90-95 ; De-ale Parlamentului. – P. 96-123 ; A iubi... cotletele?. – P. 124-135 ; Luminile și umbrele televizorului. – P. 136-142 ; Singur sau *dumneata*?. – P. 143-159 ; Singur sau *însuși*?. – P. 160-166 ; *Bună ziua* sau *buna ziua*?. – P. 167-174 ; „Bună ziua pe cine n-am văzut”?. – P. 175-178 ; Înapoi la „имя и отчество”?. – P. 179-185 ; Construcții echivoce. – P. 186-187 ; Un verb nou? [*a compasa*]. – P. 188-191 ; Meandrele și mendrele unei construcții (*trebuie de făcut*). – P. 192-202 ; *Să auzim de bine!*. – P. 203-205 ; Recifele topicii. – P. 206-210 ; Excelsior!. – P. 211-212 ; Din bibliografie. – P. 213-214.

Recenzii:

200. **Ciocanu, Ion.** *Contribuția lui Nicolae Mătcăș la cultivarea limbii române // Limba Română.* – 2012. – Nr 3/4. – P. 30-34 ; *Idem [Resursă electronică].* – Disponibil: <http://limbaromana.md/numere/d5.pdf>. – Accesat: 25.01.2020.

1996

201. **Limba română este patria mea : Studii. Comunicări. Documente :** [antologie de texte publ. în rev. „Limba Română” (1991-1996)] / sel. și pref.: Alexandru Bantoș ; coord.: Nicolae Mătcăș, Silviu Berejan, Anatol Ciobanu. – Chișinău : Editura Revistei „Limba Română” ; Fundația Culturală „Grai și Suflet”, 1996. – 344 p.
202. **Limba română este patria mea : Studii. Comunicări. Documente :** [antologie de texte publ. în rev. „Limba Română” (1991-1996)] / sel. și pref.: Alexandru Bantoș ; coord.: Nicolae Mătcăș, Silviu Berejan, Anatol Ciobanu. – Ed. a 2-a rev. și ad. – Chișinău : Editura Revistei „Limba Română” ; Fundația Culturală „Grai și Suflet”, 2007. – 352 p. ; *Idem [Resursă electronică].* – Disponibil: <http://limbaromana.md/carte/d11.pdf>. – Accesat: 03.03.2020.

Cuprins: Limba, casă a ființei noastre : (Pref.) / Mihai Cimpoi. – P. 11-14 ; Prefață (la ediția din 1996) / Alexandru Bantoș. – P. 15-16 ; Latinitatea orientală / Eugeniu Coșeriu. – P. 19-34 ; Româna literară în Republica Moldova: istorie și actualitate / Nicolae Corlăteanu. – P. 35-44 ; Vitalitatea limbii române / Grigore Brâncuș. – P. 45-49 ; Limba – componentă fundamentală a specificului național / Dumitru Irimia. – P. 51-55 ; Limba literară și conștiința națională / Ioan Oprea. – P. 57-60 ; Eroziunea conștiinței naționale a românilor moldoveni / Anatol Ciobanu. – P. 61-67 ; **Simulacrul argumentului științific** / Nicolae Mătcăș. – P. 69-88 ; Varietatea limbii române / Matilda Caragiu-Marioțeanu.

– P. 91-97 ; Graiurile moldovenești în cadrul limbii române / Nicolae Saramandu – P. 99-101 ; Varietatea moldovenească a vorbirii orale românești și limba literară scrisă / Silviu Berejan. – P. 103-108 ; Limba literară și literatura dialectală : (Un exemplu și câteva întrebări retorice) / Eugen Beltechi. – P. 109-112 ; Graiurile și unitatea limbii române / Vasile Melnic. – P. 113-116 ; Romanitate – românitate / Alexandru Niculescu. – P. 119-126 ; O limbă cu două denumiri? / Rajmund Piotrowski. – P. 127-130 ; Cu privire la necesitatea de a reveni la denumirea tradițională a limbii moldovenilor / Stanislav Semcinski. – P. 131-135 ; Cum a fost impusă denumirea „limba moldovenească” la est de Prut? / Alexandru Dârul, Ion Ețcu. – P. 137-140 ; De ce limba exemplară din uzul oficial al Republicii Moldova nu poate fi numită moldovenească? / Silviu Berejan. – P. 141-145 ; Limba română din Basarabia / Adrian Turculeț. – P. 149-160 ; Rațiunile politice ale unei „teorii lingvistice” / Gabriel Țepelea. – P. 161-164 ; „Limba moldovenească” – o diversivune! / Gheorghe Moldoveanu. – P. 165-170 ; Româna – limba comună a două state independente / Vitalie Marin. – P. 171-174 ; Unitatea limbii române – planuri și criterii / Eugeniu Coșeriu. – P. 177-182 ; **O limbă – o națiune** / Nicolae Mățcaș. – P. 183-194 ; Unitatea limbii române: politică și adevăr științific / Anatol Eremia. – P. 195-199 ; Unitatea de neam și unitatea de limbă / Ștefan Munteanu. – P. 201-204 ; Unitatea și varietatea limbii române din perspectivă geografică / Vasile Pavel. – P. 205-208 ; Etnonime și politonime în istoria Moldovei (sec. XIV-XVI) / Pavel Parasca. – P. 211-218 ; Glotonimul „limba română” în documentele scrise din Moldova sec. XVI-XVIII / Gheorghe Bobână. – P. 219-222 ; Limba locuitorilor Țării Moldovei din punctul de vedere al jurisprudenței / Dumitru Grama. – P. 223-228 ; Din scripturile române / Pavel Balmuș. – P. 229-239 ; Rezoluția Conferinței științifico-practice internaționale cu tema „Probleme de limbă și literatură română în școala națională”. – P. 243-245 ; Congresul al IV-lea al Filologilor Români (Timișoara, iulie 1991). – P. 247-248 ; Conferința națională „Limba română azi” (Iași – Chișinău). – P. 249-250 ; Rezoluția Conferinței naționale „Limba română azi” (Iași – Chișinău, august 1991). – P. 251-252 ; Rezoluția Conferinței naționale „Limba română azi”, ediția a II-a (Iași – Chișinău, august 1992). – P. 253-254 ; Declarația Congresului II al Societății „Limba Noastră cea Română”. – P. 255-256 ; Rezoluția Congresului II al Societății „Limba Noastră cea Română”. – P. 257-259 ; Conferința națională „Limba română azi”, ediția a III-a (Iași – Chișinău, octombrie 1993). – P. 261-262 ; Declarația Congresului Academiei Americano-Române de Științe și Arte. – P. 263 ; Rezoluția Congresului al V-lea al Filologilor Români (Iași – Chișinău, 6-9 iunie 1994). – P. 265-266 ; Apel către Parlamentul Republicii Moldova. – P.

267-268 ; Ședința lărgită a Prezidiului Academiei de Științe a Republicii Moldova pentru discutarea și aprobarea răspunsului solicitat de Parlamentul Republicii Moldova. – P. 269-276 ; Răspuns la solicitarea Parlamentului Republicii Moldova privind istoria și folosirea glotonimului „limba moldovenească”. – P. 277-279 ; Declarația de protest a Academiei Americano-Române. – P. 281 ; Declarația Consiliului Uniunii Scriitorilor din Moldova. – P. 283 ; În apărarea dreptului la adevăr, la propriile convingeri și la profesie. – P. 285-288 ; Glasul tineretului studios. – P. 289 ; „Limba română este numele corect al limbii noastre”. – P. 291-298 ; Rezoluția Conferinței științifice „Limba română este numele corect al limbii noastre”. – P. 299-300 ; Declarația Comitetului de organizare a Conferinței științifice „Limba română este numele corect al limbii noastre”. – P. 301-302 ; Rezoluția Conferinței naționale „Limba română azi”, ediția a IV-a (Iași–Chișinău, 6-9 octombrie 1995). – P. 303-304 ; Declarația Consiliului Uniunii Scriitorilor din Moldova. – P. 305-306 ; Declarația colectivului Institutului de Lingvistică al Academiei de Științe a Moldovei. – P. 307-308 ; Declarația Adunării Generale anuale a Academiei de Științe a Moldovei. – P. 309 ; Epistolă către români / Alexandru Hâjdeu. – P. 313-315 ; Limba literară / Constantin Stere. – P. 317-320 ; „...Să-i luminăm pe toți cu lumina dreaptă” / Alexei Mateevici. – P. 321 ; Politici lingvistice / Eugeniu Coșeriu. – P. 323-331 ; Las vouă moștenire... / Nicolae Corlăteanu. – P. 333-334 ; Unitatea limbii române / Silviu Berejan. – P. 335-338 ; Limba română, oastea noastră națională / Grigore Vieru. – P. 339-350.

Recenzii:

203. **Bantoș, Alexandru.** *Prefață (la ediția din 1996) // Limba română este patria mea : Studii. Comunicări. Documente : [antologie de texte publ. în rev. „Limba Română” : (1991-1996)] ; coord.: Nicolae Mățaș, Silviu Berejan, Anatol Ciobanu. – Ed. a 2-a rev. și ad. – Chișinău, 2007. – P. 15-16 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/carte/d11.pdf>. – Accesat: 19.03.2020.*

1998

204. **Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul** / Nicolae Mățaș. – Chișinău : Asociația culturală „Grai și suflet”, 1998. – 252 p. – (Biblioteca revistei „Limba Română”).

Cuprins: Povestea puiului de găină : (În loc de pref.) / Ion Ungureanu. – P. 7-8 ; Din partea autorului. – P. 9-10 ; „Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul...” – P. 11-17 ; „E dulce cum e mierea și-mi place s-o ascult”. – P. 18-24 ; Intelectualii basarabeni în lupta pentru limbă și ființa națională. – P. 25-36 ; O limbă – o națiune. – P. 37-47 ; Unitate de limbă – unitate de neam. – P. 48-55 ; „Limba moldovenească”: si-

mulacrul argumentului științific. – P. 56-60 ; Simulacrul argumentului științific. – P. 61-77 ; Cu momeli, cu gogoșele.... – P. 78-86 ; Unicul „argument” forte. – P. 87-90 ; Glasul blândeii Basarabiei. – P. 91-101 ; Apă a uitării? – P. 102-112 ; Sadoveanu despre rusificarea Basarabiei de până la 1918. – P. 113-122 ; Cum i-a păcălit un țăran român pe doi orășeni moldoveni. – P. 123-129 ; Ion Creangă între particular-moldovenesc și general-românesc. – P. 130-136 ; „...cu mila lui Dumnezeu domn al întregii Țări Românești a Moldovei”. – P. 137-146 ; Aere perennius. – P. 147-152 ; În ce limbă a sadovenizat Sadoveanu? – P. 153-163 ; Miorița poliglotă? – P. 164-169 ; Unde și când a vorbit Densusianu despre o limbă moldovenească?. – P. 170-178 ; Nicolae Iorga – „moldovenist”?. – P. 179-192 ; Ce realități cultural-istorice l-au influențat pe Mateevici?. – P. 193-201 ; Onisifor Ghibu – adept al glotonimelor „popor moldovenesc”, „limbă moldovenească”?. – P. 202-212 ; „Cuvânt moldovenesc” – suflet românesc. – P. 213-218 ; Un român get-beget: moldoveanul Zamfir C. Ralli-Arbore. – P. 219-226 ; O întreprindere falită sau academicianul Ion Petrovici versus Petre P. Moldovan. – P. 227-234 ; Expulzat din istorie pentru românism. – P. 235-242 ; Scrisoare dincolo de moarte. – P. 243-252.

Recenzii:

205. **Gafton, Marcela.** *Din dragoste de neam și grai // Țara.* – 1998. – 19 ian.
206. **Orlov, Tatiana.** *În discuție – o carte de căpătâi a intelectualului basarabean // Literatura și Arta.* – 1999. – 14 ian. – P. 3.
207. **Roșca, Ilinca.** „Lupta pentru adevărul științific continuă” // *Limba Română.* – 1999. – Nr 1. – P. 142-143 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%201,%201999.pdf>. – Accesat: 19.03.2020.
208. **Vodă, Gheorghe.** *Lucrarea cunoscutului filolog Nicolae Mătcaș „Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul” // Țara.* – 1998. – 26 febr.

2011

209. **Calvarul limbii române din Basarabia : Studii. Articole. Comunicări / Nicolae Mătcaș ; Min. Educației din Rep. Moldova ; Casa Limbii Române „Nichita Stănescu” ; sel., coord. și pref.: Alexandru Bantoș ; cop.: Mihai Bacinschi. – Chișinău : „Limba Română”, PP SRL. – 2011. – 552 p. – (Biblioteca revistei „Limba Română”) ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/carte/d26.pdf>. – Accesat: 15.12.2019.**

Cuprins: [Nicolae Mățaș] : Tabel cronologic. – P. 10-12 ; Nicolae Mățaș – promotor consecvent al cauzei naționale / Alexandru Bantoș. – P. 13-20 ; Român mi-i neamul, românesc mi-i graiul... : Argument. – P. 21-30 ; Intelectualii basarabeni în lupta pentru limbă și ființa națională. – P. 31-44 ; Acest grai dumnezeiesc de sfânt și de frumos. – P. 45-51 ; „Comisia de salvare a limbii”. – P. 52-53 ; Ignoranță crasă și agresivă. – P. 54-58 ; Coloana infinită a graiului matern. – P. 59-60 ; La ce-i trebuie moldoveanului... limba moldovenească?. – P. 61-67 ; Revista presei și a scrisorilor sosite pe adresa Comisiei interdepartamentale în perioada de la 28.12.88 până la 20.02.89. – P. 68-73 ; Manevre în navigația lingvistică. – P. 74-83 ; Premise reale. – P. 84-89 ; În ce limbă a scris Eminescu?. – P. 90 ; Ultima redută. – P. 91-98 ; La ce-i trebuie moldoveanului alfabet latin?. – P. 99-105 ; O rază de lumină. – P. 106-107 ; Abecedar, și nu abevegar!. – P. 108-109 ; Respectând principiile echității naționale. – P. 110 ; Vrerea poporului. – P. 111-115 ; Ortografie și ortopedie pe potriva frii. – P. 116-117 ; Revenirea la izvoare. – P. 118-122 ; Un act de echitate națională. – P. 123-124 ; Din punctul de vedere al adevărului. – P. 125-127 ; Capriciu sau necesitate istorică?. – P. 128-133 ; Pentru triumful adevărului istoric și al celui științific. – P. 134-143 ; Și scut, și flamură. – P. 144-145 ; O istorie cu istorici. – P. 146-155 ; Mai scump decât tot aurul din lume. – P. 156-157 ; Buda infailibil. – P. 158-161 ; Pentru a te simți ca acasă. – P. 162-168 ; Lupta continuă. – P. 169-176 ; Unitate de limbă – unitate de neam. – P. 177-185 ; O limbă – o națiune. – P. 186-197 ; Simulacrul argumentului științific. – P. 198-218 ; Cu momeli, cu gogoșele. – P. 219-229 ; Unicul „argument” forte. – P. 230-234 ; Apă a uitării?. – P. 235-248 ; „...cu mila lui Dumnezeu domn al întregii Țări Românești a Moldovei”. – P. 249-259 ; Miorița poliglotă?. – P. 260-265 ; Cum i-a păcălit un țăran român pe doi orășeni moldoveni. – P. 266-273 ; Unde și când a vorbit Densusianu despre o limbă moldovenească?. – P. 274-283 ; Nicolae Iorga – „moldovenist”?. – P. 284-298 ; Un român get-beget: moldoveanul Zamfir C. Ralli-Arbore. – P. 299-307 ; Ce realități cultural-politice l-au influențat pe Mateevici?. – P. 308-317 ; „Cuvânt moldovenesc” – suflet românesc. – P. 318-324 ; Sadoveanu despre rusificarea Basarabiei de până la 1918. – P. 325-335 ; În ce limbă a sadovenizat Sadoveanu?. – P. 336-347 ; Onisifor Ghibu – adept al politonimelor „popor moldovenesc” și „limbă moldovenească”?. – P. 348-360 ; O întreprindere falită sau acad. Ion Petrovici versus Petre P. Moldovan. – P. 361-370 ; Expulzat din istorie pentru românism. – P. 371-379 ; Aere perennius. – P. 380-385 ; Scrisoare dincolo de moarte. – P. 386-397 ; „Dintotdeauna m-am simțit un angajat, un chemat în această lume...”. – P. 401-411 ; „Oriunde aş munci, o fac în folosul oamenilor...”. – P. 412-425 ; Colosul din Tübingen. – P. 429-432 ; Izgo-

nirea sclavului din sine. – P. 433-450 ; Apărător al cetății. – P. 451-466 ; Apostol al pământului nostru. – P. 467-470 ; Regăsirea Patriei pierdute. – P. 471-473 ; Crâmpoie dintr-o nouă scrisoare trimisă lui Ion Dumeniuk dincolo de moarte. – P. 474-476 ; Sfințească-ți de-a pururi lumina. – P. 477-481 ; Drept în demnitatea lui, sorbind din cupa libertății. – P. 482-495 ; Oprește, clipă! Cât ești de frumoasă! : [fot.]. – P. 498-510 ; Bibliografie : (Din lucrările lui Nicolae Mătcăș). – P. 511-543 ; Index de publicații periodice. – P. 544-545 ; Index de versuri din culegeri și ediții periodice. – P. 546-548 ; Index de nume. – P. 549-552.

Referințe:

210. **Bantoș, Alexandru.** *Nicolae Mătcăș – promotor consecvent al cauzei naționale / Alexandru Bantoș // Calvarul limbii române din Basarabia : Studii. Articole. Comunicări / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 2011. – P. 13-20 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/?go=carte&n=46>. – Accesat: 15.12.2019.*

ARTICOLE ÎN CULEGERI ȘI EDIȚII PERIODICE

1987

211. **Înaripați de simțăminte sfinte** : [situația lingv. din republică] / Nicolae Mătcăș // *Tânărul învățător*. – 1987. – 25 iun. – P. 1, 2 ; *Literatura și Arta*. – 1987. – 24 sept. – P. 3 ; Situația sociolingvistică din R.S.S.M. reflectată în presa periodică (1987-1989) / Acad. de Științe a Moldovei, Inst. de Lingvistică. – Chișinău, 1999. – Vol. 1, pt. 1. – P. 64-66.

1988

212. **„Cancerul limbii materne reclamă intervenții urgente”** : [interviu cu Nicolae Mătcăș, șeful Catedrei de limba mold. de la Inst. Ped. de Stat „Ion Creangă” din Chișinău] / consemnare: Ion Berlinschi // *Tinerimea Moldovei*. – 1988. – 2 noiem. – P. 4 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătaie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 1990. – P. 35-44.
213. **Coloana infinită a graiului matern** / Nicolae Mătcăș // *Tânărul leninist*. – 1988. – 12 dec. ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătaie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 1990. – P. 64-66 ; *Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 2011. – P. 59-60.*
214. **Cu privire la legătura dintre caracterul romanic al limbii moldovenești și grafia latină** : Raportul secției III a Comisiei interdepartamentale prezentat la ședința din 28 dec. 1988 / Nicolae

- Mătcaș, Alexandru Dârul, Gheorghe Rusnac [et al.] // Moldova socialistă. – 1988. – 30 dec. ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 84-99
215. **Dumeniuk, Ion.** Știința limbii și alfabetul / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș // Învățământul public. – 1988. – 18 dec. ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 66-74.
216. **Ignoranță crasă și agresivă :** [referitor la limba mold. și introd. alfabetului latin] / Nicolae Mătcaș, Ion Melniciuc // Moldova socialistă. – 1988. – 2 dec. – P. 4 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 57-64 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 54-58.
217. **Ultima redută :** [în apărarea alfabetului latin] / Nicolae Mătcaș // Învățământul public. – 1988. – 22 oct. – P. 4 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 24-34 ; Situația sociolingvistică din R.S.S.M. reflectată în presa periodică (1987-1989) / Acad. de Științe a Moldovei, Inst. de Lingvistică. – Chișinău, 1999. – Vol. 1, pt. 1. – P. 640-648 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 91-98.

1989

218. **Abecedar, și nu abevegar!** / Nicolae Mătcaș // Tânărul leninist. – 1989. – 7 apr. – P. 7.
219. **Buda infailibil?** / Nicolae Mătcaș, Alexandru Moșanu, Ion Osadenco // Învățământul public. – 1989. – 2 aug. – P. 3 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 251-256 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 158-161.
220. **„Comisia de salvare a limbii”** / Nicolae Mătcaș // Tânărul leninist. – 1989. – 3 febr. – P. 7 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 116-118 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 52-53.
221. **Dumeniuk, Ion.** Capriciu sau necesitate istorică? / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș // Scânteia leninistă. – 1989. – Nr 10. – P. 18-20 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie

- pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 1990. – P. 190-197 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 2011. – P. 128-133.
222. **Dumeniuk, Ion.** Cu privire la statutul limbii de stat a RSS Moldovenești, funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul republicii și grafia limbii moldovenești / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș // Moldova socialistă. – 1989. – 24 aug. – P. 2.
223. **Dumeniuk, Ion.** Decisiv este argumentul științific : [problema alfabetului] / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș // Învățământul public. – 1989. – 21 ian. – P. 4 ; Tinerimea Moldovei. – 1989. – 22 ian. – P. 4.
224. **Dumeniuk, Ion.** Din punctul de vedere al adevărului / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș // Învățământul public. – 1989. – 14 iun. ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 1990. – P. 186-189 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 2011. – P. 125-127.
225. **Dumeniuk, Ion.** Drepturi asigurate / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș // Moldova socialistă. – 1989. – 12 noiem.
226. **Dumeniuk, Ion.** Internaționalism gen interfront / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș // Învățământul public. – 1989. – 27 iul. – P. 4 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 1990. – P. 241-251.
227. **Dumeniuk, Ion.** Istoria se repetă? : [problema limbii] / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș // Tinerimea Moldovei. – 1989. – 19 iul. – P. 4 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 1990. – P. 226-241.
228. **Dumeniuk, Ion.** În spirit internaționalist / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș // Tribuna. – 1989. – Nr 6. – P. 16-21.
229. **Dumeniuk, Ion.** Lupta continuă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș // Învățământul public. – 1989. – 16 oct. ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 1990. – P. 274-281 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 2011. – P. 169-176.
230. **Dumeniuk, Ion.** Manevre în navigația lingvistică / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș // Moldova socialistă. – 1989. – 25 mai. – P. 3 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie

- pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 164-177 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 74-83.
231. **Dumeniuk, Ion.** Pentru triumful adevărului istoric și al celui științific / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș // Învățământul public. – 1989. – 28 iun. – P. 4 ; O luptă, o suferință și... / ed. îngr. de Boris Vieru. – Chișinău, 1989. – P. 382-393 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 197-210 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 134-143.
232. **Dumeniuk, Ion.** Pericol real / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș // Învățământul public. – 1989. – 18 noiem. – P. 2.
233. **Dumeniuk, Ion.** Premise reale / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș // Învățământul public. – 1989. – 9 sept. – P. 4 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 256-263 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 84-89.
234. **Dumeniuk, Ion.** Respectând principiile echității naționale / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș // Moldova socialistă. – 1989. – 8 apr. ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 155-156 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 110
235. **Dumeniuk, Ion.** Revenirea la izvoare / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș // Viața satului. – 1989. – 27 mai. – P. 4 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 177-184 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 118-122.
236. **Dumeniuk, Ion.** Vrerea poporului : [despre revenirea la scrisul cu litere latine] / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș // Moldova socialistă. – 1989. – 25 apr. – P. 3 ; Învățământul public. – 1989. – 26 apr. – P. 4 ; Tinerimea Moldovei. – 1989. – 26 apr. – P. 4 ; Viața satului. – 1989. – 27 apr. – P. 4 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 156-162 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 111-115.

237. **Izbânda și răspântia graiului** : [interviu cu Nicolae Mătcaș] / consemnare: Alexandru Bantoș // Moldova. – 1989. – Nr 12. – P. 4-7.
238. **În ce limbă a scris Eminescu?** / Nicolae Mătcaș // Tănărul leninist. – 1989. – 1 sept. – P. 7 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătlie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 273-274 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 90.
239. **La ce-i trebuie moldoveanului alfabet latin?** / Nicolae Mătcaș // Chișinău. Gazeta de seară. – 1989. – 16 febr. ; Pedagogul sovietic. – 1989. – Nr 4. – P. 49-53 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătlie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 128-137 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 99-105.
240. **La ce-i trebuie moldoveanului... limba moldovenească?** / Nicolae Mătcaș // Chișinău. Gazeta de seară. – 1989. – 13 febr. – P. 2-3 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătlie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 118-127 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 61-67.
241. **Mai scump decât tot aurul din lume** / Nicolae Mătcaș // Tănărul leninist. – 1989. – 4 aug. – P. 7 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 156-157.
242. **Noțiuni elementare privind scrierea cu caractere latine** / Alexandru Dârul, Anatol Ciobanu, Nicolae Mătcaș, Ion Dumeniuk // Învățământul public. – 1989. – 29 mar. – P. 4 ; Tinerimea Moldovei. – 1989. – 29 mar. – P. 3 ; Literatura și Arta. – 1989. – 30 mar. – P. 2.
243. **Noțiuni elementare privind scrierea cu caractere latine** / Alexandru Dârul, Anatol Ciobanu, Nicolae Mătcaș, Ion Dumeniuk // Moldova socialistă. – 1989. – 1 apr. – P. 3 ; Viața satului. – 1989. – 4 apr. – P. 4 ; Chișinău. Gazeta de seară. – 1989. – 6 apr. – P. 4 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătlie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 146-152.
244. **O istorie cu istorici** : [note polemice la art. „История с историей” („Сов. Молдавия”, 20 июня) și „Латиница : вымысел и правда” („Рыбницкий металлург”, 30 июня)] / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș, Alexandru Moșanu, Ion Osadcenco // Învățământul public. – 1989. – 15 iul. – P. 4 ; Coloana infinită a

- graiului matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 211-225 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 146-155.
245. **O rază de lumină** / Nicolae Mătcaș // Tănărul leninist. – 1989. – 3 mar. – P. 7 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 144-146 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 106-107.
246. **Ora marilor împliniri** / Nicolae Mătcaș // Tănărul leninist. – 1989. – 6 oct. – P. 7.
247. **Poziție socială activă** / Nicolae Mătcaș // Tănărul leninist. – 1989. – 6 ian. – P. 7 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 99-101.
248. **Reabilitarea cărților proscrie** / Nicolae Mătcaș, Anatol Ciobanu, Marcu Gabinski [et al.] // Învățământul public. – 1989. – 25 oct. – P. 2.
249. **Revista presei și a scrisorilor sosite pe adresa Comisiei Interdepartamentale în perioada 20 octombrie – 28 decembrie 1988** : (Informație la ședința din 28 dec. 1988, prezentată de Nicolae Mătcaș, candidat în științe filol., secretar al Comisiei interdepartamentale pentru studierea istoriei și problemelor dezvoltării limbii moldovenești) / Nicolae Mătcaș // Limba și literatura moldovenească. – 1989. – Nr 2. – P. 8-12 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 74-84.
250. **Revista presei și a scrisorilor sosite pe adresa Comisiei Interdepartamentale în perioada de la 28 decembrie 1988 până la 20 februarie 1989** : (Informație la ședința din 20 febr. 1989, prezentată de Nicolae Mătcaș, candidat în științe filol., secretar al Comisiei interdepartamentale pentru studierea istoriei și problemelor dezvoltării limbii moldovenești) / Nicolae Mătcaș // Limba și literatura moldovenească. – 1989. – Nr 3. – P. 25-28 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 137-144 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 68-73.
251. **Și scut, și flamură** / Nicolae Mătcaș // Tănărul leninist. – 1989. – 7 iul. – P. 7 ; Coloana infinită a graiului matern : File din marea

bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 210-211 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 144-145.

252. **Un act de echitate națională** / Nicolae Mătcaș // Tânărul leninist. – 1989. – 2 iun. – P. 7 ; Coloana infinită a graiului matern : File din mareaătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 184-186 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 123-124.

1990

253. **Abecedar, nu abevegare!** / Nicolae Mătcaș // Coloana infinită a graiului matern : File din mareaătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 152-155.
254. **Acest grai dumnezeiesc de sfânt și de frumos** / Nicolae Mătcaș // Coloana infinită a graiului matern : File din mareaătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 10-18 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 45-51.
255. **Creăm învățământul nostru național** : [dialog cu Nicolae Mătcaș, ministrul științei și învățământului din Rep. Moldova] / consemnare: Ion Ciocanu // Glasul Națiunii. – 1990. – 15, 29 noiem. – P. 3.
256. **Dumeniuk, Ion.** Alfabetul și manipularea opiniei publice / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș // Coloana infinită a graiului matern : File din mareaătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 45-57.
257. **Dumeniuk, Ion.** Anti-apel : [problema limbilor naț. în viziunea unor oameni de cultură] / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș // Moldova Suverană. – 1990. – 13 noiem. – P. 2.
258. **Dumeniuk, Ion.** Decisiv este argumentul științific : [problema alfabetului] / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș // Coloana infinită a graiului matern : File din mareaătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 101-116.
259. **Dumeniuk, Ion.** Povara conștiinței deformate : (În loc de postf.) / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș // Coloana infinită a graiului matern : File din mareaătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 282-306.
260. **Hotărârea Comisiei interdepartamentale pentru studierea istoriei și problemelor dezvoltării limbii moldovenești** / Nicolae Mătcaș, Alexandru Mocanu // Coloana infinită a graiului

- matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 165-167.
261. „...M-a emoționat actul istoric care se desăvârșea sub ochii mei” : [interviu cu Nicolae Mătcaș] / consemnare: Valentina Tăzlăuanu // Femeia Moldovei. – 1990. – Nr 1. – P. 4-5, 22.
262. Pentru a te simți ca acasă : (Cuvântare rostită la Sesiunea a 13-a a Sovietului Suprem al RSS Moldovenești de legislatura a unsprezecea la 30 aug. 1989) / Nicolae Mătcaș // Coloana infinită a graiului matern / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 264-272.
263. Revista presei și a materialelor sosite pe adresa Comisiei în probleme de limbă : Informație pentru ședința din 20 oct. 1988 / Nicolae Mătcaș // Coloana infinită a graiului matern : File din marea bătălie pentru limbă / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1990. – P. 18-24.
264. „Să făurim o școală ce ne-ar întoarce la origini...” : [interviu cu Nicolae Mătcaș, ministrul științei și învățământului din Rep. Moldova] / interlocutor: Tudor Rusu // Făclia. – 1990. – 31 aug. – P. 8-10.
265. „Să împărtășim cu bucurie rodul micilor izbânzi...” : [dialog cu Nicolae Mătcaș, ministrul științei și învățământului din Rep. Moldova] / interviu realizat de Tudor Rusu // Făclia. – 1990. – 28 dec. – P. 3, 7.
266. Spinoasă, calea revenirii : Discuție la „masa rotundă” / Nicolae Mătcaș // Moldova socialistă. – 1990. – 21 ian. – P. 5.

1991

267. A unsprezecea școală superioară națională – o prezență reală : [interviu cu prof. univ. Nicolae Mătcaș, ministrul științei și învățământului din Rep. Moldova] / consemnare: Tudor Rusu // Sport. Turism. – 1991. – 26 iun. – P. 1, 3.
268. Amenințări cu fantoma românizării : [interviu cu Nicolae Mătcaș, ministrul științei și învățământului din Rep. Moldova] / consemnare: Mihai Vicol // Moldova Suverană. – 1991. – 6 febr. – P. 5.
269. Dumeniuk, Ion. Adevărul, înainte de toate / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș // Moldova Suverană. – 1991. – 23 ian.
270. Dumeniuk, Ion. E vorba de limbi? / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcaș // Făclia. – 1991. – 25 ian. – P. 13-14.
271. Învățând pe alții, tu însuți înveți... : [interviu cu Nicolae Mătcaș, ministrul științei și învățământului din Rep. Moldova] /

- consemnare: V. Boboc // Moldova Suverană. – 1991. – 6 sept. – P. 3.
272. **Nimeni nu ne poate acuza de subiectivism** : [interviu cu ministrul științei și învățământului din Rep. Moldova Nicolae Mătcaș privitor la selectarea candidaților pentru studii în România] / consemnare: Lilia Tcaci // Sfatul Țării. – 1991. – 23 aug. – P. 2.
273. **Numai în condițiile unei suveranități și independențe reale** : [dialog cu Nicolae Mătcaș, ministrul științei și învățământului din Rep. Moldova] / consemnare: Valentina Stoica // Făclia. – 1991. – 30 aug. – P. 3-4.
274. **Numărul de studenți rusofoni se va reduce?** : [interviu cu Nicolae Mătcaș, ministrul științei și învățământului din Rep. Moldova] / consemnare: Ștefan Trofim // Vocea poporului. – 1991. – 30 iul. – P. 2.
275. **Preludiul dezrobirii noastre** / Nicolae Mătcaș // Viața satului. – 1991. – 28 aug. – P. 2.
276. **Reforma ortografică** : Scrisoare deschisă Academiei Române / Nicolae Mătcaș, Nicolae Dabija, Ion Dumeniuk [et al.] // România liberă. – 1991. – 4 apr. – P. 4.
277. **„Să discutăm onest, principial”** : [interviu cu ministrul științei și învățământului din Rep. Moldova Nicolae Mătcaș] / consemnare: Tudor Babici // Tineretul Moldovei. – 1991. – 12 iun. – P. 2.
278. **„Să ne conformăm la cerințele pe care le pune Europa...”** : [interviu cu Nicolae Mătcaș, ministrul științei și învățământului din Rep. Moldova] / consemnare: Viorel Mihail // Literatura și Arta. – 1991. – 21 mar. – P. 1, 3.

1992

279. **Cineva trebuie să poarte povara** : [interviu cu Nicolae Mătcaș, ministrul științei și învățământului din Rep. Moldova] / consemnare: L. Grosu // Făclia. – 1992. – 31 dec. – P. 1-2.
280. **Discursul de decepție al profesorului Ion Dumeniuk** / Nicolae Mătcaș // Literatura și Arta. – 1992. – 12 noiem. – P. 3.
281. **Discuții** : [pe marginea Hotărârii Adunării Generale a Acad. Române din 18-19 dec. 1991, la Masa rotundă cu tema „Ortografia limbii române – trecut – prezent – viitor”, Iași, 7-8 mai 1991, în cadrul „Zilelor academice ieșene”, organizat de IFR, FL a UI, Comisia de cultivare a limbii române de la Filiala Iași a Acad. Române, Ministerul Științei și Învățământului al Rep. Moldova, Inst. de Lingvistică al Acad. de Științe din Moldova, Filiala Univ. din

- Cernăuți, SȘF, Filiala Iași, IȘJ Iași] / Nicolae Mătcaș // Ortografia limbii române. Trecut, prezent, viitor. – Iași, 1992. – P. 84-92.
282. **Învățământul trebuie să devină un domeniu prioritar în societate** : [interviu cu ministrul științei și învățământului din Rep. Moldova Nicolae Mătcaș] / a intervievat: Raisa Rogac // Făclia. – 1992. – 10 apr. – P. 2.
283. **Să ne unim întru lumină** : [interviu cu Nicolae Mătcaș, ministrul științei și învățământului din Rep. Moldova] / consemnare : L. Grosu // Făclia. – 1992. – 18 sept. – P. 1-2.
284. **„Unde există drepturi trebuie să existe și obligațiuni”** : problema atestării cadrelor didactice : [interviu acordat cotid. „Moldova Suverană” de Nicolae Mătcaș, ministrul științei și învățământului din Rep. Moldova] / consemnare: Vasile Odoleanu // Moldova Suverană. – 1992. – 19 dec. – P. 3.

1993

285. **Considerațiuni pe marginea consfătuirilor din august [ale învățătorilor]** / Nicolae Mătcaș // Făclia. – 1993. – 13 aug. – P. 1-2.
286. **Inspectoratelor școlare raionale (orășenești), conducătorilor instituțiilor de învățământ și educație, conducătorilor de instituții afiliate ministerului** : [ordin referitor la absolvirea Univ. corporative din Tiraspol] / semnat: Nicolae Mătcaș // Făclia. – 1993. – 4 iun. – P. 1.
287. **Mândrie și răbdare** : [interviu cu Nicolae Mătcaș, ministrul științei și învățământului din Rep. Moldova, despre situația de criză în sistemul de învățământ] / consemnare: Vasile Odoleanu // Țarina. – 1993. – 27 aug. – P. 1, 5.
288. **Necesitatea unui program de stat de dezvoltare a școlii** : [din discursurile de la Consfătuirea reprezentanților cadrelor didactice din învățământ preuniversitar] / Nicolae Mătcaș, Mircea Snegur, Ion Iachim [et al.] // Revista de pedagogie și psihologie. – 1993. – Nr 1/2. – P. 5-13.
289. **„Nu ne vom abate nici cu o iotă de la concepția creării școlii naționale”** : [interviu cu Nicolae Mătcaș, ministrul științei și învățământului din Rep. Moldova] / consemnare: Vasile Odoleanu // Moldova Suverană. – 1993. – 27 aug. – P. 3.
290. **„Reforma învățământului : obiective, realizări, perspective** : [raport prezentat la Conf. reprezentanților cadrelor didactice din învățământ preuniversitar] / Nicolae Mătcaș // Făclia. – 1993. – 5 mar. – P. 4-5.

291. „Să nu creadă nimeni că va fi tras pe sfoară...” : [interviu cu ministrul științei și învățământului din Rep. Moldova Nicolae Mătcaș] / consemnare: Tudor Rusu // Făclia. – 1993. – 21 mai. – P. 1-2.

1994

292. Cum i-a păcălit un țăran român pe doi orașeni moldoveni : [ecouri la art. lui Vasile Stati referitor la „limba moldovenească” și „poporul moldovenesc”] / Nicolae Mătcaș // Literatura și Arta. – 1994. – 21 iul. – P. 2-3 ; Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1998. – P. 123-129 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 266-273.
293. Intelectualii basarabeni în lupta pentru limbă și ființa națională : [discurs rostit cu prilejul conferirii titlului de doctor honoris causa al Univ. „Al.I. Cuza” din Iași, 29 oct. 1993] / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 1994. – Nr 1. – P. 6-17 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%201,%201994.pdf>. – Accesat: 18.12.2019 ; Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1998. – P. 25-36 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 31-44.
294. În apărarea limbii străbune : [mesaj de răspuns la declarația MAE al Federației Ruse, difuzată de Ambasada Rusiei în Rep. Moldova, referitor la atestarea cadrelor de conducere privind cunoașterea limbii de stat] / semnat: Nicolae Mătcaș, Anatol Ciobanu, Vitalie Marin // Moldova Suverană. – 1994. – 20 apr. – P. 1-2.
295. Învățămintele istoriei / Nicolae Mătcaș // Lucrările celui de-al doilea Congres al spiritualității românești, Băile Herculane, 14-16 oct. 1994. – Drobeta Turnu-Severin, 1994. – P. 215-218.
296. Simulacrul argumentului științific / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 1994. – Nr 3. – P. 72-89 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%203,%201994.pdf>. – Accesat: 03.12.2019 ; Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1998. – P. 61-77 ; Limba română este patria mea : Studii. Comunicări. Documente. – Chișinău, 2007. – P. 69-88 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 198-218.
297. Unitate de limbă – unitate de neam / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 1994. – Nr 5/6. – P. 106-116 ; Idem [Resursă electronică].

– Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%205-6,%201994.pdf>. – Accesat: 15.12.2019 ; Limba română și varietățile ei locale : Lucrările sesiunii șt. organizate de Secția de filologie și literatură, 31 oct. 1994. – București, 1995. – P. 123-133 ; Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mățaș. – Chișinău, 1998. – P. 48-55 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mățaș. – Chișinău, 2011. – P. 177-185.

1995

298. **Deontologia și politica** : [fragm. de la „Masa rotundă”, care a avut loc pe 3 noiem. 1994 în Sala de Consiliu a Fac. de Litere a Univ. din București] / Nicolae Mățaș, Paul Cornea, Eugeniu Coșeriu [et al.] // Limba Română. – 1995. – Nr 1. – P. 52-61 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%201,%201995.pdf>. – Accesat: 18.12.2019.
299. **„Din faptele noastre se constituie veșnicia...”** : [interviu cu filologul Nicolae Mățaș] / a intervievat: Ion Găină // Literatura și Arta. – 1995. – 26 oct. – P. 5.
300. **Imperturbabili, lei...** : [cum vorbim, cum scriem] / Nicolae Mățaș // Limba Română. – 1995. – Nr 3. – P. 115-117 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%203,%201995.pdf>. – Accesat: 25.01.2020.
301. **Înapoi la „имя и отчество”?** : [cum vorbim, cum scriem] / Nicolae Mățaș // Limba Română. – 1995. – Nr 2. – P. 60-63 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%202,%201995.pdf>. – Accesat: 03.12.2019.
302. **Nicolae Iorga – „moldovenist”?** : [despre neamul românesc din Basarabia în lucrările istoricului român] / Nicolae Mățaș // Limba Română. – 1995. – Nr 5. – P. 88-97. – Bibliogr.: p. 96-97 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%20%205,%201995.pdf>. – Accesat: 16.12.2019 ; Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mățaș. – Chișinău, 1998. – P. 179-192 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mățaș. – Chișinău, 2011. – P. 284-298.
303. **O limbă – o națiune** / Nicolae Mățaș // Limba Română. – 1995. – Nr 4. – P. 73-82 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%204,%201995.pdf>. – Accesat: 16.12.2019 ; Limba română este patria mea : Studii. Comunicări. Documente. – Chișinău, 1996. – P. 183-194 ; Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mățaș. – Chișinău,

1998. – P. 37-47 ; Limba Română. – 2008. – Nr 9/10. – P. 6 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 2011. – P. 186-197 ; Elogiu limbii române / ed. îngr. de Anatol Ciobanu. – Chișinău, 2011. – P. 192-193.

304. **Onisifor Ghibu – adept al politonimelor „popor moldovenesc”, „limbă moldovenească”?** / Nicolae Mătcăș // Literatura și Arta. – 1995. – 20, 27 iul. – P. 3 ; Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 1998. – P. 202-212 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 2011. – P. 348-360.

1996

305. **Expulzat din istorie pentru românism** : [despre scriitorul, folcloristul și publicistul Gheorghe V. Madan, 1872-1944] / Nicolae Mătcăș // Limba Română. – 1996. – Nr 5/6. – P. 15-21 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%205-6,%201996.pdf>. – Accesat: 18.12.2019 ; Glasul Națiunii. – 2001. – 5 iul. – P. 10-11 ; Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 1998. – P. 235-242 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 2011. – P. 371-379.
306. **În ce limbă a sadovenizat Sadoveanu?** / Nicolae Mătcăș // Limba Română. – 1996. – Nr 1. – P. 35-44 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%201,%201996.pdf>. – Accesat: 18.12.2019 ; Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 1998. – P. 153-163 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 2011. – P. 336-347.
307. **„Regret că nu am reușit să schimb ziua și menirea acestei sărbători...”** : [interviu cu prof. dr. Nicolae Mătcăș, doctor honoris causa al Univ. „Al.I. Cuza” din Iași, prof. honoris causa al Univ. din București, ex-ministrul științei și învățământului din Rep. Moldova] / consemnare: L. Roșca // Făclia. – 1996. – 5 oct. – P. 1-3.
308. **Sadoveanu despre rusificarea Basarabiei de până la 1918** / Nicolae Mătcăș // Limba Română. – 1996. – Nr 2. – P. 21-29 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%202,%201996.pdf>. – Accesat: 18.12.2019 ; Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 1998. – P. 113-122 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 2011. – P. 325-335.

309. **Unde și când a vorbit [Ovid] Densusianu despre o limbă moldovenească?** / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 1996. – Nr 3/4. – P. 32-39 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%203-4,%201996.pdf>. – Accesat: 18.12.2019 ; Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1998. – P. 170-178 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 274-283.

1997

310. **„...Ajutorul României pentru susținerea spațiului cultural-educativ din stânga Prutului este substanțial...”** : [dialog cu Nicolae Mătcaș, expert la serviciul Relații cu românii din afara țării la Min. Învățământului din România] / consemnare: Anatol Ciocanu // Glasul Națiunii. – 1997. – 19 febr. – P. 1, 3-4.
311. **Cuvinte marginalizate pe nedrept** : [cultivarea limbii] / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 1997. – Nr 6. – P. 23-25 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%206,%201997.pdf>. – Accesat: 16.12.2019.
312. **Miorița poliglotă?** : [polemică cu Petre Moldovan asupra problemei „moldoveni neromâni” pe baza capodoperei naț. a românilor „Miorița”] / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 1997. – Nr 6. – P. 124-127 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%206,%201997.pdf>. – Accesat: 18.12.2019.
313. **O întreprindere falită, sau acad. Ion Petrovici versus Petre P. Moldovan** : [încercarea lui Petre P. Moldovan de a-i atribui acad. român I. Petrovici ideea despre două popoare și limbi diferite (moldovenească – română)] / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 1997. – Nr 3/4. – P. 40-47. – Bibliogr.: p. 47 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%203-4,%201997.pdf>. – Accesat: 18.12.2019 ; Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1998. – P. 227-234 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 361-370.
314. **Un român get-beget: moldoveanul Zamfir C. Ralli-Arbore** / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 1997. – Nr 1/2. – P. 28-34 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%201-2,%201997.pdf>. – Accesat: 18.12.2019 ; Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1998. – P. 219-226 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 299-307.

1998

315. **Aere perennius** : [atestarea denumirii de „limbă moldovenească” cu mult mai devreme decât limba română?] / Nicolae Mătcăș // Limba Română. – 1998. – Nr 4. – P. 50-54 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%204,%201998.pdf>. – Accesat: 18.12.2019 ; Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 1998. – P. 147-152 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 2011. – P. 380-385.
316. **Ce realități cultural-politice l-au influențat pe [Alexei] Mateevici?** / Nicolae Mătcăș // Limba Română. – 1998. – Nr 3. – P. 72-79 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%203,%201998.pdf>. – Accesat: 16.12.2019 ; Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 1998. – P. 193-201 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 2011. – P. 308-317.
317. **„...cu mila lui Dumnezeu domn al întregii Țări Românești a Moldovei”** // Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 1998. – P. 137-146 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 2011. – P. 249-259.
318. **Cu momeli, cu gogoșele...** / Nicolae Mătcăș // Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 1998. – P. 78-86 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 2011. – P. 219-229.
319. **Cum vede de la București Nicolae Mătcăș învățământul basarabean?** : [interviu cu Nicolae Mătcăș, expert superior la Min. Educației Naț. al României, ex-ministrul științei și învățământului din Rep. Moldova] / consemnare: Ion Iachim // Făclia. – 1998. – 1 ian. – P. 2.
320. **„Cuvânt moldovenesc” – suflet românesc** / Nicolae Mătcăș // Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 1998. – P. 213-218 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 2011. – P. 318-324.
321. **Glasul blândeii Basarabii** / Nicolae Mătcăș // Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 1998. – P. 91-101.
322. **Ion Creangă între particular-moldovenesc și general-românesc** / Nicolae Mătcăș // Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 1998. – P. 130-136.

323. „**Limba moldovenească**”: simulacrul argumentului științific / Nicolae Mătcaș // Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1998. – P. 56-60.
324. **Miorița poliglotă?** / Nicolae Mătcaș // Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1998. – P. 164-169.
325. **Prutul, apă a uitării?** : [despre drepturile istorice și etnice ale României asupra Basarabiei] / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 1998. – Nr 1/2. – P. 58-68 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%201-2,%201998.pdf>. – Accesat: 16.12.2019 ; Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1998. – P. 102-112. – Tit.: Apă a uitării? ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 235-248. – Tit.: Apă a uitării?
326. **Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul** / Nicolae Mătcaș // Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1998. – P. 11-17.
327. **Unicul „argument” forte** // Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1998. – P. 87-90 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 230-234.

1999

328. „**Așa-numita sărbătoare „Limba română” e mai degrabă o zi de doliu...**” / Nicolae Mătcaș // Flux : ed. de vineri. – 1999. – 27 aug. – P. 4.
329. „**Au fost mulți care n-ar trebui să fie dați uitării...**” : [interviu cu expertul superior la Direcția României de Pretutindeni a Min. Educației Naț. din România Nicolae Mătcaș] / consemnare: Gheorghe Budeanu // Flux : ed. de vineri. – 1999. – 15 ian. – P. 8.

2000

330. **Admiterea la instituțiile din România e în pericol** : Interviu cu Nicolae Mătcaș, expert superior la Min. Educației Naț. din România / consemnare: Aneta Grosu // Flux : ed. de vineri. – 2000. – 26 mai. – P. 4.
331. „**Dintotdeauna m-am simțit un angajat, un chemat în această lume...**” : [dialog cu Nicolae Mătcaș, dr. în filologie, prof. univ.] / consemnare: Alexandru Bantoș // Limba Română. – 2000. – Nr 6/12. – P. 34-42 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%206-12,%202000.pdf>. – Accesat:

18.12.2019 ; Literatura și Arta. – 2000. – 4 mai ; Retrospectivă necesară : Dialoguri / Alexandru Bantoș. – Chișinău, 2007. – P. 149-159 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 2011. – P. 401-411.

332. **O jumătate din liceenii noștri nu-și finalizează studiile, iar unii din universități ajung „studenți cu barbă”** : [interviu cu Nicolae Mătcăș, expert superior la Direcția României de Pretutindeni a Min. Educației Naț. din România] / consemnare: Tatiana Corai // Luceafărul. – 2000. – 14 iul. – P. 7.

2001

333. **„Trebuie să deschideți ecluzele limbii române ca să aducă un torent proaspăt în Basarabia”** / Nicolae Mătcăș // Curierul românesc. – 2001. – Nr 4. – P. 17.

2005

334. **„În casa comună a popoarelor Europei nu se poate intra decât pe ușă, adică prin Țară”** : [interviu cu expertul superior la Direcția Relații Intern. a Min. Educației și Cercetării din România Nicolae Mătcăș] / consemnare: Viorelia Răducanu // Spirit românesc. – 2005. – 17 noiem. – P. 4.
335. **„Oriunde aş munci, o fac în folosul oamenilor...”** : [interviu cu Nicolae Mătcăș, dr. în filologie, prof. univ., membru al colegiului red. al rev. „Limba Română”] / interlocutor: Grigore Canțârnu // Limba Română. – 2005. – Nr 5/9. – P. 119-134 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d21.pdf>. – Accesat: 18.12.2019 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 2011. – P. 412-425.

2010

336. Nicolae Matcaș: **„Straniu este că după 1991 nu s-a mai apropiat nimeni de legislația veche cu privire la limba de stat”** [Resursă electronică] // Publika.md. – 2010. – 31 aug. – Disponibil: <https://tinyurl.com/y2vqwxx3>. – Accesat: 10.01.2020.
337. Nicolae Mătcăș: **„Trebuie să schimbăm imediat ecartamentul”** : [interviu cu Nicolae Mătcăș, savant, scriitor, prof. univ., doctor honoris causa al Univ. „Al.I. Cuza” din Iași, prof. honoris causa al Univ. din București și ex-ministrul științei și învățământului din Rep. Moldova] / consemnare: Irina Nechit // Jurnal de Chișinău. – 2010. – 11 mai. – P. 9 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil:

<http://www.jc.md/nicolae-matcas-trebuie-sa-schimbam-imediat-ecartamentul/>. – Accesat: 17.12.2019.

2011

338. **20 de ani de luptă și rezistență** : [rev. „Limba Română”, 20 de ani de la fondare] / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 2011. – Nr 3/6. – P. 55-68 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d85.pdf>. – Accesat: 03.12.2019.
339. **Român mi-i neamul, românesc mi-i graiul...** : Argument / Nicolae Mătcaș // Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 21-30.
340. **Salahorind la cetatea limbii române** : [rev. „Limba Română”, 20 de ani de la fondare] // Limba Română. – 2011. – Nr 7/8. – P. 57-66 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limba-romana.md/numere/d86.pdf>. – Accesat: 18.12.2019.

2013

341. **Destinul limbii, destinul revistei** / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 2013. – Nr 9/12. – P. 7-10 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d34.pdf>. – Accesat: 17.12.2019.

Opinii, referințe:

342. **Marcus, Solomon. Un semnal de alarmă: Limba română** [Resursă electronică] / Solomon Marcus // Contributors.ro. – 2013. – 15 dec. – Disponibil: <http://www.contributors.ro/advocacy-public-affairs/un-semnal-de-alarma-limba-romana/>. – Accesat: 17.12.2019.
343. **Sadoveanu și Basarabia** : [realitățile basarabene în opera lui Mihail Sadoveanu] / Nicolae Mătcaș // Literatura și Arta. – 2013. – 14 mar. – P. 1.

2014

344. **Legislația lingvistică și identitatea națională a basarabenilor** / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 2014. – Nr 4. – P. 7-18 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d45.pdf>. – Accesat: 17.12.2019.

2015

345. **25 de ani de luptă și rezistență** / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 2015. – Nr 5/6. – P. 85-97 ; Idem [Resursă electronică].

– Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d93.pdf>. – Accesat: 17.12.2019.

346. **Discursul dlui Nicolae Mătcaș, prof. univ. dr., ex-ministru al științei și învățământului din Republica Moldova în perioada 1990-1994** : [lansarea proiectului „Identitate Culturală – Patrimoniu European”, Chișinău, 31 mai 2015] / Nicolae Mătcaș // Literatură și Arta. – 2015. – 4 iun. – P. 1.
347. **Scrisoare deschisă** : [către Nicolae Timofti, președinte al Rep. Moldova, Andrian Candu, președinte al Parlamentului Rep. Moldova, Valeriu Streleț, prim-ministru al Rep. Moldova, Corina Fusu, ministru al Educației din Rep. Moldova, despre sărbătoarea de 31 August și despre soarta rev. „Limba Română”] / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 2015. – Nr 5/6. – P. 19-24 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d93.pdf>. – Accesat: 18.12.2019.

2017

348. **Pentru MICA anchetă a unei reviste de MARE suflet românesc: „Observatorul”** / Nicolae Mătcaș // Observatorul. – 2017. – 3 dec. ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=articleviewdetail&ID=17718. – Accesat: 29.03.2020.

2020

349. **Ion Dumeniuk, căzut în marea bătălie pentru limba română din Basarabia** / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 2020. – Nr 1. – P. 28-76 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/numere/d127.pdf>. – Accesat: 22.04.2020 ; Observatorul.com. [Resursă electronică]. – 2020. – 29 mar. – Disponibil: http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=articleviewdetail&ID=21062. – Accesat: 18.04.2020.
350. **Vatra veche în dialog cu Nicolae Mătcaș** : [interviu cu Nicolae Mătcaș] / consemnare: Gheorghe Năzare // Vatra veche. – 2020. – Nr 6. – P. 44-45.

În limba rusă

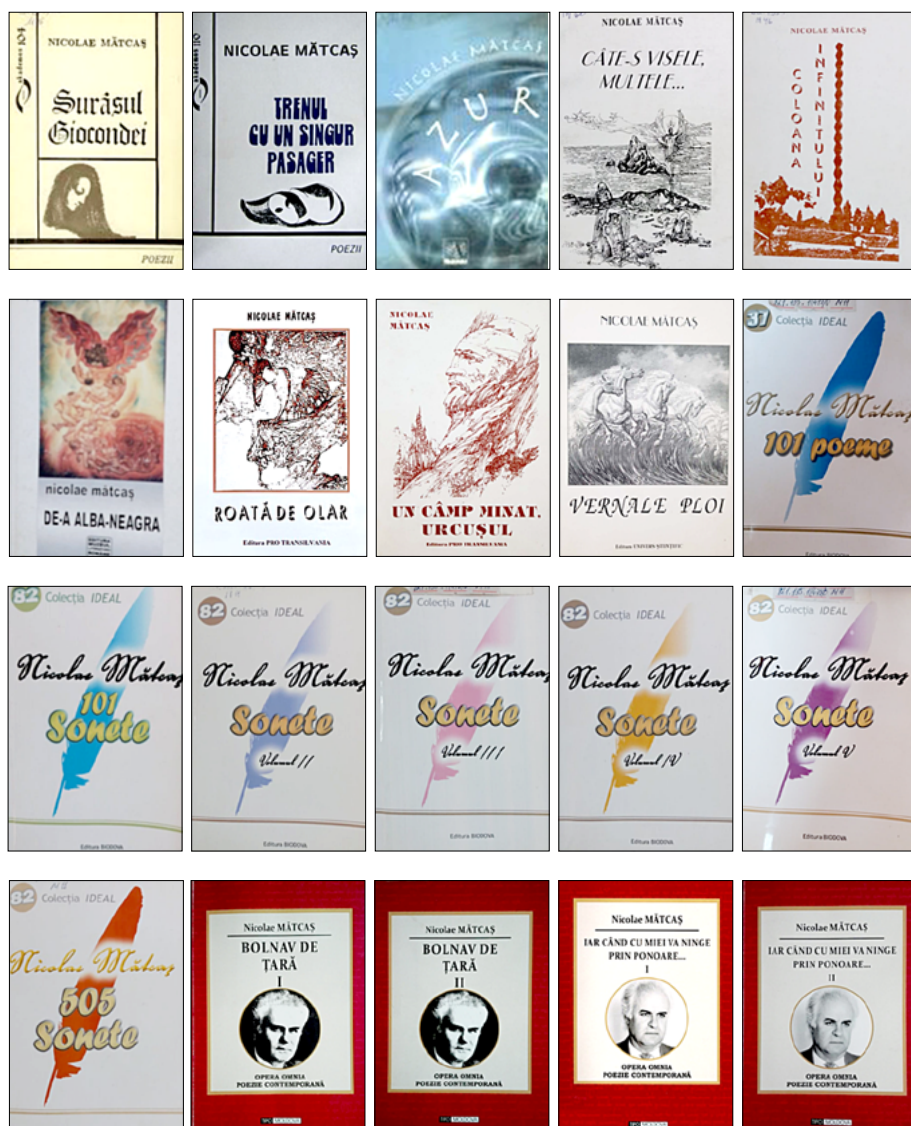
1989

351. **Думениук, Ион**. В духе интернационализма / И. Думениук, Н. Мэткаш // Трибуна. – 1989. – № 6. – С. 16-21.

352. Думенюк, Ион. За утверждение научной и исторической правды / И. Думенюк, Н. Мэткаш // Народное образование. – 1989. – 28 июня. – С. 4.
353. Думенюк, Ион. Зачем нам латинский алфавит? / И. Думенюк, Н. Мэткаш // Трибуна. – 1989. – № 9. – С. 32-34.
354. Думенюк, Ион. История повторяется?... : [полемические заметки на ст. А. Антосяка, В. Гросула „История с историей”, напечат. в газ. „Сов. Молдавия” от 20 июня 1989 г.] / И. Думенюк, Н. Мэткаш // Советская Молдавия. – 1989. – 27 июля. – С. 3.
355. Думенюк, Ион. С точки зрения правды / И. Думенюк, Н. Мэткаш // Вечерний Кишинев. – 1989. – 10 июня. – С. 3.
356. Думенюк, Ион. Утверждение научной истины : [о переводе молд. яз. на лат. графику] / И. Думенюк, Н. Мэткаш // Советская Молдавия. – 1989. – 13 июня. – С. 3.
357. Наших душ связующая нить / Н. Мэткаш // Советская Молдавия. – 1989. – 5 окт. – С. 3.

1991

358. „Историю государства написать заново...” : Николае Мэткаш о реформе национальной школы / интервью вела Л. Рыбкина // Молодежь Молдовы. – 1991. – 3 янв. – С. 3.
359. „Мы собрались для того, чтобы решать проблемы, а не ставить ультиматумы...” : [излож. выступлений Н. Мэткаш, М. Снегур, В. Муравски и др. на встрече со студентами, молодежью в Кишиневе] // Сфатул Цэрий. – 1991. – 27 нояб. – С. 3.
360. Только в условиях реального суверенитета и независимости : Диалог с господином Н. Мэткаш, министром науки и образования / интервью вела Валентина Стойка // Факел. – 1991. – 13 сент. – С. 3-5.

Volume de versuri semnate de Nicolae Mățaș

NICOLAE MĂTCAȘ – POET

CĂRȚI

1997

361. **Surâsul Giocondei** : [versuri] / Nicolae Mătcăș. – București : Editura Didactică și Pedagogică, 1997. – 112 p.

Recenzii:

362. **Bordeianu, Leo**. „Cuvântul cuvânt” al lui Nicolae Mătcăș // *Limba Română*. – 1998. – Nr 5. – P. 111 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%205,%201998.pdf>. – Accesat: 19.12.2019 ; **Art-Emis Academy** [Resursă electronică]. – 2015. – 27 mai. – Disponibil: <https://www.art-emis.ro/cronica-de-carte/ultimul-laocoon>. – Accesat: 02.02.2020. – *Articolul e semnat greșit, dintr-o confuzie, cu numele lui Leo Butnaru (nota red.)*
363. **Ciocanu, Anatol**. *Floarea de lotus a unei conștiințe neîngenunchiate* // *Glasul Națiunii*. – 1998. – 25 febr. – P. 8.

1998

364. **Trenul cu un singur pasager** : [versuri] / Nicolae Mătcăș. – București : Editura Didactică și Pedagogică, 1998. – 85 p.

Recenzii:

365. **Opriș, Tudor**. Nicolae Mătcăș. *Trenul cu un singur pasager* // *Examine* : Supl. al „Tribunei învățământului”. – 20 dec. 1999 – 9 ian. 2000. – P. 17.

2002

366. **Azur** : [versuri] / Nicolae Mătcăș. – Timișoara : Augusta, 2002. – 79 p.

Recenzii:

367. **Opriș, Tudor**. *Un împătimit de frumos* : [în loc de pref.] // *Azur* / Nicolae Mătcăș. – Timișoara, 2002. – P. 5.

368. **Opriș, Tudor.** *Un mare poet al dragostei // Tribuna învățământului.* – 2003. – 17-23 mar. (Nr 686). – P. 15.

2003

369. **Câte-s visele, multe...** : [versuri] / Nicolae Mătcăș. – București : Pro Transilvania, 2003. – 79 p.

Recenzii:

370. **Opriș, Tudor.** *O cântare a cântărilor modernă // Tribuna învățământului.* – 2003. – 6-12 oct. (Nr 715). – P. 15.

371. **Coloana infinitului** : [versuri] / Nicolae Mătcăș. – București : Pro Transilvania, 2003. – 85 p.

Recenzii:

372. **Opriș, Tudor.** *Axul încrederii în nemurire : [postf.] // Coloana infinitului / Nicolae Mătcăș.* – București, 2003. – P. a 4-a a cop.

2006

373. **De-a alba-neagra** : [versuri] / Nicolae Mătcăș. – București : Editura Muzeului Literaturii Române, 2006. – 102 p. : il.

2008

374. **Roată de olar** : Sonete / Nicolae Mătcăș. – București : Pro Transilvania, 2008. – 116 p.

Recenzii:

375. **Mazilu-Crângașu, Ioan.** „Orbecăind alchimic”, sau despre sonetele domnului Nicolae Mătcăș : [postf.] // *Roată de olar / Nicolae Mătcăș.* – București, 2008. – P. 107-110 ; Art-Emis Academy [Resursă electronică]. – 2015. – 10 mai. – Disponibil: <https://tinyurl.com/y36c673b>. – Accesat: 17.04.2020.

376. **Opriș, Tudor.** *Un sonetist deplin : [pref.] // Roată de olar / Nicolae Mătcăș.* – București, 2008. – P. 5-6.

2009

377. **Vernale ploi** : [versuri] / Nicolae Mătcăș. – București : Univers Științific, 2009. – 104 p.

2010

378. **Un câmp minat, urcușul** : Sonete / Nicolae Mătcăș. – București : Pro Transilvania, 2010. – 111 p.

2011

379. **101 poeme** / Nicolae Mătcaș ; Asoc. Culturală „Ideal”, Soc. Culturală „Apollon”. – București : Biodova, 2011. – 100 p.

2012-2014

380. **Sonete** : [în 5 vol.] / Nicolae Mătcaș ; col. de red.: Mihai Cimpoi, Nicolae Dabija, Radu Cârneli ; consiliul ed.: Corin Bianu ; coord.: Vasile Căpățână, George Călin ; Asoc. Culturală „Ideal” ; Soc. Culturală „Apollon”. – București : Biodova.
Vol. 1 : **Altarul arderii de sine**. – 2012. – 118 p.
381. Vol. 2 : **Ca un Ôcnus, damnat**. – 2013. – 120 p.
382. Vol. 3 : **Socluri statuare**. – 2013. – 122 p.
383. Vol. 4 : **Orfan de chipul meu**. – 2014. – 120 p.
384. Vol. 5 : **Frunză prinsă-n gren**. – 2014. – 118 p.

2016

385. **505 sonete** / Nicolae Mătcaș. – București : Biodova. – 2016. – 538 p. – (Col. „Ideal”).
386. **Bolnav de țară** : [versuri] : [în 2 vol.] / Nicolae Mătcaș. – Iași : TipoMoldova, 2016.
Vol. 1. – 562 p.
387. Vol. 2. – 484 p.
388. **Iar când cu miei va ninge prin ponoare...** : [versuri] : [în 2 vol.] / Nicolae Mătcaș. – Iași : TipoMoldova, 2016.
Vol. 1. – 380 p.
389. Vol. 2. – 444 p.

Recenzii:

390. *Popescu, Maria Diana. Nicolae Mătcaș – „Iar când cu miei va ninge prin ponoare...” [Resursă electronică] / Maria Diana Popescu // Art-Emis Academy. – 2019. – 9 ian. – Disponibil: <https://www.art-emis.ro/cronica-de-carte/nicolae-matcas-iar-cand-cu-miei-va-ninge-prin-ponoare>. – Accesat: 20.12.2019 ; Națiunea [Resursă electronică]. – 2019. – 12 ian. – Disponibil: <http://www.ziarulna-tiunea.ro/2019/01/12/nicolae-matcas-iar-cand-cu-miei-va-ninge-prin-ponoare/>. – Accesat: 20.12.2019.*

VERSURI ÎN CULEGERI, ANTOLOGII ȘI EDIȚII PERIODICE

1995

391. **În limba română** : [versuri] / Nicolae Mătcaș // *Limba Română*. – 1995. – Nr 3. – P. 42 ; Idem [Resursă electronică].

- Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%203,%201995.pdf>. – Accesat: 20.12.2019 ; Limba Română. – 2008. – Nr 9/10. – P. 7 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=102>. – Accesat: 20.12.2019.
392. **Și o clipă trăim... mult** ; Azur ; Rug ; Voi arde și-acolo ; Doar o clipă trăim ; Maitrey ; Nebuloasa Iubire : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Glasul Națiunii. – 1995. – Sept. (Nr 39). – P. 5.

1996

393. **Bărbații Moldovei** ; Născută spre-a naște ; Și simt cum te pierd ; Prin lanul cu spice ; Natură vie cu nud ; Între mine și tine ; Eforie Sud ; Monument : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Glasul Națiunii. – 1996. – Apr. (Nr 15). – P. 5.
394. **Caisul** ; Mă-mbățați ca vinul ; Secunda ce suntem ; Sărută-mă : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Literatura și Arta. – 1996. – 30 mai. – P. 5.
395. **În limba română** : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Glasul Națiunii. – 1996. – 28 aug. – P. 3.
396. **Veghe** ; Păsări măiestre ; Și cade uitarea ; Tu ; Nu mă tem : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Viața satului. – 1996. – 8 iun. – P. 16.

1998

397. **Betleem moldav** ; Scrutând necuprinsul : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Glasul Națiunii. – 1998. – 25 febr. – P. 8.
398. **Două tăceri** : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 1998. – Nr 5. – P. 111 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%205,%201998.pdf>. – Accesat: 21.12.2019.

1999

399. **În limba română** : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Mult e dulce și frumoasă... : Antologie de poezii și cugetări despre limba română. – Chișinău, 1999. – P. 66.
400. **Și simt cum te pierd** : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Eterna Iubire : Antologie : Versuri de dragoste ale poezilor din Basarabia și Nordul Bucovinei, 1900-2000. – București, 1999. – P. 89.
401. **Tot nu te temi?** ; Când te visam ; Mă doare femeia : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Patria tânără. – 1999. – 28 oct. (Nr 42). – P. 11.

2000

402. **Betleem moldav** ; Nopti albe la Sankt-Petersburg : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Literatura și Arta. – 2000. – 30 noiem. – P. 5.
403. **Numai în miezul limbii** : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Limba maternă – floare eternă : Antologie de poezii, eseuri și cugetări despre limba română. – Chișinău, 2000. – P. 136.

2001

404. **În limba română** : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Luceafărul. – 2001. – 24 aug. – P. 14.
405. **În limba română** ; Ozon ; Mă doare femeia ; La izvorul lui Eminescu ; De-atâta lup... : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Iubire de metaforă : O antologie a poezilor-absolvenți ai Univ. de Stat din Moldova. – Chișinău, 2001. – Vol. 2. – P. 247-250.

2004

406. **O Țară am** ; Român mi-i neamul, românesc mi-i graiul ; Rugă de basarabean în prag de mileniu trei : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Dacoromania. – 2004. – Nr 18 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: https://www.dacoromania-alba.ro/nr18/nicolae_matcas.htm. – Accesat: 20.12.2019.
407. **Român mi-i neamul, românesc mi-i graiul** ; O țară am ; În limba română ; Rugă de basarabean în prag de mileniu trei ; Natașei ; Somnul de veghe : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Revista Română. – 2004. – Nr 3 (37). – P. 15 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://astra.iasi.roedu.net/revistaromana/>. – Accesat: 20.12.2019.

2005

408. **În limba română** : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Glasul Națiunii. – 2005. – 25 aug. – P. 8.
409. **O Țară am** : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Spirit românesc. – 2005. – 17 noiem. – P. 3.
410. **Și cum la noi, acasă, nu-n povești** ; Nedemn discipol Afroditei, Fedrei ; Narcis tardiv, cu mintea de pe urmă ; Doar când n-om mai putea ne duce veacul ; Din veac antic nu s-a sfârșit legenda ; De ne-o preface-Artemis, râvnitor ; Cum Polifem nutrește-un gând inept : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 2005.

– Nr 5/9. – P. 115-118 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d21.pdf>. – Accesat: 20.12.2019.

2007

411. **Și ninge, nostalgic (Bacoviană)** ; Narcis tardiv, cu mintea de pe urmă ; Ozon ; Azur ; Zidi-mă-voi eu ; O roată de olar ni-i viața noastră ; Dar când o fi haîna să mă cate ... ; De-o fi să trec vreodată-n altă lume : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Pro Saeculum. – 2007. – Nr 1/2. – P. 60-61 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://www.pro-saeculum.ro/arhiva/pdf/saeculum33.pdf>. – Accesat: 25.03.2020.

2008

412. **Amic mi-i Plato, totuși, adevărul...** ; O roată de olar ni-i viața noastră ; Cum viața asta-i apă curgătoare... ; Doar când n-om mai putea ne duce veacul... : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Poezia. – 2008. – Nr 2. – P. 53-54.
413. **Căci vine, iată, Eva credința să mi-o ieie** ; Când voi pleca, de Paște, să-mi ominești strămoșii ; Ce scurt e firul vieții să le cunoști pe toate ; Devastator, finalul, el e și astăzi viu ; Doar când efemride se mut din floare-n floare ; Este știut că Moise, în lungul său periplu ; Mai circ și decât cercul e însăși viața noastră ; O, veacul nostru grabnic cu apă nu ne-mbată ; Pădurea mea, mireasă cu boiul bucălai ; Quam cito transit, fratre Mozart, fama mundi ; Stă-n colivie șoimul ca-n calcar nautilii? ; Și eu, ca și Leandru, tălăzuit, pe mare : [sonete din volumul *Roata de olar*] / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 2008. – Nr 9/10. – P. 127-134 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d72.pdf>. – Accesat: 20.12.2019.
414. **O roată de olar ni-i viața noastră** ; Sunt devastat de cel mai crunt tsunami ; Mi-nfrână zborul indolența ta : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Paradox. – 2008. – Nr 7/9. – P. 14.
415. **Quam cito transit, Mozart, fama mundi** ; A fost, dar nu odată, ci ieri-alaltăieri ; Căci vine, iată, Eva credința să mi-o ieie : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Dacia literară. – 2008. – Nr 6. – P. 47.
416. **Și cum la noi, acasă, nu-n povești...** ; Sunt devastat de cel mai crunt tsunami ; Eu nu te pot împarte doar pe tine ; Din pom străin de-i vrea un măr a rupe ; De-o fi să trec vreodată-n altă

lume... : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Oglinda literară. – 2008. – Nr 82. – P. 3811.

2009

417. **Doar când o fi haîna să mă cate...** ; O roată de olar e viața noastră ; Ni-i viața azi un pat al lui Procut ; Doar când o fi să-l dăm pe Acadina... : [sonete] / Nicolae Mătcaș // Antologia sonetului românesc / Radu Cârnel. – București, 2009. – Vol. 3. – P. 17-18, 403, 415. – Ultimul sonet, cel de la p. 415, e atribuit, greșit, lui Constantin Frosin – n. red.

2010

418. **Caisul** ; Basarabiei ; Cum e, Moș Pasăre?... : În memoria poetului Gheorghe Vodă ; Vernale ploi, celeste herghelii ; „Poloneza” lui Oghinski : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 2010. – Nr 3/4. – P. 98-102 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d79.pdf>. – Accesat: 20.12.2019.
419. **În limba română** ; Te uită, frumoasă valahă ; Iar eu te visez : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Univers pedagogic pro. – 2010. – 29 apr. – P. 3.

2011

420. **În limba română** ; Mă doare țara ; De-atâta lup ; Rugă ; Catedrala tăcerii : [versuri] // Poeme creștine românești : Antologie. – București ; Chișinău, 2011. – P. 12, 15, 16, 71, 74.

2012

421. **În limba română** ; O roată de olar ni-i viața noastră ; Un câmp minat, urcușul ce duce înspre pisc ; Ozon ; Delfinul ; Eu nu te pot împarte doar pe tine; Nebuloasa iubire : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Colecția IDEAL-2011 : Antologie. – București, 2012. – P. 37-42.
422. **O Țară am** ; În limba română ; Mă doare țara ; Român mi-i neamul, românesc mi-i graiul ; Betleem moldav : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Căntece de dor de Basarabia și Bucovina / Alexandru Pleșca Lăpușeanu. – Ed. a 2-a, ad. – București, 2012. – P. 17-47.
423. **Sunt ca Manole, un umil zidar** ; O, Pyntia, conjură-l pe Socrate ; Ai fost în prier... ; Gelos cum sunt ca marea... ; Ah, decolteul cela... ; O salcie pletoasă-s ... ; Când voi simți că... : [versuri] /

Nicolae Mătcăș // 101 poeți români. 707 poeme : Antologie. – București, 2012. – Vol. 2. – P. 20-24.

424. **Sunt, ca Manole, un umil zidar** ; Pe sol străin n-am mas și nici nu mânem ; O, Pyntia, conjură-l pe Socrate ; În crepuscul, Nevski-și culcă creasta ; Când te-au momit cu strălucirea toată... ; Mă-nclin sincerității și-ți sărut ; Când voi simți că scândura îmi sună : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Limba Română. – 2012. – Nr 7/8. – P. 147-150 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/numere/d16.pdf>. – Accesat: 20.12.2019.

2013

425. **La izvorul lui Eminescu** : [versuri] / Nicolae Mătcăș // 101 poeți români. 101 poeme : Antologie. – București, 2013. – P. 78.
426. **Ne-a spart fortuna-n două răsuflarea** ; Vă eclipsează statul planeta Eminescu ; Ca un Òcnus, damnat ne-ncetat să-mpletească ; N-am trecut prin viață ca prin hol ; O fi fiind ea, viața,-n cer frumoasă ; E cu ochi și cu sprâncene: cu asemenea șrapnele... : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Limba Română. – 2013. – Nr 1/4. – P. 233-236 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/numere/d31.pdf>. – Accesat: 20.12.2019.
427. **Ozon** : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Curierul de Vâlcea. – 2013. – 24 ian. – P. 4.
428. **Să știe el, Irod, și toți irozii** : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Dacia literară. – 2013. – Nr 3/4. – P. 21 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.dacialiterara.ro/2-2013/DL-3-4-2013.pdf>. – Accesat: 27.05.2020.

2014

429. **Curg firele suveică printre ițe** ; La „Bellu” tot nu ți-am găsit un colț de rai ; De n-ar fi risc, nici bucuria vieții ; Sisifi curbați sub greutatea vieții ; Cum stau așa, cu furca prinsă-n caier ; Nu-i acordați favoruri sau concesi ; Și să mai zici că-i dat de la natură... : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Apollon. – 2014. – Nr 13. – P. 23 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: https://issuu.com/su-ruianucamelia/docs/apollon_56_pdf. – Accesat: 27.03.2020.
430. **La izvorul lui Eminescu** ; Și dacă ...(II) ; Dacă graiul cel sfânt ni l-am pierde, placizi, într-o zi ; Român mi-i neamul, românesc mi-i graiul ; În limba română ; Un rege pe destine, stăpân pe-n-treg pământul ; Doamne,-adună-mă în una ; Rugă de basarabean

- la început de mileniu trei : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Poemele limbii române : Antologie. – București, 2014. – P. 251-257.
431. **Ozon** ; Mă doare femeia ; Azur ; Delfinul ; Rug ; Și simt cum te pierd ; Trenul cu un singur pasager : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Poemele iubirii. – București, 2014. – Vol. 2. – P. 18-23.
432. **Păcatu-i greu, dar are și iertare** ; Dacă graiul cel sfânt ni l-am pierde, placizi, într-o zi ; Păcatu-i greu, dar are și iertare ; E cert. O lume-ntreagă-ar fi avut : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Cartea poeziei 2014. – Chișinău, 2014. – P. 84-85.
433. **Păcatu-i greu, dar are și iertare** ; E cert: o lume-ntreagă-ar fi avut ; Să nu-i zici, dar, și tu lui pingelică? : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Oglinda literară. – 2014. – Nr 151. – P. 10174 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.oglindaliterara.ro/oglanda151/files/oglanda151.pdf>. – Accesat: 27.03.2020.
434. **Plecat de unde nimeni nu mai vine** ; Și omul are,-n fond, aceeași soartă ; Doar când să treci de ultimul pârleaz ; Doar omul, hăituit din varii părți ; Pornit la drum, nu frica mă-nfioară : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Pro Saeculum. – 2014. – Nr 7/8. – P. 125-126 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.pro-saeculum.ro/arhiva/pdf/saeculum99.pdf#page=125>. – Accesat: 25.03.2020.
435. **Și toți se jură: lupi în piei de oaie...** ; Canari și noi, vânduți pe trei parale ; Iar sângele, că-i verde sau de maur ; Să avem o cruce și-un mormânt ; Doamne,-adună-mă în una ; Și nici tu remușcare sau județ ; Stejarii mor ca socluri statuare : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Limba Română. – 2014. – Nr 5. – P. 58-62 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/numere/d61.pdf>. – Accesat: 20.12.2019.

2015

436. **Atât de grea a anilor povară** ; La capătul spinoasei curse, lunge ; Pe mine timpul tot la fel mă fură ; Strângându-și boiul lujer unduios ; Nimic în timp nu-i veșnic: omul, pasul ; Doar când să treci de ultimul pârleaz ; E bardul – trist. Sfârșitul nu exultă : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Alternanțe. – 2015. – Nr 4. – P. 17-18 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://jamesmeredith.files.wordpress.com/2015/09/revista-alternante-nr-4-9-2015-bt-1.pdf>. – Accesat: 23.03.2020.
437. **Când mă-nsenin, când gânduri mă-mpresoară** ; Ce nadă de balsam v-o fi momit?... ; Feciorii noștri o iau spre țări străine ; Un

- dor nu-l vindeci, care nu te lasă ; Căsuțele, în șuieru-i hoinar ; Mai bine e, oriunde te-ai afla ; Cocorii vin în zvon de rundunuș ; Cei mai vestiți de i-am aduce-acasă ; Mută urbea, moș Ajun, la țară ; Uitase, bietu,-n salturile-i alegra : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Destine literare. – 2015. – Nr 71/72. – P. 156-158 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://destine-literare.com/wp-content/uploads/2019/05/59.pdf>. – Accesat: 20.12.2019.
438. **Chiar dacă natul li-i, oricum, prea șters** ; E-n orice leac și-o doză de venin ; Suntem cu toții,-n viață, pasageri ; Pendulul lin al spiceilor vrăbete ; Ce-atâta caznă, larmă, vânzoleală? : [sonete] / Nicolae Mătcăș // Pro Saeculum. – 2015. – Nr 3/4. – P. 122 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.pro-saeculum.ro/arhiva/pdf/saeculum103.pdf#page=122>. – Accesat: 20.12.2019.
439. **Cocorii știm c-or să revină-n primăvară** ; Feciorii noștri-o iau spre țări străine ; Vor reveni doar ei, nemuritorii ; Noi toți suntem, prin viață, pasageri ; Nimic în timp nu-i veșnic: omul, pasul ; Doar timpul. El nu stă nici o secundă ; Din lumea asta, vieților hotarnic ; Te-nciuzi pe ea și tot cu ea faci casă ; Dar cel mai mare:-august, fenomenal ; Pornit la drum, nu frica mă-nfioară ; Și omul are,-n fond, aceeași soartă ; Acesta-i omul. Bob căzut din spic ; Și el e-n viață-o frunză ordinară ; Plecat de unde nimeni nu mai vine ; Stejarii mor ca socluri statuare [Resursă electronică] : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Observatorul.com. – 2015. – 21 dec. – Disponibil: http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=articleviewdetail&ID=15022. – Accesat: 29.03.2020.
440. **Dar când o fi haîna să mă cate...** : [sonet] / Nicolae Mătcăș // Sonet : Antologie românească / Florian Chelu Madeva. – Oradea, 2015. – Pt. a 5-a. – P. 644-645.
441. **Dar cum se-neacă nava pe uscat** ; Moderne Lear, vrevile-i nu te-ntorc? : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Apollon. – 2015. – Nr 5. – P. 11 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: https://issuu.com/suruianucamelia/docs/apollon_61. – Accesat: 27.03.2020.
442. **De câte ori n-ai stare să mă-naripi** ; La răzbumarea mieilor, de Paște : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Vatra veche. – 2015. – Nr 7. – P. 22 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: https://issuu.com/lumealuiacum/docs/vatra_veche_7_2015. – Accesat: 30.08.2019.
443. **În visele și-aleanul ros de molii** ; Și chihlimbaru-ascunde impurități și tină ; Când n-o mai fi nici sevă, nici vigoare ; Că, la Zamolxe sau la Dumnezeu ; Ci mă lăsați furtunilor călare ; Cocorii știu

- c-or să revină-n primăvară : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Pro Saeculum. – 2015. – Nr 1/2. – P. 120-121 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.pro-saeculum.ro/arhiva/pdf/saeculum101.pdf#page=120>. – Accesat: 24.03.2020.
444. **Mai mare bogăție nu-i când ai** ; Cum urlă gloata, aclamând capșapul ; La cât de mare ne-a fost așteptarea ; Mai strașnic decât râurile toate ; Cel mai bogat în patrii om din lume : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Luceafărul. – 2015. – 5 aug. ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://luceafarul.net/debut-in-luceafarul-sonete-de-nicolae-matcas>. – Accesat: 20.12.2019.
445. **Mai mare bogăție nu-i când ai** ; Un dor nu-l vindeci, care nu te lasă ; Zadarnic. Limba ne-a salvat și-acasa ; Mai strașnic decât râurile toate ; Cel mai bogat în patrii om din lume ; Sub valul tău al pavezei legale ; Ca iedera în corp ți-au concrescut ; Ți-e inima un purice de frică ; Le-ar sta mai bine, poate,-acestor bei ; Dar sunt convins că-n ceasul de apoi ; Eu numai cu mileniile mă-mpac : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 2015. – Nr 3/4. – P. 163-169 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/numere/d92.pdf>. – Accesat: 20.12.2019.
446. **Păcatul, greu, povarnic și apasă** ; Feciorii noștri-o iau spre țări străine ; Piranda, indolentă: „Mucles, flit...” ; Din trecerea mea, care, iat-o,-i pe tușă ; Nu-i trebuie alt aur sau arginți : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Pro Saeculum. – 2015. – Nr 7/8. – P. 186-187 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.pro-saeculum.ro/arhiva/pdf/saeculum107.pdf#page=186>. – Accesat: 25.03.2020.
447. **Să nu te pui cu insul într-o dungă** ; Dar sună ceasul, timpul năruș ; Cum știm că-i fără seamăn mila Ta ; Din lumea asta, vieților hotarnic ; Doar timpul. El nu stă nici o secundă : [sonete] / Nicolae Mătcaș // Constelații diamantine. – 2015. – Nr 8. – P. 11 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: https://issuu.com/doinadragut/docs/constelatii-diamantine-nr-60-2015_e76fb476668c-fe/30. – Accesat: 28.03.2020.
448. **Sărut, femeie, urma de brăzdare** ; Dar cum să-ți prind gândirea în mișcare? ; De nu l-ar vinde-un amănunt subtil ; Iar când cu miei va ninge prin ponoare ; N-ai vrea și tu să vii în fapt de seară : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Poezia. – 2015. – Nr 2 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://uniuneascrititorilorfilialaiasi.ro/poezia/2015/06/16/nicolae-matcas/>. – Accesat: 20.12.2019.

449. **Sonete** / Nicolae Mătcăș // Constelații diamantine. – 2015. – Nr 10. – P. 3 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://issuu.com/doinadragut/docs/constelatii-diamantine-nr-62-2015/25>. – Accesat: 25.03.2020.
450. **Stejarul mor ca socluri statuare** ; Corsarul taie nodul la odgon ; Bat miezul nopții carii-n căpriori : [sonete] / Nicolae Mătcăș // Constelații diamantine. – 2015. – Nr 10. – P. 39 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://issuu.com/doinadragut/docs/constelatii-diamantine-nr-62-2015/25>. – Accesat: 29.03.2020.
451. **Și doar atunci să-mplânți în rocă dalta** ; Cum stau așa, cu furca prinsă-n caier ; Creștin să fii, pios, în postul mare ; Cum să-ți opresc căderea ta din mers? ; Dar cum să-ți prind gândirea în mișcare? ; Și chihlimbaru-ascunde impurități și tină ; Dar cum s-o iert de-o mie de păcate? ; Vor reveni doar ei, nemuritorii ; Cocorii știm c-or să revină-n primăvară ; Pornit la drum, nu frica mă-nfioară : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Destine literare. – 2015. – Nr 63/66. – P. 153-155 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://destine-literare.com/wp-content/uploads/2019/05/57.pdf>. – Accesat: 29.03.2020.

2016

452. **Acesta-i omul. El a vrut să zboare** ; Un geniu doar nu-ți fu străin defel ; Viața n-am sculptat-o. Nemuirea! : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Oglinda literară. – 2016. – Mai (Nr 173). – P. 11682 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://tinyurl.com/yyaoclrh>. – Accesat: 23.03.2020.
453. **Aici domn' doctor e la el acasă** ; Năvalnic râu vor curge, foc, șuvoi ; De parc-ar fi acum chiar începutul ; Îndarn bate toaca a sec, ghionoaie? ; Cocorii mei de dor cu son de vers ; De gardă-un greier-țâr, la căpătâi ; Dar pașii lui mai netezesc eterul ; Ei și-n spitale-s lucruri de prisos ; Ce-ar fi, în veacul sec de sentimente... ; Bolnăv cum sunt de viață din naștere ; Cum tot tocăm gogoși de sar surcele ; La prânz din ochi îmi face semnul gropii ; Din ceasu-n care fuse internat ; De ce n-ai sta, l-întreb, măcar un pic ; Conchid că precizarea-i are stofă ; Când vine vorba de politice ; De sub ogheal, în zori, din șauă sare ; A doua zi, din ochi sclipindu-i roua [Resursă electronică] : [sonete] / Nicolae Mătcăș // Observatorul.com. – 2016. – 27 mar. – Disponibil: http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=articleviewdetail&ID=15343. – Accesat: 29.03.2020.

454. **Căci după – cine oare garantează?** : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Apollon. – 2016. – Nr 11. – P. 33.
455. **Cât timp la horă e acasă ia** : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Apollon junior. – 2016. – Nr 10. – P. 11.
456. **Cel mai de preț din darurile cerești** ; Un lucru-i cert: în marea înclăștare ; Cum ea nu crede-o iotă vorbei mele ; Greu să trăiești frumos fără iubire ; Ce-l paște-n bobi? Norocul? Nenorocul? : [sonete] / Nicolae Mătcaș // Constelații diamantine. – 2016. – Nr 3. – P. 11 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://issuu.com/doinadragut/docs/constelatii-diamantine-nr-67-2016/20>. – Accesat: 29.03.2020.
457. **Corabie-n derivă,-n friguri prora** ; Când vine gerul, greierul – pe șa ; Când suie omu-n pisc sau când coboară ; Drumarii, însă, toacă tololoi ; De când se conectase la comoară : [sonete] / Nicolae Mătcaș // Climate literare. – 2016. – Nr 91. – P. 36 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://climate.literare.ro/arhiva/91.pdf>. – Accesat: 29.03.2020.
458. **Cu spete tari și late-n Parlament** : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Apollon. – 2016. – Nr 5. – P. 22.
459. **Cum, roși de carii timpurilor noi** ; Din huma caldă-a gliei într-o ființă vie ; Sub soare, zloată, vânt ori flegma lunii ; Dar e bărbat, zgârcit la jalet, tângă : [sonete] / Nicolae Mătcaș // Armonii culturale. – 2016. – 21 sept. ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://armonii culturale.ro/2016/09/21/nicolae-matcas-cum-ro-si-de-carii-timpurilor-noi-sonete/>. – Accesat: 17.02.2020.
460. **Dar niciodată nu voi da din casă** ; Cu arma fiți, o, lumi, voi, mai atente ; Privește-le c-o tristă resemnare ; Seraficele jertfe de război... ; Dar sunt convins că-n ceasul de apoi ; În cele vremi de groaznică urgie ; În stuf rămase, bietul, să ierneze : [sonete] / Nicolae Mătcaș // Armonii culturale. – 2016. – 30 mar. ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://armonii culturale.ro/2016/03/30/nicolae-matcas-7-sonete/>. – Accesat: 20.12.2019.
461. **De s-o-ntâmpla, în nouă vieți antume** ; Să fi rămas sub cortul meu pinaciu : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Bogdania. – 2016. – Nr 25/26. – P. 29.
462. **Devii duios, să fii și piatră seacă** ; La toate-nvăț, că-i plantă, fructă, floare ; Sărac mai bine,-avid de-nvățăminte ; Un geniu doar nu-ți fu străin defel ; Viața n-am sculptat-o. Nemurirea! ; Balanța dac-ar fi să-mi țină parte : [sonete] / Nicolae Mătcaș // Portal-MĂIASTRA. – 2016. – Nr 2. – P. 41 ; Idem [Resursă

- electronică]. – Disponibil: <https://zenoviecarlugea1950.files.wordpress.com/2016/04/maiastra-nr-2-2016-tipar.pdf>. – Accesat: 24.03.2020.
463. **Iar eu visez** : [versuri] / Nicolae Mătcaș // ION : Foaie de familie literară românească. – 2016. – Nr 22/23 (Nov.-Dec.). – P. 22.
464. **Iar victima să-și apere călăul?** ; Să vezi cum dorm ca sfinții de cumiști ; Ce-i mână, atunci, din pluripartidie? ; Dar la un nou scrutin în Capitoliu ; Gonit din post, pe rupte cotoanoage : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Pro Saeculum. – 2016. – Nr 3/4. – P. 166 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.pro-saeculum.ro/arhiva/pdf/saeculum111.pdf#page=166>. – Accesat: 25.03.2020.
465. **Istoria de basme n-a dus lipsă** ; Dar mâna ceea, Doamne... mă cutremur ; Când, peste ani, sakura-n Fukushima ; Nescrisa lege-a neamului de câini : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Destine literare. – 2016. – Nr 79/82. – P. 199 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://destine-literare.com/wp-content/uploads/2019/05/62b.pdf>. – Accesat: 25.03.2020.
466. **În limba română** ; Bărbații Moldovei ; Iarnă în Basarabia ; Somnul de veghe ; Român mi-i neamul, românesc mi-i graiul : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Portal-MĂIASTRA. – 2016. – Nr 4. – P. 50 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://zenoviecarlugea1950.files.wordpress.com/2013/10/anul-xii-2016-nr-4-49.pdf>. – Accesat: 24.03.2020.
467. **În plete nins, din chip îți faci icoană** ; Nebun mai bine, orb, săgeată, zimț ; Sub cruce-n grui, balsam la căpătâi ; Să-i fie de ajuns și de rămas ; De ani de zile fata toarce-ntruna : [sonete] / Nicolae Mătcaș // Constelații diamantine. – 2016. – Nr 11. – P. 20 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://issuu.com/doinadragut/docs/constelatii-diamantine-nr-75-2016/37>. – Accesat: 29.03.2020.
468. **În ziua-n care-om da de-acea comoară** : [coroană de sonete] / Nicolae Mătcaș // Moldova literară. – 2016. – Nr 4. – P. 14-16 ; Constelații diamantine. – 2016. – Nr 12 (76). – P. 50-51 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://issuu.com/doinadragut/docs/constelatii-diamantine-nr-76-2016/51>. – Accesat: 20.12.2019 ; Limba Română. – 2017. – Nr 1. – P. 146-154 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/numere/d98.pdf>. – Accesat: 20.12.2019.
469. **Încerc să-ți prind conturul pe hârtie** ; Aflării noastre-n vreme cel mai probant atú : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Bogdania.

- 2016. – Nr 27/28. – P. 18-19 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://issuu.com/revistabogdania/docs/revista-bogdania-nr-27-28-septembri>. – Accesat: 04.04.2020.
470. **La ce să-i pui prin muncă crizei digul?** ; Iar de răsuflă inarmonic, greu ; Cum să-ți oprim căderea ta din mers? ; Noi toți suntem prin viață pasageri ; Feciorii noștri-o iau spre țări străine : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Cronograf. – 2016. – Nr 2. – P. 22-23 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://en.calameo.com/read/0048509659887904dbca5>. – Accesat: 29.03.2020.
471. **La izvorul lui Eminescu** [Resursă electronică] : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Observatorul.com. – 2016. – 6 iul. – Disponibil: http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=article-viewdetail&ID=15767. – Accesat: 29.03.2020.
472. **Le-ar sta mai bine, poate,-acestor bei** ; În prag de vot : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Apollon. – 2016. – Nr 8. – P. 32.
473. **Lumina vie a credinței tale** ; Poveste ca-n romane de iubire ; Visami-te-aș, o, salcie, fecioară ; Nu cine-o puse-n cale fu nebun : [sonete] / Nicolae Mătcaș // Spații culturale. – 2016. – Nr 47. – P. 45.
474. **Mai mândre nu-s averi și nici comoară** ; E mai ușor, oriunde te-ai afla ; Dar sunt convins că, dacă s-ar trezi ; Aici a fost și-n veci o să rămână ; Cu tine m-am născut în astă lume ; Când cântă diva noastră-n Chișinău ; Ne-ai fost, cât am mocnit, răbdat, tăcut ; Pe când și cea supremă, coronara? ; Și eu mă usc, dar frații mei, vlăstare ; Cu tancul lui nu doară te doboară ; La digul de protecție-a ființei ; Nu poți să pui – și nu-i de azi, de mâine ; Așa-i la frații mari și mici mereu ; Nu tu regret sau pas în urmă-n stroi ; Creștin cum ești, te-ntrebi ca în proverb ; Dar toți se-afundă-n, viu, focul gheenei ; Escrocul, mai smolit că-i, mai bălan ; Pe furturi pus și pe căpătuială ; Căsuțele, în șuieru-i hoinar ; Și-n locul casei părintești (eterne?)... ; Nu țara să ți-o mute-n băi de lapte ; Și-n legământ ca lacrima curat : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Porțile Nordului. – 2016. – P. 1-26 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://issuu.com/emanuelpepe/docs/matcas.docx>. – Accesat: 27.03.2020.
475. **Mai scoate, state, dintr-un loz un plic** : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Pro Saeculum. – 2016. – Nr 5/6. – P. 147 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.pro-saeculum.ro/arhiva/pdf/saeculum113.pdf#page=147>. – Accesat: 25.03.2020.
476. **Mai scoate, state, dintr-un loz în plic...** ; Că nu e musai să devii poet ; Cât sângerează rănilor și dor : [versuri] / Nicolae Mătcaș //

- Pro Saeculum. – 2016. – Nr 7/8. – P. 131 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.pro-saeculum.ro/arhiva/pdf/saeculum115.pdf#page=131>. – Accesat: 25.03.2020.
477. **Ne-a spart fortuna-n două răsuflarea ; Să avem o cruce și-un mormânt ; Canari și noi, vânduți pe trei parale ; Când te-au mormit cu strălucirea toată ; Doamne,-adună-mă în una ; Mai strașnic decât râurile toate ; Ci lupii mușatini și basarabi ; Îndarn basarabeauul strivi sârma ghimpată? ; Zadarnic. Limba ne-a salvat și-acasa ; Dacă graiul cel sfânt ni-l vom pierde, placizi, într-o zi ; Pe sol străin n-am mas și nici nu mânem ; Cioroi la cârmă, face și desface ; Masacrul lor, haîn, e încă viu ; Să știe el, Irod, și toți irozii ; Poți să mă faci orfan de chipul meu ; N-aș fi, Doamne, sacrileg ; Sisifi curbați sub plumbul nedreptății ; De unde, taică? Ursu-o ia cu-ncetul ; Și să mai zici că-i dat de la natură ; Nu-i țarc. Pe apa sâmbetei s-a dus ; Quo vadis, Kraîna? Mamă tu, RM? ; Cât timp la horă e acasă ia ; Cu sete să le soarbem, seculară ; Când mă-nsenin, când gândul mă-mpresoară ; Mai mare bogăție nu-i când ai [Resursă electronică] : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Observatorul.com. – 2016. – 12 febr. – Disponibil: <http://www.observatorul.com/default.asp?action=articleviewdetail&ID=15175>. – Accesat: 27.03.2020.**
478. **Nu țara să ți-o mute-n băi de lapte ; Și-n legământ ca lacrima curat ; Așa e omul: ne-mpăcat cu soarta ; Un mod firesc de viață, nu un chin e ; Doar un infarct când iama dă prin peșteri ; Nemai-sperând la mile-mpărătești : [sonete] / Nicolae Mătcăș // Armonii culturale. – 2016. – 8 sept. ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://armoniiculturale.ro/2016/09/08/nicolae-matcas-sonete/>. – Accesat: 27.03.2020.**
479. **O fi fiind ea, viața,-n cer frumoasă ; Mă doare luna, strânsă în cătușă ; Pedeapsa Minervei pe-o vreme se-amână? ; E cert: o lume-ntreagă-ar fi avut ; Cum stau așa, cu furca prinsă-n caier : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Cronograf. – 2016. – Nr 1. – P. 36-37 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://en.calameo.com/read/004850965d18e70240ff3>. – Accesat: 27.03.2020.**
480. **Pe ceruri stea, sidef pe fund de mare : [coroană de sonete] / Nicolae Mătcăș // Moldova literară. – 2016. – Nr 2. – P. 37-39 ; Observatorul.com [Resursă electronică]. – 2016. – 15 apr. – Disponibil: http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=article-viewdetail&ID=15427. – Accesat: 27.03.2020.**

481. **Să-ți spui, punând sub lupă cromozomul** ; Satan, din beznă,-n piezi, își umflă foiul ; Nu țara să ți-o mute-n băi de lapte ; Și-n locul casei părintești (eterne?)... ; Prin ce-ai supus ascunsei tale grații? ; Și nu pricepi: ori lumea e nebună... : [sonete] / Nicolae Mățaș // *Destine literare*. – 2016. – Nr 83/84. – P. 162-163 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://destine-literare.com/wp-content/uploads/2019/05/63.pdf>. – Accesat: 27.03.2020.
482. **Să zăbovim pe-o viață amândoi** ; Dar cum să-ți prind gândirea în mișcare? ; Iubirea nu-i un tren plecat din gară ; Și corbul sumbru iar începe-a plânge ; Când, peste ani, sakura-n Fukushima ; Și prima-i bună rău, și cea zurlie ; Pornit la drum, nu frica mă-nfioară ; Stejarii mor ca socluri statuare : [versuri] / Nicolae Mățaș // *ACTori printre stele : Antologie de poezie contemporană românească „Armonii culturale”* / coord.: Gheorghe A. Stroia. – Adjud, 2016. – Vol. 1. – P. 209-216.
483. **Sunt beat de viață ca de sânnuri crepul** ; Iar dacă lupii n-or cădea la pace ; Bigot sadea, a mea e erezia ; Și parcă simt cum – vai! – dintr-un răsuflet ; S-o ardem toată, chiar de ne-om topi ; Iubirea-n orice veac: prosper, netot... ; Sleit de disperarea-mpotrivirii ; Ce-s viața, moartea fără, între ele... ; Întâia oară-ți vânturi viața toată ; De-atunci clienți, pe zloată, vânt sau ger ; Într-o tavernă magică bohemă ; Oricine,-n fond, se crede Olofern ; Dar nu scăpăm de botox, silicon ; Dar fără pasiuni pe lefi de lame : [sonete] / Nicolae Mățaș // *Moldova literară*. – 2016. – Nr 3. – P. 15-17.
484. **Și-atât de simplu-i! Vede Dumnezeu** ; Și totuși, DNA pornind prohodul ; Dar l-a trădat un mort dintre cei vii ; Pârātu-și neagă vina-n do major ; Estimp, la gherlă, Tecla că-i sau Puia ; Să nu mai detecteze unda portul? ; Și scriu ocnașii tone de hârtie ; Așa cum legea noastră-i prea de oaie : [sonete] / Nicolae Mățaș // *Constelații diamantine*. – 2016. – Nr 9. – P. 26 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://issuu.com/doinadragut/docs/constelatii-diamantine-nr-73-2016/29>. – Accesat: 27.03.2020.
485. **Și melcul are casă mândră, dar e...** ; De ei n-ar vrea să știe DNA? ; Nu i-ai căta-o, viața, la cotor ; N-ar fi să dea și el cu subsemnatul? ; A fost rechin, dar a murit plătică ; Ci juzii nu-s și ei firăvi din fire ; Doar când se strânge funia la par : [versuri] / Nicolae Mățaș // *Constelații diamantine*. – 2016. – Nr 7. – P. 43 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://issuu.com/doinadragut/docs/constelatii-diamantine-nr-71-2016/15>. – Accesat: 27.03.2020.

- 486. Vioara strânge-ncins la piept arcușul ;** Slăvită fi și binecuvântată ; Cu cât mai lúciu arde și mai tare ; Căci dragostea e ardere deplină ; Nu-i drumul tern ca șaua la oblânc ; De-atunci pe boltă-și poartă-ntruna arca : [versuri] / Nicolae Mătcaș // 13 Plus. – 2016. – Nr 183 (Iul.-Sept.). – P. 44-45.

2017

- 487. Aș fi plecat ca mierla din zăvoi ;** De cum te-ai dus cu toamnele din vii : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Plumb. – 2017. – Ian. (Nr 118). – P. 3 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://usrbacau.ro/wp-content/uploads/2017/01/Nr.-1-ianuarie-2017-Layout-1.pdf>. – Accesat: 17.02.2020.
- 488. Catrene /** Nicolae Mătcaș // Vatra veche. – 2017. – Nr 12. – P. 84 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-12-2017.pdf>. – Accesat: 27.03.2020.
- 489. Când e să-ți iei picioarele-n spinare ;** Îi steie-n gât ranchiunei duca mea : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Constelații diamantine. – 2017. – Nr 84. – P. 26 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://issuu.com/dragos.gelu/docs/constelatii-diamantine-nr-84-2017>. – Accesat: 25.03.2020.
- 490. Când nu-ți permite,-o blondă, pe tipsie ;** Zdrobit de chix să nu te lași, copile ; Sub raza unui gând ce ne-mpresoară : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Pro Saeculum. – 2017. – Nr 1/2. – P. 143 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.pro-saeculum.ro/arhiva/pdf/saeculum117.pdf#page=143>. – Accesat: 25.03.2020.
- 491. Dar cum să-l țină, biata,-n hățuri când...** ; Doar de s-ar fofila vreo secătură ; Apelul, franc, concedu-l, azilanții ; De-i pace-n lume, răcă sau război ; Pe scut rămâi: cu tine-i Dumnezeu ; Ai revenit în țara de litanii ; Spre cimitir doar, ultima lor casă ; Să-i punem net acestui bont berbece ; Că l-ar pizmi, milogul barosan : [sonete] / Nicolae Mătcaș // Cartelul metaforelor. – 2017. – Nr 36/38. – P. 7.
- 492. Delicii epigram(at)ice /** Nicolae Mătcaș // Apollon. – 2017. – Nr 10. – P. 17.
- 493. Delicii epigram(at)ice /** Nicolae Mătcaș // Apollon junior. – 2017. – Nr 10. – P. 16.
- 494. Delicii epigram(at)ice /** Nicolae Mătcaș // Apollon junior. – 2017. – Nr 11. – P. 5.

495. **Delicii epigram(at)ice** / Nicolae Mătcaș // Armonii culturale. – 2017. – 14 oct. ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://armoniiculturale.ro/2017/10/14/nicolae-matcas-delicii-epigramatic/>. – Accesat: 20.12.2019.
496. **Delicii epigram(at)ice** / Nicolae Mătcaș // Armonii culturale. – 2017. – 21 oct. ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://armoniiculturale.ro/2017/10/21/nicolae-matcas-delicii-epigramatic-2/>. – Accesat: 27.03.2020.
497. **Delicii epigram(at)ice** / Nicolae Mătcaș // Constelații diamantine. – 2017. – Nr 12. – P. 51 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://issuu.com/doinadragut/docs/constelatii-diamantine-nr-88-2017>. – Accesat: 28.03.2020.
498. **Delicii epigram(at)ice** / Nicolae Mătcaș // Moldova literară. – 2017. – Nr 4. – P. 68.
499. **Delicii epigram(at)ice** / Nicolae Mătcaș // Vatra veche. – 2017. – Nr 9. – P. 81 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-9-BT.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.
500. **Delicii epigram(at)ice** / Nicolae Mătcaș // Vatra veche. – 2017. – Nr 11. – P. 83 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-11-BT.pdf>. – Accesat: 25.03.2020.
501. **De nu, să-l pui în care hibernom?** ; Ci ai rămas un simplu mă-răcine ; Să vezi cum dorm ca sfinții de cuminți ; La fel ocașul. Ars în carne vie... ; Nu poate-un lucru, monstrul hominid ; O umilință doar n-au tolerat ; De parcă axu-l ține, dreaptă, Ana ; Doar moartea-și poartă-n voie disponenda ; Iar tacirgiii, beți de stupizie ; Chiar dacă noi păcate-nfășuri pe mosor ; Acasă-ntorși într-un târziu, durut ; Ce-ar fi ca președintele de țară ; Prin jertfa lor respiră liber țara : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Moldova literară. – 2017. – Nr 1. – P. 11-13.
502. **De-o fi să mă prindă-un muson sau taifun tale quale** : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Ovidiu. Două milenii de neuitare : Antologie de texte literare. – Constanța, 2017. – P. 68.
503. **Din Fiji korowai, rebel din Ciad** ; Să n-ai trecut de gloriei, nat select ; Nu crezi c-ar fi, Stăpâne, mai cu gust? ; Ce-ar fi să-l dăm de-a dura pe poltron? : [sonete] / Nicolae Mătcaș // Constelații diamantine. – 2017. – Nr 4. – P. 48 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://issuu.com/doinadragut/docs/constelatii-diamantine-nr-80-2017>. – Accesat: 28.03.2020.

504. **Epigrame** / Nicolae Mătcăș // BOEM@. – 2017. – Nr 11 (105). – P. 40 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.inforapart.ro/boema/reviste/Boema105.pdf>. – Accesat: 23.03.2020.
505. **Epigrame** / Nicolae Mătcăș // Constelații diamantine. – 2017. – Nr 10. – P. 49 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.noidacii.ro/Nr.%20104,%202017/Constelatii-diamantine-nr-86-2017.pdf>. – Accesat: 23.03.2020.
506. **Gelozie ; Și dulci, și amare : [poeme]** / Nicolae Mătcăș // Constelații diamantine. – 2017. – Nr 6. – P. 10 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://issuu.com/doinadragut/docs/constelatii-diamantine-nr-82-2017>. – Accesat: 28.03.2020.
507. **În limba română ; Mă doare femeia ; Rug ; Trenul cu un singur pasager : [versuri]** / Nicolae Mătcăș // *Cenaclul literar-artistic IDEAL la 10 ani de activitate : Antologie*. – București, 2017. – P. 316-319.
508. **Într-o tavernă magică bohemă ; Oricine,-n fond, se crede Olofern ; La ce prepusuri se dedau flecarii ; Vioara strânge-ncins la piept arcușul ; Slăvită fii și binecuvântată ; Ești în canoane-o sfântă, nu profană : [versuri]** / Nicolae Mătcăș // BOEM@. – 2017. – Nr 102. – P. 6 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.boema.inforapart.ro/reviste/Boema102.pdf>. – Accesat: 23.03.2020.
509. **Nociv, hibridul. Taie-l la cotor ; Convins, în mârșavia-i, că doar astfel ; Acest Irod modern, mnemozătrașul ; Clevetnicii, răzniții și nerozii ; Mai certă nu-i pe lume garanție : [versuri]** / Nicolae Mătcăș // Apollon. – 2017. – Nr 2. – P. 31 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: https://issuu.com/emiliatutuianu/docs/apollon_82_-_fenomenul_artistic_roa/35. – Accesat: 28.03.2020.
510. **O Țară am** [Resursă electronică] : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Liber TV. – 2017. – 16 febr. – Disponibil: <https://libertv.md/social/poezia-zilei-o-tara-am>. – Accesat: 10.01.2020.
511. **Oricine,-n fond, se crede Olofern ; Ești în canoane-o sfântă, nu profană : [versuri]** / Nicolae Mătcăș // *Cartea poeziei 2017 / antologator: Călina Trifan*. – Chișinău, 2017. – P. 17-18.
512. **Să n-o asmuți un pic și pe nerod? ; Chiar n-ai un pic de jenă în foc să-ți dea canopa? ; Ne-ndreaptă, Doamne, văzul bazaochi ; Ca-n carne vie taie adevărul ; Pe alt meleag ca să nu cazi în plasă ; Scurmând îndarn prin huci și tamariscă ; Că, liber șoim, și tot, în disperare : [sonete]** / Nicolae Mătcăș // Constelații diamantine. – 2017. – Nr 3. – P. 23 ; Idem [Resursă electronică].

- Disponibil: <https://issuu.com/doinadragut/docs/constelatii-diamantine-nr-79-2017>. – Accesat: 28.03.2020.
513. **Strigături și epigrame** / Nicolae Mățaș // Apollon. – 2017. – Nr 11. – P. 7.
514. **Și dacă ... (I)** ; Logodit din naștere ; Prima lecție de citire pentru fiul meu : [versuri] / Nicolae Mățaș // România, pentru Tine! : Antologie de poezie „Armonii culturale” / coord.: Gheorghe A. Stroia, Cristian Petru Bălan. – Adjud, 2017. – P. 175-181.
515. **Țara mea de dincolo de sârmă** ; Odihnă n-ai și-acum, când răscolești ; Mă doare rău memoria când, vie ; Au cum să fii în stare să-i sacrifici... : [versuri] / Nicolae Mățaș // Bogdania. – 2017. – Nr 35/36. – P. 56 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://issuu.com/revistabogdania/docs/revista-bogdania-nr-35-36-mai-iunie>. – Accesat: 28.03.2020.

2018

516. **Catrene** / Nicolae Mățaș // Constelații diamantine. – 2018. – Nr 7. – P. 51 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://issuu.com/doinadragut/docs/constelatii-diamantine-nr-95-2018>. – Accesat: 28.03.2020.
517. **Catrene** / Nicolae Mățaș // Constelații diamantine. – 2018. – Nr 9. – P. 30 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://issuu.com/doinadragut/docs/constelatii-diamantine-nr-97-2018>. – Accesat: 26.04.2020.
518. **Catrene** / Nicolae Mățaș // Vatra veche. – 2018. – Nr 8. – P. 80 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-8-2018.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.
519. **Catrene coraligene** / Nicolae Mățaș // Vatra veche. – 2018. – Nr 12. – P. 84 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-12-2018.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.
520. **Delicii epigram(at)ice** / Nicolae Mățaș // Apollon. – 2018. – Nr 1. – P. 28.
521. **Delicii epigram(at)ice** / Nicolae Mățaș // Moldova literară. – 2018. – Nr 1. – P. 59-60.
522. **Epigrame** / Nicolae Mățaș // BOEM@. – 2018. – Nr 3. – P. 41 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://issuu.com/boema/docs/boema109>. – Accesat: 28.03.2020.

523. **Epigrame** / Nicolae Mătcăș // Caietele „Columna”. – 2018. – Nr 1. – P. 19 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://app.box.com/s/4ha9n87inhm9wmvy4kjqg4tij1m4srf9>. – Accesat: 28.03.2020.
524. **Fente evanescente** : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Moldova literară. – 2018. – Nr 4. – P. 90-91.
525. **Fente evanescente** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Observatorul.com. – 2018. – 18 noiem. – Disponibil: http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=article-viewdetail&ID=19118. – Accesat: 29.03.2020.
526. **Fente evanescente** : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Vatra veche. – 2018. – Nr 8. – P. 83 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-8-2018.pdf>. – Accesat: 29.03.2020.
527. **Fente evanescente** : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Vatra veche. – 2018. – Nr 9. – P. 84 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-9-2018-BT.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.
528. **Fente evanescente** : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Vatra veche. – 2018. – Nr 10. – P. 83 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-10-2018.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.
529. **Fente evanescente** : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Vatra veche. – 2018. – Nr 11. – P. 82 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-11-2018.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.
530. **Loc de dat cu... epigrama (III)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2018. – 26 aug. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-iii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
531. **Loc de dat cu... epigrama (IV)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2018. – 2 sept. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-iv.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
532. **Loc de dat cu... epigrama (V)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2018. – 9 sept. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-v.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.

533. **Loc de dat cu... epigrama (VI)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2018. – 16 sept. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-vi.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
534. **Loc de dat cu... epigrama (VII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2018. – 23 sept. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-vii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
535. **Loc de dat cu... epigrama (VIII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2018. – 30 sept. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-viii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
536. **Loc de dat cu... epigrama (IX)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2018. – 7 oct. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-ix.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
537. **Loc de dat cu... epigrama (X)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2018. – 14 oct. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-x.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
538. **Loc de dat cu... epigrama (XI)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2018. – 21 oct. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xi.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
539. **Loc de dat cu... epigrama (XII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2018. – 28 oct. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
540. **Loc de dat cu... epigrama (XIII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2018. – 4 noiem. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xiii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.

541. **Loc de dat cu... epigrama (XIV)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2018. – 11 noiem. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xiv.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
542. **Loc de dat cu... epigrama (XV)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani. – 2018. – 18 noiem. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xv.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
543. **Loc de dat cu... epigrama (XVI)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2018. – 25 noiem. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xvi.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
544. **Loc de dat cu... epigrama (XVII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2018. – 2 dec. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xvii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
545. **Loc de dat cu... epigrama (XVIII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2018. – 9 dec. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xviii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
546. **Loc de dat cu... epigrama (XIX)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2018. – 16 dec. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xix.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
547. **Loc de dat cu... epigrama (XX)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2018. – 23 dec. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xx.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
548. **Loc de dat cu... epigrama (XXI)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2018. – 30 dec. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-xxi.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.

549. **Strigături și epigrame** / Nicolae Mătcaș // Moldova literară. – 2018. – Nr 2. – P. 5-6.
550. **Strigături și epigrame** / Nicolae Mătcaș // Moldova literară. – 2018. – Nr 3. – P. 85-86.
551. **Strigături și epigrame** / Nicolae Mătcaș // Vatra veche. – 2018. – Nr 5. – P. 83 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-5-2018-BT.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.
552. **Strigături și epigrame** / Nicolae Mătcaș // Vatra veche. – 2018. – Nr 6. – P. 85 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-6-2018-BT.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.
553. **Strigături și epigrame** / Nicolae Mătcaș // Vatra veche. – 2018. – Nr 7. – P. 84 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-7-2018-final.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.
554. **Strigături și epigrame** [Resursă electronică] / Nicolae Mătcaș // Ben Todica : [blog]. – 2018. – 22 iul. – Disponibil: <http://ben-todica.blogspot.com/2018/07/strigaturi-si-epigrame-de-nicolae-matcas.html>. – Accesat: 10.01.2020.

2019

555. **Catrene coraligene** / Nicolae Mătcaș // Moldova literară. – 2019. – Nr 3. – P. 133-134.
556. **Catrene coraligene** [Resursă electronică] / Nicolae Mătcaș // Observatorul.com. – 2019. – 19 ian. – Disponibil: http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=articleviewdetail&ID=20829. – Accesat: 02.03.2020.
557. **Catrene coraligene** [Resursă electronică] / Nicolae Mătcaș // Observatorul.com. – 2019. – 20 apr. – Disponibil: http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=articleviewdetail&ID=19783. – Accesat: 02.03.2020.
558. **Catrene coraligene** [Resursă electronică] / Nicolae Mătcaș // Observatorul.com. – 2019. – 21 sept. – Disponibil: http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=articleviewdetail&ID=20375. – Accesat: 02.03.2020.
559. **Catrene coraligene** [Resursă electronică] / Nicolae Mătcaș // Observatorul.com. – 2019. – 22 oct. – Disponibil: http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=articleviewdetail&ID=20491. – Accesat: 02.03.2020.

560. **Catrene coraligene** / Nicolae Mătcaș // Vatra veche. – 2019. – Nr 1. – P. 83 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-1-2019.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.
561. **Delicii epigram(at)ice** [Resursă electronică] / Nicolae Mătcaș // Observatorul.com. – 2019. – 20 mai. – Disponibil: http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=articleviewdetail&ID=19919. – Accesat: 10.01.2020.
562. **Delicii epigram(at)ice** [Resursă electronică] / Nicolae Mătcaș // Observatorul.com. – 2019. – 18 iul. – Disponibil: http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=articleviewdetail&ID=20155. – Accesat: 10.01.2020.
563. **Delicii epigram(at)ice** [Resursă electronică] / Nicolae Mătcaș // Observatorul.com. – 2019. – 18 aug. – Disponibil: http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=articleviewdetail&ID=20253. – Accesat: 10.01.2020.
564. **Epigrame** / Nicolae Mătcaș // Vatra veche. – 2019. – Nr 3. – P. 84 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-3-2019.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.
565. **Epigrame** / Nicolae Mătcaș // Vatra veche. – 2019. – Nr 5. – P. 83 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-5-2019.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.
566. **Epigrame** / Nicolae Mătcaș // Vatra veche. – 2019. – Nr 6. – P. 84 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-6-2019-BT.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.
567. **Epigrame** / Nicolae Mătcaș // Vatra veche. – 2019. – Nr 7. – P. 84 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-7-2019.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.
568. **Epigrame** / Nicolae Mătcaș // Vatra veche. – 2019. – Nr 8. – P. 83 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-8-2019.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.
569. **Epigrame** / Nicolae Mătcaș // Vatra veche. – 2019. – Nr 9. – P. 84 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-9-2019.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.

570. **Epigrame** / Nicolae Mătcaș // Vatra veche. – 2019. – Nr 10. – P. 83 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-10-2019.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.
571. **Epigrame** / Nicolae Mătcaș // Vatra veche. – 2019. – Nr 12. – P. 83 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-12-2019.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.
572. **Epigrame criptograme** / Nicolae Mătcaș // Vatra veche. – 2019. – Nr 2. – P. 82 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-2-2019.pdf>. – Accesat: 21.12.2019.
573. **Epigrame criptograme** / Nicolae Mătcaș // Vatra veche. – 2019. – Nr 3. – P. 84 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://www.slideshare.net/IrinaLuciaMihalca/vatra-veche-nr-3-2019>. – Accesat: 21.12.2019.
574. **Fente evanescente** : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Vatra veche. – 2019. – Nr 11. – P. 83 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-11-2019.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.
575. **Loc de dat cu... epigrama (XXII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 6 ian. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xxii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
576. **Loc de dat cu... epigrama (XXIII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 13 ian. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xxiii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
577. **Loc de dat cu... epigrama (XXIV)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 20 ian. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xxiv.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
578. **Loc de dat cu... epigrama (XXV)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 27 ian. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xxv.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.

579. **Loc de dat cu... epigrama (XXVI)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 3 febr. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xxvi.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
580. **Loc de dat cu... epigrama (XXVII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 10 febr. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xxvii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
581. **Loc de dat cu... epigrama (XXVIII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 17 febr. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xxviii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
582. **Loc de dat cu... epigrama (XXIX)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 24 febr. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xxix.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
583. **Loc de dat cu... epigrama (XXX)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 3 mar. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xxx.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
584. **Loc de dat cu... epigrama (XXXI)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 10 mar. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xxxi.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
585. **Loc de dat cu... epigrama (XXXII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 17 mar. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xxxii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
586. **Loc de dat cu... epigrama (XXXIII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 24 mar. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xxxiii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.

587. **Loc de dat cu... epigrama (XXXIV)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 31 mar. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xxxiv.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
588. **Loc de dat cu... epigrama (XXXV)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 7 apr. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xxxv.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
589. **Loc de dat cu... epigrama (XXXVI)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 14 apr. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xxxvi.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
590. **Loc de dat cu... epigrama (XXXVII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 21 apr. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xxxvii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
591. **Loc de dat cu... epigrama (XXXVIII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 28 apr. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-xxxviii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
592. **Loc de dat cu... epigrama (XXXIX)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 5 mai. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xxxix.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
593. **Loc de dat cu... epigrama (XL)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 12 mai. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-xl.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
594. **Loc de dat cu... epigrama (XLI)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 19 mai. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-xli.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.

595. **Loc de dat cu... epigrama (XLII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 26 mai. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xlii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
596. **Loc de dat cu... epigrama (XLIII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 2 iun. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xliii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
597. **Loc de dat cu... epigrama (XLIV)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 9 iun. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xliv.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
598. **Loc de dat cu... epigrama (XLV)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 16 iun. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xlv.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
599. **Loc de dat cu... epigrama (XLVI)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 23 iun. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xlvi.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
600. **Loc de dat cu... epigrama (XLVII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 30 iun. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xlvii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
601. **Loc de dat cu... epigrama (XLVIII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 8 iul. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-xlviii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
602. **Loc de dat cu... epigrama (XLIX)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 15 iul. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-xlix.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.

603. **Loc de dat cu... epigrama (L)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 21 iul. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-l.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
604. **Loc de dat cu... epigrama (LI)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 29 iul. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-li.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
605. **Loc de dat cu... epigrama (LII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 4 aug. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-lii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
606. **Loc de dat cu... epigrama (LIII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 11 aug. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cu-epigrama-liii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
607. **Loc de dat cu... epigrama (LIV)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 18 aug. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-liv.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
608. **Loc de dat cu... epigrama (LV)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 25 aug. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lv.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
609. **Loc de dat cu... epigrama (LVI)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 1 sept. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lvi.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
610. **Loc de dat cu... epigrama (LVII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 8 sept. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lvii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
611. **Loc de dat cu... epigrama (LVIII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 15 sept.

- Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigramma-lviii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
612. **Loc de dat cu... epigrama (LIX)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 22 sept. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigramma-lvix.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
613. **Loc de dat cu... epigrama (LX)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 29 sept. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigramma-lx.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
614. **Loc de dat cu... epigrama (LXI)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 6 oct. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigramma-lxi.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
615. **Loc de dat cu... epigrama (LXII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 13 oct. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigramma-lxii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
616. **Loc de dat cu... epigrama (LXIII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 20 oct. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigramma-lxiii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
617. **Loc de dat cu... epigrama (LXIV)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 27 oct. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigramma-lxiv.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
618. **Loc de dat cu... epigrama (LXV)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 3 noiem. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigramma-lxv.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
619. **Loc de dat cu... epigrama (LXVI)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 10 noiem.

- Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigramma-lxvi.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
620. **Loc de dat cu... epigrama (LXVII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 17 noiem. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigramma-lxvii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
621. **Loc de dat cu... epigrama (LXVIII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 24 noiem. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigramma-lxviii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
622. **Loc de dat cu... epigrama (LXIX)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 1 dec. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigramma-lxix.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
623. **Loc de dat cu... epigrama (LXX)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 8 dec. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigramma-lxx.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
624. **Loc de dat cu... epigrama (LXXI)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 15 dec. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigramma-lxxi.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
625. **Loc de dat cu... epigrama (LXXII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 22 dec. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigramma-lxxii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
626. **Loc de dat cu... epigrama (LXXIII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2019. – 29 dec. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigramma-lxxiii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 29.03.2020.
627. **Strigături și epigrame** / Nicolae Mătcaș // Moldova literară. – 2019. – Nr 1. – P. 130-131.

628. Țara mea de dincolo de sârmă ; Mă doare rău memoria când, vie... ; Acele vremi par vremi demult apuse ; Au cum să fii în stare să-l sacrifici... ; N-ai cum proba cât vor lătra în țară ; Să n-ai trecut de gloriei, nat select ; Nu crezi c-ar fi, Stăpâne, mai cu gust?... ; Că nu e mûsai să devii poet ; Popoare mari sau țări cât o furnică ; Nu este-o lege și-ntre dobitoace?... ; Deși nu le-am trăit pe pielea mea ; Prin ei respiră ape, codri, munți ; N-ar fi un fir de iarbă să dispară ; Să fii mamăie tu sau băț polândrii ; Să sară, zice el, pân-la Baikal ; Nici goală țol, în negru voal mireasă : [versuri] / Nicolae Mățcaș // Limba Română. – 2019. – Nr 4. – P. 117-126 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d126.pdf>. – Accesat: 21.12.2019.

2020

629. Ai fost în prier mugur dat în floare ; Doar unu-nfruntă, obstinat, Olimpul ; Doar omul, hăituit din varii părți ; În vremuri vechi monarhii treceau prin foc și pară ; Așa-s poeziile. Toată lumea știe ; Să nu te pui cu insul într-o dungă ; Acele vremi par vremi demult apuse ; Excludem din start jucăriile stricate ; N-ai cum proba cât vor lătra în țară ; Mai grav e dezacordul monocord ; Deși ea moare ultima, speranța ; Târziu de tot de vei veni vreodată ; Cum tot tocăm gogoși de sar surcele ; De ce n-ai sta, l-întreb, măcar un pic... ; Nu-și facă grijă bravii temnicheri ; Ce alai porni, de care se miră și Ateneul ; Mă doare luna, strânsă în cătușă ; Într-o tavernă magică bohemă ; Eu nu te pot împarte doar pe tine : [sonete] / Nicolae Mățcaș // Moldova literară. – 2020. – Nr 2. – P. 4-8.

630. Betleem moldav ; Exploratori ; Am vrut cândva ; Uite-o, vine ; Dacă eu și nici tu ; Ca și când, ca și cum : [poeme] / Nicolae Mățcaș // Constelații diamantine. – 2020. – Nr 3. – P. 40 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://tinyurl.com/y6ksb7qe>. – Accesat: 28.03.2020.

631. Catrene coraligene / Nicolae Mățcaș // Moldova literară. – 2020. – Nr 1. – P. 25.

632. Ce ușor din pix să-l schimbi! : (Lui Ion Filipoiu) ; Șapte? Nu! Măcar o dată : (Lui Mihai Cucereavii) [Resursă electronică] : [versuri] / Nicolae Mățcaș // Rețeaua literară/La red literaria. – 2020. – 27 apr. – Disponibil: <http://reteualiterara.ning.com/profiles/blogs/la-aniversare-2>. – Accesat: 27.04.2020 ; Știri. Botoșani. ro. – 2020. – 10 mai. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/>

- [loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxxxii.html](#). – Accesat: 10.05.2020.
633. **De mână cu taica Einstein** ; Tot mai multe și triste... [Resursă electronică] : [versuri] / Nicolae Mățaș // Observatorul.com. – 2020. – 18 mai. – Disponibil: <http://www.observatorul.com/default.asp?action=articleviewdetail&ID=21328>. – Accesat: 19.05.2020.
634. **Epigrame** / Nicolae Mățaș // Vatra veche. – 2020. – Nr 1. – P. 79 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-1-2020.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.
635. **Epigrame** / Nicolae Mățaș // Vatra veche. – 2020. – Nr 2. – P. 80 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-2-2020.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.
636. **Epigrame** / Nicolae Mățaș // Vatra veche. – 2020. – Nr 3. – P. 81 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-3-2020.pdf>. – Accesat: 28.03.2020.
637. **Epigrame** / Nicolae Mățaș // Vatra veche. – 2020. – Nr 4. – P. 81 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-4-2020.pdf>. – Accesat: 26.04.2020.
638. **Epigrame** / Nicolae Mățaș // Vatra veche. – 2020. – Nr 5. – P. 83 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-5-2020.pdf>. – Accesat: 23.05.2020.
639. **Epigrame** / Nicolae Mățaș // Vatra veche. – 2020. – Nr 6. – P. 85 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-6-2020.pdf>. – Accesat: 27.05.2020.
640. „**În inima mea s-au cuibărit toate durerile lumii**” : [versuri] / Nicolae Mățaș // Cahulul literar și artistic. – 2020. – Nr 2. – P. 25-26. – **Conț.:** Auzi?... ; O Țară am ; Și dacă... ; Logodit din naștere ; Somnul de veghe ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://tinyurl.com/y2onld8l>. – Accesat: 30.04.2020.
641. **În noaptea de Paște** [Resursă electronică] : [versuri] / Nicolae Mățaș // Observatorul.com. – 2020. – 20 apr. – Disponibil: <http://www.observatorul.com/default.asp?action=articleviewdetail&ID=21197>. – Accesat: 22.04.2020.

642. **La ceas de vecernie** ; Sinucigași ; Neliniște ; Doar o clipă trăim ; Tăcere [Resursă electronică] : [versuri] / Nicolae Mătcăș // Observatorul.com. – 2020. – 21 febr. – Disponibil: <http://www.observatorul.com/default.asp?action=articleviewdetail&ID=20959>. – Accesat: 26.04.2020.
643. **Loc de dat cu... epigrama (LXXIV)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 5 ian. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxiv.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 26.04.2020.
644. **Loc de dat cu... epigrama (LXXV)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 12 ian. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxv.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 26.04.2020.
645. **Loc de dat cu... epigrama (LXXVI)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 19 ian. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxvi.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 26.04.2020.
646. **Loc de dat cu... epigrama (LXXVII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 26 ian. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxvii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 26.04.2020.
647. **Loc de dat cu... epigrama (LXXVIII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 2 febr. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxviii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 26.04.2020.
648. **Loc de dat cu... epigrama (LXXIX)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 9 febr. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxix.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 26.04.2020.
649. **Loc de dat cu... epigrama (LXXX)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcăș // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 16 febr. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxx.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 26.04.2020.

650. **Loc de dat cu... epigrama (LXXXII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 1 mar. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxxii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 26.04.2020.
651. **Loc de dat cu... epigrama (LXXXIV)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 15 mar. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxxiv.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 26.04.2020.
652. **Loc de dat cu... epigrama (LXXXV)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 22 mar. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxxv.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 26.04.2020.
653. **Loc de dat cu... epigrama (LXXXVI)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 29 mar. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxxvi.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 26.04.2020.
654. **Loc de dat cu... epigrama (LXXXVII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 5 apr. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxxvii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 26.04.2020.
655. **Loc de dat cu... epigrama (LXXXVIII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 12 apr. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxxviii.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 26.04.2020.
656. **Loc de dat cu... epigrama (LXXXIX)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 19 apr. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxxix.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 26.04.2020.
657. **Loc de dat cu... epigrama (LXXXX)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 26 apr. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxxx.html?refsrc=epigrama>. – Accesat: 26.04.2020.

658. **Loc de dat cu... epigrama (LXXXXI)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 3 mai. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxxxi.html>. – Accesat: 03.05.2020.
659. **Loc de dat cu... epigrama (XCII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 10 mai. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxxii.html>. – Accesat: 10.05.2020.
660. **Loc de dat cu... epigrama (XCIII)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 17 mai. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-xciii.html>. – Accesat: 18.05.2020.
661. **Loc de dat cu... epigrama (XCIV)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 24 mai. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-xciv.html>. – Accesat: 24.05.2020.
662. **Loc de dat cu... epigrama (XCV)** [Resursă electronică] : [epigrame] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 31 mai. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-xcv.html>. – Accesat: 31.05.2020.
663. **Mai mare bogăție nu-i când ai ; Îmi iartă, doamne, vina mea: bășăul** [Resursă electronică] : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 10 mai. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxxii.html>. – Accesat: 10.05.2020.
664. **„Mi-am dus toiagu-n cânturi ca Orfeu,/ Am apărat principii ca Socrate”** : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Cahulul literar și artistic. – 2020. – Nr 2.– P. 29-30. – **Conț.:** De unde vii? Spre care-noți olâte?... ; O roată de olar ni-i viața noastră ; În lumea asta vag multicoloră ; Doar când o fi haîna să mă cate ; Mai circ și decât cirul e însăși viața noastră ; Și-acum ne trec florii celor sinistre vremuri ; Sunt devastat de cel mai crunt tsunami ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://tinyurl.com/y2onld8l>. – Accesat: 30.04.2020.
665. **Mi-e dor** [Înregistrare audio] / versuri și muzică: Nicolae Mătcaș ; interpret: Maria Mocanu // Youtube.com. – 2020. – 4 mai. – Disponibil: <https://tinyurl.com/y66o4la9>. – Accesat: 04.05.2020.
666. **O Țară am ; Te uită, frumoasă valahă ; Betleem moldav ; Catedrala tăcerii** : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Bogdania. – 2020. – Nr 69/70. – P. 17-18 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil:

<https://revistedecultura.files.wordpress.com/2020/04/revis-ta-bogdania-nr.-69-70-martie-aprilie-2020.pdf>. – Accesat: 26.04.2020.

667. **Român mi-i neamul,/ românesc mi-i graiul** : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Cahulul literar și artistic. – 2020. – Nr 2. – P. 24 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://tinyurl.com/yxam6eaz>. – Accesat: 30.04.2020.
668. **Te uită, frumoasă valahă** ; În limba română ; O Țară am ; Aici a fost și-n veci o să rămână ; Albastru ; Amic mi-i Plato, totuși, adevărul... ; Ars poetica ; Azur ; Basarabiei ; De n-ar fi risc, nici bucuria vieții... ; De-o să-mi promită-Apollo nemurirea ; E idealul nostru cel mai sfânt ; Eu nu te pot împarte doar pe tine ; Iarnă în Basarabia ; În ziua-n care-om da de-acea comoară ; Maitreyi ; Pe furturi pus și pe căpățuire ; Puterea ce-i? Ce-i setea ei opacă? ; Și azi coardele lirei stau munții să despice ; Spre ceruri când urci ; Știu un popor uitat de Dumnezeu ; Străveche meserie, nici astăzi n-ai apus? ; Un câmp minat, urcușul ce duce înspre pisc [Resursă electronică] : [versuri] / Nicolae Mătcaș // Citatepedia.ro. – 2020. – Disponibil: <http://poezii.citatepedia.ro/de.php?a=-Nicolae+M%E3tca%BA>. – Accesat: 10.01.2020.
669. **Țara mea de dincolo de sârmă** ; Când mă-nsein, când gânduri mă-mpresoară ; O roată de olar ni-i viața noastră : [sonete] / Nicolae Mătcaș // Vatra veche. – 2020. – Nr 4. – P. 29 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-4-2020.pdf>. – Accesat: 26.04.2020.

NICOLAE MĂTCAȘ DESPRE PERSONALITĂȚI NOTORII

1992

670. **Dumeniuk, Ion.** Eugen Coșeriu în interpretarea unor lingviști sovietici / Ion Dumeniuk, Nicolae Mătcăș // *Limba Română*. – 1992. – Nr 2/3. – P. 108-115 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%202-3,%201992.pdf>. – Accesat: 24.02.2020.

1993

671. **Bibliografie selectivă a profesorului Rajmund Piotrowski, dr. în filologie** / Nicolae Mătcăș, Valentin Cijacovschi, Zinaida Kameneva [et al.] // *Revistă de lingvistică și știință literară*. – 1993. – Nr 6. – P. 95-96.
672. **Ion Dumeniuk (1936-1992)** : [lingvist] / Nicolae Mătcăș // *Revistă de lingvistică și știință literară*. – 1993. – Nr 1. – P. 110-112.
673. **Rajmund Piotrowski** : [70 ani de la nașterea specialistului în domeniul lingvisticii romanice, prof. la Univ. Ped. de Stat „A.I. Herzen” din Sankt Petersburg / Nicolae Mătcăș, Valentin Cijacovschi, Zinaida Kameneva [et al.] // *Revistă de lingvistică și știință literară* – 1993. – Nr 6. – P. 93-95.

1994

674. **Berejan, Silviu.** Conferirea celui de al 14-lea titlu de doctor honoris causa prof. Eugen Coșeriu / Silviu Berejan, Nicolae Mătcăș // *Revistă de lingvistică și știință literară*. – 1994. – Nr 2. – P. 111-112.
675. **Scrisoare dincolo de moarte : Lui Ion Dumeniuk, luptător pentru unitatea etnică și culturală a românilor de pretutindeni** : [lingvist] / Nicolae Mătcăș // *Limba Română*. – 1994. – Nr 4. – P. 19-30 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%204,%201994.pdf>. – Accesat: 22.12.2019 ; Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcăș. – Chișinău,

1998. – P. 243-252 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 386-397.

1995

676. **Cartea de căpătâi a creșterii noastre spirituale** : [Grigore Vieru – 60 de ani] / Nicolae Mătcaș // *Limba Română*. – 1995. – Nr 1. – P. 26 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%201,%201995.pdf>. – Accesat: 03.12.2019.
677. **Crâmpoie dintr-o nouă scrisoare trimisă lui Ion Dumeniuk dincolo de moarte** : [în memoria savantului] / Nicolae Mătcaș // *Literatura și Arta*. – 1995. – 2 noiem. – P. 7 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 474-476.
678. **„E dulce cum e mierea și-mi place s-o ascult...”** : [limba română, istoria românilor în creația poetului germ. Martin Opitz (sec. XVII)] / Nicolae Mătcaș // *Limba Română*. – 1995. – Nr 6. – P. 46-50 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%206,%201995.pdf>. – Accesat: 22.12.2019 ; Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 1998. – P. 18-24.
679. **Giuvaiergiul** : [Valentin Mândăcanu la 65 ani] / Nicolae Mătcaș // *Limba Română*. – 1995. – Nr 4. – P. 131-134 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%204,%201995.pdf>. – Accesat: 22.12.2019.
680. **Suflet în sufletul neamului** : [Nicolae Corlăteanu – 80 de ani de la naștere] / Nicolae Mătcaș // *Limba Română*. – 1995. – Nr 3. – P. 76-79 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%203,%201995.pdf>. – Accesat: 22.12.2019.
681. **Un ministru șomer** : [60 de ani de la nașterea lui Ion Ungureanu] / Nicolae Mătcaș // *Literatura și Arta*. – 1995. – 3 aug. – P. 6 ; Curtea de la Argeș. – 2012. – Nr 4. – P. 9.

1996

682. **Colosul din Tübingen** : [la aniversarea a 75-a a lui Eugen Coșeriu] / Nicolae Mătcaș // *Limba Română*. – 1996. – Nr 3/4. – P. 8-10 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%203-4,%201996.pdf>. – Accesat: 22.12.2019.
683. **Sfîntească-ți de-a pururi lumina...** : [comemorarea a 60 de ani de la nașterea savantului și prof. Ion Dumeniuk] / Nicolae Mătcaș // *Limba Română*. – 1996. – Nr 2. – P. 5-8 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%202,%201996.pdf>. – Accesat: 22.12.2019.

[2,%201996.pdf](#). – Accesat: 22.12.2019 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 477-481.

1997

684. **Vom mai ajunge să culegem ghiociei** : [Silviu Berejan – 70] / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 1997. – Nr 3/4. – P. 167-173 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/arhiva/Nr.%203-4,%201997.pdf>. – Accesat: 22.12.2019.

2002

685. **Colosul din Tübingen** : [In memoriam Eugen Coșeriu] / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 2002. – Nr 10. – P. 72-74 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d53.pdf>. – Accesat: 22.12.2019 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 429-432.

2004

686. **Dionis Lica – poetul** / Nicolae Mătcaș // Urme pe pânza vremii / Dionis Lica. – București, 2004. – P. 235-238.

2005

687. **Drept în demnitatea lui, sorbind din cupa libertății** : [la aniversarea a 70-a a lui Ion Ungureanu, actor, regizor, ex-ministru al culturii] / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 2005. – Nr 12. – P. 94-109 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d15.pdf>. – Accesat: 22.12.2019 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 482-495.
688. **Eppur, si muove!** : [Acad. Nicolae Corlăteanu la 90 de ani] / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 2005. – Nr 4. – P. 25-27 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d22.pdf>. – Accesat: 22.12.2019.
689. **Surâsul druțian al domnului profesor** : [Timofei Melnic, prof. univ.] / Nicolae Mătcaș // Timpul de dimineață. – 2005. – 18 febr. – P. 20.

2006

690. **Dor de Basarabia noastră** : [despre primul nr. al rev. „Dor de Basarabia” (Iași), ctitorită de și editată pe spezele dlui Ion Berghia] / Nicolae Mătcaș // Dor de Basarabia. – 2006. – Nr 3. – P. 2.

691. **Pasărea cu petale de trandafir** : [despre poezia lui Vasile Căpățână] / Nicolae Mătcaș // Izvoarele luminii / Vasile Căpățână. – Ed. a 2-a. – București, 2006. – P. 224-228.

2008

692. **Apărător al cetății** : [un an de la trecerea în nemurire a acad. Silviu Berejan] / Nicolae Mătcaș // Revistă de lingvistică și știință literară. – 2008. – Nr 3/4. – P. 115-126 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: http://www.ifr.md/vechi/reviste/RLSL_3-4-2008.pdf. – Accesat: 23.12.2019 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 451-466.
693. **Plecăciunile noastre, adevărat bărbat al neamului!** : [In memoriam Silviu Berejan] / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 2008. – Nr 9/10. – P. 70-78 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d72.pdf>. – Accesat: 22.12.2019.

2009

694. **Apostol al pământului nostru** : [In memoriam Grigore Vieru] / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 2009. – Nr 1/4. – P. 133-136 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d73.pdf>. – Chișinău, 2011. – P. 467-470 ; Omul duminicii: Cuvinte înlăcrimate, cuvinte de neuitare pentru poetul Grigore Vieru / ed. îngr. de Raisa Vieru. – Chișinău, 2014. – P. 530.
695. **„În opreliștea unei clipe din istorie, posteritatea admiră gestul semeț de demnitate al lui Beethoven...”** : [din cuvântul de felicitare cu ocazia (ne)conferirii dlui Ion Ungureanu a titlului de doctor honoris causa al AȘM] / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 2009. – Nr 7/8. – P. 100-110 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d75.pdf>. – Accesat: 23.12.2019.
696. **Întorși în Patria lui Dumnezeu** : [în memoria lui Grigore Vieru și Victor Ciutac] / Nicolae Mătcaș // Dor de Basarabia. – 2009. – Nr 17. – P. 9.
697. **Regăsirea Patriei pierdute** : [în memoria lui Victor Ciutac] / Nicolae Mătcaș // Literatura și Arta. – 2009. – 5 febr. – P. 7 ; Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 471-473.

2010

698. **Apărarea lui Buga** : [prof. Ion Buga la 75 de ani] / Nicolae Mătcăș // Timpul. – 2010. – 17 dec. – P. 33 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://www.timpul.md/articol/apararea-lui-buga-18739.html>. – Accesat: 26.04.2020 ; Basarabia română la cum-pănă de milenii : 1988-2010 : Antologie / Ion Buga. – Chișinău, 2011. – P. 565-566 ; Literatura și Arta. – 2015. – 10 dec. – P. 7.
699. **Ca un neostoit salcâm din stepa Bugeacului** : [Vitalie Marin la 80 de ani] / Nicolae Mătcăș // Limba Română. – 2010. – Nr 7/8. – P. 158-163 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d81.pdf>. – Accesat: 23.12.2019.
700. **Izgonirea sclavului din sine** : [In memoriam Nicolae Corlăteanu (1915-2005)] / Nicolae Mătcăș // Limba Română. – 2010. – Nr 1/2. – P. 59-75 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/numere/d78.pdf>. – Accesat: 23.12.2019 ; Cal-varul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 2011. – P. 433-450 ; Basarabia literară [Resursă electronică]. – 2013. – 10 apr. – Disponibil: <http://basarabialiterara.com.md/?p=14857>. – Accesat: 23.12.2019.
701. **Răvaș de la prof. univ. dr. Nicolae Mătcăș** : [despre rev. *Dor de Basarabia* ctitorită de Ion Berghia] / Nicolae Mătcăș // Bătând în poarta deșteptării / Ion Berghia. – Iași, 2010. – P. 295.

2011

702. **Câtă vreme există...** : [Petru Soltan la 80 de ani] / Nicolae Mătcăș // Petru Soltan la 80 de ani : Bibliogr. / Acad. de Științe a Moldovei, Univ. de Stat din Moldova, Univ. de Stat din Tiraspol ; red. ed.: Ciobanu Mitrofan, Cataranciuc Sergiu. – Chișinău, 2011. – P. 79-89.
703. **Ion Dumeniuk. Note biobibliografice** : [Ion Dumeniuk – primul red.-șef al rev. „Limba Română” (1 ian. 1991-3 noiem. 1992)] / Nicolae Mătcăș // Limba Română. – 2011. – Nr 3/6. – P. 33-34 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/numere/d85.pdf>. – Accesat: 23.12.2019.
704. **Lica, Dionis. Matematicianul Sergiu Miron la 85 de ani** / Dionis Lica, Nicolae Mătcăș, Ion Scutelnic // Univers pedagogic pro. – 2011. – 1 sept. – P. 3.
705. **Omul cu har de la Dumnezeu** : [Virgil Mândăcanu – 75 de ani] / Nicolae Mătcăș // Virgil Mândăcanu – doctor habilitat, profesor universitar : Bibliogr. / Bibl. Șt. a Univ. Ped. de Stat „Ion Creangă” ;

ed.: Irina Ciornaia, Ecaterina Scherlet. – Chișinău, 2011. – P. 50-52 ; Făclia. – 2011. – 2 iul. – P. 9.

2012

706. **La straja purității graiului matern** : [In memoriam Valentin Mândăcanu (1930-2012)] / Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 2012. – Nr 11/12. – P. 186-190 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d18.pdf>. – Accesat: 24.12.2019.

2013

707. **Nici iluzii, dar nici deziluzii** : [despre Valentina Butnaru, jurnalistă, președinte al Soc. „Limba Noastră cea Română”] / Nicolae Mătcaș // Jurnal de Chișinău. – 2013. – 2 sept. – P. 19 ; Valentina Butnaru: Nici iluzii, nici deziluzii : Biobibliogr. / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, Filiala „Ovidius” ; alcăt.: Natalia Ghimpu, Liuba Ciobanu. – Chișinău, 2015. – P. 56-58 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://dsftrom.s3.eu-central-1.amazonaws.com/b7db01b5b73fbd509ceda748e4b1eb4.pdf>. – Accesat: 24.12.2019.

2014

708. **Cu mâini de giuvaiergiu și cu Dumnezeu în suflet** : [despre acad. Gheorghe Ghidirim] / Nicolae Mătcaș // Gheorghe Ghidirim – un destin împlinit : Volum omagial / Romeo Șcerbina. – Chișinău ; Piatra-Neamț, 2014. – P. 218-228.
709. **Goian, Ion**. Academicianul Nichita Chiricenco – 100 de ani de la naștere (1914-1983) : [rector al Inst. Ped. de Stat „Ion Creangă” (1967-1975)] / Ion Goian, Dionis Lica, Nicolae Mătcaș // Univers pedagogic pro. – 2014. – 25 dec. – P. 4.
710. **Învingătorul** : [Dionis Lica, prof. univ., la 80 de ani] / Nicolae Mătcaș // Făclia. – 2014. – 20 iun. – P. 8.
711. **Luciul din privire** : [despre prof. univ. Gavril Istrate] / Nicolae Mătcaș // Dor de Basarabia. – 2014. – Febr. – P. 2.

2015

712. **Ad augusta!** : [jubileul rev. „Constelații diamantine” – al o sutălea număr] / Nicolae Mătcaș // Constelații diamantine. – 2015. – Nr 8 (60). – P. 61-63 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://tinyurl.com/yywjsdwj>. – Accesat: 23.03.2020.

713. **Câtă vreme știm** : [80 de ani de la nașterea lui Ion Ungureanu, actor și regizor, om de cultură] / Nicolae Mătcăș // Jurnal de Chișinău. – 2015. – 31 iul. – P. 7 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.jc.md/ion-ungureanu-80cata-vreme-stim/>. – Accesat: 04.02.2020.
714. **Învățător al neamului** : [Grigore Vieru] / Nicolae Mătcăș // Limba Română. – 2015. – Nr 1/2. – P. 166-170 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d91.pdf>. – Accesat: 24.12.2019.

2017

715. **Prima și ultima mare dragoste a maestrului Ion Ungureanu** : [despre creația și dragostea Maestrului față de cuvântul artistic] / Nicolae Mătcăș // Akademos. – 2017. – Nr 3 (46). – P. 164-167 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://tinyurl.com/y5zwsfmo>. – Accesat: 24.12.2019.
716. **Să rămâi tu însuși, orice s-ar întâmpla** : [postf.] / Nicolae Mătcăș // Martor la răspântia destinului : sel. de texte semnate de-a lungul anilor în rev. „Limba Română” / Alexandru Bantoș. – Chișinău, 2017. – P. 221-230 ; Limba Română. – 2017. – Nr 5/6. – P. 280-288 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limba-romana.md/numere/d105.pdf>. – Accesat: 15.01.2020.
717. **Steaua maestrului Ion Ungureanu** / Nicolae Mătcăș // Caietele „Columna”. – 2017. – Nr 2. – P. 20-24 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://app.box.com/s/rvg6udeghwf98fy3d7jltqlk23wzhohg>. – Accesat: 17.02.2020 ; Art-Emis Academy [Resursă electronică]. – Pt. 1. – 2017. – 12 iul. – Disponibil: <https://www.art-emis.ro/personalitati/steaua-maestrului-ion-ungureanu-1> ; Pt. 2. – 2017. – 16 iul. – Disponibil: <https://www.art-emis.ro/personalitati/steaua-maestrului-ion-ungureanu-2>. – Accesat: 26.04.2020.
718. **Sus, pe cer, orbitor de strălucitoare, steaua maestrului Ion Ungureanu** / Nicolae Mătcăș // Bogdania. – 2017. – Nr 35/36. – P. 34-37 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://issuu.com/revistabogdania/docs/revista-bogdania-nr-35-36-mai-iunie>. – Accesat: 16.04.2020 ; Nr 37/38. – P. 35-37 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://issuu.com/revistabogdania/docs/revista-bogdania-nr-37-38-iulie-aug>. – Accesat: 26.04.2020 ; Nr. 39/40. – P. 35-36.

2018

719. **Mâncând numai pâine obosită** : [prof. univ. dr. hab. Vlad Pâslaru la 70 de ani] / Nicolae Mătcaș // Conștiința noastră pedagogică. Omagiu profesorului Vlad Pâslaru. – Chișinău, 2018. – P. 60-70.
720. **Rămân faptele de suflet** : [Ion Berghia (17.06.1948 – 06.08.2018)] / Nicolae Mătcaș // Un om între oameni, un călător în astă lume... Ion Berghia / ed. îngr. de prof. Maria Apetroaiei. – Iași, 2018. – P. 191-198 ; Vatra veche. – 2018. – Nr 9. – P. 58-59 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-9-2018-BT.pdf>. – Accesat: 24.12.2019.
721. **Secretul legendei – Limba română** : [despre regizorul Ion Ungureanu și despre actorii Teatrului „Luceafărul”] / Nicolae Mătcaș // O legendă: Teatrul „Luceafărul” / Liliana Popușoi, Mircea V. Ciobanu. – Chișinău, 2018. – P. 79-81.

2019

722. **Dionis Lica – Omul care nu s-a lăsat învins de sistem** [Resursă electronică] : [In memoriam Dionis Lica] / Nicolae Mătcaș // Art-Emis Academy. – 2019. – 30 ian. – Disponibil: <https://www.art-emis.ro/personalitati/dionis-lica-omul-care-nu-s-a-lasat-in-vins-de-sistem>. – Accesat: 01.02.2020.

2020

723. **„Icoană de om ales”** : [In memoriam Ion Berghia] / Nicolae Mătcaș // Moldova literară. – 2020. – Nr 2. – P. 150-152.

STUDII ȘI REFERINȚE LA ACTIVITATEA LUI NICOLAE MĂTCAȘ

CĂRȚI

2010

724. **Cudlenco, Maria.** Nicolae Mățcaș : Biobibliogr. / aut.-alcăt.: Maria Cudlenco ; Bibl. Publ. Crihana Veche ; red. bibliogr.: Aliona Tostogan. – Chișinău : [S. n.], 2010 (Tipogr. „Foxtrot” SRL). – 128 p. ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://bpcrihana-veche.files.wordpress.com/2011/04/nicolae-matcas-biobibliografie.pdf>. – Accesat: 05.01.2020.

Cuprins: Către cititor. – P. 7-8 ; To the reader / trad. în engl. de Felicia Ghimpu. – P. 9-10. – În lb. engl. ; Ocrotirea limbii materne și înmlădirea trăirilor poetice, ca expresii ale dragostei de neam și Țară : (În loc de pref.) / Vlad Pohilă. – P. 11-18 ; Un sonetist deplin / Tudor Opreș. – P. 25-26 ; Vă mai așteaptă cu drag / Rodica I. Cucereanu. – P. 27-28 ; Un buchet de trandafiri albi / Elena Zgârcibabă-Bogdan. – P. 29-31 ; Nasc și la Crihana oameni / Maria Cudlenco. – P. 32-34 ; Nu regret că i-am urmat sfatul / Pavel Lazăr. – P. 35-36 ; Suflet bogat și luminos / Alexandra Bunghez. – P. 37-39 ; Colegi de învățătură „La curte-n deal” / Constantin Popa. – P. 40-41 ; Memoria unor ani și oameni frumoși / Zina Chiosa. – P. 42-44 ; Tabel cronologic. – P. 45-49 ; Opera: Nicolae Mățcaș – profesor universitar, lingvist. – P. 50-102 ; Aprecieri. – P. 103-107 ; Indexuri auxiliare. – P. 108-120 ; Foto. – P. 121-125.

725. **Lica, Dionis.** Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mățcaș la 70 de ani : Amintiri, evocări, interviuri, eseuri, meditații, imagini foto. – Chișinău : Tipogr. UPS „Ion Creangă”, 2010. – 218 p. : fot. – Bibliogr.: p. 195-200.

Cuprins: O mie de clopote (Lui Nicolae Mățcaș) : (versuri) / Grigore Vieru. – P. 4 ; În Țara mea : (Domnului Nicolae Mățcaș) : (versuri) / Leonida Lari. – P. 5 ; La semănat : (versuri) / Anatol Ciobanu. – P. 6 ; Cuvânt-înainte / Dionis Lica. – P. 7-10 ; Un trudnic nebosit pe ogo-

rul învățământului / Leonid Bujor. – P. 13-14 ; Omul potrivit la locul potrivit / Mihai Grosu. – P. 14-15 ; Un învățător al Națiunii / Nicolae Dabija. – P. 16-17 ; Nicolae Mătcaș – crengian ostracizat pentru românizare / Virgil Mândăcanu. – P. 17-20 ; Un luptător temerar pentru cauza românească: Nicolae Mătcaș / Victor Crăciun. – P. 25-31 ; Un român ancestral printre noi / Ion Ungureanu. – P. 31-39 ; Stegar al asaltului ultimei redate / Ion Buga. – P. 39-42 ; Suflet bogat și luminos / Alexandra Bunghez. – P. 47-49 ; Colegi de învățătură „la curte-n deal” / Constantin Popa. – P. 50-51 ; Vă mai așteaptă cu drag... / Rodica I. Cucereanu. – P. 51-53 ; Memoria unor ani și oameni frumoși / Zina Chiosa. – P. 53-55 ; Nu regret că i-am urmat sfatul / Pavel Lazăr. – P. 55-56 ; Îndrăgostit de limba maternă / Dumitru Șiman. – P. 57-58 ; Crihana – prima universitate a vieții / Maria Cudlenco. – P. 58-60 ; Fratele meu mai mare / Vasile Bahnaru. – P. 61-63 ; Ultima noastră redută / Vlad Pâslaru. – P. 63-68 ; Cu dragoste și dor de dumneavoastră, Maestre / Constantin Șchiopu. – P. 68-70 ; Un călător grăbit / Ludmila Armașu-Canțâr. – P. 70-71 ; Roua de suflet a trandafirilor albi / Elena Zgârcibabă-Bogdan. – P. 72-74 ; Личность незаурядная / Надежда Дамьян. – P. 74-75 ; Искорки светящихся глаз / Марина Горшкова. – P. 75-76 ; Traectoria unui destin – Interviu cu Nicolae Mătcaș realizat de Ion Stici. – P. 81-120 ; Nasc și la Crihana oameni / Maria Cudlenco. – P. 121-126 ; Repudierea determinismului geografic / Ion Dediu. – P. 127-129 ; Culoarea sufletului omului Nicolae Mătcaș / Petru Soltan. – P. 129-133 ; Un filolog în sensul clasic al cuvântului / Anatol Ciobanu. – P. 133-142 ; Un poet de talent și un remarcabil sonetist: Nicolae Mătcaș / Mihail Dolgan. – P. 142-154 ; Om al brazdelor adânci / Vitalie Marin. – P. 154-156 ; Profesor, savant și apărător al cetății / Teodor Cotelnic. – P. 157-166 ; Nicolae Mătcaș – lingvistul, colegul, prietenul / Anatol Eremia. – P. 166-169 ; Un remarcabil savant-poet: Nicolae Mătcaș / Tudor Opriș. – P. 169-175 ; Gramatician cu aura de logician / Petru Butuc. – P. 175-178 ; Omul sfințește locul / Mihai Cucereavii. – P. 178-184 ; Неизгладимый образ / Валентина Миренюк. – P. 184-185 ; Nicolae Mătcaș – un outstanding personality / Zinaida Kameneva. – P. 185-186 ; Un fișier vitae aniversar / Vlad Pohilă, Valeria Matvei. – P. 189-195 ; Un fișier operae selectiv (ordonat alfabetic) / Vlad Pohilă, Valeria Matvei. – P. 195-200 ; Oglinda memoriei – Fotografii. – P. 201-211.

**ARTICOLE DIN CULEGERI, PUBLICAȚII PERIODICE,
DICȚIONARE ȘI ENCICLOPEDII
1989**

- 726. Tănase, Constantin.** Incoruptibilul : [Nicolae Mătcaș] / Constantin Tănase // *Literatura și Arta*. – 1989. – 30 mar. – P. 1.

1991

727. **Florea, Ion.** Oare noi, românii, trebuie să luăm totul de la capăt? Șocul prezentului, presiunea viitorului : [impresii de la masa rotundă cu tema: „Ortografia limbii române – trecut, prezent și viitor”, în cadrul „Zilelor academice Iașene”, Iași, 7-8 mai 1991 : participanți: Dumitru Irimia, Vasile Arvinte, Ștefan Giosu, Petru Zugun, Ioana Irimie, Magdalena Vulpe, Ion Coteanu, Silviu Berejan, **Nicolae Mătcaș**, Alexandru Dârul, Teodor Cotelniceanu, Larisa Bostan, Mioara Avram, Stelian Dumistrăcel, Dan Mănuță, Gavril Istrate, Radu Voinea] / Ion Florea // Cronică. – 1991. – Nr. 31. – P. 4.

1992

728. **Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova privind numirea ministrului științei și învățământului** : [prof. Nicolae Mătcaș] // Sfatul Țării. – 1992. – 6 aug. – P. 2.
729. **Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 1130 din 04.08.1992 privind confirmarea componenței guvernului** [Resursă electronică] : [Nicolae Mătcaș confirmat în funcția de ministru al științei și învățământului] // Legis.md. – 1992. – 27 aug. – Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=60585&lang=ro. – Accesat: 17.04.2020.

1995

730. **Ciocanu, Ion.** Nicolae Mătcaș, un însetat de sublim / Ion Ciocanu // Patria tânără. – 1995. – 28 oct. – P. 10.

1996

731. **Conferirea titlului de doctor honoris causa al Universității „A.I. Cuza” din Iași profesorului Nicolae Mătcaș** // Revistă de lingvistică și știință literară. – 1996. – Nr. 4. – P. 108-110.

1997

732. **Bruhis, Mihail.** [Nicolae Mătcaș, filologul și ministrul] // De la destrămarea imperiului sovietic la restaurarea imperiului rus. – București, 1997. – P. 42, 48, 218-219, 224, 238, 251, 255.
733. **Nicolae Mătcaș** // Contemporanul. Ideea europeană. – 1997. – 23 oct. – P. 3.

1998

734. **Ungureanu, Ion.** Povestea puiului de găină : (În loc de pref.) / Ion Ungureanu // Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul / Nicolae Mătcăș. – Chișinău, 1998. – P. 7-8.

1999

735. **Lumina care se naște în noi** : [despre poezia lui Nicolae Mătcăș] // Patria tânără. – 1999. – 28 oct. – P. 11. – Semnat: Red.
736. **Mengher, Ionela.** Nu poți fi fericit ne-nfruptându-te din suferință : Impresii de lectură : [pe marginea poeziei lui Nicolae Mătcăș] / Ionela Mengher // Libertatea. – 1999. – 19 iun. – P. 8.

2000

737. **Borșevici, Ion.** Demnitățile și demnitatea profesorului Nicolae Mătcăș : [60 de ani de la nașterea savantului patriot, pedagogului și cărturarului Nicolae Mătcăș] : [interviu cu prof. Ion Borșevici] / consemnare: cor. „Radio România Internațional” // Glasul Națiunii. – 2000. – 17 mai. – P. 1.
738. **Iachim, Ion.** Surâsul lui Solomon, sau Nicolae Mătcăș la 60 de ani / Ion Iachim // Făclia. – 2000. – 29 apr. – P. 7.
739. **Nicolae Mătcăș (la 60 de ani)** // Calendar Național 2000. – Chișinău, 2000. – P. 127-130.

2001

740. **Dolgan, Mihail.** Nicolae Mătcăș / Mihail Dolgan // Iubire de metaforă : O antologie a poezilor absolvenți ai Univ. de Stat din Moldova. – Chișinău, 2001. – Vol. 2. – P. 245-246.

2002

741. **Rachieru, Adrian Dinu.** Literatura basarabeană se înscrie competitiv în circuitele mari ale literaturii române : [despre Nicolae Mătcăș] / Adrian Dinu Rachieru // Literatura și Arta. – 2002. – 19 sept.

2003

742. **Nicolae Mătcăș** // Enciclopedia marilor personalități. Din istoria, știința și cultura românească de-a lungul timpului și de pretutindenii. – București, 2003. – Vol. 5 : K-Z. – P. 76-79.

743. **Opriș, Tudor.** Inimi de peste Prut. Eternul duh basarabean : [despre Nicolae Mătcaș] / Tudor Opriș // Chipuri în bronz : Evocări / Tudor Opriș. – București, 2003. – P. 97-109.

2004

744. **Bâtcă, Veronica.** Un lingvist în republica poezilor : [Nicolae Mătcaș] / Veronica Bâtcă // Septentrion literar. – 2004. – Nr 8/9. – P. 10.
745. **Nicolae Mătcaș** // Calendar Național 2005. – Chișinău, 2004. – P. 114.
746. **Nicolae Mătcaș** : [schiță biogr.] // Revista Română. – 2004. – Nr 3. – P. 15.

2005

747. **Bâtcă, Veronica.** Cuvinte de azur : [despre Nicolae Mătcaș] / Veronica Bâtcă // Cronica. – 2005. – Aug. (Nr 8).
748. **Chirilă, George.** Sub stelara zodie eminesciană : [Nicolae Mătcaș] / George Chirilă // Ecart : Supl. de cultură al cotid. „Economistul”. – 2005. – 26 mai. – P. 6.
749. **Ciocanu, Ion.** Un redutabil mesager al adevărului despre noi : [filologul Nicolae Mătcaș] / Ion Ciocanu // Limba Română. – 2005. – Nr 5/9. – P. 135-141 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d21.pdf>. – Accesat: 03.01.2020 ; Art-Emis Academy [Resursă electronică]. – 2015. – 10 iul. – Disponibil: <https://www.art-emis.ro/cronica-de-carte/un-redutabil-mesager-al-adevarului>. – Accesat: 01.02.2020.
750. **Cudlenco, Maria.** Nicolae Mătcaș : [schiță biogr.] / Maria Cudlenco // Localitățile Republicii Moldova. – Chișinău, 2005. – Vol. 5 : Cos-Dră [Crihana Veche, r-nul Cahul]. – P. 256-257.
751. **Goci, Aureliu.** Poetul pătimirii basarabene : (Grigore Vieru la 70 de ani) : [referințe la scriitorii basarabeni, inclusiv Nicolae Mătcaș] / Aureliu Goci // Ecart : Supl. de cultură al cotid. „Economistul”. – 2005. – 10 febr. (Nr 314). – P. 1, 4.
752. **Opriș, Tudor.** Inimi de peste Prut : [despre Nicolae Mătcaș] / Tudor Opriș // Chipuri în bronz : Evocări / Tudor Opriș. – București, 2005. – Vol. 2. – P. 98-106.

2006

753. **Sasu, Aurel.** Nicolae Mătcaș / Aurel Sasu // Dicționarul biografic al literaturii române. – Pitești, 2006. – Vol. 2 : M-Z. – P. 82-83.

2007

754. **Bâtcă, Veronica.** Panteonul cuvintelor : [Nicolae Mătcaș] / Veronica Bâtcă // BiblioPolis. – 2007. – Vol. 21, Nr 1. – P. 87-89.
755. **[Ciocanu, Anatol].** Mătcaș Nicolae (27.04.1940; Crihana Veche, jud. Ismail) / Anatol Ciocanu // Dicționarul scriitorilor români din Basarabia : 1812-2006. – Chișinău, 2007. – P. 305-306 ; Dicționarul scriitorilor români din Basarabia : 1812-2010. – Ed. a 2-a. – Chișinău, 2010. – P. 305-306. – Semnat: An. C.
756. **Mătcaș, Nicolae** [Resursă electronică] : [notă biogr.] // Scriitori români contemporani : Dicționar elementar. – 2007. – 6 mai. – Disponibil: <https://scriitoriromanicontemporani.wordpress.com/scriitorii-despre-ei-insisi/m/matcas-nicolae/>. – Accesat: 03.01.2020.

2010

757. **Andriescu, Alexandru.** O apreciere a dlui prof. Nicolae Mătcaș / Alexandru Andriescu // Limba Română. – 2010. – Nr 3/4. – P. 54 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limba-romana.md/numere/d79.pdf>. – Accesat: 04.01.2020.
758. **Armașu-Canțâr, Ludmila.** Un călător grăbit / Ludmila Armașu-Canțâr // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 70-71.
759. **Bahnaru, Vasile.** Fratele meu mai mare / Vasile Bahnaru // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 61-63 ; Curtea de la Argeș. – 2012. – Febr. (Nr 2). – P. 13. ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: http://www.curteadelaarges.ro/arhiva/III_2_15/III_2_15.pdf. – Accesat: 17.02.2020.
760. **Bahnaru, Vasile.** Omagiu profesorului Nicolae Mătcaș : [Nicolae Mătcaș – 70] / Vasile Bahnaru // Philologia. – 2010. – Nr 3/4. – P. 133-140 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: http://www.if.asm.md/vechi/reviste/philologia_3-4-2010.pdf. – Accesat: 04.01.2020.
761. **Bantoș, Alexandru.** Un incoruptibil avocat al limbii române : [Nicolae Mătcaș – 70] / Alexandru Bantoș // Limba Română. – 2010. – Nr 3/4. – P. 57-62 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d79.pdf>. – Accesat: 04.01.2020.

762. **Buga, Ion.** Stegar al asaltului ultimei redute / Ion Buga // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcăș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 39-42.
763. **Bujor, Leonid.** Școala națională: recuperarea destinului european : [omagiul pentru Nicolae Mătcăș, ex-ministru al științei și învățământului] / Leonid Bujor // Vocea poporului. – 2010. – 7 mai. – P. 5.
764. **Bujor, Leonid.** Școala națională: recuperarea destinului european : alocuțiunea ministrului Leonid Bujor la conf. șt. „In onorrem Nicolae Mătcăș” // Univers pedagogic pro. – 2010. – Mai. – P. 2.
765. **Bujor, Leonid.** Un trudnic neobosit pe ogorul învățământului / Leonid Bujor // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcăș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 13-14.
766. **Bunghez, Alexandra.** Suflet bogat și luminos / Alexandra Bunghez // Nicolae Mătcăș : Biobibliogr. / aut.-alcăt.: Maria Cudlenco. – Chișinău, 2010. – P. 37-39 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://bpcrihanaveche.files.wordpress.com/2011/04/nicolae-matcas-biobibliografie.pdf>. – Accesat: 05.01.2020 ; Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcăș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 47-49.
767. **Butuc, Petru.** Gramatician cu aura de logician / Petru Butuc // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcăș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 175-178.
768. **Butuc, Petru.** Principiul metodologic în scrierile de gramatică ale profesorului Nicolae Mătcăș : [Nicolae Mătcăș – 70] // Limba Română. – 2010. – Nr 3/4. – P. 78-79 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d79.pdf>. – Accesat: 04.01.2020.
769. **Chiosa, Zina.** Memoria unor ani și oameni frumoși / Zina Chiosa // Nicolae Mătcăș : Biobibliogr. / aut.-alcăt.: Maria Cudlenco. – Chișinău, 2010. – P. 42-44 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://bpcrihanaveche.files.wordpress.com/2011/04/nicolae-matcas-biobibliografie.pdf>. – Accesat: 05.01.2020 ; Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcăș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 53-55.
770. **Ciobanu, Anatol.** Un filolog în sensul clasic al cuvântului : [Nicolae Mătcăș] / Anatol Ciobanu // Literatura și Arta. – 2010. – 22 apr. – P. 6 ; Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcăș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 133-142.

771. Conferința „Școala națională: recuperarea destinului european” dedicată împlinirii a 70 de ani de la nașterea lingvistului și pedagogului Nicolae Mătcaș, 30 aprilie 2010 [Resursă electronică] : [fragm. din discursul prof. Nicolae Mătcaș] // Privesc. eu. – 2010. – 30 apr. – Disponibil: <https://www.privesc.eu/arhiva/831>. – Accesat: 10.01.2020 ; Youtube.com. – 2010. – 6 dec. – Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=84Q8UJ27TT8>. – Accesat: 29.03.2020.
772. Cotelnic, Teodor. Nicolae Mătcaș – profesor, savant și apărător al cetății : [Nicolae Mătcaș – 70] / Teodor Cotelnic // Philologia. – 2010. – Nr 3/4. – P. 127-132 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: http://www.ifr.md/vechi/reviste/philologia_3-4-2010.pdf. – Accesat: 04.01.2020 ; Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 157-166.
773. Crăciun, Victor. Un luptător temerar pentru cauza românească: Nicolae Mătcaș / Victor Crăciun // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 25-31.
774. Cubreacov, Vlad. Nicolae Mătcaș despre poreclele de la Crihana Veche, Cahul : Ori vorbește cum ți-i portul, ori te poartă cum ți-i vorba! [Resursă electronică] / Vlad Cubreacov // Facebook.com. – 2010. – 5 iul. – Disponibil: <https://www.facebook.com/273185469395349/posts/1108989419132196/>. – Accesat: 24.03.2020.
775. Cucereanu, Rodica I. Vă mai așteaptă cu drag / Rodica I. Cucereanu // Nicolae Mătcaș : Biobibliogr. / aut.-alcăt.: Maria Cudlenco. – Chișinău, 2010. – P. 27-28 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://bpcrihanaveche.files.wordpress.com/2011/04/nicolae-matcas-biobibliografie.pdf>. – Accesat: 05.01.2020 ; Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 51-53.
776. Cucereavii, Mihai. [Fotografii de la Conferința „Școala națională: recuperarea destinului european” dedicată împlinirii a 70 de ani de la nașterea lingvistului și pedagogului Nicolae Mătcaș, Palatul Republicii, 30 apr. 2010 [Resursă electronică] / Mihai Cucereavii // Rețeaua literară/La red literaria. – Disponibil: <http://reteauliterara.ning.com/photo/photo/listForContributor?screenName=3176grf28taab>. – Accesat: 01.02.2020.
777. Cucereavii, Mihai. Nicolae Mătcaș – Omul cu literă mare : Conf. șt. „Școala națională: recuperarea destinului european”, Palatul

- Republicii, Chișinău / Mihai Cucereavii // Revista de științe socioumane. – 2010. – Nr 2. – P. 83-85 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: https://www.upsc.md/wp-content/uploads/2017/03/cer_pub_ssu_2_15_continut_2010.pdf. – Accesat: 10.01.2020.
778. **Cucereavii, Mihai.** Omagiu la baștină : [Nicolae Mătcaș – 70] / Mihai Cucereavii // Limba Română. – 2010. – Nr 5/6. – P. 131-132 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/numere/d80.pdf>. – Accesat: 04.01.2020.
779. **Cucereavii, Mihai.** Omul sfințește locul / Mihai Cucereavii // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 178-184.
780. **Cudlenco, Maria.** Crihana – prima universitate a vieții / Maria Cudlenco // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 58-60.
781. **Cudlenco, Maria.** Nasc și la Crihana oameni / Maria Cudlenco // Nicolae Mătcaș : Biobibliogr. / aut.-alcăt.: Maria Cudlenco. – Chișinău, 2010. – P. 32-34 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://bpcrihanaveche.files.wordpress.com/2011/04/nicolae-matcas-biobibliografie.pdf>. – Accesat: 05.01.2020 ; Limba Română. – 2010. – Nr 3/4. – P. 85-86 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d79.pdf>. – Accesat: 05.01.2020.
782. **Dabija, Nicolae.** Un Învățător al Națiunii / Nicolae Dabija // Literatura și Arta. – 2010. – 22 apr. – P. 6 ; Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 16-17.
783. **Dediu, Ion.** Repudierea determinismului geografic : [Nicolae Mătcaș – 70] / Ion Dediu // Limba Română. – 2010. – Nr 3/4. – P. 76-77 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d79.pdf>. – Accesat: 05.01.2020 ; Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 127-129.
784. **Dolgan, Mihail.** Un poet de talent și un remarcabil sonetist : [Nicolae Mătcaș – 70 de ani de la naștere] / Mihail Dolgan // Literatura și Arta. – 2010. – 29 apr. – P. 5 ; Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 142-154 ; Art-Emis Academy [Resursă electronică]. – 2015. – 4 noiem. – Disponibil: <https://www.art-emis.ro/literatura/nicolae-matcas-un-poet-de-talent-si-un-remarcabil-sonetist>. – Accesat: 10.01.2020.

785. **Eremia, Anatol.** Nicolae Mătcaș – lingvistul, colegul, prietenul / Anatol Eremia // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 166-169.
786. **Fisticanu, Tatiana.** Școala națională: recuperarea destinului european : Conf. șt. *In honorem* Nicolae Mătcaș / Tatiana Fisticanu // Limba Română. – 2010. – Nr 5/6. – P. 121-124 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/numere/d80.pdf>. – Accesat: 04.02.2020.
787. **Grosu, Mihai.** Omul potrivit la locul potrivit / Mihai Grosu // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 14-15.
788. **Iachim, Ion.** Ca un zarzăr înflorit / Ion Iachim // Univers pedagogic pro. – 2010. – 29 apr. – P. 3.
789. **Lazăr, Pavel.** Nu regret că i-am urmat sfatul / Pavel Lazăr // Nicolae Mătcaș : Biobibliogr. / aut.-alcăt.: Maria Cudlenco. – Chișinău, 2010. – P. 35-36 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://bpcrihanaveche.files.wordpress.com/2011/04/nicolae-matcas-biobibliografie.pdf>. – Accesat: 05.01.2020 ; Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 55-56.
790. **Marin, Vitalie.** Om al brazdelor adânci / Vitalie Marin // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 154-156.
791. **Mândăcanu, Virgil.** Nicolae Mătcaș – crengian ostracizat pentru românizare / Virgil Mândăcanu // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 17-20.
792. **Mândăcanu, Virgil.** Ostracizat pentru românizare : [Nicolae Mătcaș – 70 de ani de la naștere] / Virgil Mândăcanu // Făclia. – 2010. – 8 mai. – P. 7.
793. **Nicolae Mătcaș** [Resursă electronică] : [notă biogr.] // Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova. – 2010. – 27 apr. – Disponibil: <https://uniuneascriitorilor.md/membru/matcas-nicolae>. – Accesat: 10.01.2020.
794. **Nicolae Mătcaș** [Resursă electronică] // Wikipedia.org. – 2010. – 20 ian. (data creării paginii). – Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Nicolae_M%C4%83tca%C8%99. – Accesat: 26.04.2020.
795. **Nicolae Mătcaș** [Resursă electronică] // Wikipedia.org. – 2010. – 2 mai (data creării paginii). – Disponibil: <https://en.wikipedia>.

- [org/wiki/Nicolae M%C4%83tca%C8%99](http://org/wiki/Nicolae_M%C4%83tca%C8%99). – Accesat: 17.04.2020.
– Text: lb. engl.
796. Nicolae Mătcaș – 70 : [filolog, poet, publicist, dr. în filologie, prof. univ., om politic] // Limba Română. – 2010. – Nr 3/4. – P. 54-95 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d79.pdf>. – Accesat: 18.03.2020.
797. Nicolae Mătcaș va fi distins cu „Ordinul Republicii” // Timpul. – 2010. – 3 mai.
798. Opreș, Tudor. Un remarcabil savant-poet: Nicolae Mătcaș / Tudor Opreș // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 169-175 ; Art-Emis Academy [Resursă electronică]. – 2015. – 6 mai. – Disponibil: <https://www.art-emis.ro/cronica-de-carte/un-remarcabil-savant-poet-nicolae-matcas>. – Accesat: 01.02.2020 ; Clipa.com [Resursă electronică]. – 2015. – 9 mai. – Disponibil: <http://www.clipa.com/a13254-Un-remarcabil-savant-poet-Nicolae-Matcas.aspx>. – Accesat: 09.03.2020.
799. Opreș, Tudor. Un sonetist deplin / Tudor Opreș // Nicolae Mătcaș : Biobibliogr. / aut.-alcăt.: Maria Cudlenco. – Chișinău, 2010. – P. 25-26 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://bpcrihanaveche.files.wordpress.com/2011/04/nicolae-matcas-bio-bibliografie.pdf>. – Accesat: 05.01.2020.
800. Pâslaru, Vlad. Nicolae Mătcaș, profesorul, savantul, ministrul... / Vlad Pâslaru // Timpul de dimineață. – 2010. – 16 apr. – P. 10 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://www.timpul.md/articol/nicolae-matcas-profesorul-savantul-ministrul%E2%80%A6-9250.html>. – Accesat: 05.01.2020.
801. Pâslaru, Vlad. Ultima noastră redută : [Nicolae Mătcaș – 70] / Vlad Pâslaru // Limba Română. – 2010. – Nr 3/4. – P. 80-82 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d79.pdf>. – Accesat: 05.01.2020 ; Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 63-68.
802. Pohilă, Vlad. Ocrotirea limbii materne și înmălădierea trăirilor poetice, ca expresii al dragostei de neam și Țară / Vlad Pohilă // Nicolae Mătcaș : Biobibliogr. / aut.-alcăt.: Maria Cudlenco. – Chișinău, 2010. – P. 11-18 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://bpcrihanaveche.files.wordpress.com/2011/04/nicolae-matcas-biobibliografie.pdf>. – Accesat: 05.01.2020.

803. [Pohilă, Vlad]. Străjer la demnitatea și frumusețea verbului românesc / Vlad Pohilă // BiblioPolis. – 2010. – Vol. 33, Nr 1. – P. 106-110. – Semnat: Vlad Prisăcaru ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://bibliopolis.hasdeu.md/index.php?bpa=1795>. – Accesat: 05.01.2020.
804. Pohilă, Vlad. Un fișier operae selectiv (ordonat alfabetic) / Vlad Pohilă, Valeria Matvei // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 195-200.
805. Pohilă, Vlad. Un fișier vitae aniversar / Vlad Pohilă, Valeria Matvei // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 189-195.
806. Popa, Constantin. Colegi de învățătură „La curte-n deal” / Constantin Popa // Nicolae Mătcaș : Biobibliogr. / aut.-alcăt.: Maria Cudlenco. – Chișinău, 2010. – P. 40-41 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://bpcrihanaveche.files.wordpress.com/2011/04/nicolae-matcas-biobibliografie.pdf>. – Accesat: 05.01.2020 ; Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 50-51.
807. Președintele Parlamentului Mihai Ghimpu, Președinte interimar al Republicii Moldova, a participat astăzi la conferința științifică „Școala națională: recuperarea destinului european”, dedicată împlinirii a 70 de ani de la nașterea lingvistului, pedagogului și omului de stat Nicolae Mătcaș [Resursă electronică] // Parlamentul Republicii Moldova. – 2010. – 30 apr. – Disponibil: <http://old.parlament.md/news/pressrelease/archive/04.2010/30.04.2010/>. – Accesat: 17.04.2020.
808. Privind conferirea „Ordinului Republicii” domnului Nicolae Mătcaș : decret nr. 282 din 26.04.2010 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova. – 2010. – Nr 64/65 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=51632&lang=ro. – Accesat: 10.01.2020.
809. Profesorul Nicolae Mătcaș la 70 de ani [Resursă electronică] // IPN (Info-Prim Neo). – 2010. – 30 apr. – Disponibil: <https://www.ipn.md/ro/societate/30466>. – Accesat: 10.01.2020.
810. Referințe bibliografice : [Nicolae Mătcaș-70] // Limba Română. – 2010. – Nr 3/4. – P. 55-56 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d79.pdf>. – Accesat: 05.01.2020.
811. Rusu, Mina-Maria. Limba română – spațiu al identității culturale : [Nicolae Mătcaș – 70] / Mina-Maria Rusu // Limba Română.

- 2010. – Nr 5/6. – P. 125-128 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/numere/d80.pdf>. – Accesat: 04.02.2020.
812. **Rusu, Tudor.** Ministrul meu : [70 de ani de la nașterea lui Nicolae Mățaș, ex-ministru al educației din Rep. Moldova] / Tudor Rusu // Făclia. – 2010. – 8 mai. – P. 7.
813. **Scutelnic, Ion.** Nicolae Mățaș/ Ion Scutelnic // Univers pedagogic pro. – 2010. – 29 apr. – P. 3.
814. **Soltan, Petru.** Culoarea sufletului omului Nicolae Mățaș : [Nicolae Mățaș – 70] / Petru Soltan // Limba Română. – 2010. – Nr 3/4. – P. 71-75 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d79.pdf>. – Accesat: 05.01.2020 ; Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mățaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 129-133 ; Academician Petru Soltan [Resursă electronică]. – 2012. – 20 ian. – Disponibil: <http://academicianpsoltan.blogspot.com/2012/01/culoarea-sufletului-omului-nicolae.html>. – Accesat: 10.01.2020.
815. **Soltan, Petru.** Un ministru luptător – ilustrul Nicolae Mățaș / Petru Soltan // Timpul. – 2010. – 22 apr. – P. 5 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://www.timpul.md/articol/un-ministru-luptator---ilustrul-nicolae-matcas-9575.html>. – Accesat: 02.03.2020 ; Curtea de la Argeș. – 2012. – Nr 2 (Febr.). – P. 12 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: http://www.curteade-laarges.ro/arhiva/III_2_15/III_2_15.pdf. – Accesat: 17.02.2020.
816. **Strâmbeanu, Andrei.** Doar o singură vorbă pentru Nicolae Mățaș : [discurs rostit la Conf. omagială „Nicolae Mățaș – 70”] / Andrei Strâmbeanu // Limba Română. – 2010. – Nr 5/6. – P. 125-128 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/numere/d80.pdf>. – Accesat: 04.02.2020.
817. **Șchiopu, Constantin.** Cu dragoste și dor de dumneavoastră, Maestre / Constantin Șchiopu // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mățaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 68-70.
818. **Șchiopu, Constantin.** Un profesor – purtător de lumină și de adevăr : [Nicolae Mățaș – 70] / Constantin Șchiopu // Limba Română. – 2010. – Nr 3/4. – P. 68-70 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d79.pdf>. – Accesat: 05.01.2020.
819. **Șiman, Dumitru.** Îndrăgostit de limba maternă / Dumitru Șiman // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mățaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 57-58.

820. **Tamazlăcaru, Elena.** Eterna roată de olar : [Nicolae Mătcaș – 70] / Elena Tamazlăcaru // Literatura și Arta. – 2010. – 29 apr. – P. 5.
821. **Traectoria unui destin** : Ion Stici în dialog cu Nicolae Mătcaș // Limba Română. – 2010. – Nr 3/4. – P. 87-95 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d79.pdf>. – Accesat: 18.12.2019 ; Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 81-120.
822. **Ungureanu, Ion.** Nicolae Mătcaș – acest mare necunoscut : [Nicolae Mătcaș – 70] / Ion Ungureanu // Literatura și Arta. – 2010. – 22 apr. – P. 6.
823. **Ungureanu, Ion.** Un român ancestral printre noi : [Nicolae Mătcaș – 70] / Ion Ungureanu // Limba Română. – 2010. – Nr 3/4. – P. 63-67 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d79.pdf>. – Accesat: 05.01.2020 ; Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 31-39.
824. **Zgârcibabă-Bogdan, Elena.** Roua de suflet a trandafirilor albi / Elena Zgârcibabă-Bogdan // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 72-74.
825. **Zgârcibabă-Bogdan, Elena.** Un buchet de trandafiri albi / Elena Zgârcibabă-Bogdan // Nicolae Mătcaș : Biobibliogr. / aut.-alcăt.: Maria Cudlenco. – Chișinău, 2010. – P. 29-31 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://bpcrihanaveche.files.wordpress.com/2011/04/nicolae-matcas-biobibliografie.pdf>. – Accesat: 05.01.2020 ; Limba Română. – 2010. – Nr 3/4. – P. 83-84 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/numere/d79.pdf>. – Accesat: 05.01.2020.

2011

826. **Bantoș, Ana.** Nicolae Mătcaș, împlânzitorul de cuvinte // Limba Română. – 2011. – Nr 11/12. – P. 113-118 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/numere/d88.pdf>. – Accesat: 05.01.2020.
827. **Cudlenco, Maria.** Bibliografie : (Din lucrările lui Nicolae Mătcaș) / Maria Cudlenco, red. bibliogr.: Aliona Tostogan // Calvarul limbii române din Basarabia / Nicolae Mătcaș. – Chișinău, 2011. – P. 511-543 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/carte/d26.pdf>. – Accesat: 21.04.2020.

828. Țarălungă, Ecaterina. Mătcăș, Nicolae // Enciclopedia identității românești : Personalități / Ecaterina Țarălungă. – București, 2011. – P. 490 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: http://antim.upsc.md/files/enciclopedia_identitatii_romanesti_personalitati.pdf. – Accesat: 05.01.2020.

2012

829. Ciocanu, Ion. Contribuția lui Nicolae Mătcăș la cultivarea limbii române [Resursă electronică] // Dincolo de literă sau Temelia nemuririi noastre (reflecții și atitudini) : blogul scriitorului Ion Ciocanu. – 2013. – 17 ian. – Disponibil: <https://tinyurl.com/yyzbbwkj>. – Accesat: 10.01.2020.
830. Rusu, Tudor Andrei. Omagiu unui clopotar al Basarabiei : [Nicolae Mătcăș] / Tudor Andrei Rusu // Curtea de la Argeș. – 2012. – Febr. (Nr 2). – P. 13 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: http://www.curteadelaarges.ro/arhiva/III_2_15/III_2_15.pdf. – Accesat: 17.02.2020.
831. Soltan, Petru. Ilustrul Nicolae Mătcăș : (Istoria de lângă noi) / Petru Soltan // Curtea de la Argeș. – 2012. – Febr. (Nr 2). – P. 12 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: http://www.curteadelaarges.ro/arhiva/III_2_15/III_2_15.pdf. – Accesat: 17.02.2020.

2013

832. Dabija, Nicolae. Nicolae Mătcăș. Cercetător științific, poet, publicist, om politic [Resursă electronică] / Nicolae Dabija, Ion Ungureanu // Art-Emis Academy. – 2013. – 12 ian. – Disponibil: <https://www.art-emis.ro/personalitati/prof-univ-dr-nicolae-matcas-basarabia>. – Accesat: 10.01.2020.
833. Rață, Mariana. „Cenușăreasa” din Constituție : (despre Nicolae Mătcăș) / Mariana Rață // Ziarul Național. – 2013. – 31 aug. ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://www.ziarulnational.md/culise-cenusareasa-din-constitutie/>. – Accesat: 05.01.2020.

2014

834. 27 aprilie – 75 de ani de la nașterea lingvistului Nicolae Mătcăș (1940) // Aniversări culturale – 2015 / Bibl. Naț. pentru Copii „Ion Creangă”. – Chișinău, 2014. – P. 62-67 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: https://www.bncreanga.md/pdf/aniversari_culturale_2015.pdf. – Accesat: 25.03.2020.

835. „Admir sonetul pentru muzicalitate, armonie, miracol. Accept postmodernismul, dar nu-l îmbrățișez” : Interviu cu Nicolae Mătcaș, dr. în filologie, poet, publicist, ex-ministru al educației / consemnare: Irina Nechit // Jurnal de Chișinău. – 2014. – 10 ian. – P. 10-11 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://tinyurl.com/yxhhvnss>. – Accesat: 17.12.2019.
836. Butnaru, Valentina. Învățătorul învățătorilor : (Notițe subiective) : [despre lansarea cărții „Calvarul Limbii române din Basarabia” de Nicolae Mătcaș] / Valentina Butnaru // Jurnal de Chișinău. – 2014. – 2 mai. – P. 9 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.jc.md/notite-subiective-invatorul-invatorilor/>. – Accesat: 05.01.2020.
837. Butnaru, Valentina. O plecăciune pentru dascăli : [modele de dascăli – Eugen Holban, Nicolae Mătcaș, Anatol Ciobanu, Anatol Eremia, Vladimir Beșleagă etc.] / Valentina Butnaru // Jurnal de Chișinău. – 2014. – 18 iul. – P. 18 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.jc.md/notite-subiective-o-plecaciune-pentru-dascalii/>. – Accesat: 05.01.2020.
838. Peste 180 de miniștri în Republica Moldova! [Resursă electronică] : [referință la activitatea ministrului Nicolae Mătcaș] // Point. md. – 2014. – 15 oct. – Disponibil: <https://point.md/ru/novosti/politika/peste-180-minitri-in-republica-moldova>. – Accesat: 10.01.2020.

2015

839. Bantoș, Alexandru. „Mă neliniștește starea tot mai alarmantă a presei noastre” : Interviu cu Alexandru Bantoș, red.-șef al rev. „Limba Română” [cu mai multe referințe la Nicolae Mătcaș] / realizat de Diana Vrabie. – Ziarul de gardă. – 2015. – 7 sept. ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://www.zdg.md/editia-print/exclusiv/ma-nelinisteste-starea-tot-mai-alarman-ta-a-presei-noastre>. – Accesat: 28.02.2020.
840. Căpățână, Vasile. O personalitate marcantă: Nicolae Mătcaș, la 75 de ani : [filolog, lingvist, publicist și poet, prof. univ., trad., om politic] / Vasile Căpățână // Jurnal de Chișinău. – 2015. – 1 mai. – P. 8.
841. Lingvistul Nicolae Mătcaș, 75 de ani de la naștere [Resursă electronică] // Chișinău, Orașul meu : Blog cu informații despre Chișinău și chișinăuieni. – 2015. – 24 apr. – Disponibil: <https://tinyurl.com/yy2apu39>. – Accesat: 19.02.2020.

842. Nicolae Mătcaș // Calendar Național 2015. – Chișinău, 2015. – P. 172-174.
843. Nicolae Mătcaș la 75 de ani : [filolog, lingvist, publicist și poet, prof. univ., trad., om politic] // Jurnal de Chișinău. – 2015. – 1 mai. – P. 8 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.jc.md/nicolae-matcas-la75-de-ani/>. – Accesat: 29.05.2015.
844. Răpan, Theodor. Nicolae Mătcaș – model al implicării / Theodor Răpan // Confluente literare [Resursă electronică]. – 2015. – 13 dec. – Disponibil: <https://confluente.org/theodor-ra-pan-1449999770.html>. – Accesat: 06.01.2020 ; Opinia Teleormanului. – 2015. – 13 dec. ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.opiniatr.ro/eu-neamul-patimitul-nu-mi-l-vand-2/>. – Accesat: 05.01.2020 ; Clipa.com [Resursă electronică]. – 2015. – 14 dec. – Disponibil: <https://tinyurl.com/y5trnt6p>. – Accesat: 17.02.2020 ; Revista Pro Litera [Resursă electronică]. – 2015. – 15 dec. – Disponibil: <https://tinyurl.com/y3jsnr57>. – Accesat: 06.01.2020.
845. Ungureanu, Ion. Nicolae Mătcaș, la 75 de ani / Ion Ungureanu // Jurnal de Chișinău. – 2015. – 3 mai ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.jc.md/nicolae-matcas-la-75-de-ani/>. – Accesat: 06.01.2020.

2016

846. Grigoriu, Florin. Nicolae Mătcaș – poetul care cheamă în vis fericirea / Florin Grigoriu // Apollon. – 2016. – Nr 10. – P. 21-23.
847. „M-a furat lingvistica, dar m-a ținut în brațe poezia” (I) : Interviewul lui Florin Grigoriu cu Nicolae Mătcaș // Revista română de versuri și proză. – 2016. – Nr 7/9. – P. 13, 20.
848. „M-a furat lingvistica, dar m-a ținut în brațe poezia” (II) : Interviewul lui Florin Grigoriu cu Nicolae Mătcaș // Revista română de versuri și proză. – 2016. – Nr 10/12. – P. 13, 20-21.
849. Manoil, Alexandru. Mătcaș, Nicolae / Alexandru Manoil // 88 & 333 copământeni. – Cahul, 2016. – P. 584-585.
850. Mătcaș, Nicolae // Un dicționar al scriitorilor români contemporani / coord.: Ioan Holban. – Iași, 2016. – Vol. 3. – P. 339-348.
851. Răpan, Theodor. Nicolae Mătcaș – model al implicării / Theodor Răpan // Apollon. – 2016. – Nr 70. – P. 26 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: https://issuu.com/suruianucamelia/docs/apollon_70. – Accesat: 24.03.2020 ; Oglinda literară. – 2016. – Nr 170 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://>

- www.oglindaliterara.ro/oglinda170/oglinda170.html. – Accesat: 06.01.2020 ; Omniscope. – 2016. – 19 mar. ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://www.omniscop.ro/nicolae-matcas-model-al-implicarii/>. – Accesat: 17.02.2020 ; Cahulul literar și artistic. – 2020. – Nr 2. – P. 31-32 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://tinyurl.com/y2onld8l>. – Accesat: 30.04.2020.
852. Roșca, Denis. Mățaș, Nicolae // Cartea de aur a Basarabiei și a Republicii Moldova / Denis Roșca. – Chișinău, 2016. – P. 384.

2017

853. Baci, Gheorghe. Nicolae Mățaș / Gheorghe Baci // Personalități de vîșă moldavă : 125 de destine. – Chișinău, 2017. – P. 270-273.
854. Chișinău 1989. Comisia interdepartamentală propune trecerea la alfabetul latin, declararea limbii de stat și recunoașterea identității dintre limba română și cea moldovenească [Resursă electronică] // Marius Mioc : [blog]. – 2017. – 30 aug. – Disponibil: <https://mariusmioc.wordpress.com/?s=M%C4%83tca%C8%99>. – Accesat: 10.01.2020.
855. Domenco, Ion. Cel mai frumos loc din lume este acasă : [pe marginea discuției cu Nicolae Mățaș, lingvist, publicist și poet, ex-ministru al științei și învățămîntului (1990-1994)] / Ion Domenco // Realități culturale. – 2017. – Nr 2. – P. 18-19.
856. Guglea, Irina. Educația din Moldova, după independență. Ruperea de sistemul sovietic și acuzații de românizare a învățămîntului [Resursă electronică] : [Ministrul Nicolae Mățaș demis pentru românizarea învățămîntului] / Irina Guglea // MoldNova. – 2017. – 2 mai. – Disponibil: <https://tinyurl.com/y4uwc7yq>. – Accesat: 10.01.2020.

2018

857. Stroia, Gheorghe A. [Interviu cu Nicolae Mățaș] // În dialog cu inima : Interviu cu scriitori români contemporani / Gheorghe A. Stroia. – Adjuda, 2018. – Vol. 2. – P. 245-274.

2019

858. Cimpoi, Mihai. Nicolae Mățaș // Enciclopedia scriitorilor români contemporani de pretutindeni (în propria lor viziune) / Mihai Cimpoi, Traian Vasilcău. – Chișinău, 2019. – P. 643-644.

859. [Ciobanu, Maria]. Nicolae Mătcaș / Maria Ciobanu // Calendar Național 2020. – Chișinău, 2019. – P. 164-166. – Semnat: M.C. ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.bnrm.md/files/publicatii/calendar%202020.pdf>. – Accesat: 20.12.2019.
860. Martea, Galina. Identitatea limbii române în Basarabia, 1991 – prezent [Resursă electronică] / Galina Martea // Națiunea. – 2019. – 13 febr. – Disponibil: <https://www.ziarulnatiunea.ro/2019/02/13/identitatea-limbii-romane-in-basarabia-1991-prezent/>. – Accesat: 30.08.2019.
861. Nicolae Mătcaș : [pedagog, lingvist] // Timpul. – 2019. – 26 apr. – P. 4.
862. Ungureanu, Elena. Cununa de sonete în creația lui Nicolae Mătcaș / Elena Ungureanu // Akademos. – 2019. – Nr 4. – P. 140-144 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: http://akademos.asm.md/files/Akademos%204_2019_pp140-144.pdf. – Accesat: 26.04.2020.
863. Ungureanu, Elena. Nicolae Mătcaș: „Eu tai și tai în rocă să mi-l înalț, Sonetul” / Elena Ungureanu // Philologia. – 2019. – Nr 3/4. – P. 80-89 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: http://www.ifr.md/reviste/philologia_3-4--2019.pdf. – Accesat: 20.12.20 ; Moldova literară. – 2020. – Nr 2. – P. 87-92.
864. Ungureanu, Elena. Nicolae Mătcaș: „Râvnesc infinitul ca nava un port” / Elena Ungureanu // Limba Română. – 2019. – Nr 1 (251). – P. 203-214 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://www.limbaromana.md/index.php?go=articole&n=3668>. – Accesat: 20.12.2019.
865. Ungureanu, Elena. Nicolae Mătcaș: „Sunt, ca Manole, un umil zugrav” / Elena Ungureanu // Dialogica. – 2019. – Nr 2. – P. 33-39 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: http://dialogica.asm.md/arhivarevistei/Dialogica/Dialogica_02-2019.pdf. – Accesat: 20.12.2019.

2020

866. Bâtcă, Veronica. Ultimul Laocoon : [Nicolae Mătcaș] / Veronica Bâtcă // Cahulul literar și artistic. – 2020. – Nr 2. – P. 27-28 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://tinyurl.com/y2onld8l>. – Accesat: 30.04.2020.
867. Butuc, Petru. Distins lingvist cu tentă de filozof : [Nicolae Mătcaș] / Petru Butuc // Cahulul literar și artistic. – 2020. – Nr 2. – P.

- 23-24 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://tinyurl.com/y2onld8l>. – Accesat: 30.04.2020.
868. **Cujbă, Iurie.** Un ministru adevărat al educației [Resursă electronică] / Iurie Cujbă // Unghiul. – 2020. – 25 mar. – Disponibil: <https://unghiul.com/un-ministru-adevarat-al-educatiei/>. – Accesat: 22.04.2020.
869. **Grozavu, Petru.** Tricolorul „la bătaie” într-un an electoral : [referință la Nicolae Mățaș, ministru] / Petru Grozavu // Ziarul de gardă. – 2020. – 30 apr. ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://www.zdg.md/blog/editoriale/tricolorul-la-bataie-in-tr-un-an-electoral/>. – Accesat: 30.04.2020.
870. **Iachim, Ion.** Surâsul (trist) al lui Solomon : [Nicolae Mățaș – 80] / Ion Iachim // Literatura și Arta. – 2020. – 7 mai. – P. 6.
871. **Manole, Georgică.** [Nicolae Mățaș – 80] [Resursă electronică] / Georgică Manole // Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 10 mai. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxxii.html>. – Accesat: 10.05.2020.
872. **Marin, Ionel.** Nicolae Mățaș [Resursă electronică] / Ionel Marin // Ben Todica : [blog]. – 2020. – 9 mar. – Disponibil: <https://ben-todica.blogspot.com/2020/03/ionel-marin-nicolae-matcas.html>. – Accesat: 25.03.2020.
873. **Marin, Ionel.** Nicolae Mățaș – 80 de trepte de lumină și dăruire / Ionel Marin // Bogdania. – 2020. – Nr 69/70. – P. 23-32 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://tinyurl.com/yxztw9wo>. – Accesat: 17.04.2020.
874. **Marin, Ionel.** Scriitori din generația 2000: Nicolae Mățaș / Ionel Marin // Reviste de cultură. – 2020. – 25 febr. ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://revistedecultura.com/page/2/>. – Accesat: 25.03.2020.
875. **Martea, Galina.** Scriitorul, savantul și profesorul Nicolae Mățaș la onorabila vârstă de 80 de ani / Galina Martea // Armonii Culturale. – 2020. – 12 mai ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://tinyurl.com/y5pb8mmj>. – Accesat: 12.05.2020 ; Confluente literare [Resursă electronică]. – 2020. – 12 mai. – Disponibil: https://confluente.org/galina_martea_1589235756.html. – Accesat: 12.05.2020 ; Foaie națională [Resursă electronică]. – 2020. – 14 mai. – Disponibil: <https://tinyurl.com/y6rqydhm>. – Accesat: 14.05.2020 ; Așii români [Resursă electronică]. – 2020. – 16 mai. – Disponibil: <https://tinyurl.com/y6sdr36t>. – Accesat: 16.05.2020 ; Națiunea [Resursă electronică]. – 2020.

- 16 mai. – Disponibil: <https://tinyurl.com/y6aawrde>. – Accesat: 16.05.2020 ; Constelații diamantane. – 2020. – Nr 6. – P. 12-13.
876. Nicolae Mătcaș – 80 // Vatra veche. – 2020. – Nr 4. – P. 28-29. – Semnat: Red. ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://art.scoala-online.eu/upload/VatraVeche/Vatra-veche-4-2020.pdf>. – Accesat: 26.04.2020.
877. Nicolae Mătcaș, colegul nostru și unul dintre ctitorii revistei „Limba Română”, e aniversar! // Limba Română. – 2020. – Nr 1. – P. 29. – Semnat: Colegiul de red. al rev. „Limba Română” ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <http://limbaromana.md/numere/d127.pdf>. – Accesat: 22.04.2020.
878. Nicolae Mătcaș, lingvist, poet și publicist – 80 de ani de la naștere [Resursă electronică] : Expoziție / Bibl. Șt. a Univ. de Stat „Alec Russo” din Bălți ; realizare: Natalia Luchianciuc ; coord.: Valentina Topalo. – Bălți, 2020. – Disponibil: <http://dspace.usarb.md:8080/jspui/handle/123456789/4563> – Accesat: 24.05.2020.
879. Nicolae Mătcaș : [schită biobibliogr.] // Moldova literară. – 2020. – Nr 2. – P. 3-4.
880. Oștean în oastea limbii române : [aprecieri despre Nicolae Mătcaș, politician] // Cahulul literar și artistic. – 2020. – Nr 2. – P. 22 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://tinyurl.com/y2onld8l>. – Accesat: 30.04.2020.
881. Savantul filolog Nicolae Mătcaș a împlinit 80 de ani [Resursă electronică] // MoldPres New Agency. – 2020. – 27 apr. – Disponibil: <https://www.moldpres.md/news/2020/04/27/20003481>. – Accesat: 27.04.2020.
882. Sub zodia stelară eminesciană : [aprecieri despre Nicolae Mătcaș, poet] // Cahulul literar și artistic. – 2020. – Nr 2. – P. 32 ; Idem [Resursă electronică]. – Disponibil: <https://tinyurl.com/y2onld8l>. – Accesat: 30.04.2020.

În alte limbi

883. Kameneva, Zinaida. Nicolae Mătcaș – an Outstanding Personality / Zinaida Kameneva // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 185-186. – Text: lb. engl.
884. Soltan, Petru. Un ministre combattant – l'illustre Nicolae Matcas [Resursă electronică] / Petru Soltan ; trad.: Irina Todos ; relecture: Michèle Chartier. – Text: lb. fr. // Le Portail de la Moldavie

francophone. – 2010. – 14 iun. – Disponibil: <https://www.moldavie.fr/Un-ministre-combattant-l-illustre-Nicolae-Matcas.html>. – Accesat: 10.01.2020.

885. **Горшкова, Марина.** Искорки светящихся глаз / Марина Горшкова // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcăș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 75-76. – Text: lb. rusă.
886. **Дамьян, Надежда.** Личность незаурядная / Надежда Дамьян // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcăș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 74-75. – Text: lb. rusă.
887. **Миренюк, Валентина.** Неизгладимый образ / Валентина Миренюк // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcăș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 184-185. – Text: lb. rusă.

VERSURI DEDICATE LUI NICOLAE MĂTCAȘ

888. **Ciobanu, Anatol.** La semănat : [versuri] / Anatol Ciobanu // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcăș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 6.
889. **Cucereavîi, Mihai.** Patriotului și lingvistului octogenar : (Lui Nicolae Mătcăș) [Resursă electronică] : [versuri] / Mihai Cucereavîi // Rețeaua literară/La red literaria. – 2020. – 27 apr. – Disponibil: <http://reteauliterara.ning.com/profiles/blogs/la-aniversare-2>. – Accesat: 27.04.2020 ; Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 10 mai. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxxxii.html>. – Accesat: 10.05.2020.
890. **Cucereavîi, Mihai.** Să-l mai schimbi de... șapte ori : (Lui Nicolae Mătcăș) [Resursă electronică] : [versuri] / Mihai Cucereavîi // Rețeaua literară/La red literaria. – 2020. – 27 apr. – Disponibil: <http://reteauliterara.ning.com/profiles/blogs/la-aniversare-2>. – Accesat: 27.04.2020 ; Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 10 mai. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxxxii.html>. – Accesat: 10.05.2020.
891. **Filipoiu, Ion.** Să-l mai schimbi de două ori : (Lui Nicolae Mătcăș) [Resursă electronică] : [versuri] / Ion Filipoiu // Rețeaua literară/La red literaria. – 2020. – 27 apr. – Disponibil: <http://reteauliterara.ning.com/profiles/blogs/la-aniversare-2>. – Accesat: 27.04.2020 ; Știri. Botoșani.ro. – 2020. – 10 mai. – Disponibil: <http://stiri.botosani.ro/stiri/loc-de-dat-cu-epigrama/loc-de-dat-cuepigrama-lxxxxii.html>. – Accesat: 10.05.2020.

892. **Lari, Leonida.** În Țara mea : (Domnului Nicolae Mătcaș) : [versuri] / Leonida Lari // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 5.
893. **Vieru, Grigore.** O mie de clopote : (Lui Nicolae Mătcaș) : [versuri] / Grigore Vieru // Clopotul amintirilor durute : Nicolae Mătcaș la 70 de ani / Dionis Lica. – Chișinău, 2010. – P. 4.

DOCUMENTE AUDIO-VIDEO*

DIN FONOTECA RADIO MOLDOVA

1987

894. **Să vorbim și să scriem corect** [Înregistrare audio] : [emisiune de cultivare a limbii : greșeli de exprimare la trad. propozițiilor interogative pronominale din lb. rusă în lb. rom.] / aut.: Nicolae Mătcaș, Ion Melniciuc ; red.: Rodica Teleucă. – Chișinău : Radio Moldova, 1987. – Durata: 13 min. 48 sec. – LA-0741.
895. **Să vorbim și să scriem corect** [Înregistrare audio] : [emisiune de cultivare a limbii : formulele de salut : vocabular uzual] / aut.: Nicolae Mătcaș ; red.: Rodica Teleucă. – Chișinău : Radio Moldova, 1987. – Durata: 13 min. 53 sec. – LA-0748.

1988

896. **Maeștri ai cuvântului** [Înregistrare audio] : (Eliza Botezatu la 50 de ani) / vorbitori: Nicolae Mătcaș (min. 2.45-9.35), Tatiana Mitracova, Timofei Roșca, Mihail Dolgan, Andrei Lupan ; red.: Nadejda Maleva. – Chișinău : Radio Moldova, 1988. – Durata: 35 min. 47 sec. – LA-0875 r1.
897. **Să vorbim și să scriem corect** [Înregistrare audio] : [emisiune de cultivare a limbii : despre pronumele de politețe : vocabular uzual] / aut.: Nicolae Mătcaș ; red.: Ilie Teleșcu. – Chișinău : Radio Moldova, 1988. – Durata: 13 min. 49 sec. – LA-0800.
898. **Studierea limbii materne – concretețea faptelor noastre** [Înregistrare audio] : [interviu cu prof. Nicolae Mătcaș, șef de catedră al Fac. de filologie a Inst. Ped. de Stat „Ion Creangă” despre predarea materiilor în limba maternă] / red.: Raisa Belicov. – Chișinău : Radio Moldova, 1988. – Durata: 28 min. 58 sec. – J-407.

* Documentele din acest capitol sunt înregistrate pe DVD-ul însoțitor al volumului.

1989

- 899. O întâlnire cu poetul Ion Hadârcă** [Înregistrare audio] : [adunare preelectorală cu alegătorii din circumscripția 269 Nisporeni, pentru alegerile în Sovietul Suprem al U.R.S.S. din 26 mar. 1989, candidat la mandatul de deputat – Ion Hadârcă] / vorbitori: Ion Hadârcă, Nicolae Mățaș (min. 28.00-37.20), Constantin Oboroc, Maria Ciobanu, Maria Olaru, Silvia Celac, Ion Ciocanu ; red.: Antonina Callo. – Chișinău : Radio Moldova, 1989. – Durata: 43 min. 44 sec. – LA-0921.

1990

- 900. Graiul matern** [Înregistrare audio] / vorbitori: Nicolae Mățaș, Ion Dumeniuk, Constantin Tănase (candidați pentru alegerile de deputați în Sovietul Suprem al republicii, 25 febr. 1990) ; red.: Antonina Callo. – Chișinău : Radio Moldova, 1990. – Durata: 29 min. 04 sec. – LA-1070.

1992

- 901. Să ne cunoaștem miniștrii** [Înregistrare audio] : Nina Slutu în dialog cu Nicolae Mățaș. – Chișinău : Radio Moldova, 1992. – Durata: 43 min. 46 sec. – LA-1724.

1993

- 902. Dulce grai** [Înregistrare audio] : Ion Dumeniuk – In memoriam : (1 an de la trecerea în eternitate) / vorbitori: Nicolae Mățaș (min. 2.40-7.17), Dumitru Irimia, Anatol Ciobanu, Alexandru Bantoș, Silviu Berejan, Ion Hadârcă, Elena Dumeniuk ; red.: Cecilia Melniciuc. – Chișinău : Radio Moldova, 1993. – Durata: 29 min. 26 sec. – LA-1696.
- 903. Nicolae Mățaș – doctor honoris causa** [Înregistrare audio] : (conferirea titlului onorific, Univ. „Al.I. Cuza”, 29 oct. 1993) / vorbitori: Ioan Toderașcu, *Laudatio* de Dumitru Irimia (min. 9-22), discursul de mulțumire al dlui prof. doctor honoris causa Nicolae Mățaș (min. 24.50-42.00) ; red.: Cecilia Melniciuc. – Chișinău : Radio Moldova, 1993. – Durata: 42 min. – LA-1694 r1.
- 904. Nicolae Mățaș – doctor honoris causa** [Înregistrare audio] : (conferirea titlului onorific, Univ. „Al.I. Cuza”, 29 oct. 1993) / discursul de mulțumire al dlui prof. doctor honoris causa Nicolae Mățaș (continuare) ; red.: Cecilia Melniciuc. – Chișinău : Radio Moldova, 1993. – Durata: 37 min. 56 s. – LA-1694 r2.

905. **Nicolae Mătcaș – doctor honoris causa** [Înregistrare audio] : (conferirea titlului onorific, Univ. „Al.I. Cuza”, 29 oct. 1993) : [reportaj de după eveniment] / intervievați: Nicolae Mătcaș (min. 1.18-3.50), Ioan Toderașcu (min. 4.00-4.38), Eugeniu Coșeriu (min. 4.59-5.40), Dumitru Irimia (min. 5.50-6.27), Anatol Ciobanu (min. 6.40-20.10) ; red.: Cecilia Melniciuc. – Chișinău : Radio Moldova, 1993. – Durata: 23 min. 56 sec. – LA-1694 r3.

1994

906. **Dulce grai** [Înregistrare audio] : rubrica: *Cum vorbim, cum scriem* / vorbitori: Maria Cosniceanu, Vladimir Ciubucciu, Nicolae Mătcaș (despre formulele de salut, min.11.05-22.27) ; red.: Cecilia Melniciuc. – Chișinău : Radio Moldova, 1994. – Durata: 29 min. – LA-1755.
907. **Dulce grai** [Înregistrare audio] / vorbitori: Vladimir Ciubucciu, Maria Cosniceanu, Nicolae Mătcaș (vocabular usual (min. 24.30-27.35) ; lectură: Vasile Constantin ; red.: Cecilia Melniciuc. – Chișinău : Radio Moldova, 1994. – Durata: 29 min. 45 sec. – LA-1751.

1995

908. **Aniversări** [Înregistrare audio] : (Nicolae Esinencu la 55 de ani) / Uniunea Scriitorilor din Rep. Moldova ; vorbitori: Grigore Vieru, Argentina Cupcea-Josu, Lidia Istrati, Nicolae Mătcaș (min. 5.54-9.16), Anatol Codru, Serafim Saka ; red.: Larisa Verdeș. – Chișinău : Radio Moldova, 1995. – Durata: 15 min. – LA-2039.
909. **Conferința științifică „Limba română este numele corect al limbii noastre”, Chișinău, Academia de Științe a Moldovei, 20-21 iunie 1995** [Înregistrare audio] : (fragm.) / vorbitor: Nicolae Mătcaș. – Chișinău : Radio Moldova, 1995. – Durata: 16 min. 01 sec. – LA-1953 r1.
910. **Conferința științifică „Nicolae Corlăteanu – octogenar”, Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, 12 mai 1995** [Înregistrare audio] / vorbitor: Nicolae Mătcaș. – Chișinău : Radio Moldova, 1995. – Durata: 10 min. 38 sec. – LA-1921 r4.

1996

911. **Revista muzelor** [Înregistrare audio] : (In memoriam Ion Dumeniuk) / vorbitori: Ion Hadârcă, Nicolae Dabija, Anatol Ciobanu, Alexandru Bantoș, Dumitru Irimia, Nicolae Mătcaș (min.

36.00-38.38) ; red.: Cecilia Melniciuc. – Chișinău : Radio Moldova, 1996. – Durata: 44 min. 26 sec. – LA-2169.

RADIO CHIȘINĂU

912. „Un pământ și două ceruri” [Înregistrare audio] : Nicolae Mătcaș – lingvist, publicist și scriitor / emisiune de istorie și critică literară realizată de Ana Bantoș. – Chișinău : Radio Chișinău, 2 sept. 2016. – Emisiune din două părți, transmisă (cu reluare) pe 1/3 și 8/10 mai 2020.

DIN ARHIVA TV MOLDOVA 1

1989

913. Emisiunea „Limba noastră” [Înregistrare video] : Dezbateri referitor la art. 7 în lectura lui Nicolae Mătcaș la Sesiunea a 13-a ; „Învățăm a citi și a scrie cu caractere latine” / prezintă: Nicolae Mătcaș și Ion Dumeniuk. – Chișinău, 1989. – Durata: 1 oră 30 min.
914. Ședința Sesiunii a 13-a a Sovietului Suprem al R.S.S.M. din anul 1989 [Înregistrare video] : Dezbateri despre legislația lingvistică cu participarea dlui Nicolae Mătcaș : [ziua întâi]. – Chișinău, 1989. – Durata: 3 min. 31 sec.
915. Ședința Sesiunii a 13-a a Sovietului Suprem al R.S.S.M. din anul 1989 [Înregistrare video] : Dezbateri despre legislația lingvistică cu participarea dlui Nicolae Mătcaș : [ziua a doua]. – Chișinău, 1989. – Durata: 1 min. 3 sec.
916. Ședința Sesiunii a 13-a a Sovietului Suprem al R.S.S.M. din anul 1989 [Înregistrare video] : Dezbateri despre legislația lingvistică cu participarea dlui Nicolae Mătcaș : [ziua a treia]. – Chișinău, 1989. – Durata: 1 min. 24 sec.

1993

917. „Moldova – deschideri științifice și culturale spre Vest” [Înregistrare video] : (ședința de totalizare a Congr. al XVIII-lea al Acad. Româno-Americane de Arte și Științe) : (fragm.) / Acad. de Științe a Moldovei, Secția Filologie română ; prezenți: Eugeniu Coșeriu, Silviu Berejan, Nicolae Mătcaș etc. ; vorbitor: Nicolae Mătcaș (17 min. 18 sec.). – Chișinău, 13-16 iun. 1993. – Durata: 1 oră 15 min.

1994

918. **Emisiunea „Limba noastră”** [Înregistrare video] : Decernarea titlului de doctor honoris causa domnului Nicolae Mătcăș la Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași : reportaj de la evenimentul de decernare (8 min. 46 sec.). – Chișinău, 1994. – Durata: 1 oră 30 min.

1995

919. **Emisiunea „Aniversări”** [Înregistrare video] : Ion Ungureanu la 60 de ani : [reportaj cu discursul ministrului științei și învățământului Nicolae Mătcăș (3 min. 20 sec.) / Bibl. „Onisifor Ghibu”. – Chișinău, 1995. – Durata: 1 oră 05 min.
920. **Emisiunea „Limba noastră”** [Înregistrare video] : 6 ani de la adoptarea legislației lingvistice : (fragm.) / participă: Ion Constantin Ciobanu, ex-președinte al Sovietului Suprem al RSS Moldovenești, Ion Borșevici, deputat al poporului, președinte al Grupului de lucru pentru pregătirea proiectelor de legi privind funcționarea limbilor pe teritoriul republicii, Siviu Berejan, director al Institutului de Lingvistică al AȘM, Nicolae Mătcăș, secretar al Comisiei Interdepartamentale pentru studierea istoriei și problemelor dezvoltării limbii, membru al Grupului de lucru pentru elaborarea proiectelor de legi privind funcționarea limbilor pe teritoriul republicii (5 min. 34 sec.) ; moderator: Elena Melnic, jurnalist. – Chișinău, 1995. – Durata: 1 oră 34 min.

INDEXURI

INDEX DE NUME

- Andriescu, Alexandru 757
 Apetroaiei, Maria 184, 720
 Armașu-Canțâr, Ludmila 725, 758
 Arvinte, Vasile 727
 Avram, Mioara 727
 Babici, Tudor 277
 Bacinski, Mihai 209
 Baci, Gheorghe 853
 Bahnaru, Vasile 32, 187, 725, 759, 760
 Balmuș, Pavel 202
 Bantoș, Alexandru 201-203, 209, 210, 237, 331, 716, 761, 839, 902, 911
 Bantoș, Ana 826, 912
 Bălan, Cristian Petru 514
 Bătrânu, Raisa 194
 Bărlădeanu, Lucreția (172)
 Bătcă, Veronica 744, 747, 754, 866
 Belicov, Raisa 898
 Belinski, Elena 5, 189
 Beltechi, Eugen 202
 Berejan, Silviu 19, 31, (33), 46, 93, 95, 164, 186, 201, 202, (203), 674, (684, 692, 693), 727, 902, 917, 920
 Berghia, Ion (690, 701, 720, 723)
 Berlinski, Ion 212
 Beșleagă, Vladimir (837)
 Bianu, Corin 380-384
 Bobâna, Gheorghe 202
 Boboc, Valeria 271
 Bolduratu, Sofia 168
 Bordeianu, Leo 362
 Borș, Anton 95, 186
 Borșevici, Ion 737, 920
 Bostan, Larisa 727
 Botezatu, Eliza (896)
 Brâncuș, Grigore 202
 Bruhis, Mihail 732
 Budeanu, Gheorghe 329
 Buga, Ion (698), 725, 762
 Bujor, Leonid 725, 763-765
 Bunghez, Alexandra 724, 725, 766
 Butnaru, Leo 362
 Butnaru, Valentina (183, 707), 836, 837
 Butuc, Petru 725, 767, 768, 867
 Callo, Antonina 899, 900
 Canțâr, Grigore 335
 Canțer, Tamara 194
 Caragiu-Marioțeanu, Matilda 202
 Cartaleanu, Tatiana 185, 190, 191
 Cataranciuc, Sergiu 702
 Călin, George 380-384
 Căpățână, Vasile 380-384, (691), 840
 Cărneci, Radu 380-384, 417
 Celac, Silvia 899
 Chartier, Michèle 884
 Chelu Madeva, Florian 440
 Chiosa, Zina 724, 725, 769
 Chiricenco, Nichita (709)
 Chirilă, George 748
 Chitari, Feodosia 15, 29
 Cijacovschi, Valentin 671, 673
 Cimpoi, Mihai 202, 380-384, 858
 Ciobanu, Anatol 23, 39, 46, 189, 192, 193, 196, 201-203, 242, 243, 248, 294, 303, 725, 770, (837), 888, 902, 905, 911

- Ciobanu, Elena 98
 Ciobanu, Ion Constantin 920
 Ciobanu, Liuba 707
 Ciobanu, Maria 859
 Ciobanu, Maria (deputat) 899
 Ciobanu, Mircea V. 721
 Ciobanu, Mitrofan 702
 Ciocanu, Anatol 310, 363, 755
 Ciocanu, Ion 196-198, 200, 255, 730, 749, 829, 899
 Ciornaia, Irina 705
 Ciornâi, Ion 188, 192, 193
 Ciubucciu, Vladimir 906, 907
 Ciutac, Victor (696, 697)
 Codru, Anatol 908
 Constantin, Vasile 907
 Corai, Tatiana 332
 Corlăteanu, Nicolae 166, (171), 202, (68, 688, 700, 910)
 Cornea, Paul 298
 Cosniceanu, Maria 906, 907
 Cosovan, Olga 43, 95, 96
 Coșeriu, Eugeniu 202, 298, (670, 674, 682, 685), 905
 Coteanu, Ion 727
 Cotelnic, Teodor 725, 727, 772
 Crăciun, Victor 725, 773
 Cubreacov, Vlad 774
 Cucereanu, Rodica I. 724, 725, 775
 Cucereavii, Mihai (632), 725, 776-779, 889, 890
 Cudlenco, Maria 724, 725, 750, 766, 769, 775, 780, 781, 789, 799, 802, 806, 825, 827
 Cujbă, Iurie 868
 Cupcea-Josu, Argentina 908
 Dabija, Nicolae 276, 380-384, 725, 782, 832, 911
 Dârul, Alexandru 39, 76, 94, (167), 196, 202, 214, 242, 243, 727
 Dediu, Ion 725, 783
 Dimpul, Olimpia 98
 Dolgan, Mihail 725, 740, 784, 896
 Domenico, Ion 855
 Dulgheru, Valeriu 182
 Dumeniuk, Elena 902
 Dumeniuk, Ion 6, 8, 17, 18, (19), 31, (33), 37, 41, 42, 105-107, 115-118, 123, 130, 173, 196, (197, 198, 209), 212-217, 219-236, 238-240, 242-245, 247, 249-254, 256-260, 262, 263, 269, 270, 276, (280, 349), 670, (672, 675, 677, 683, 703), 900, (902, 911), 913
 Dumistrăcel, Stelian 727
 Eremia, Anatol 202, 725, 785, (837)
 Esinencu, Nicolae (908)
 Ețcu, Ion 94, 202
 Filipoiu, Ion (632), 891
 Fisticanu, Tatiana 786
 Florea, Ion 727
 Gabinschi, Marcu (169), 248
 Gafton, Marcela 205
 Găină, Ion 299
 Ghidirim, Gheorghe (708)
 Ghimpu, Felicia 724
 Ghimpu, Mihai 807
 Ghimpu, Natalia 707
 Giosu, Ștefan 727
 Goci, Aureliu 751
 Gogin, George (162, 164)
 Goian, Ion 709
 Grama, Dumitru 202
 Grigoriu, Florin 846-848
 Grinco, Grigore 20
 Grosu, Aneta 330
 Grosu, Lidia 279, 283
 Grosu, Mihai 725, 787
 Grozavu, Petru 869
 Gruită, Gligor (176)
 Guglea, Irina 856
 Hadârcă, Ion (899), 902, 911
 Hadârcă, Maria 43, 47, 120, 121, 124-129, 191
 Hâjdeu, Alexandru 202
 Holban, Eugen (837)
 Holban, Ioan 850
 Iachim, Ion 288, 319, 738, 788, 870
 Iavorschi, Nicolae 36, 38
 Ioniță, Mircea 62
 Irimia, Dumitru 202, 727, 902, 903, 905, 911

- Irimie, Ioana 727
 Istrate, Gavril (711), 727
 Istrati, Lidia 908
 Kameneva, Zinaida 671, 673, 725, 883
 Lari, Leonida 725, 892
 Lazăr, Pavel 724, 725, 789
 Lica, Dionis 182, (686), 704, 709, (710, 722), 725, 758, 759, 762, 765-767, 769, 770, 772, 773, 775, 779, 780, 782-785, 787, 789-791, 798, 801, 804-806, 814, 817, 819, 821, 823, 824, 883, 885-888, 892, 893
 Luchianciuc, Natalia 878
 Lupan, Andrei 896
 Madan, Gheorghe V. (305)
 Maleva, Nadejda 896
 Manoil, Alexandru 849
 Manole, Georgică 871
 Marcus, Solomon 342
 Marin, Ionel 872-874
 Marin, Vitalie (163), 202, 294, (699), 725, 790
 Martea, Galina 860, 875
 Matcovschi, Ilarion 1, 4, 7, 9, 11, 13, 16, 22, 24, 30, 34, 35, 40, 44, 45, 48, 49
 Mateevici, Alexei 202, (204, 209, 316)
 Matvei, Valeria 725, 804, 805
 Mazilu-Crângașu, Ioan 375
 Mănuță, Dan 727
 Mândăcanu, Valentin (679, 706)
 Mândăcanu, Virgil (705), 725, 791, 792
 Medvețcaia, Olimpiada 26
 Melnic, Elena 920
 Melnic, Timofei 60, (689)
 Melnic, Vasile 202
 Melniciuc, Cecilia 902-907, 911
 Melniciuc, Ion 2, 27, (170), 196, 216, 894
 Mengher, Ionela (178, 179), 736
 Mihail, Viorel 278
 Mioc, Marius 854
 Miron, Sergiu (704)
 Mitracova, Tatiana 896
 Mocanu, Alexandru 260
 Mocanu, Maria 665
 Mocreac, Ion 23
 Moldovan, P. Petre (204, 209, 312, 313)
 Moldoveanu, Gheorghe 202
 Moșanu, Alexandru 196, 219, 244
 Munteanu, Ștefan 202
 Năzare, Gheorghe 350
 Nechit, Irina 337, 835
 Niculescu, Alexandru 202
 Oboroc, Constantin 899
 Odoleanu, Vasile 284, 287, 289
 Olaru, Maria 899
 Opitz, Martin (678)
 Oprea, Ioan 202
 Opreș, Tudor 365, 367, 368, 370, 372, 376, 724, 725, 743, 752, 798, 799
 Orlov, Tatiana 206
 Osadcenco, Ion 196, 219, 244
 Parasca, Pavel 202
 Patraș, Mihai (174)
 Pavel, Vasile 202
 Pânzaru, Elena 55
 Pâslaru, Vlad (719), 725, 800, 801
 Pereva, Sofia 10, 60
 Petrovici, Ion (204, 209, 313)
 Piotrowski, Rajmund 202, (671, 673)
 Pleșca Lăpușeanu, Alexandru 422
 Pohilă, Vlad 724, 725, 802-805
 Popa, Constantin 724, 725, 806
 Popa, Gheorghe 19, 21, 28, 33
 Popescu, Ilie 15, 29
 Popescu, Maria Diana 390
 Popușoi, Liliana 721
 Purice, Mihail (171)
 Prisăcaru, Vlad Vezi: Pohilă, Vlad
 Rachieru, Adrian Dinu 741
 Raevschi, Nicolae (169)
 Ralli-Arbore, Zamfir C. (204, 209, 314)
 Rață, Mariana 833
 Răducanu, Viorelia 334
 Răpan, Theodor 844, 851
 Rogac, Raisa 282

- Roșca, Denis 852
 Roșca, Ilinca 207
 Roșca, L. 307
 Roșca, Timofei 896
 Rusnac, Gheorghe 3, 42, 88, 123, 163, 166, 167, 169, 171, 186, 196, 214
 Rusnac, Vladimir 194
 Rusu, Mina-Maria 811
 Rusu, Tudor 264, 265, 267, 291, 812
 Rusu, Tudor Andrei 830
 Sadoveanu, Mihail (204, 209, 306, 308, 343)
 Saka, Serafim 908
 Saramandu, Nicolae 202
 Sasu, Aurel 753
 Scherlet, Ecaterina 705
 Scutelnic, Ion 704, 813
 Semcinski, Stanislav 202
 Slutu, Nina 901
 Snegur, Mircea 288
 Soloviov, Vasile 93, 95
 Soltan, Petru (702), 725, 814, 815, 831, 884
 Stati, Vasile (292)
 Stere, Constantin 202
 Stici, Ion 725, 821
 Stoica, Valentina 273
 Strâmbeanu, Andrei 816
 Stroia, Gheorghe A. 482, 514, 857
 Șarcov, Petru (183)
 Șcerbina, Romeo 708
 Șchiopu, Constantin 725, 817, 818
 Șiman, Dumitru 725, 819
 Șoșa, Elisabeta 50
 Șuteu, Flora 50
 Tamazlăcaru, Elena 820
 Tănase, Constantin 20, 726, 900
 Tărăța, Zinaida 36, 38
 Tătaru, Livia-Ana (175)
 Tăzlăuanu, Valentina 261
 Tcaci, Lilia 272
 Teleşcu, Ilie 897
 Teleucă, Rodica 894, 895
 Toderașcu, Ioan 903, 905
 Todica, Ben 554, 872
 Todos, Irina 884
 Tolocenco, Elena 93
 Topalo, Valentina 878
 Tostogan, Aliona 724, 827
 Trifan, Călina 511
 Trofim, Ștefan 274
 Turculeț, Adrian 202
 Țarălungă, Ecaterina 828
 Țepelea, Gabriel 202
 Ungureanu, Elena 862-865
 Ungureanu, Ion 204, (681, 687, 695, 713, 715, 717, 718, 721), 725, 734, 822, 823, 832, 845, (919)
 Vasilcău, Traian 858
 Verdeș, Larisa 908
 Vicol, Mihai 268
 Vieru, Boris 231
 Vieru, Grigore 202, (676, 694, 696, 714), 725, (751), 893, 908
 Vieru, Raisa 694
 Vodă, Gheorghe 208, (418)
 Voinea, Radu 727
 Vrabie, Diana 839
 Vulpe, Magdalena 727
 Zgârcibabă-Bogdan, Elena (181), 724, 725, 824, 825
 Zugun, Petru 727
 Антосяк, А. (354)
 Бектаев, К. 142
 Викол, И. 195
 Горшкова, М. 725, 885
 Гросул, В. (354)
 Гумилев, Л.Н. (173)
 Дамьян, Н. 725, 881
 Думенюк, И. 51, 147-161, 351-356
 Зореф, М. 138
 Ионицэ, М. 139, 140, 145
 Коченова, И. 140
 Миренюк, В.-725, 887
 Муравски, В. 359
 Русу, Т. 52
 Рыбкина, Л. 358
 Светловская, Н. (168)
 Снегур, М. 359
 Стойка, В. 360
 Усова, К. 134, 135

INDEX DE PUBLICAȚII PERIODICE

- Akademios** : revistă de știință, inova-re, cultură și artă a Academiei de Științe a Moldovei (Chișinău) 715, 862
- Alternanțe** : revistă de cultură (München, Germania) 436
- Anale științifice. Filologie** : revistă a Universității de Stat din Moldova (Chișinău) 61, 63, 64
- Apollon** : revistă de cultură, artă și civilizație (Urziceni, jud. Ialomița, România) 429, 441, 454, 458, 472, 492, 509, 513, 520, 846, 851
- Apollon junior** : revistă de cul-tură, artă și civilizație pentru elevi (Urziceni, jud. Ialomița, România) 455, 493, 494
- Armonii culturale** : revistă universa-lă de creație și atitudine culturală (Adjud, jud. Vrancea, România) 459, 460, 478, 495, 496, 875
- BiblioPolis** : revistă de biblioteco-nomie, științe ale informării și de cultură (Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” din Chișinău) 754, 803
- BOEM@** : revistă de literatură și artă (Galați, România) 504, 508, 522
- Bogdania** : revistă de creație și cul-tură (Focșani, jud. Vrancea, Româ-nia) 461, 469, 515, 666, 718, 873
- Cahulul literar și artistic** : revistă literară și social-culturală trimes-trială (Cahul, Republica Moldova) 640, 664, 667, 851, 866, 867, 880, 882
- Caielele „Columna”** : revistă trimes-trială de literatură și artă (Târ-gu-Jiu, România) 523, 717
- Cartelul metaforelor** : revistă (Bu-zău, România) 491
- Chișinău. Gazeta de seară** : cotidian (Chișinău) 239, 240, 243
- Climate literare** : revistă de literatură și de cultură românească (Târ-go-viște, România) 457
- Constelații diamantine** : revistă de cultură universală editată sub egida Ligii Scriitorilor români (Craiova, jud. Dolj, România) 447, 449, 450, 456, 467, 468, 484, 485, 489, 497, 503, 505, 506, 512, 516, 517, 630, 712, 875
- Contemporanul. Ideea europeană** : revistă națională de cultură, politi-că și știință (București, România) 733
- Cronica** : revistă de cultură (Iași, România) 727, 747
- Cronograf** : revistă (Satu Mare, Ro-mânia) 470, 479
- Cultura** : săptămânal politic-social, pedagogic, cultural-literar (1965-1977) (Chișinău) 3, 5, 65, 162
- Cultura Moldovei** : revistă de cultură (1957-1964) (Chișinău) 53-55, 57
- Curierul de Vâlcea** : cotidian par-ticular (Râmnicu-Vâlcea, jud. Vâlcea, România) 427
- Curtea de la Argeș** : revistă de cul-tură (Curtea de Argeș, jud. Argeș, România) 681, 759, 815, 830, 831
- Dacia literară** : revistă de reconstitu-iri culturale. Serie nouă din 1990 (Iași, România) 415, 428
- Dacoromania** : revista Fundației Alba Iulia 1918 pentru unitatea și integritatea României (Alba Iulia, jud. Alba, România) 406
- Destine literare** : revistă de cultură editată de Asociația Canadiană a Scriitorilor Români (Montreal, Canada) 437, 451, 465, 481
- Dialogica** : revistă de studii culturale și literatură (Chișinău) 865
- Dor de Basarabia** : revistă (Iași, Ro-mânia) 690, 696, 711

- Ecart** : supliment de cultură al cotidianului „Economistul” (București, România) 748, 751
- Examene** : supliment al ziarului „Tribuna învățământului” (București, România) 365
- Făclia** : săptămânal de informație, opinie și cultură pedagogică (1985 – prezent) (Chișinău) 264, 265, 270, 273, 279, 282, 283, 285, 286, 290, 291, 307, 319, 705, 710, 738, 792, 812
- Femeia Moldovei** : revistă ilustrată de atitudine civică (1951 – prezent) (Chișinău) 261
- Flux: ediția de vineri** : săptămânal (1998-2007) (Chișinău) 328-330
- Glasul / Glasul Națiunii** : prima publicație în grafie latină din Republica Moldova (1988) (Chișinău) 255, 305, 310, 363, 392, 393, 395, 397, 408, 737
- ION** : foaie de familie literară românească (București, România) 463
- Învățământul public** : ziar (1977-1989) (Chișinău) 26, 28, 77-86, 89, 90, 92, 164, 167, 168, 171, 187, 215, 217, 219, 223, 224, 226, 229, 231-233, 236, 242, 244, 248
- Învățătorul sovietic** : revistă pentru învățători (Chișinău) 58, 60, 66, 68
- Jurnal de Chișinău** : ziar (1999-2019) (Chișinău) 337, 707, 713, 835-837, 840, 843, 845
- Jurnalul Moldovei** : revistă (Chișinău) 102
- Libertatea** : ziar al românilor din Serbia (Panciova, Uniunea Serbia-Muntenegru) 736
- Limba Română** : revistă de știință și cultură (Chișinău) 131, 132, 173-177, 198, 200, 207, 293, 296-298, 300-303, 305, 306, 308, 309, 311-316, 325, 331, 335, 338, 340, 341, 344, 345, 347, 349, 362, 391, 398, 410, 413, 418, 424, 426, 435, 445, 468, 628, 670, 675, 676, 678-680, 682-685, 687, 688, 693-695, 699, 700, 703, 706, 714, 716, 749, 757, 761, 768, 778, 781, 783, 786, 796, 801, 810, 811, 814, 816, 818, 821, 823, 825, 826, 864, 877
- Limba și literatura moldovenească** : revistă a Institutului de Limbă și Literatură al AȘM (1958-1989) (Chișinău) 19, 33, 56, 163, 169, 188, 249, 250
- Literatura și Arta** : săptămânal al scriitorilor din Republica Moldova (1977 – prezent) (Chișinău) 32, 165, 166, 172, 206, 211, 242, 278, 280, 292, 299, 304, 331, 343, 346, 394, 402, 677, 681, 697, 698, 726, 741, 770, 782, 784, 820, 822, 870
- Luceafărul** : ziar al Partidului Renașterii și Concilierii (1993-1997) (Chișinău) 332, 404
- Luceafărul** : publicație de cultură, educație și atitudini (Botoșani, România) 444
- Lumina** : revistă literară (1947-1997) (Serbia) 178
- Moldova** : revistă social-culturală (1966 – prezent) (Chișinău) 87, 237
- Moldova literară** : revista Societății Scriitorilor fără frontiere (Iași, România) 184, 468, 480, 483, 498, 501, 521, 524, 549, 550, 555, 627, 629, 631, 723, 863, 879
- Moldova socialistă** : organ central de presă al C.C. al P.C.(b) al R.S.S.M. (1930-1990) (Chișinău) 20, 91, 170, 214, 216, 222, 225, 230, 234, 236, 243, 266
- Moldova Suverană** (1990-1994) : cotidian al guvernului Republicii Moldova (Chișinău) 123, 257, 268, 269, 271, 284, 289, 294
- Monitorul Oficial al Republicii Moldova** (Chișinău) 808

- Nistru** : revistă literară a Uniunii Scriitorilor din R.S.S.M. (1957-1988) (Chișinău) 88
- Observatorul** : publicație a comunității românilor din Toronto, Canada 348
- Oglinnda literară** : revistă de cultură, civilizație și atitudine (Focșani, jud. Vâlcea, România) 416, 433, 452, 844
- Opinia Teleormanului** : săptămânal independent de informație, atitudine și investigații (Teleorman, România) 844
- Paradox** : revistă de creație science-fiction (București, România) 414
- Patria tânără** : săptămânal independent (1995-2001) (Chișinău) 401, 730, 735
- Pedagogul sovietic** : revistă (Chișinău) 239
- Philologia** : revistă a Institutului de Filologie al AȘM, actualmente Institutul de Filologie Română „B.P. Hasdeu” al Ministerului Educației, Culturii și Cercetării din Republica Moldova (Chișinău) 760, 772, 863
- Plumb** : revistă de cultură și atitudine (Bacău, România) 487
- Poezia** : revistă de cultură poetică (Fundăția Culturală Poezia) (1994 – prezent) (Iași, România) 412, 448
- Portal-MĂIASTRA** : trimestrial de cultură editat de Centrul județean pentru conservarea și promovarea culturii tradiționale Gorj (Târgu-Jiu, jud. Gorj, România) 462, 466
- Porțile Nordului** : revistă de cultură și civilizație a Centrului de excelență în promovarea creativității românești (Baia Mare, România) 474
- Pro Saeculum** : revistă de cultură, literatură și artă (Focșani, jud. Vâlcea, România) 411, 434, 438, 443, 446, 464, 475, 476, 490
- Realități culturale** : revistă de etnografie, folclor și cultură contemporană (Chișinău) 855
- Revista de științe socioumane** : revistă a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” (Chișinău) 777
- Revista Română** : Despărțământul ASTRA „Mihail Kogălniceanu” Iași (România) 180, 407, 746
- Revista română de versuri și proză** : periodic editat de Societatea Scriitorilor Români (București, România) 847, 848
- Revistă de lingvistică și știință literară** : revistă a Institutului de Lingvistică al AȘM (1990-2009) (Chișinău) 671-674, 692, 731
- România liberă** : ziar (București, România) 276
- Scânteia leninistă** : revistă pentru copii (Chișinău) 221
- Septentrion literar** : revistă a Societății Scriitorilor Români (Cernăuți) 744
- Sfatul Țării** : cotidian al Parlamentului Republicii Moldova (1990-1994) (Chișinău) 272, 728
- Spații culturale** : revistă a Asociației Culturale „Valman” (Râmnicu Sărat, jud. Buzău, România) 473
- Spirit românesc** : revista românilor din Australia (2005-2006) 334, 409
- Sport. Turism** : ziar (Chișinău) 267
- Tânărul învățător** : ziar al Institutului Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău (1980-1990) 99, 211
- Tânărul leninist** : ziar pentru copii (1973-1990, cu întreruperi) (Chișinău) 100, 101, 103, 104, 108-115, 119, 122, 213, 218, 220, 238, 241, 245-247, 251, 252

- Terra Moldaviae** : revistă de știință, artă, cultură (1993) (Chișinău) 130
- Timpul de dimineată (Timpul)** : cotidian național (2001 – prezent) (Chișinău) 689, 698, 797, 800, 815, 861
- Tineretul Moldovei** : bisăptămânal de opinie, informație și divertisment (1990-2005, cu întreruperi) (Chișinău) 277
- Tinerimea Moldovei** : ziar (1956-1989) (Chișinău) 2, 21, 27, 212, 223, 227, 236, 242
- 13 Plus** : revistă de cultură (Bacău, România) 486
- Tribuna** : ziar (Chișinău) 228
- Tribuna învățământului** : revistă (București, România) 368, 370
- Țara** : ziarul Frontului Popular din Moldova (1991-2002) (Chișinău) 205, 208
- Țarina** : ziar (1993-1994) (Chișinău) 287
- Univers pedagogic pro** : săptămânal al Ministerului Educației și al Institutului de Științe ale Educației din Republica Moldova (2005 – prezent) (Chișinău) 419, 704, 709, 764, 788, 813
- Vatra veche** : lunar de cultură. *Serie veche nouă* (Târgu-Mureș, România) 350, 442, 488, 499, 500, 518, 519, 525, 527-529, 551-553, 560, 564-574, 634-639, 669, 720, 876
- Viața satului** : ziar de economie, cultură, morală (1971-1997, cu întreruperi) (Chișinău) 105-107, 116-118, 120, 121, 124-129, 235, 236, 243, 275, 396
- Vocea poporului** : ziar național (1990-2012) (Chișinău) 274, 763
- Ziarul de gardă** (2004 – prezent) (Chișinău) 839, 869
- Zorile Bucovinei** : ziarul românilor din Ucraina (Cernăuți) 15, 29
- Вечерний Кишинев** : газета (Кишинев) 147-149, 355
- Кодры. Молдова литературная** : журнал Союза писателей Республики Молдова (Кишинев) 152-161
- Молодежь Молдовы** : независимая газета (1961-1998), с перерывом (Кишинев) 358
- Народное образование** : научно-методическая газета (1977-1989) (Кишинев) 52, 147-151, 352
- Советская Молдавия** : газета (1955-1991) (Кишинев) 147-149, 354, 356, 357
- Сфатул Цэрий** : еженедельник Парламента Республики Молдова (1991-1994) (Кишинев) 359
- Трибуна** : газета (Кишинев) 351, 353
- Факел** : независимый общественно-политический и культурно-педагогический еженедельник (1990-1991) (Кишинев) 360

INDEX DE RESURSE ELECTRONICE*

Academician Petru Soltan : blog.

URL: <http://academicianpssoltan.blogspot.com> 814

Akademios : revistă de știință, inova-re, cultură și artă a Academiei de Științe a Moldovei. URL: <http://akademios.asm.md> 715, 862

Alternanțe : revistă de cultură (München, Germania). URL: <http://www.revista-alternante.de/html/revista.html> 436

Apollon : revistă de cultură, artă și civilizație (depozitată pe platforma <https://issuu.com/>) 429, 441, 509, 851

Armonii culturale : revistă universală de creație și atitudine culturală (Adjud, Vrancea, România). URL: <http://armonii culturale.ro> 459, 460, 478, 495, 496, 875

Art-Emis Academy : magazin literar-artistic și de opinie. URL: <https://www.art-emis.ro> 362, 375, 390, 717, 722, 749, 784, 798, 832

Articole la școala online. URL: <https://art.scoala-online.eu/>
(site pe care este depozitată rev. *Vatra veche* : lunar de cultură. *Serie veche* nouă (Târgu-Mureș, România) 488, 499, 500, 518, 519, 525, 527, 528, 529, 551-553, 560, 564-572, 574, 634-639, 669, 720, 876

Așii români : agenție de presă. URL: <https://www.asiiromani.com> 875

Basarabia literară : cotidian online. URL: <http://basarabialiterara.com.md/> 700

Ben Todica : blog. URL: <http://ben-todica.blogspot.com> 554, 872

Bestseller.md : librărie online din Moldova. URL: <https://www.bestseller.md> 183

BiblioPolis : revistă de biblioteconomie, științe ale informării și de cultură (Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” din Chișinău). URL: <http://www.hasdeu.md/bibliopolis> 803

BOEM@ : revistă de literatură și artă (Galați, România). URL: <http://www.boema.inforapart.ro> 504, 508, 522

Bogdania : revistă de creație și cultură (Vrancea, România). URL: <https://revistabogdania.ro> (depozitată pe platforma <https://issuu.com/>) 469, 515, 666, 718, 873

Box Platforme : platformă pentru conținut digital în cloud. URL: <https://app.box.com> 523, 717

Cahulul literar și artistic : revistă literară și social-culturală trimestrială. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Y-RLsQjLTToDU-GeRNiC1jJ6gf-xGPAQ/view> 640, 664, 667, 851, 866, 867, 880, 882

Caietele „Columna” : revistă trimestrială de literatură și artă (Târgu-Jiu, România) (depozitată pe platforma <https://app.box.com>) 523, 717

Calameo.com : platformă pentru publicarea revistelor digitale, publicațiilor interactive și cataloagelor online. URL: <https://en.calameo.com> 470, 479

Citatepedia.ro : site cultural-literar românesc, colecție de citate în limba română. URL: <http://poezii.citatepedia.ro> 668

Climate literare : revistă de literatură și de cultură românească (Târgoviște, România). URL: <http://climate.litere.ro/arhiva.php> 457

* Toate resursele electronice au fost accesate în perioada aprilie-iunie 2020.

- Clipa.com** : revistă independentă de informație sociopolitică și cultură (SUA). URL: <http://www.clipa.com> 798, 844
- Confluente literare** : revistă de cultură universală. URL: <https://confluente.org> 844, 875
- Constelații diamantine** : revistă de cultură universală editată sub egida Ligii Scriitorilor români (depozitată pe platforma <https://issuu.com/>) 447, 449, 450, 456, 467, 468, 484, 485, 489, 497, 503, 505, 506, 512, 516, 517, 630, 712
- Contributors.ro**. Texte cu valoare adăugată : platforma civică de opinii și analize. URL: <http://www.contributors.ro> 342
- Curtea de la Argeș** : revistă de cultură. URL: <http://www.curtea-delaarges.ro/arhiva.php> 759, 815, 830, 831
- Dacia literară** : revistă de reconstituiri culturale. Serie nouă din 1990. URL: <http://www.dacialiterara.ro> 428
- Dacoromania** : revistă a Fundației „Alba Iulia pentru unitatea și integritatea României”. URL: <https://www.dacoromania-alba.ro> 406
- Destine literare** : revistă de cultură editată de Asociația Canadiană a Scriitorilor Români (Montreal, Canada). URL: <https://destine-literare.com/home> 437, 451, 465, 481
- Dialogica** : revistă de studii culturale și literatură. URL: <http://dialogica.asm.md> 865
- Dincolo de literă sau Temelia nemuririi noastre** (reflecții și atitudini) : blogul scriitorului Ion Ciocanu. URL: <https://ionciocanu.wordpress.com/> 829
- Facebook.com** : site web de tip rețea socială. URL: <https://www.facebook.com> 774
- Foaie națională** : revistă liberă de luptă culturală și spirituală. URL: <https://foaienationala.ro> 875
- InfoRapArt** : site de cultură și divertisment. URL: <http://www.infora-part.ro/boema/reviste/Boema105.pdf> 504, 508
- IPN (Info-Prim Neo)** : agenție de presă. URL: <https://www.ipn.md/ro> 809
- Issuu.com** : platformă pentru publicațiile online. URL: <https://issuu.com> 429, 441, 442, 447, 449, 450, 456, 467-469, 474, 484, 485, 489, 497, 503, 506, 509, 512, 515-517, 522, 630, 712, 718, 851
- Jurnal de Chișinău**. URL: <https://www.jurnal.md> 337, 713, 835-837, 843, 845
- Le Portail de la Moldavie francophone**. URL: <https://www.moldavie.fr> 884
- Legis.md** : platformă online a Registrului de stat al actelor juridice al Republicii Moldova. URL: <https://www.legis.md> 729, 808
- Liber TV** : portal de știri. URL: <https://libertv.md> 510
- Limba Română** : revistă de știință și cultură (Chișinău). URL: <http://www.limbaromana.md/> 131, 132, 173-177, 198, 200, 207, 293, 296-298, 300-303, 305, 306, 308, 309, 311-316, 325, 331, 335, 338, 340, 341, 344-346, 349, 362, 391, 398, 410, 413, 418, 424, 426, 435, 445, 468, 628, 670, 675, 676, 678-680, 682-685, 687, 688, 693-695, 699, 700, 703, 706, 714, 716, 749, 757, 761, 768, 778, 781, 783, 786, 796, 801, 810, 811, 814, 816, 818, 821, 823, 825-827, 864, 877

- Limbaromana.md** : site al revistei de știință și cultură „Limba Română”. URL: <http://limbaromana.md/?-go=carte> 202, 203, 209, 210, 827
- Luceafărul** : publicație de cultură, educație și atitudini (Botoșani, România). URL: <https://luceafarul.net> 444
- Marius Mioc** : [blog]. URL: <https://mariusmioc.wordpress.com/> 854
- MoldNova** : platformă online. URL: <http://moldnova.eu> 856
- MoldPres New Agency** : agenție informațională de stat. URL: <https://www.moldpres.md/> 881
- Națiunea** : ziar online. URL: <https://www.ziarulnatiunea.ro/> 390, 860, 875
- Noi, Dacii** : revistă pentru Cultura și Limba Dacilor. URL: <http://www.noidacii.ro> 505
- Observatorul.com** : publicație a comunității românilor din Toronto, Canada. URL: <http://www.observatorul.com/> 348, 349, 439, 453, 471, 477, 480, 525, 556-559, 561-563, 633, 641, 642
- Oglinda literară** : revistă de cultură, civilizație și atitudine. URL: <http://www.oglindaliterara.ro/arhiva.html> 433, 452, 851
- Omniscop** : revistă culturală online. URL: www.omniscop.ro 851
- Opinia Teleormanului** : săptămânal independent de informație, atitudine și investigații. URL: <http://www.opiniatr.ro/> 844
- Parlamentul Republicii Moldova** : site oficial. URL: <http://old.parlament.md> 807
- Philologia** : revistă a Institutului de Filologie al AȘM, actualmente Institutul de Filologie Română „B.P. Hasdeu” al MECC. URL: <http://philologia.ifr.md/arhiva/> 760, 772, 863
- Poezia** : revistă de cultură poetică (Iași, România). URL: <http://uniu-neascrititorilorfilialaiasi.ro/poezia/> 448
- Point.md** : portal de știri și de divertisment din Republica Moldova. URL: <https://point.md/ru> 838
- Portal-MĂIASTRA** : trimestrial de cultură editat de Centrul județean pentru conservarea și promovarea culturii tradiționale Gorj (Târgu-Jiu, România). URL: <https://zenoviecarlugea1950.wordpress.com/portal-maiastrea> 462, 466
- Privesc.eu** : portal de înregistrări video. URL: <https://www.privesc.eu> 771
- ProDiaspora** : prima revistă despre și pentru emigranți. URL: <http://pro-diaspora.com> (Revista Pro Litera) 844
- Pro Saeculum** : revistă de cultură, literatură și artă (Focșani, România). URL: <https://www.pro-saeculum.ro/> 411, 434, 438, 443, 446, 464, 475, 476, 490
- Publika.md** : portal al televiziunii de știri Publika TV. URL: <https://www.publika.md/> 336
- Repozitoriu Instituțional Open Research Archive (ORA) al Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți**. URL: <http://dspace.usarb.md:8080/jspui/> 878
- Rețeaua literară/La red literaria** : platformă pentru promovarea scriitorilor români. URL: <http://reteauliterara.ning.com> 632, 776, 889-891
- Revista de științe socioumane** : revistă a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”. URL: <https://socioumane.upsc.md> 777
- Revista Pro Litera**. URL: <http://pro-diaspora.de/V5/index.php/revis-ta-prolitera> 844

- Revista Română : Despărțământul ASTRA „Mihail Kogălniceanu”** Iași (România). URL: <http://astra.iasi.roedu.net/revistaromana/> 407
- Revistă de lingvistică și știință literară :** revistă a Institutului de Lingvistică al AȘM. URL: <http://philologia.ifr.md/arhiva> 692
- Reviste de cultură :** site de promovare a scriitorilor din generația 2000. URL: <https://revistedecultura.com> 874
- SlideShare :** serviciu web de găzduire pentru conținut profesional, inclusiv prezentări, infografice, documente și videoclipuri. URL: <https://www.slideshare.net> 573
- Stiri.Botosani.ro :** ziar online. URL: <http://stiri.botosani.ro> 530-548, 575-626, 632, 643-663, 871, 889-891
- Timpul de dimineață (Timpul) :** cotidian național (Chișinău). URL: <https://www.timpul.md> 698, 800, 815
- Unghiul :** ziar online. URL: <https://unghiul.com> 868
- Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova.** URL: <https://uniuneascrititorilor.md> 793
- Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Bacău.** URL: <https://usrbacau.ro> 487
- Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Iași.** URL: <http://uniuneascrititorilorfilialaiasi.ro> 448
- Vatra veche :** lunar de cultură. *Serie veche nouă* (Târgu-Mureș, România) (depozitată pe platforma <https://issuu.com/>) 442, 488, 499, 500, 518, 519, 526-529, 551-553, 560, 564-574, 634-639, 669, 720, 876
- Wikipedia.org :** enciclopedie liberă în format online. URL: <https://en.wikipedia.org> 794, 795
- WordPress.org :** platformă pentru publicarea blogurilor. URL: <https://wordpress.org/> 436, 452, 462, 466, 666, 724, 756, 766, 769, 775, 781, 789, 799, 802, 806, 825, 829, 841, 854, 873
- YouTube.com :** site web cu materiale audio-video URL: <https://www.youtube.com> 665, 771
- Ziarul de gardă.** URL: <https://www.zdg.md> 839, 869
- Ziarul Național.** URL: <https://www.ziarulnational.md> 833

„ULTIMUL LAOCOON“ (aprecieri ale contemporanilor)

„Cu cât trec anii, figurile unor oameni, care pe timpuri păreau mari, devin tot mai mici. Dar sunt unele personalități (rare, din păcate) care, odată cu trecerea anilor, rămân nestrămutate în măreția lor, ba chiar cresc, devenind un fel de legendă. Dintre asemenea personalități face parte Nicolae Mățcaș.”

Ion Ungureanu

Nu se recomandă ca un diplomat să-și dezvăluie vulnerabilitatea, însă nu pot să nu spun că mă simt copleșit de emoții atunci când trebuie să vorbesc despre Nicolae Mățcaș. Cred că titlul de glorie pentru Domnia sa nu e cel de ministru, ci acela de profesor, iar când fac această constatare, mă simt mai puțin diplomat și mai mult student.

Marius Lazurcă,
ambasador al României în Republica Moldova (2010-2016)

Cu cât trec anii, figurile unor oameni, care pe timpuri păreau mari, devin tot mai mici. Dar sunt unele personalități (rare, din păcate) care, odată cu trecerea anilor, rămân nestrămutate în măreția lor, ba chiar cresc, devenind un fel de legendă. Dintre asemenea personalități face parte Nicolae Mățcaș, contemporanul nostru. Eu unul îi mulțumesc destinului că mi l-a trimis în cale pe acest om de-o integritate morală rar întâlnită, inegalabil în toate, care, pe drept, poate fi numit unul din cei mai bravi feciori pe care i-a dat neamul românesc. Un strălucit cărturar și un apostol al românismului în Basarabia, un român ancestral! Sper ca lucrul acesta să fie conștientizat de noi toți. Atunci îl vom merita!

Ion Ungureanu,
ministru al culturii și cultelor al Republicii Moldova (1990-1994)

În ceea ce privește atitudinea mea personală față de Nicolae Mățcaș, mă bucur sincer că este, că l-am cunoscut întotdeauna activ: la universitate, la mitinguri, pe baricade, la conferințe și mese rotunde, ca ministru al științei și educației (cel mai eficient de până acum), ca om de o aleasă cultură general-umană, talentat savant și poet, manager pe fâgașul învățământului, ca sincer, pertinent și curajos camarad etc. A făcut enorm de mult pentru încadrarea a mii de copii și tineri basarabeni în prestigiosul sistem de învățământ românesc. Realizările și meritele sărbătoritului nostru sunt multiple și esențiale. A devenit un cunoscut filolog în tot spațiul românesc; autor a numeroase lucrări științifice; a educat mii de

studenți etc. Dar eu aş evidenția totuși câteva dintre cele mai importante merite: contribuția la revenirea la grafia latină, implementarea principiilor pedagogice tradiționale românești în învățământul preuniversitar din Republica Moldova. Rămâne încă viu în memoria copiilor și adulților basarabeni ciclul de emisiuni televizate „Învățăm a citi și a scrie cu caractere latine”, inițiate și susținute de Nicolae Mățaș împreună cu regretatul profesor universitar și patriot Ion Dumeniuk.

Ion Dediu,
ministru al mediului al Republicii Moldova (1990-1994)

Preocupat în mod permanent și prin întreaga sa ființă, până la dispare uneori, de soarta spiritualității românești, a înseși ființei naționale a neamului din această parte, Nicolae Mățaș s-a adâncit în egală măsură, în plan științific și în plan didactic, într-o complementaritate perfectă, în studiul limbii române în sensul afirmării identității ei de limbă romanică și a unității ei. E o personalitate de mare prestigiu sub toate aspectele – științific, politic, etic –, intelectual de mare rafinament, patriot în sensul adevărat al termenului, cu o forță de dăruire exemplară, promotor prin tot ce-a făcut, alături de ceilalți intelectuali, pentru renașterea demnității și identității naționale în partea vitregă încă a României și a românimii.

Alexandru Andriescu (1993)

Poetul Nicolae Mățaș debutează în volum (...) la o vârstă când nu mai ai voie să greșești; de-atâta instrumentele lui poetice sunt impecabile – o mânuire abilă a meșteșugului versului liber sau clasic, un florilegiu de imagini și metafore care-l singularizează undeva în contextul celorlalte nume de poeți de la Chișinău, Cluj, București, Cernăuți sau Iași, o tematică a poeziilor eternă ca și însăși poezia, dar refractată de sufletul său inedit și acoperit de sinceritatea fără de care versul, poezia nu vor putea exista niciodată.

Anatol Ciocanu (1997)

Nicolae Mățaș este un ostaș devotat al limbii române, un bun cunosător al ordinii ei interioare și al legităților ei de dezvoltare și un fin pretutor al inegalabilelor ei frumuseți, un sincer admirator al farmecului irezistibil ce caracterizează graiul nostru. (...) Cuvintele aparent simple, poate chiar banale pentru un neinițiat, sunt văzute ca niște continente sentimentale, felul acesta de a le percepe transmițându-se și cititorului. (...) Înmarmat cu o gamă întreagă de procedee poetice, având un simț ales al cuvântului, Nicolae Mățaș, deși vine mai târziu decât semenii săi la

„ospățul” poeziei, apare tumultuos, plin de vervă, de energii interioare neexplorate, de iluzii, pe care mulți nu le mai au.

Leo Bordeianu (1998)

Cu o activitate intensă de lingvist și publicist militant, desfășurată pe parcursul a peste 20 de ani, dublată de cea de poet, afirmat inițial prin versurile publicate în reviste precum *Literatura și Arta*, *Glasul Națiunii*, *Limba Română*, *Arcașul* etc., apoi în volume, Nicolae Mătcăș se adevărește ca un autor sensibil la mișcarea spirituală românească de astăzi, ale cărei dimensiuni încearcă să le capteze și transmite pregnant.

George Muntean (1999)

Nicolae Mătcăș se impune ca o prezență notorie în poezia românească de azi.

Andrei Ciurunga (1999)

Eugen Simion spune în *Întoarcerea autorului* (...) că, atunci când ne apropiem de opera literară, nu e cazul să ne apropiem și de biografia autorului. Cu toate că nu intenționăm acest lucru, el, poetul Nicolae Mătcăș, ne obligă, în mod indirect, s-o facem (cu atât mai mult noi, cei din afară, care am avut prilejul să-l cunoaștem doar la conferințe și simpozioane), ne obligă prin ipoteze introductive: *În limba română* (...) și *Bărbații Moldovei* (...). Prin aceste două poezii ne aduce la cunoștință că visul Domniei sale de-o viață a fost readucerea limbii române și a scrisului latin în viața de zi cu zi în spațiul basarabean. Fără îndoială, Nicolae Mătcăș încearcă și în poezie să se așeze într-un plan secund; după părerea Domniei sale, cei care trebuie să fie lăudați sunt bărbații Moldovei, care gem (pe) sub glie (...). Dar noi, cititorii poeziei și ai publicisticii lui Nicolae Mătcăș, știm că alături de aceștia s-a aflat și veșnic îndrăgostitul de limba română Nicolae Mătcăș, profesorul și omul de stat, pe care suferința nu l-a ocolit.

(...) La prezent sau la viitor, fără nici un dubiu, poezia lui Nicolae Mătcăș va fi una care oricând va putea fi încadrată la „cea mai frumoasă poezie de dragoste”.

Ionela Mengher (1999)

Cunoscut ca filolog de seamă al limbii române, fost ministru al învățământului și științei din Republica Moldova, azi surghiunit de Chișinăul comunist pentru ideile unioniste și lingvistice și „românizarea” școlii din Moldova și a tinerei generații și angajat ca expert la MEN de la

București, prof. univ. dr. Nicolae Mățaș este și un poet de aleasă fibră, cu voluptatea și cultul unei limbi române plastice și exacte în același timp, cutezând, spre deosebire de poeții în vogă, să dezbată marile probleme ale conștiinței umane și naționale. [...] Alături de Grigore Vieru și Leonida Lari, Nicolae Mățaș întregeste treimea poezilor basarabeni (autoexilați în Țară – n.r.) care-și deversează unda lirică în marele fluviu de poezie care curge prin ecluzele Coșbuc, Goga, Blaga, Voiculescu, Pil-lat, Gyr, Păunescu, Ioan Alexandru, fertilizând sensibilitatea și conștiința românească, greu încercată, în ultima vreme, de asaltul ideologiilor și politicilor integralisto-globaliste.

Tudor Opreș (1999)

Cartea *Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul* [...] este actuală prin riposta hotărâtă, lipsită de orice echivoc, bine argumentată și pe deplin convingătoare, dată unui impostor, unui falsificator conștient al istoriei și limbii poporului nostru, care urmărește scopuri politice. Nicolae Mățaș este un lingvist onest și un polemist de forță, iar cartea la care ne referim – o publicație extrem de utilă pentru cititorul dornic de a afla adevărul despre noi și limba noastră.

Silviu Berejan (1999)

E vorba de un poet cu trăiri elegiace, apăsător și el de povara vârstei. Singur se prezintă ca fiind „un suflet trist ca umbra unui verb” – iată un vers splendid, pendulând între sentimentalism și reflexivitate, cântând o frumusețe serafică într-un spațiu care este melodic și melodios prin definiție. (...) Avem de a face cu un eros tânjitor. Această povară retro se simte la fiecare pagină, fiindcă poetul mărturisește că este *în căutarea unei ciute de altădată*. Dar, pe de altă parte, e un permanent balans între eros și *thanatos*, fiindcă adierile tanatice se simt.

Adrian Dinu Rachieru (2002)

Nicolae Mățaș, luptătorul de pe baricadele renașterii basarabene, recurge la mijloacele mai speciale ale publicisticii lirice, urcând rapid scara discursului de la simplul comentariu evenimential la blestem, diatribă și „reducere la absurd” comicologică. Duritatea și înrâncenarea satirică fac casă comună cu suavitatea și „sfînțenia” sentimentelor erotice. Schimbarea de registru se face fără eforturi deosebite și fără incidente „la cheie”, nota de ingenuitate și firesc păstrându-se intactă pe tot parcursul.

Mihai Cimpoi (2005)

Remarc la domnul Nicolae Mătcaș, distins dascăl și cărturar moldav, confrate al nostru într-o reverie, revoltă și vis, un durabil, justificat și nobil sentiment al istoriei. Domnia sa nu poate rămâne indiferent la durerile, suferințele și caznele unui neam peste secole grele și apăsătoare de vitregii și uzurpări. (...) Cu unele ecouri din Bacovia, Esenin, Cotruș sau Pușkin, asimilate firesc și constructiv, poezia lui Nicolae Mătcaș stă însă categoric sub zodia stelară eminesciană. Acest fapt bucură, încântă și ne menține în starea de trezie, cumpănire de sine și bună speranță”.

George Chirilă (2005)

Confruntând faptele și evenimentele mitologice, ca și valorile lor, de care eroii aceștia și-au legat numele, semnificația ori stigmatul, cu faptele și evenimentele de care este vinovată și acuzată epoca noastră, domnul Nicolae Mătcaș, ca-n două oglinzi față-n față, ne arată frumusețea și mizeria, cinstea și trădarea, libertatea și sclavia, mai mult răul decât binele, trăite de omul *de sub vreme* al zilelor noastre. (...) Sonetele din acest volum, în afara vieții, a vitalității inspirate, se aliniază în forme aproape perfecte, indiferent de pasul versului (deca-, endecasilabic, de treisprezece sau paisprezece picioare – alexandrinul românesc), cu foarte rare, neînsemnate abateri. Problema limbajului acestora (uneori luxuriant), care apare dificilă la prima vedere (lectură), este salvată de plasticitate și polifonie. Invocarea atâtor nume sonore ale mitologiei, generând simbolistica acestei forme fixe care este sonetul, așterne policromii de epocă peste ternul zilelor noastre și, ca într-o lanternă magică, le mișcă, îmbogățind astfel, prin diversificare, limbajul poetic contemporan asfixiat și alienat de postmodernism, ca și de alte isme importate din *the garbage can* a apusului exalând agenți, mai mult sau mai puțin, patogeni.

Ioan Mazilu-Crângașu (2008)

Nicolae Mătcaș se înscrie între adevărații poeți din Basarabia, continuând bălălia lui Grigore Vieru, Nicolae Dabija, Dumitru Matcovschi, Emil Loteanu, Arcadie Suceveanu, Valeriu Matei, Ion Vatamanu, Ion Gheorghiță și aducând confirmarea lirică prin readucerea sonetului, în planul poetic, în linia Eminescu – Codreanu – Vasile Voiculescu, în volume compacte – caz unic în creația basarabeană.

Victor Crăciun (2010)

Mă minunez văzând contrastul frapant dintre meritele acestui mare om al cetății (Nicolae Mătcăș) și atitudinea sfidătoare a celor mulți față de Domnia Sa, contrast tot atât de surprinzător ca și cel dintre poezia divină a entuziasmului național al basarabenilor din timpul luptei pentru limbă și alfabet și proza ignobilă a vieții din prezentul meschin, dominat de dorința nestăvilită pentru căpățuirea rapidă pe orice cale! Dl Nicolae Mătcăș mi-a fost profesorul meu preferat cu o ținută de intelectual ireproșabil și se distingea în raport cu colegii săi de catedră prin limbajul elevat, de o corectitudine și expresivitate invidiabile, încât mi-a servit ulterior drept model în toate.

Vasile Bahnaru (2010)

Angajat plenar în procesul de renaștere a conștiinței naționale din Basarabia, autorul a făurit și o poezie combativă de atitudine cetățenească, o poezie patriotică vibratilă la problemele stringente ale actualității, învederând deseori un spirit accentuat eminescian în atacarea polemico-satirică a unor aspecte de viață deplorabile, exprimate prin revolte deschise, de neîmpăcare cu strâmbătățile și relele socio-morale ale timpului. Această poezie se prezintă ca o simbioză a factorului publicistic ardent cu atitudinile-i răspicate ale autorului în cutare sau cutare problemă dezbătută, plus un imaginar artistic debordant. (...) Nicolae Mătcăș este, înainte de toate, un poet *al factorului de cultură* radicalizat, al intertextului și intertextualizării intense. Fenomenul se observă cu claritate nu numai în cazul compozițiilor sonetice suprapopulate de zei, mituri și personaje mitologice și literare din antichitate, care constituie o plămadă autentică de factori mitici, literar-artistici și elemente împrumutate din realitatea concretă, din contingentul actualității, ci și din „întreținerea” unui intertext frecvent și benefic cu marea poezie din România și din Republica Moldova (și nu numai!), intertext în accepția pozitivă a postmoderniștilor, care imprimă creației lui un grad sporit de substanță estetică și de *erudiție*. Poeticile predilecte ale autorului, cu mari foloase pentru propria-i poezie, sunt cele ale lui Eminescu, Blaga, Stănescu, Vieru, Codru, Sorescu, Damian ș.a.

Mihail Dolgan (2010)

Artistul vine spre poezia Limbii Române, la propriu și la figurat, chiar de la matca cuvintelor strămoșești (...). Le întâlnește, le împletește, le înrudește atât de firesc și atât de imens, cumva! Cuvinte și sensuri, instrumente poetice și instrumente literare, metafore și comparații, rime și vers alb, distihuri, terține, catrene – cu toatele sunt prezente într-un

univers, poate ritual, al Religiei Cuvântului celei fără de vârstă sau, poate, de vârsta primului verset din *Cartea Cărților* și *Cântarea Cântărilor* de la leagănul civilizației umane: „La început a fost Cuvântul...”, ce ne comunică un mesaj. Cuvinte vechi și noi duc în sângele lor versul din care se alcătuieste fiecare element din Coloana infinitului fiecărei poezii – strofele și poeziile sale de proporții ar duce gândul spre arhitectura *Coloanei* brâncușiene.

Elena Tamazlăcaru (2010)

Paradoxal, dar începutul a fost mult mai ușor decât ceea ce a urmat. Inițial, revista *Limba Română* era finanțată de Ministerul Științei și Învățământului, condus de Nicolae Mătcăș, cel mai competent și mai inimos dintre toți miniștrii pe care i-a avut această subdiviziune a guvernului, iar la redacție îl aveam în calitate de redactor-șef, dar și de pavăză, pe Ion Dumeniuk, răbdătorul, principialul și peste tot răzbătătorul nostru coleg.

Alexandru Bantoș (2015)

Mătcăș Nicolae, prin sonetele sale, întocmește un inventar al (s)urgerii timpului, care lasă în urmă iubiri, împliniri, dar și regretele a toate câte nu s-au făcut încă. Predomină, ca stare, întristarea datorată ușurinței cu care rasa umană își semnează, pas cu pas, autodistrugerea, poezia sa fiind un semnal de alarmă la starea de indiferență și de cruzime nativă a omului.

Gheorghe A. Stroia (2018)

De câțiva ani am avut onoarea și bucuria să public, în revista de creație și cultură *Bogdania*, eseuri, sonete, poezii, epigrame și alte articole interesante din creațiile prof. univ. dr. Nicolae Mătcăș, personalitate plurivalentă – om de cultură, de știință, intelectual și patriot desăvârșit al Moldovei lui Ștefan cel Mare. Dumnealui a avut o contribuție esențială la impunerea alfabetului latin în locul „hainelor chirilice”, a luptat zilnic pentru neamul românesc și creșterea prestigiului limbii române în lume, alături de Grigore Vieru, Leonida Lari, Ion Ungureanu, Mihai Cimpoi, Nicolae Dabija, Arcadie Suceveanu și alte personalități din Moldova. Sunt convins că domnul Nicolae Mătcăș este, după cum au afirmat numeroși oameni de cultură, un poet elitist, de mare finețe și adâncime spirituală și în care iubirea este elementul primordial, sub toate aspectele, față de: neam, țară, semeni, natură, femeie, Dumnezeu. Creația domniei sale este a unui șlefuitor de diamante, a unui artist care

tinde permanent către o coloană a infinitului. Pentru ceea ce sunteți, un român de excepție, un talentat scriitor, lingvist, poet, publicist, dascăl de excepție, politician patriot, rămâneți un strălucit exemplu de urmat pentru întreg neamul românesc.

Ionel Marin (2020)

Nicolae Mățaș și-a înscris numele cu litere de aur în rândul personalităților cu cea mai valoroasă contribuție la elucidarea și impunerea adevărului privind identitatea etnolingvistică a românilor basarabeni.

Colegiul de redacție al revistei *Limba Română* (2020)

NICOLAE MĂTCAȘ

omagiat la 70 de ani

Chișinău, Palatul Republicii, 30 aprilie 2010

1. Palatul Republicii. Conferința științifică „Școala națională: recuperarea destinului european”. Chișinău. 30 aprilie 2010

2. Prezidiul Conferinței științifice „Școala națională: recuperarea destinului european”. De la stânga la dreapta: Ion Negrei, viceprim-ministru al Republicii Moldova, Excelența sa Marius Gabriel Lazurca, ambasadorul României la Chișinău, Mihai Ghimpu, Președintele interimar al Republicii Moldova, Leonid Bujor, ministrul educației, Nicolae Mătcăș, omagiat, Alexandru Bantoș,

redactor-șef al revistei *Limba Română* și criticul literar Mihai Cimpoi, președinte al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova

3. Nicolae Mățaș cu soția Eugenia

4. Președintele interimar al Republicii Moldova dl Mihai Ghimpu îi înmânează solemn prof. Nicolae Mățaș Ordinul Republicii

5-6. Florile recunoștinței

7. Împreună cu pedagogul Virgil Mândăcanu și criticul literar Mihail Dolgan

8. Sincere felicitări din partea istoricului Ion Buga
9. Vlad Pohilă îi arată, cu delicatețe, dlui profesor proaspătul articol omagial apărut în revista *BiblioPholis*
10. Un mesaj de felicitare din partea Tatianei Potâng, viceministru al educației
11. Felicitări din partea colegilor de ministeriat la distanța de două decenii: Leonid Bujor, ministru al educației, și Loretta Handrabura, viceministru al educației
12. Un discurs cu sufletul la gură al dl. prof. Nicolae Mătcaș
13. Cu consătențele Rodica I. Cucereanu, primarul comunei Crihana Veche, raionul Cahul, și Elena Zgârcibabă, dr. în filologie, prof. univ. la Universitatea „B.P. Hasdeu” din Cahul
14. Prof. Nicolae Mătcaș flancat de colegi și prieteni

Crihana Veche, Cahul,

4 mai 2010

1. Nicolae Mățaș întâlnit cu pâine și sare la școala din satul natal, Crihana Veche
2. Un grup de școlărițe îmbrăcate în straie naționale
3. Cor de țărăncuțe crihănene, cântându-i omagiatului
4. Preotul din localitate, Maria Cudlenco, Rodica I. Cucereanu
5. Alexandru și Ana Bantoș, în dar cu exemplarul scos din zaț, purtând în titlu numele omagiatului: *Nicolae Mățaș. Calvarul limbii române în Basarabia*
6. Suportând suplicii laudelor

7. Oferind un autograf Bibliotecii Publice din satul de baștină (directoare Maria Cudlenco)

8. 27 aprilie 2015. Recital de versuri (biblioteca din satul de baștină al scriitorului)

ENGRAME

(răvașe pentru prof. Nicolae Mătcaș)

„Dl Profesor rămâne a fi pentru noi stâlpul demnității noastre, rădăcina prin care ne simțim mai alături de părinți, dorul nemărginit și risipitor de tot ce-i al neamului, oaza de aer curat în aridul și negrul pustiu al dezinformării colective, credința care ne ține ființele grămăjoară, încrederea că spaima uitării de sine și crivățul disperării nu vor îndepărta, și mai mult, clipa Marii Uniri.”

Maria Hadârcă

RECUNOSCĂTOR PENTRU LECȚIILE DEVENIRII

Anii de studenție pentru noi, cei care am descoperit Chișinăul la începutul anilor optzeci ai secolului trecut (1983-1987), au constituit platforma de reformare și redimensionare a conceptelor despre lume. Cred că am avut cea mai interesantă studenție, pentru că am fost martorii și actorii proceselor de schimbare în societate, procese care au anticipat evenimentele grandioase din 1989. Însă toate acestea le-am realizat retrospectiv.

Atunci, în vârtoarea tinereții, ochii noștri însetați de frumos și de etern aveau nevoie de modele. Pentru a putea să fim noi înșine, trebuia să trecem întâi prin etapa „Fii ca mine!”. Îndemnul voltairian nu și l-au asumat toți. Însă au existat adevărate piramide intelectuale și morale, care, prin tot ce au realizat, prin tot ce reprezentau, erau engrame pentru tânăra generație neliniștită și temerară.

Profesorul Nicolae Mătcăș ne-a cucerit prin tot: de la aspectul fizic maiestuos, aidoma bradului din poemul lui B.P. Hasdeu, până la măduva gândului înțelept și cumpătat, scos la lumina auzului în registrul vocal al psalmilor. Doamne, cât de frumos și rotund veneau cuvintele limbii române în săracele noastre suflete de feciori ai pământului dezmoștenit de țară! Și cum le rostea sfântul acela cu părul alb-alb din tinerețe, încât acum, când adun și eu niște ani rătăciți, vrând să le dau un rost, înțeleg că a încărunțit cu fiecare cuvânt rănit prin rostire de noi și alții ca noi! „Introducere în lingvistică” sau „Lingvistica generală”, sau „Practicum la sintaxa limbii române” – toate cursurile Dumnealui au intrat în devenirea noastră. Iar chipul profesorului Nicolae Mătcăș pentru mine și generația mea rămâne iconic, intangibil – așa cum îi stă bine unui simbol al inteligenței, culturii și spiritualității unui neam.

Ion CONDREA,
profesor de limba și literatura română,
gr. did. superior, specialist responsabil,
Direcția Învățământ Strășeni

CU DRAGOSTE ȘI RECUNOȘȚINȚĂ

Solemn ca un imn, armonios în gesturi, în mișcări, în voce, profesorul Nicolae Mătcaș a intrat în viața mea ca o lumină. Pe parcursul activității didactice am încercat să mai găsesc oameni care ar întruni calitățile Dumnealui, dar am înțeles că este imposibil. Or, Nicolae Mătcaș venea din mit. Din acel mit al limbii române, pe care noi îl învățăm și acum. Nu exagerez. Noi l-am asociat cu Hyperion: de o noblețe rară, cu viziune de ansamblu asupra tuturor problemelor existențiale, generos și tolerant ca un descendent din regalitate.

Ne-am considerat întotdeauna niște norocoși, pentru că am avut profesori foarte buni. Alma Mater, UPS „Ion Creangă”, rămâne una dintre cele mai frumoase file din viața noastră. Dar personalitatea domnului Mătcaș depășește calificativele obișnuite. Nu poate fi comparat cu nimeni. Este și acest moment unul de caracterizare plenară a omului. Parcă venit dintr-o lume a sa, dumnealui n-a fost niciodată subiect de discuții cotidiene. Nu puteam și nici acum nu pot raporta chipul profesorului la problemele materiale ale timpului. Nu îndrăzneam. Nu credeam că atare personalități se subordonează necesităților comune. Ar fi ca și cum aș risipi o legendă. Cine l-a cunoscut pe dl profesor cu siguranță a rămas cu aceeași impresie.

Mai venea Dumnealui spre noi și dintr-o modestie frumoasă. O inteligență deosebită ornamentată cu bonomism. Totdeauna am admirat această calitate rară acum și întotdeauna. Iar când am citit versurile Dumnealui, am înțeles că poartă în suflet un ocean de sentimente, care, într-un moment, s-au vrut văzute și auzite. Noi le-am auzit și le-am văzut, domnule Profesor-Poet.

Iat testamentul zguduitor *În limba română* este o lecție de viață, pe care ne-o asumăm, pentru că suntem discipolii domnului Profesor Nicolae Mătcaș.

Zinaida CONDREA,
profesor gr. did. sup.,
Liceul Teoretic „Ion Inculeț”, s. Vorniceni

NEUITATĂ LUMINĂ...

Cu părul alb, cu ochii mari, profunzi, cu mișcările domoale și cu glasul, ah, glasul! atât de blând, atât de părintesc, atât de aproape...

Nu l-am uitat. Nu POT să-l uit. Continui să-l descopăr. În calitate de Om. De Poet. Am învățat pe de rost poeziile sale. Le recit uneori elevilor mei și le spun cu mândrie și dragoste: sunt versurile Profesorului meu!

De m-a prinde vreun dor/ De-al cocorilor zbor... Așa de armonios curg slovele în poeziile Sale, ca un râu de munte, proaspăt, neîntinat.

Mă fură uneori dorul de Omul, de Personalitatea și Demnitatea dlui Nicolae Mătcăș. Eram tineri, eram cruzi, veniți de la țară și eram fascinați de prezența lui măreață. Ni se părea că pășește printre noi un Mit, o Poveste doldora de înțelepciune. Era nemaipomenit să fi venit de la sate și să fi găsit la Universitatea „Ion Creangă” un Domn atât de elegant în vorbire, în ținută, în atitudine.

Am fost studenții dumnealui la cursul de lingvistică, dar am reținut mai ales minunatele lecții de viață și cumsecădenie. Îmi amintesc cum una dintre colegele mele a încercat să copieze la examen și a depistat-o. Pentru prima dată i-am văzut perturbat calmul olimpic și am înțeles de ce: nu făcuse copiuțe, ci rupsese foile din manual.

Țin minte cum ne recita uneori din Eminescu: *Nu vezi că gura arsă mi-e de sete?! Intuiam în el un ocean, care clocotea, dar pe care-l stăpânea atât de iscusit! Pentru aceasta l-am respectat – că era un om cu adevărat superior, dar nu lăsa niciodată să se vadă pe fața dumnealui distinsă nicio urmă de grandomanie. Nici de infatuare.*

Mi-a fost și-mi va rămâne drag: pentru simplitatea-i înțeleaptă și deoa-rece a fost un nemaipomenit îndrumător al pașilor mei tineri pe căi de lumină și dragoste pentru tot ce e românesc. La mulți ani rodnici, Maestre!

Rodica GAVRILIȚĂ,
Liceul Teoretic „Mihail Sadoveanu”, Călărași

UN PROFESOR VREDNIC DE ADMIRAȚIE

Nicolae Matcaș – un profesor deosebit, apreciat de studenți și de tot corpul didactic. Un domn încărunțit devreme, visător, cu privire ageră, cu o minte ascuțită și ochi blânzi... Un profesor care mi-a lăsat imprimat în memorie amintiri luminoase. Punea suflet în tot ce făcea și... în cuvinte. Toate întâlnirile pe care le-am avut cu profesorul nostru drag erau speciale. Cunoștea tainele cunoașterii și era foarte priceput într-ale scrisului. Când ne vorbea, îmbina armonios cuvintele, știa să ne înalțe în fața celorlalți... Când zâmbea, avea o expresie de bucurie. Ne admira și ne arăta că ne prețuiește. Nu am văzut să fie ridicol sau să se creadă mai priceput decât alți profesori de la catedra pe care o conducea...

Un profesor înțelept. Când era prezent la ședințele Cenaclului literar în cadrul Facultății de filologie, unde noi recitam fiecare versurile noastre, ne încuraja mereu. Ne îndemna să cercetăm cu atenție și să ne iubim Patria și neamul. Am purtat cu profesorul puține discuții în privat, dar am observat că nu făcea nimic la întâmplare. Ne explica cumpătat și cu

o aleasă decență, încât ne miram de fiecare dată. Ne asculta cu atenție. Când vedea că suntem la înălțimea așteptărilor, prefera să ne laude și ne spunea că suntem pricepuți... Chiar și observațiile Domniei sale erau făcute cu mare diplomatie.

Este un profesor vrednic de admirație, care a avut curajul să scrie titlul pe un manual de cl. 7-a nu limba moldovenească, ci limba română. Astăzi, putem spune cu certitudine că este pentru noi toți un model. Să-i continue Dumnezeu șirul anilor pe drumul vieții și să-i dea multă sănătate...

Sergiu ONOFREI,
profesor, Liceul Republican cu profil sportiv

„CE MARE TE-AI FĂCUT, EMIL, CE MARE...”

Dacă aș scrie cartea vieții mele, numele Profesorului Nicolae Mățaș ar face parte din cuvintele-cheie – deci cele mai semnificative – ale textului.

L-am cunoscut în calitate de profesor în agonia pregătirii pentru admitere la Facultatea de filologie a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”. Ați fost primul savant pe care l-am cunoscut de Ziua Ușilor Deschise, la această instituție de învățământ. Nu cred că vă amintiți amănunte din acea zi, dar pentru mine ea a fost deosebită și plină prin faptul că pentru prima oară, în viața mea, am intrat într-o catedră universitară și am discutat cu Dumneavoastră.

M-ați întrebat, cald și provocator, dacă într-adevăr îmi doresc să fac studii la filologie, dacă vreau să devin profesoară. Am răspuns afirmativ. Revelația acestei scurte convorbiri mi-a trasat certitudinea succesului viitor. Nu sunt sigură nici dacă este relevant, pentru Dvs., acum, peste ani, faptul că nu ați disimulat bucuria atunci când m-ați revăzut la cursul de „Introducere în lingvistică”, în toamna anului 1987, la universitate, în calitate de studentă. Era o onoare, pentru mine, faptul că eram discipola Domniei voastre, că am realizat conexiunea fericită dintre intenția mea de a deveni studentă și realizarea ei, cu susținerea și implicarea tacită a distinsului profesor. Din aceste întâmplări fericite derivă cuvintele pe care vi le spun în continuare: „Sunteți, pentru mine, etalon de rafinament academic, profesional, omenesc, măsura nobleței sufletești și didactice. Am învățat de la Dumneavoastră ce înseamnă să vorbești cu tâlc, cu măsură și cu respectarea greutății cuvântului, să analizezi, să înțelegi, să explici un fapt de limbă. Am învățat cum e să fii intelectual, în general, și cum e să fii lingvist, în special. În cartea vieții Dumneavoastră, cuvântul-cheie care ar prezenta atitudinea mea față de maestrul care sunteți ar fi *gratitudine*. Vă sunt îndatorată pentru ceea ce am reușit să devin, să realizez.

Au trecut zile și luni, care s-au făcut ani; anii devin zilnic amintiri, iar eu vă mai aud vocea, ca odinioară: *Ce mare te-ai făcut, Emil, ce mare...* (Emil Loteanu).

Aliona ZGARDAN-CRUDU, dr. în filologie
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

„CUM VIAȚA ASTA-I APĂ CURGĂTOARE...”

În intenția mea de a așterne pe hârtie câteva gânduri despre iubitul meu Profesor, Nicolae Mățcaș, la aniversare, n-am găsit ceva mai nimerit decât titlul unui sonet al Domniei sale: *Cum viața asta-i apă curgătoare...* („Roata de olar”, București, 2008, pag. 70), deoarece parcă mai ieri regretatul Dionis Lica mi-a propus să scriu un text pentru culegerea de articole consacrate septuagenarului lingvist, filolog, poet, publicist, profesor universitar. Au trecut zece ani de atunci și acum, la îndemnul unei distinse doamne, cercetătoare pe tărâmul limbii române, Elena Ungureanu, am acceptat cu mare bucurie și onoare să fiu prezentă la apel: distinsul nostru Profesor devine octogenar! Să trăiți, Maestre!!!

Este prilej de mare sărbătoare, o sărbătoare înmiresmată cu roua de suflet candid al omagiatului. Destinul a făcut astfel, încât în preajma aniversării să-i fac o vizită la București fostului și actualului meu Profesor. Am fost plăcut surprinsă de faptul că am ocazia să mă întâlnesc cu... același scump profesor din anii de studenție, rămas tot atât de tânăr, cu același freamăt sufletească în glas și în privire! M-am întâlnit iarăși cu Apostolul din Catedrala Limbii Române, cu cel mai iubit dintre pământeni! Am depănat amintiri, i-am ascultat cu admirație vorbele cuminți și pline de înțelepciune – a fost o întâlnire pe care o voi păstra în memorie ca pe ceva înălțător, sfânt, dătător de viață și speranță în bine. Am întâlnit același chip senin și luminos care emană bunătate sufletească!!! Este foarte plăcut să fii binecuvântat a avea ca punct de sprijin în viață un astfel de Om, precum este distinsul Profesor. Îi mulțumesc destinului că mi-a oferit această fericită ocazie. La ceas aniversar, vă doresc, dle Profesor, să fiți mereu tânăr, plin de viață, așa cum ați fost mereu. La mulți ani!!! Aș vrea să vă mai spun cu fermă convingere că ați reușit să înălțați Mănăstirea dorită: *Sunt, ca Manole, un umil zidar/ Și-aș vrea și eu, spre-a neamului cinstire,/ Sa-nalț, în timp, o sfântă mănăstire...*

Elena ZGÂRCIBABĂ-BOGDAN,
dr. în filologie, Universitatea „B.P. Hasdeu” din Cahul

INTELECTUALUL ÎNZESTRAT CU HARUL DE APOSTOL

Se zice că omul sfințește locul. Această vorbă înțeleaptă este despre Domnia sa, Profesorul Nicolae Mătcaș, Omul înzestrat cu harul de apostol, care, oriunde s-a aflat, a propovăduit dragostea pentru limba română și pentru valorile neamului și a trudit neîncetat ca să sădească în sufletele discipolilor semințe de înțelepciune.

Savantul și Omul s-au împletit fericit în persoana dlui Nicolae Mătcaș. Este un intelectual adevărat, care nu doar s-a dedicat cercetării, ci s-a implicat activ în viața social-politică și a militat pentru restabilirea adevărului istoric privind originea și limba românilor basarabeni, influențând, astfel, cursul istoriei noastre. Este, în același timp, un Om de o rară modestie și cumsecădenie, care însă știa să fie bătaios atunci când apăra drepturile limbii române de la tribuna parlamentului, când promova proiecte de legi privind oficializarea glotonimului „limba română” și revenirea la alfabetul latin.

În calitate de profesor, știa să inspire dorința de a învăța. Emană lumină. Nu era autoritar, dar alura sa nobilă impunea respect. De la catedră vorbea rar, domol, adesea își înclina ușor capul și ridica privirea undeva, în sus, de parcă, de acolo îi veneau gândurile pe care știa să le adune atât de clar. Era pentru noi, studenții, profesorul-model, care ne dădea adevărate lecții de viață și de demnitate prin exemplul propriu. Venea cu sfaturi utile, legate de viitoarea noastră activitate de profesor, sau cu simple povești de viață, deopotrivă de importante. De exemplu, vorbindu-ne despre onomastică la cursul „Introducere în lingvistică”, ne-a sfătuit să avem grijă ce prenume le vom da copiilor noștri când vom deveni părinți, ca să consune cu numele pe care îl vor purta.

Mereu a încurajat în discipoli libertatea de a gândi. La lecțiile de sintaxă, ne propunea pentru analiză vreo frază mai dificilă și urmărea cu satisfacție cum noi ne aprindem în dezbateri, probabil, stângace, fără a interveni. Ca un adevărat dascăl, se bucura să ne vadă gândind, pregătiți să ne exprimăm un punct de vedere. Bucuria aceea valora mult pentru noi. Știa să insuflă încrederea în sine și dorința de a cunoaște.

Generațiile de învățăcei care s-au risipit prin lume sunt recunoscătoare pentru norocul de a-l fi avut ca profesor pe neobositul semănător de lumină, distinsul lingvist Nicolae Mătcaș.

La ceas aniversar, vă urăm să ne trăiți, mult stimat domnule profesor!

Marcela VÂLCU-ȘCHIOPU,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

ARTA DĂRUIRII ȘI ARDERII

Educația se face prin modele de caractere umane, de înaltă probitate morală și intelectuală, fiind și „...o chestiune de relație, de empatie, de aliniere sau rezonanță <fină> pe direcție intelectuală, afectivă, volitivă, proiectivă. Dincolo de calitatea cunoașterii transmise, contează foarte mult și modul în care profesorul o poartă, o prezintă, o re-prezintă. De foarte multe ori, elevul va reține nu ceea ce spune profesorul, ci felul cum spune, se raportează la o idee, la o zare de înțeles, la o conduită, la un crez. Nu ce predă profesorul rămâne în noi, ci mai mult felul cum <se predă>, se <prezentifică>, se înfățișează, se implică, intelectual și spiritual, într-o situație sau alta...” după cum afirmă profesorul ieșean Constantin Cuceș. Asume așa ne-a rămas în memorie distinsul nostru profesor de lingvistică de la Facultatea de filologie a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. Un model de verticalitate și aristocratism academic, de cumsecădenie și patriotism veritabil, pe care l-am admirat noi toți, discipolii Domniei sale. A luptat pentru revenirea limbii române în haina firească a grafiei latine. Autor de manuale, articole, poezii. În orice ipostază l-am cunoscut, ne-a trezit doar sentimente de recunoștință și admirație, fiind mândri că este profesorul nostru drag. Se știe însă că la noi talentul, Omul de calitate nu se iartă. Plecarea subită a celui mai bun prieten, „fratelui Ion Dumeniuk”, căzut în lupta pentru limbă, l-a marcat profund. Au urmat atacurile din partea „neprietenilor” românofobi, silindu-l să plece din țară. Nu s-a victimizat, și-a dus cu demnitate crucea, rămânând neschimbat, de o bunătate rară, un model demn de urmat pentru generațiile tinere. Or, după cum constata Nicolae Steinhardt: „Degeaba le-am avea pe toate: inteligența, cultura, istețimea, supracultura, doctoratele, supradactoratele (ca profesorul din *Lecția* lui Eugène Ionesco), dacă suntem răi, haini, mojici și vulgari, proști și nerozi, doi bani nu facem, se duc pe apa sâmbetei și inteligența, și erudiția, și supradactoratele, și toate congresele internaționale la care luăm parte, și toate bursele pentru studii pe care le câștigăm prin concursuri severe. Nimic nu poate înlocui și suplini nițică bunătate sufletească, nițică bunăvoință, toleranță, înțelegere. Nițică susținută bună-cuviință. Bunătatea sufletească nu-i o virtute subtilă și rafinată, e un atribut de bază al ființei omenești și totodată un atribut al culturii...” (Nicolae Steinhardt).

Deși a ars și arde în continuare ca să-i lumineze pe alții, rămâne un împătimit al modelării tinerilor prin exemplul modestiei, bunătății și

dăruirii dezinteresate. Ajuns la o frumoasă aniversare, îi dorim sănătate și oameni buni în preajmă. La mulți și binecuvântați ani, distinsul și dragul nostru profesor Nicolae Matcaș. Dumnezeu să vă ocrotească și să vă dea tot binele din lume pentru că îl meritați din plin.

Ludmila ARMAȘU-CANȚĂR, dr. în filologie,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”,

UN ORFEU CÂNTÂND DIN LIRĂ

Oricine vrea să guste aerul îmbătător al esenței lirice poate găsi în volumele de versuri ale lui Nicolae Mătcăș ceea ce caută. Prin versurile sale, autorul izbutește să ne aducă aminte despre frumusețea și noblețea cuvântului (*Linii și arcuri, curbe și cercuri, zbor de Măiastră sunt și cuvintele*), să ne spună că Orfeu n-a murit, că *și azi coardele lirei stau munții să-i despice*, că *trubadurul sadea știe, prin cântec, să-i dea pietrei suflare, să-nnobileze lumea, să-mblânzească fiare*. Este viziunea singuraticului pasager (urcat în trenul cu un singur pasager), dominat de neliniști, de aspirații, falnice legăminte, întoarceri spre sine, de dorința redescoperirii unicității spațiului natal și a profunzimii lui „a fi acasă”. Iar „a fi acasă”, pentru poet, înseamnă, în primul rând, înfăptuirea realei reîntregiri a neamului și a țării (*E idealul nostru cel mai sfânt/ S-o confirmăm istorica Unire/ Înăptuind reala Re-ntregire/ A neamului și-a Țării-ntr-un cuvânt*).

Constitutive ființei sale, țara, iubita, iubirea, mama, copilăria, strămoșii, limba română devin puncte fixe din univers, pe care se sprijină întreaga viață sufletească a poetului, însetat de lumina care să-i aprindă sângele, gândul, stăpânit de un surâs asemănător cu cel al Giocondei și având privirea ațintită spre Coloana infinitului. Cu precizarea că această Coloană a infinitului nu urcă, ci coboară în adâncurile matricei spirituale a poporului nostru, întrucât eul liric este dominat de simțul originarului, de nostalgia purității, a armoniei inițiale. Astfel poate fi explicată și multitudinea de arhetipuri, simboluri mitice și personaje mitologice atestate în lirica poetului: Heracle, Artemis, Fedra, Tantal, Zeus, Afrodita, Ulise, Minos, Parce etc. În rând cu mitizarea, verva metaforică, tentația livrescă, neologismul, ritmurile inedite și diverse, intertextualitatea, simbioza dintre tradițional și modern sunt trăsături care întregesc profilul liric al poetului.

Poezia lui N. Mătcăș este asemenea ploilor de primăvară apărute din razele lunii și din lacrimile Zeiței Zorilor, ploi ce însuflețesc și fertilizează, spală păcatele și generează renașterea. Este asemenea

astrelor-luminătoare (soarele, luna, stelele) din tăria cerului create de Dumnezeu în ziua a patra a Facerii lumii *spre semne și spre vremi, și spre zile, și spre ani*. Descoperirea poeziei lui Nicolae Mățcaș, cel puțin, în cazul meu, dar, cu siguranță, și al altora, are drept rezultat cufundarea în propria ființă, când și unde poți desluși și înțelege melosul ca stare supremă a vieții. Necesitate impusă de antinomiile „suișuri – căderi”, „ființă – neființă”, „infern – eden”, „putință – neputință”, cu care ne este dat să ne confruntăm într-o viață de om, urmând a opta, vorba poetului, pentru „principiul prim al lui Socrate”: „...totuși adevărul/ E mai presus de toți prietenii din lume”.

În orice creator, un Demiurg,/ În orice punct e o nemărginire, afirmă poetul în una dintre poeziile sale. Să-i dăm Cezarului ce e a Cezarului: creația poetică a lui Nicolae Mățcaș atinge un sporit grad de intensitate și puritate, însuși autorul dovedindu-se a fi nu numai un poet valoros, ci și un Orfeu cântând divin din liră.

Constantin ȘCHIOPU,
dr. hab. în pedagogie, profesor universitar

DISCRET ECOU DE RECUNOȘTINȚĂ

Momentele, cărora, în tinerețe, nu le acordam niciun preț, mă întorc la oglinzile lor însuflătoare, în care văd chipul, cuvântul, gestul și povara bunului nostru profesor, Nicolae Mățcaș. Dacă m-ar întreba cineva ce aș mai vrea să învăț de la profesorul nostru, Nicolae Mățcaș, aș răspunde fără ezitare: competența, profesionalismul, onestitatea, punctualitatea, optimismul, acuratețea și atâtea alte calități pe care puține persoane din generația mea le puteau îngloba, așa cum a făcut-o, fără a le știrbi strălucirea individuală, distinsul nostru profesor.

Meticulos, pedant, îndărătnic, dar mai ales liber într-un spațiu atât de controlat, profesorul nostru, mentorul și exemplul meu de existență – Nicolae Mățcaș – mi-a cultivat o corectă atitudine de sânguincios discipol față de carte și mi-a trezit un pronunțat sentiment de revoltă împotriva situației în care se afla (și, din păcate, se mai află) limba română în spațiul nostru. Iar munca sisifică a Domniei sale de readucere a conștiinței de Neam, a demnității Limbii Române, în nobila ei sonoritate latină, în teritoriul dintre Prut și Nistru, s-a cristalizat în modeste fapte, și, cred sincer, mulți dintre învățăceii dumnealui au reușit să rostească adevăruri și rugăciuni, să consume și să dăruiască energii de o mare forță purificatoare generațiilor care urmează.

Universalitatea gândirii, permanenta căutare și discernere a valorilor, învățătura dlui profesor ajung și acum, peste ani și ani, în casele noastre

cu toată bogăția culorilor și a sensurilor cuvintelor, continuând a fi o matrice spirituală și artistică din care, dacă vrei, „poți plămădi orice experiment, orice variațiuni și exerciții”. Este adevărat, acum învățătura Domniei sale a luat forma poeziei elevate, a gândului metaforic și a expresiilor neaoșe. Acum dl profesor a intrat în zona maturității artistice și a străluminării de vocație, schimbându-și și sporindu-și valențele, drept mărturie îi sunt operele artistice, științifice, publicistice care-i marchează destinul și, evident, discretele ecouri de recunoștință, care-i trec tot mai des pragul.

Dl Profesor rămâne a fi pentru noi stâlpul demnității noastre, rădăcina prin care ne simțim mai alături de părinți, dorul nemărginit și risipitor de tot ce-i al neamului, oaza de aer curat în aridul și negrul pustiu al dezinformării colective, credința care ne ține ființele grămăjoară, încrederea că spaima uitării de sine și crivățul disperării nu vor îndepărta, și mai mult, clipa Marii Uniri. Nu sunt cuvinte patetice care se spun la anumite aniversări, este pura simțire a vlăstarului care, timp de o viață, duce cu sine dorul de rădăcină, de baștină, de aproape. Iată de ce-l consider mereu pe dl profesor drept far călăuzitor care-mi străluminează larg orizonturile cunoașterii.

La această nobilă aniversare, îi dorim distinsului nostru profesor – Nicolae Mățaș – sănătate, voință și putere pentru a-și ordona proiectele și dorințele în munca de apropiere a visului, de ani și ani, al buneilor, părinților, dar mai ales al nostru și al copiilor noștri. Și să rămână, așa cum a fost întotdeauna: coloana vertebrală a basarabenilor!

Maria MUNTEANU-HADÂRCĂ,
promoția anului 1974

UN „CUCERITOR” DE CURSĂ LUNGĂ

Pentru întâiași dată îl văzui prin 1963-1964. Printre chipeșii, frumoșii, mândrii proaspeți absolvenți ai Facultății de filologie ai USM. Se numeau: Ștefan Culea, Mihai Cimpoi, Victor Dombrov, Gheorghe Ciocoi, Ion Dumeniuk, Victor Cirimpei și alții, pe care memoria mea le-a permis să se dizolve-n neant. Numai nu și Nicolae Mățaș! Chipul Domniei sale reușise să ajungă un „cuceritor” de cursă lungă!

Înalt, zvelt, deosebit de elegant, cu mișcărilor-i domoale, calculate, mereu cu un zâmbet blajin, dar și enigmatic, plin de demnitate. Ne erau îndeajuns calitățile-i fizice, pentru ca să atragă atenția. Nu numai a studenților, ci și a tuturor trecătorilor. Ne plăcea să ne purtăm și noi, copilandre naive, pașii încet-încet, pe neobservate (învățam mișcărilor...), în urma plimbărilor tânărului Nicolae Mățaș cu iubita sa pe bulevardul

Ștefan cel Mare și prin Grădina Publică. Îi admiram comportamentul galant, felul cum o conducea ușor-ușor de braț, cu mișcări fine, foarte delicat și atent. Nu știam ce discutau, ne țineam la distanță, ne era destul că-i sorbeam cu ochii și intuiam după gesturi, că-i explică vrute și nevrute, câte-n lună și în stele... și respectul pentru El, pentru Ei, creștea în noi și mai mult. Intuiam un gigant în cunoștințe! Și ne devenea și mai apropiat. Pe lângă urechi ne treceau șușoteli de admirație de-ale trecătorilor, care-i petreceau cu priviri curioase, zâmbitoare, binevoitoare. Și plus la toate celelalte, ni se aprindea în suflet și un fel de mândrie pentru acei doi tineri deosebiți. Căci eram și noi la aceeași facultate!... Sorbeam vorba lor aleasă, cu marea lor băgare de seamă la cele ce rosteau. Într-un mediu avansat rusificat, vorbirea lor în limba noastră cea de-acasă ne îmbărbăta și ne slujea un model excelent. Era o oază de lumină pentru noi, timizii adunați de prin satele depărtate. Iar când îi întâlneam prin aulele universitare, fiori calzi ne treceau și ochii ni se umezeau de roua tinerească.

S-au scurs rapid nu prea mulți – vreo douăzeci de ani! Miraculoasa Mișcare de Renaștere Națională de la 1989! Preludiul Ei deja a făcut să se regăsească toți într-o simțire, într-o vrere! 31 August a reunit și mic, și mare într-un fantastic și infinit curcubeu! Au fost clipele ce au reîntâlnit generații întregi, au supus pe toți la cel mai serios, mai profund, mai înălțător examen de conștiință! Pe fiecare-n parte, pe toți împreună!

Doamne, cu câtă înflăcărare, cu câtă încredere și mândrie priveam noi, masele largi la *Învățătorii* noștri, care acum își aveau locul deplin meritat – în fruntea Oastei uriașe, în fruntea Poporului, în fruntea Neamului! Formau un alt „Sfatul Țării” toți – Ion Ungureanu, Grigore Vieru, Ion Druță, Ion Hadârcă, Anatol Șalaru, Gheorghe Ghimpu, Mihai Moșanu, Ion Borșevici, Mircea Snegur, Mircea Druc, Alexandru Moșanu, Nicolae Dabija, Mihai Cimpoi, Ion Vatamanu, Leonida Lari, Lidia Istrati, Nadejda Brânzan, Anatol Ciobanu, Nicolae Costin, Ion Conțescu, distinsul cărturar Nicolae Mătcăș, mereu în preajmă avându-l pe nedespărțitul său prieten – Ion Dumeniuk! Ne simțeam mai puternici, mai siguri, mai aprigi și hotărâți în marele avânt de apărare a tot ce aveam atunci/și acum mai scump – Limba Română, Demnitatea Națională! Aname ele erau puse direct în bătaia puștii de către cerberii regimului, anume pentru Ele focu-n vatra străbună ardea în flăcări pârjolitoare, gata-n fiecă clipă să se dezlănțuie în numele dreptății și adevărului!

A urmat perioada studierii și însușirii Limbii Române de către întreaga populație prin intermediul emisiunilor televizate. O epocă de aur! Cu câtă nerăbdare și disciplină conștientă alergam fiecare din noi la

ora fixată, ocupându-ne locurile în fața televizorului! Urma lecția mult așteptată! Cu lecțiile pregătite de către iluștrii noștri Profesori Nicolae Mățaș și Ion Dumeniuk!

În inimile oamenilor pentru totdeauna a rămas vie recunoștința!

Azi ne sunt foarte apropiate amintirile, căci lupta continuă, dar ne sunt la fel de benefice și lecturile din opera Domniei sale. Poezia mediativă, scrisă în Limba Noastră cea Română, plastică și exactă, cu ținta spre debateri a mai multor probleme eterne din conștiința umană și națională, îndeamnă tinerii să-și desfete spiritul în vechile frumuseți ale graiului și versului înduioșat; pe cei maturi îi copleșesc prin dulce nostalgie, răvășitoare și dătătoare de optimism.

Iată schițate doar unele imagini, păstrate în memoria mea și, sunt convinsă, și-n memoria tuturor românilor de pretutindeni, despre munca titanică depusă de domnul Nicolae Mățaș la deșteptarea și prosperarea poporului său. Astfel, savantul și-a realizat pe deplin principiul: „Oriunde aş munci, o fac în folosul oamenilor...”

În acest an aniversar, cu ocazia zilei de naștere, îi aducem domnului Nicolae Mățaș felicitările noastre împreună cu un car plin-plin de sănătate și unul plin cu toate florile Pământului în semn de recunoștință și profund respect!

În numele tuturor bravicenilor,
Nadejda SOBOL-PRUTEANU

PROFESORUL CARE M-A ÎNVĂȚAT SĂ GÂNDESC

În viața fiecăruia dintre noi există oameni care au avut în formarea noastră un rol crucial. Evident, pe lângă părinții noștri, aceștia sunt, de cele mai multe ori, profesorii, care atât prin abilitățile lor profesionale, cât și prin însușirile de personalitate lasă urme adânci în mintea și în inima noastră, provocând reverberații încă mulți ani după încheierea studiilor.

Spunea cineva că un profesor bun e cel care te face ca lucrurile mai grele să ți se pară ușoare. Pentru mine Nicolae Mățaș, un om deosebit și un intelectual cum rar întâlnești astăzi, este în primul rând profesorul care m-a învățat să gândesc, care m-a ajutat să-mi sporesc puterea de înțelegere a minții mele de învățăcel. Sunt norocos și fericit că dumnealui ne-a predat discipline de o importanță hotărâtoare în formarea oricărui filolog: introducere în lingvistică, lingvistica generală și sintaxa limbii române. Acum, după atâția ani, îmi aduc bine aminte că fiecare oră a profesorului Nicolae Mățaș se transforma într-o adevărată frumoasă poveste. Și de aceea nu era surprinzător faptul că de la orele profesorului

Nicolae Mătcăș nu lipsea nimeni nemotivat. Nici chiar colegii obișnuiți să o cam rărească pe la facultate. Mi-a fost dat să aud de multe ori cum cei care, din anumite motive, nu puteau să asiste la orele dumnealui, le adresau colegilor care au fost în sala de curs întrebarea: „Despre ce a vorbit astăzi Mătcăș?”. În același timp, un profesor ca Nicolae Mătcăș, care încă de pe atunci era văzut ca un adevărat patriot al neamului și al limbii române, nu putea să nu se bucure de autoritate în fața studenților săi, un argument important fiind și faptul că în cazul dumnealui vorbele coincideau totdeauna cu faptele.

Îmi amintesc și acum foarte bine o întâmplare din timpul studenției mele. Fiind în preajma absolvirii facultății, am hotărât să aflăm care este opinia dumnealui în legătură cu mult discutata, pe atunci (dar și acum!), chestiune a celor două limbi est-romanice, româna și moldoveneasca. Eram în plină epocă brejnevistă, trăind cu toții într-o țară bari-cadată de frică. Ne-a trebuit mult timp până să ne decidem să îi adresăm o astfel de întrebare. A fost nevoie de o introducere prin care încercam să ne motivăm „curiozitatea”: vom ajunge și noi, în curând, în postura de profesori și, prin urmare, va trebui să răspundem la această întrebare. Deci întrebarea noastră era cum am putea noi, la rândul nostru, să le explicăm celor ce vor dori să cunoască un răspuns. Îmi amintesc și acum încordarea cu care așteptam reacția profesorului nostru. Și nu întâmplător: asemenea întrebări fuseseră adresate și altor profesori de la facultate. Unii se supărau rău de tot, alții însă, mai blânzi, „ne sfătuiau părintește” să nu mai umblăm cu întrebări provocatoare. Nicolae Mătcăș, cu privirea țintită în tavan, ne-a spus cu glasul său domol: „Păi, dragii mei, ar trebui să le răspundeți foarte simplu: eu, când ascult radio București, înțeleg tot ce se vorbește acolo. Și cei care vor avea de înțeles vor pricepe ce ați vrut să le spuneți.”

Multe mulțumiri, stimate domnule profesor. Să vă dea Dumnezeu zile liniștite și multă, multă sănătate. La mulți ani!

Ion BĂRBUȚĂ, dr. în filologie,
Institutul de Filologie Română „B.P. Hasdeu”

MODUS VIVENDI – CUVÂNTUL

Serios, glumeț, tacticos, sobru, relaxat, adunat și... solemn. Mai cu seamă solemn: în fața vieții, în fața profesiei, în fața Patriei, în fața omului, în fața femeii, în fața poeziei și, în mod aparte, în fața Cuvântului. Asta-i măsura pasului cu care-și străbate existența. Doar Domnia sa știe ce i-o fi șoptit badea, fratele mai mare, la ureche, adormindu-l, într-o casă din satul Crihana Veche. Ele au fost crescând în demnuri la școlire,

care, într-un crescendo susținut, îl duc la facultate, apoi la aspiratură (doctorat în stil sovietic) pe malurile Nevei, într-un Leningrad (azi San-kt-Petersburg) îndepărtat și în care crivățul ascuțit îi străpungea subțirelul pardesiu, de unde se întoarce doctor în filologie (la sovietici, candidat în științe), obține postul de lector, apoi șef de catedră și decan al Facultății de filologie a Institutului Pedagogic de Stat „Ion Creangă” (ulterior Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”) din Chișinău. Acele fraterne blânde șoapte au format, cred, temelia umanioarelor distinsului cărturar. Apostolatul și-l face într-un timp nu tocmai prielnic limbii române, în spațiul artificial și forțat anexat străinelor teritorii. Aspru și îngaduitor, cu o tenacitate de taur (născut fiind chiar în această zodie), cu impresionant talent și simț pedagogic înnăscut, a știut să picure în sufletele tinere de viitori intelectuali mirul divin al limbii materne. Cât a valorat, pentru urechile care au putut să audă și ochii care au știut să vadă, o sintagmă scrisă de Domnia sa cu creta pe tabla din auditoriu: „Pătrunjel Trandafirovici”! Majoră lecție de românism! Cum să pot uita pixul, viu colorat, în formă de toporaș, pe care-l rotea între degetele ca de pianist domnul profesor, pix care (că nu întâmplător avea forma unui topor!) tăia necruțător în mediocritate și prostie ori sculpta cu migală în migirile de talent și inteligență. Acel legendar pix mi-a desenat în matricolă prima mea notă de studentă, notă maximă, fără ca posesorul să-mi fi pus măcar o întrebare. Gest de înzestrat pedagog! El a și constituit pentru mine detența pentru întreaga viață în munca la cuvânt. Cu greu îți puteai închipui atunci, în ciclotimicul ambient aulic, un profesor cu o înduioșătoare disponibilitate sufletească, prelungită într-un vibrant sentimentalism la vederea unei studente, cântând la pian... Știa că această copilă va dispărea în curând, sucombata de o haină maladie. Poartă cu el peste ani imaginea degetelor ei, lunecând pe clape... Nobile emoții ale unui om delicat. Câți le-or mai fi trăind?...

Nu am mai avut un ministru al învățământului care să se fi zbatut și bătut până la inflamare de cord pentru cuvântul și cartea românească. Era omul potrivit la locul potrivit. Avântul gălgâitor i l-au sugrumat prea curând. Devenise deranjant în turbulența socială a locului, dirijată de aiurea. Corect, erudit, iubitor de plai și grai, ar fi avut multe de făcut! Pedantismul și acribia i-au jucat, nu-i vorbă, și feste. Nu pentru că le-ar fi premeditat, ci preaplinul de corectitudine dădea peste margini, diluând și chiar dizolvând uneori evidențe. Da, da! Este și un obsedat! Obsedat de o Românie întregită! De neamul adunat. De limba vorbită frumos. S-ar putea ca nu întâmplător soarta să-l fi așezat acum pe malurile Dâmboviței, într-un București clocotitor, unde-și alcătuiește poeziile.

Dacă le citești, te cufunzi într-un diarium al unui suflet care, prin ele, își spune frământul, tensiunile, entuziasmul, insatisfacțiile, durerea și, cum fără ea?! Iubirea. Nu le-a putut spune altfel. Avea motive. Poemele toate sunt întorlocate în patru grele volume, îngrijite de Editura TipoMoldova în colecția „Opera Omnia”. Toate și nu chiar toate. Cele noi plămădite le mai publică și azi prin revistele din țară și de peste ocean. Poetul își trăiește taina prin miraculoasa vocabulă, întrupată în inspirate și încărcate afectiv rime. Dacă vrem să ne știm limba și să ne tremure ființa de frumos, să facem bine și să-i citim versurile. Am înjghebat acest mănunchi de cuvinte pentru ființa căreia Dumnezeu i-a pus mâna pe creștet, hărăzind-o abundent. Am scris pentru Nicolae Mătcăș.

La mulți ani, domnule profesor! La mulți ani, domnule ministru! La mulți ani, domnule poet! La mulți ani, OM BUN!

Veronica BÂTCĂ

UN REMARCABIL PROFESOR

Când ne amintim de profesorii de la Universitatea „Ion Creangă” din Chișinău, imaginea care ni se conturează cel mai repede în minte este cea a profesorului universitar, dr. Nicolae Mătcăș, căruia foarte mulți dintre noi, absolvenții Facultății de filologie, îi datorăm devenirea noastră – profesori de limba și literatura română. Nu au existat momente în cei patru ani de studii la facultate, în care să nu fi fost noi, iubitorii cuvântului artistic, „monitorizați”, sprijiniți sau încurajați de dl profesor. Această permanentă comunicare, profesor – student, a contribuit la formarea unor adevărate generații de profesioniști în materie de limba și literatură română.

Profesorul Nicolae Mătcăș a fost pentru noi un adevărat model de urmat, o descoperire neașteptată și importantă, ce avea să ne schimbe mai târziu întreaga viață profesională și morală. La orele dlui profesor Nicolae Mătcăș am dobândit multe cunoștințe. Ne-am descoperit calitățile neștiute și ne-am maturizat uman și profesional. Studiul lingvistic ne-a creat emoții, ne-a modelat ca oameni și specialiști. Patriotismul, dragostea de neam și țară, de limba română erau esența materiei predate de remarcabilul profesor. Dumnealui a contribuit la creșterea inteligenței și conștiinței noastre de a concepe unitatea românilor, limba și literatura română drept esența vieții, „ultima redută” a ființei basarabenilor, a luptei pentru reîntregirea neamului. Acest mesaj îl vom găsi mai târziu abordat cu măiestrie de poetul Nicolae Mătcăș: „Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul/ Și românească-mi este țara mea”. A trecut de atunci aproape o jumătate de secol, dar prestația, vocea lui calmă și

părintească, respectul față de studenți, dar și severitatea dlui profesor a rămas în constelația noastră umană cu vibrația melodioasă, care te face să nu regreti că ești. Nicolae Mățcaș este Omul, Profesorul care ne-a marcat, în care am crezut și încă mai credem, este un profesor mare! A reușit să-și dăruiască ființa, să ardă ca o făclie pentru studenți în lumina incandescentă a limbii și literaturii române. Un real iubitor de carte, un profesor cu o admirabilă conștiință artistică. Este printre primii profesori cu har, pe care ni l-a dat Dumnezeu. Dumnealui a făcut posibilă împlinirea viselor și aspirațiilor multor generații de studenți. O amintire frumoasă și respectul profund pentru Omul, profesorul, lingvistul, cercetătorul științific, publicistul și poetul Nicolae Mățcaș la cei 80 de ani. Multă sănătate și putere de creație!

Elena și Ion GANCEA

* * *

Datorăm formarea noastră profesională dascălului nostru cel mai important: Nicolae Mățcaș. La Facultatea de filologie băieți veneau tot mai puțini. Eu am avut norocul să mă număr printre ei. *Și fete multe-s: Câte-n flori albine!*, cum ar fi spus Vieru. Pentru mine a pus cuvânt bun să rămân la Facultatea de pedagogie preșcolară, să predau limba și literatura română (în anii de luptă pentru limba de stat și grafia latină, 1987-1989). Acolo, la fel de multe fete! Dar eu te-am ales pe tine. Să ții minte pentru totdeauna: dl profesor te-a dus pe tine, Lenuța, de mână la Academie. Să nu uiți asta niciodată. De fapt, el te-a dus acolo... ca să rămâi cu mine. Și Academia te-a furat. Și-apoi te-a trădat. Vei scrie despre asta cândva într-o carte... (10 mai 2019).

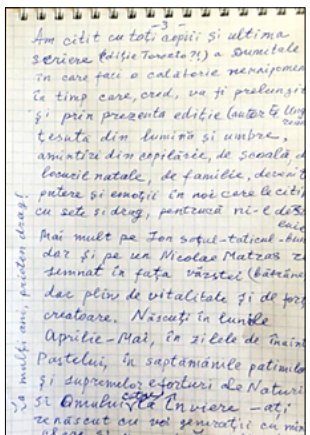
Mihai UNGUREANU (1962-2019)

ADAGIO

Stimate domnule profesor Nicolae Mătcăș, Mare slujitor și Apărător al Limbii Române, sincer și curat Prieten și Frate al familiei lui Ion Dumeniuk!

Vă felicităm cu prilejul aniversării a 80-a! Fie ca acest fir de iasomie (felicitarea noastră) printre măcăcini să Vă înduioșeze dorul de Patria-vatră și să reveniți într-o bună zi acasă printre noi să Vă putem îmbrățișa, înălța și admira din toată inima. Vedeți că mi-am pus în voce „o baladă și-un nai, să m-aline în limba română”?! Și de v-a prinde un dor de-al cocorilor zbor, poftim, frate călător, în brațele noastre! Se spune că a sluji lui Hristos înseamnă suferință, dar prin ce luptă grea ați trecut și voi – Dumeniuk și Mătcăș –, în a sluji limba română?!

Loviți de moartea lui Ion Dumeniuk, Dumnezeu parcă ne-a pus îngăduința alături de disperare, la fel ca leacul alături de boală... și am rezistat, slavă Domnului. Dedicăția D-tale „fratelui de crez și ideal Ion Dumeniuk căzut în marea bătălie pentru Limba Română în Basarabia”, scrisă la cei 75 de ani ai lui de la naștere, a fost ca o lumină de intensă și caldă omenie pentru inimile întregii familii, pe care i-o citesc la fiecare

5 mai celui care nu o va mai putea citi sau rosti niciodată. Mulțumim că ești și că vei fi încă mulți ani cu noi, printre noi! Fruntea sus cu gânduri senine și inima plină de caldă omenie!

Am citit cu toți copiii și ultima scriere a Dumitale (în care faci o călătorie nemaipomenită în timp, care, cred, va fi prelungită și prin prezenta ediție (autori Elena Ungureanu, Maria Cudlenco), țesută din lumină și umbre, amintiri din copilărie, de școală, de locurile natale, de familie, devenite putere și emoții în noi, cei care le citim cu sete și drag, pentru că ni-l dezvăluie mai mult pe Ion – soțul – tăticul – bunelul, dar și pe un Nicolae Mățcaș resemnat în fața vârstei (senectuții), dar plin de vitalitate și de forță creatoare. Născuți în lunile aprilie-mai, în zilele de dinaintea Paștelui, în Săptămâna Patimilor și supremelor eforturi ale Naturii și Omului către Înviere – ați renăscut cu voi generații cu minți clare și umane!

Și încă o dată, prin vocile lui Andrian, Alexandru, Cecilia și ale celor cinci nepoți: La mulți ani, Nicolae Mățcaș! La mulți ani, prieten drag!

Elena DUMENIUK,
soția regretatului prof. Ion Dumeniuk,
6 aprilie 2020

MULȚUMIRI

Aducem sincere mulțumiri tuturor celor care au contribuit la elaborarea prezentului volum: dnei Lidia Kulikovski și dnei Mariana Harjev-schi, cu care am ținut o vie corespondență despre buchea editării, dnei Maria Hadârcă, care a găsit adresele unor valoroși discipoli, pierduți prin lumea mare, dnei Maria și dlui Ivan Pilchin, pentru sugestia scrierii unui studiu introductiv, dnei Claudia Tricolici, care a buchisit în ne-numărate rânduri bibliografia și indexurile, dnei Alina Chiriac-Ivașcu, care a alergat prin tot Bucureștiul să-l găsească pe dl profesor pentru un interviu, dnei Valentina Butnaru, care a găsit-o pe dna Elena Dumeniuk pentru a ne expedia un emoționant mesaj de felicitare, dnei Maria Onofraș și dlui Vasile Căpățână, care ne-au oferit precizări privind unele surse bibliografice, dlui Valeriu Herța, pentru sugestiva copertă a volumului, și dlui Ion Vârlan pentru punerea în pagină a acestor cuvinte și a unor vii amintiri de văzut cu ochiul, de simțit cu inima.

Adăugăm acestei liste, deși ar fi trebuit să stea în capul ei, numele acum regretatului Vlad Pohilă, care a făcut lectura prezentului volum pe un pat de spital, iar o lună mai târziu (pe 15 mai 2020), pleca într-o lume mai bună să redacteze alte cărți.

Iar mai presus de toți și de toate – dlui prof. Nicolae Mătcăș, care ne-a așteptat atât. Ne închinăm în fața DUMITALE, dragul nostru dascăl!